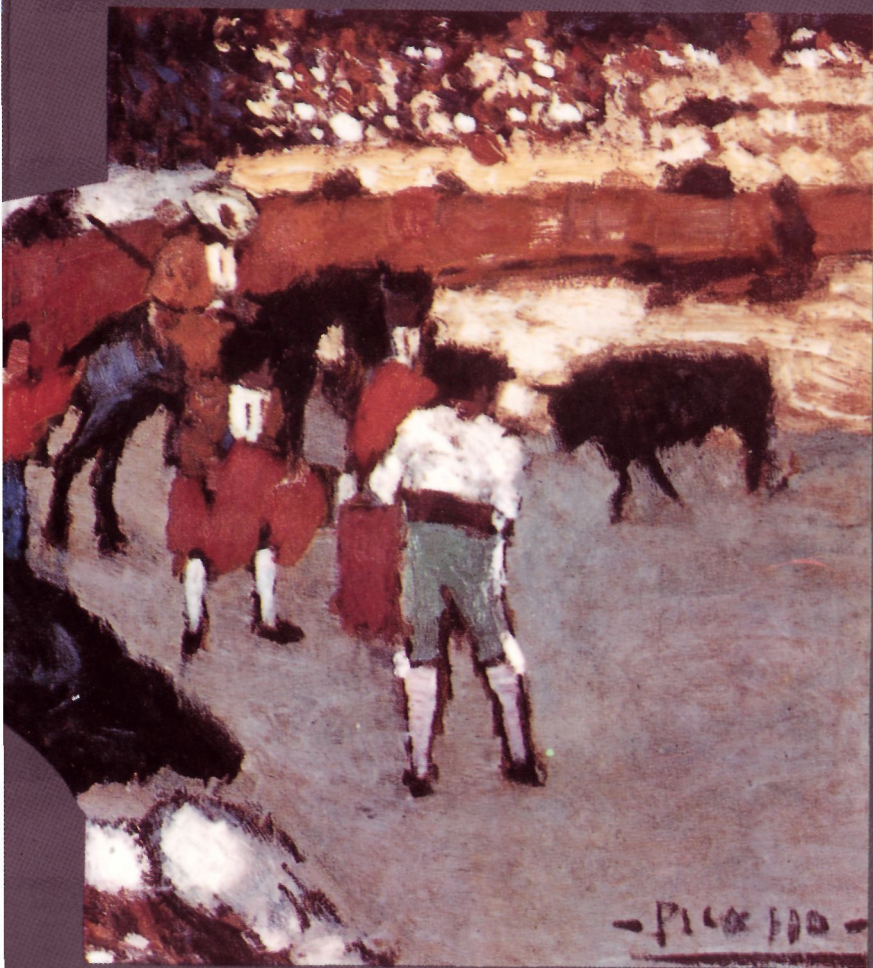

Ο ΗΛΙΟΣ
ΕΡΝΕΣΤ
ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ
ΑΝΑΤΕΛΜΕΙ
ΕΑΝΑ

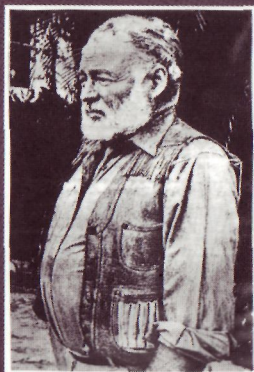
ΕΡΝΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΕΪ (1899–1961)

Αμερικανός συγγραφέας. Γιος γιατρού με πνευματικά ενδιαφέροντα, πέρασε τα παιδικά και νεανικά του χρόνια στα περίχωρα του Σικάγου, με αλυσμόντες διακοπές στα δάση του Μίτσιγκαν, όπου κατοικούσαν ακόμη Ερυθρόδερμοι. Ξεκίνησε σαν δημοσιογράφος. Πολέμησε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και ήταν ανταποκριτής στον ισπανικό εμφύλιο πόλεμο. Ταξίδεψε πολύ, ιδίως στην Αφρική. Αυτοκτόνησε, αφήνοντας πολύ μεγάλο έργο για το οποίο τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ. Μερικά έργα του: «Ανοιξιάτικο χείμαρρο», «Ο ήλιος ανατέλλει ξανά», «Αποχαιρετισμός στα όπλα», «Για ποιον χτυπά η καμπάνα», «Τα χιόνια του Κιλιμάντζαρο» κλπ.

Ο ΗΛΙΟΣ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ ΞΑΝΑ

Πρόσωπα δυστυχισμένα, εκπατρισμένα, ανέσια, χωρίς ή με διαλυμένες οικογένειες, ρεμάλια, αφημένα στη μανιακή κυριαρχία του σεξ – μιλούν αντί να εργάζονται – μπεκροπίνουν ολημερίς στα μπαρ, στις ταβέρνες, στο ταξίδι – δέρονται από ζηλοτυπία – ξαναφιλιώνουν – η ανδία, το βουβό δράμα, το τέλμα...

Και οι ταυρομαχίες, ένας ολάκερος λαός – ένας όχλος που παραληρεί σε μίαν εφταήμερη ξέφρενη φιέστα, μεθυσμένος αδιάκοπα από το κρασί και το πάθος – άνθρωποι που ποδοπατούνται και ξεκοιλιάζονται από τους μελλοθάνατους ταύρους, καθώς τους συνοδεύουν κοπαδιαστά στις αρένες, με αποκορύφωμα τη σαδιστικά τελετουργική θανάτωση του ζώου από τον ταυρομάχο σ' ένα συγκλονιστικό και αποτροπιαστικό παιχνίδι του θανάτου...

ISBN 960-240-069-2

Ο ΗΛΙΟΣ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ ΞΑΝΑ

ΕΡΝΕΣΤ ΧΕΜΙΝΓΟΥΑΙΗ

Ο ΗΛΙΟΣ ΑΝΑΤΕΛΛΕΙ ΞΑΝΑ

ΣΕΙΡΑ: ΓΑΛΑΖΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Συγγραφέας και τίτλος πρωτοτύπου:
ERNEST HEMINGWAY
“THE SUN ALSO RISES”

Επιμέλεια κειμένου:
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Εκδοτική επιμέλεια:
ΓΙΑΝΝΗΣ ΗΛ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Φωτοστοιχειοθεσία:
ΦΩΤΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΕ
Σόλωνος 130 – τηλ. 36.37.283

© Copyright: Εκδόσεις «ΜΙΝΩΑΣ»

Κεντρική διάθεση: Ποσειδώνος 1 – 141 21 Ν. Ηράκλειο – ΑΘΗΝΑ
τηλ: 279 7946 – 277 6814 – 271 1222
FAX: 271 1056

ISBN 960-240-069-2

Μετάφραση
ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΘΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΡΙΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΜΙΝΩΑΣ
1996

I

Κάποια εποχή, ο Ρόμπερτ Κοχν ήταν πρωταθλητής της πυγμαχίας, της κατηγορίας μεσαίων βαρών, στο πανεπιστήμιο του Πρίνσετον. Μη θαρρείτε ότι αφήνομαι να εντυπωσιαστώ από έναν πυγμαχικό τίτλο, αλλά για τον Κοχν το πράγμα είχε τεράστια αξία. Δεν αγαπούσε καθόλου το μποξ. Στην πραγματικότητα το μισούσε, αλλά το είχε μάθει με κόπο και κατά βάθος, για να αντισταθμίσει το αίσθημα κατωτερότητας και δειλίας που ένιωθε βλέποντας να τον μεταχειρίζονται στο Πρίνσετον σαν Εβραίο. Δοκίμαζε ένα είδος εσωτερική τόνωση στη σκέψη ότι θα μπορούσε να ξαπλώσει κάτω όλους εκείνους που του φέρνονταν με αυθάδεια, μόλο που ήταν πολύ δειλός και στο βάθος καλό παιδί, και δεν είχε ποτέ του πυγμαχήσει παρά μονάχα στο γυμναστήριο.

Ήταν ο πιο λαμπρός μαθητής του Σπάιντερ Κέλλυ. Ο Σπάιντερ Κέλλυ δίδασκε σ' όλους τους νεαρούς του που ζύγιζαν εκατόν πέντε ή διακόσιες πέντε λίμπρες να πυγμαχούν σα να ήταν της «κατηγορίας φτερού». Αυτή η μέθοδος φαινόταν να ταιριάζει στον Κοχν. Ήταν πραγματικά ταχύτατος. Ήταν τόσο καλός, που ο Σπάιντερ δεν άργησε να τον κάνει ικανό να αναμετρηθεί με ανθρώπους πολύ πιο δυνατούς από αυτόν. Η μύτη του είχε γίνει πλακουτσή για πάντα, πράγμα που έκαμε να αυξηθεί η αηδία του Κοχν για το μποξ. Ωστόσο, δεν ένιωθε λιγότερο ένα είδος παράξενη ευχαρίστηση, και μάλιστα έβρισκε πως η μύτη του είχε κάπως ομορφύνει!

Την τελευταία του χρονιά στο Πρίνσετον, διάβασε πάρα πολύ και άρχισε να φοράει γυαλιά. Δε συνάντησα ποτέ κανένα της τάξης του που να τον θυμάται, και πολύ περισσότερο να θυμάται ότι ήταν πρωταθλητής του μποξ «μεσαίων βαρών».

Δυσπιστώ πάντα στους ειλικρινείς και απλούς ανθρώπους, προπαντός όταν οι ιστορίες τους είναι αληθοφανείς, και είχα πάντα την υποψία ότι ο Ρόμπερτ Κοχν δεν υπήρξε ίσως ποτέ του πρωταθλητής του μποξ, της κατηγορίας μεσαίων βαρών, και ότι ίσως κάποιο άλογο τον είχε κλωσήσει στη μούρη ή ίσως η μάνα του τον είχε γεννήσει σημαδιακό, από κάποια τρομάρα που πήρε όταν ήταν έγκυος ή από κάποια άλλη αιτία, ή μπορεί και να είχε σπάσει κάπου τα μούτρα του όταν ήταν μικρός. Τελικά, όμως, κάποιος επαλήθευσε την ιστορία του Σπάιντερ Κέλλυ. Ο Σπάιντερ Κέλλυ, όχι μόνο θυμόταν τον Κόχν, αλλά συχνά αναρωτιόταν τι είχε απογίνει.

Από τον πατέρα του, ο Ρόμπερτ Κοχν ανήκε σε μιαν από τις πλουσιότερες εβραϊκές οικογένειες της Νέας Υόρκης και, από τη μητέρα του, σε μιαν από τις πιο παλιές. Στη στρατιωτική σχολή, όπου είχε προετοιμάσει τις εισαγωγικές του εξετάσεις στο Πρίνσετον, καθώς τα κατάφερε πολύ καλά στο ποδόσφαιρο, κανείς δε δρέθηκε να του θυμίσει τη φυλή από την οποία προερχόταν. Κανείς ποτέ δεν τον είχε κάμει να νιώσει πως ήταν Εβραίος, και, κατά συνέπεια, διαφορετικός από τους άλλους, ως τη μέρα που μπήκε στο Πρίνσετον. Ήταν ένα χαριτωμένο αγόρι, εγκάρδιο και πολύ δειλό, και διαποτισμένο από μια πικρία. Αντιδρούσε πυγμαχώντας και δγήκε από το Πρίνσετον με το οδυνηρό αίσθημα αυτού που ήταν και με μια μύτη σαν πατημένη πιπεριά. Παντρεύτηκε έτσι την πρώτη κοπέλα που του φέρθηκε ευγενικά. Έμεινε παντρεμένος πέντε χρόνια, έκαμε τρία παιδιά, έχασε το μεγαλύτερο μέρος από τα πενήντα χιλιάδες δολάρια που είχε αφήσει ο πατέρας του (η υπόλοιπη περιουσία περιήλθε στη μητέρα του), απόχτησε μια σκληρότητα αρκετά δυσάρεστη, εξαιτίας μιας σειράς θλιδερών περιστατικών της συζυγικής του ζωής με μια γυναίκα πλούσια, και

ακριδώς τη στιγμή που είχε αποφασίσει να εγκαταλείψει αυτή τη γυναίκα, τον παράτησε εκείνη, φεύγοντας με έναν μινιατουρίστα. Καθώς ήταν κιόλας πολλοί μήνες που σκεφτόταν να εγκαταλείψει αυτή τη γυναίκα, μα που δεν το είχε κάμει ποτέ, επειδή το έδρισκε πολύ σκληρό να της στερήσει την συντροφιά του, η αναχώρησή της στάθηκε γι' αυτόν μια από τις πιο σωτήριες εκπλήξεις.

Βγήκε το διαζύγιο, και ο Ρόμπερτ Κοχν αναχώρησε για την Καλιφόρνια. Έπεσε μέσα σε μια ομάδα λογοτεχνών και, καθώς είχε ακόμη μερικά από τις πενήντα χιλιάδες δολάρια, δεν άργησε να επιχορηγήσει ένα καλλιτεχνικό περιοδικό. Το περιοδικό άρχισε να εμφανίζεται στο Κέρεμλ της Καλιφόρνιας, και κατέληξε στο Πρόβινσταουν, στην Πολιτεία της Μασαχουσέτης.

Εκείνη την εποχή, ο Κοχν, που τον θεωρούσαν πραγματικά σαν έναν άγγελο και που το όνομά του φιγουράριζε στην πρώτη σελίδα απλώς σαν μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής, είχε γίνει ο μόνος και μοναδικός συντάκτης. Το χρέμα ανήκε σ' αυτόν και ανακάλυψε ότι αγαπούσε το κύρος που αποφέρει ο τίτλος του συντάκτη. Λυπήθηκε πάρα πολύ τη μέρα που το περιοδικό, έχοντας γίνει εξαιρετικά δαπανηρό, χρειάστηκε να κλείσει.

Εκείνη, ωστόσο, τη στιγμή, ήρθαν να τον απασχολήσουν άλλα θέματα. Είχε αφήσει να τον «καπαρώσει» μια κυρία, που, χάρη στο περιοδικό, λογάριαζε να κατακτήσει τη δόξα. Ήταν πολύ ενεργητική, και ο Κοχν δεν είχε ποτέ χάσει ευκαιρία να μην αφεθεί σε κάποιο «καπάρωμα». Επιπλέον ένιωθε πως ήταν ερωτευμένος μαζί της. Όταν η κυρία αντιλήφθηκε ότι το περιοδικό δε θα πήγαινε και πολύ μακριά, στενοχωρέθηκε, και σκέφτηκε ότι θα ήταν προτιμότερο να επωφεληθεί από ό,τι απέμεινε – όσο θα απόμεινε κάτι από το οποίο θα μπορούσε να επωφεληθεί. Επέμεινε έτσι να πάνε στην Ευρώπη, όπου ο Κοχν θα μπορούσε να επιδοθεί στο γράψιμο.

Πήγαν λοιπόν στην Ευρώπη, όπου η κυρία είχε μεγαλώσει,

και έμειναν εκεί τρία χρόνια. Στη διάρκεια των τριών αυτών χρόνων, που το πρώτο το πέρασαν ταξιδεύοντας και τα δυο άλλα στο Παρίσι, ο Ρόμπερτ Κοχν απόχτησε δυο φίλους, τον Μπράντοκς κι εμένα. Ο Μπράντοκς ήταν φίλος στη λογοτεχνία. Εγώ ήμουν φίλος στο τέννις.

Η κυρία στην οποία ανήκε – Φράνσες την έλεγαν – αντιλήφθηκε στο τέλος του δεύτερου χρόνου ότι τα θέληγτρά της ελαττώνονταν, και η στάση της προς τον Ρόμπερτ πέρασε, από μια νωχελική κατοχή ανάμικτη με εκμετάλλευση, στη σταθερή απόφαση να τον παντρευτεί. Στο μεταξύ, η μητέρα του Ρόμπερτ έδινε στο γιο της ένα επίδομα από τριακόσια δολάρια το μήνα. Για δυο χρόνια, πιστεύω πως ο Ρόμπερτ Κοχν δε σήκωσε ποτέ τα μάτια του σε άλλη γυναίκα. Ήταν πολύ ευτυχισμένος, εκτός από το ότι, όπως πολλοί Αμερικανοί που ζουν στην Ευρώπη, θα προτιμούσε να ζει στην Αμερική, και είχε ανακαλύψει την τέχνη να γράφει.

Έγραψε ένα μυθιστόρημα και, για να πούμε την αλήθεια, το μυθιστόρημα αυτό δεν ήταν και τόσο κακό, όσο ισχυρίστηκαν αργότερα οι κριτικοί. Ωστόσο, δεν ήταν ένα καλό μυθιστόρημα. Διάβασε πολλά βιβλία, έπαιξε μπριτζ, έπαιξε τέννις κι έκανε πυγμαχία σ' ένα συνοικιακό γυμναστήριο.

Πρόσεξα, για πρώτη φορά, τη στάση της κυρίας απέναντί του, ένα βράδι που φάγαμε οι τρεις μας. Είχαμε φάει στο εστιατόριο Λαβενύ και στη συνέχεια πήγαμε να πάρουμε τον καφέ μας στο καφενείο των Βερσαλλιών. Μιλήσαμε αρκετά και ανάγγειλα την πρόθεσή μου να φύγω. Ο Κοχν είχε πει πως ήθελε να περάσουμε οι δυο μας κάπου το Σαββατοκύριακο. Ήθελε ν' αφήσει την πόλη και να κάνει μια μεγάλη εκδρομή με τα πόδια. Εγώ πρότεινα να πάμε αεροπορικώς ως το Στρασβούργο και στη συνέχεια ν' ανεβούμε πεζή στη Ζαιντ-Οντίλ, ή σε κάποιο άλλο μέρος της Αλσατίας.

– Γνωρίζω μια γυναίκα στο Στρασβούργο, είπα, που θα μπορούσε να μας ξεναγήσει εκεί.

Κάποιος μου έδωσε μια κλωτσιά κάτω από το τραπέζι. Νόμισα πως ήταν τυχαίο και συνέχισα:

– Είναι τώρα δυο χρόνια που βρίσκεται εκεί κάτω και ξέρει όλα όσα πρέπει να ιδεί κανείς στην πόλη. Είναι μια γυναίκα καταπληκτική.

Δέχτηκα μια καινούργια κλωτσιά κάτω από το τραπέζι και, σηκώνοντας τα μάτια, είδα τη Φράνσες, την κυρία του Ρόμπερτ, με το πηγούνι στον αέρα και την όψη σκληρή.

– Και στο κάτω-κάτω, λέω, γιατί να πάμε στο Στρασβούργο; Θα μπορούσαμε κάλλιστα να πάμε στη Βρύγη ή στις Αρδέννες.

Ο Κοχν φάνηκε ανακουφισμένος. Δεν δέχτηκα άλλη κλωτσιά. Είπα καληνύχτα και έφυγα. Ο Κοχν είπε πως ήθελε ν' αγοράσει μια εφημερίδα και ότι θα με συνόδευε ως τη γωνιά του δρόμου.

– Θεέ μου! λέει, τι σου ήρθε και είπες για κείνη τη γυναίκα στο Στρασβούργο; Δεν έβλεπες λοιπόν τη Φράνσες;

– Όχι, δεν είχα ιδέα. Τι μπορεί να τη νοιάζει τη Φράνσες αν εγώ ήξερα μιαν Αμερικανίδα στο Στρασβούργο;

– Δεν έχει σημασία. Δεν έχει σημασία ποια γυναίκα είναι. Δε θα μπορέσω να πάω εκεί, αυτό είν' όλο.

– Μη λες λοιπόν ανοησίες.

– Δεν την ξέρεις εσύ τη Φράνσες. Μια γυναίκα, οποιαδήποτε κι αν είναι αυτή. Δεν είδες τι μούτρα έκανε;

– Ε λοιπόν, λέω, θα πάμε στο Σανλίζ!

– Καλά, μη στενοχωριέσαι.

– Δε στενοχωριέμαι. Στο Σανλίζ είναι πολύ καλά. Θα μπορέσουμε να κατεβούμε στο Γκραν Σερφ. Θα περπατήσουμε μέσα στο δάσος κι ύστερα θα γυρίσουμε ήσυχα στο σπίτι μας.

– Εντάξει, συμφωνώ.

– Λοιπόν, αύριο, στο τέννις, λέω.

– Καληνύχτα, Τζέικ, είπε ο Κοχν.

Και τράδηξε προς το καφενείο.

– Ξέχασες να πάρεις την εφημερίδα σου, λέω.

– Αλήθεια.

Με συνόδεψε ως το περίπτερο, στη γωνιά του δρόμου.

– Δεν είσαι στενοχωρημένος μαζί μου, Τζέικ;

Στράφηκε με την εφημερίδα στο χέρι.

– Μα όχι, δεν έχω κανένα λόγο.

– Αύριο, στο τέννις, είπε.

Τον κοίταζα που γύριζε στο καφενείο, με την εφημερίδα στο χέρι. Μου ήταν μάλλον συμπαθής και, ήταν φανερό, πως η ζωή μαζί της δεν ήταν πάντα ρόδινη.

II

Εκείνο το χειμώνα, ο Ρόμπερτ Κοχν έφυγε για την Αμερική με το μυθιστόρημά του, που έγινε δεκτό από έναν αρκετά καλό εκδότη. Αυτό το ταξίδι φαίνεται πως έγινε η αιτία για μια τρομερή σκηνή, και, πιστεύω, πως τότε ήταν που τον έχασε η Φράνσες, γιατί πολλές γυναίκες υπήρξαν ευγενικές μαζί του στη Νέα Υόρκη και, όταν ξαναγύρισε, δεν ήταν πια ο ίδιος. Ήταν ενθουσιώδης περισσότερο από ποτέ για την Αμερική, και δεν ήταν πια τόσο απλός, ούτε τόσο ευγενικός. Ο εκδότης του είχε παινέψει το μυθιστόρημά του λιγάκι υπερβολικά και το είχε πάρει επάνω του. Έπειτα, πολλές γυναίκες είχαν βάλει τα δυνατά τους να του φανούν ευχάριστες και οι ορίζοντές του είχαν αλλάξει. Για τρία χρόνια, ή περίπου τόσο, δεν είχε γνωρίσει παρά μόνο τη Φράνσες. Είμαι βέβαιος ότι ποτέ στη ζωή του δεν είχε γνωρίσει τον έρωτα.

Είχε παντρευτεί θγαίνοντας από τη θλιβερή ζωή που είχε κάμει στο πανεπιστήμιο, και η Φράνσες τον είχε πάρει τη στιγμή που ανακάλυπτε ότι δεν ήταν το παν για την πρώτη του γυναίκα. Δεν ήταν ακόμη ερωτευμένος, αλλά καταλάβαινε ότι ασκούσε κάποια έλξη στις γυναίκες, και το γεγονός ότι μια γυναίκα προσκολλιόταν σ' αυτόν και επιθυμούσε να ζήσει μαζί του δεν ήταν απλά ένα θεϊκό θαύμα.

Η μεταμόρφωσή του ήταν τέτοια, που δεν ήταν πια ευχάριστος για παρέα. Επιπλέον, έχοντας παίξει στο μπριτζ ποσά πάρα πολύ μεγάλα γι' αυτόν, σε σπίτια φίλων του στη Νέα

Υόρκη, που έπαιζαν «χοντρό παιχνίδι», είχε την τύχη να κερδίσει πολλές εκατοντάδες δολάρια. Αυτό τον είχε κάμει αρκετά κενόδοξο κι έλεγε συχνά πως, σε περίπτωση ανάγκης, ένας άνθρωπος μπορούσε πάντα να κερδίσει τη ζωή του παίζοντας μπριτζ.

Υπήρχε ακόμη και κάτι άλλο. Είχε διαβάσει Ου Χιούδσον. Θα μπορούσε να πιστέψει κανείς ότι αυτό είναι μια πολύ αθώα απασχόληση, αλλά ο Κοχν είχε διαβάσει και ξαναδιαβάσει την «Πορφυρή Γη». Αλλά η «Πορφυρή Γη» είναι ένα βιβλίο ολέθριο, αν το διαβάσει κανείς πολύ αργά. Βλέπει εκεί τις υπέροχες και εικονικές ερωτικές περιπέτειες ενός τέλειου Εγγλέζου τζέντλεμαν σε μια χώρα έντονα ρομαντική, που ο διάκοσμός της είναι ζωγραφισμένος με τον καλύτερο τρόπο. Όποιος πάρει αυτό το βιβλίο στα τριαντατέσσερα χρόνια του σαν οδηγό της ζωής του, διατρέχει τους ίδιους σχεδόν κινδύνους με εκείνον που θα έκανε στην ίδια ηλικία την είσοδό του στη Γουώλ Στρητ, φρεσκοβγαλμένος από ένα γαλλικό μοναστήρι και εφοδιασμένος με όλη τη σειρά των πιο πρακτικών βιβλίων του Α. Αλζέ. Από ό,τι πιστεύω, ο Κοχν είχε πάρει κάθε λέξη της «Πορφυρής Γης» κατά γράμμα, σα να επρόκειτο για καμιά έκθεση του Ρ.Τζ. Νταν. Δε θα έπρεπε ωστόσο να τον παρεξηγήσετε. Είχε οπωσδήποτε μερικές επιφυλάξεις, αλλά, στο σύνολό του αυτό το βιβλίο του φαινόταν συνετό. Δε χρειαζόταν τίποτα περισσότερο για να του φουντώσει τα μυαλά. Δεν καταλάβαινα ως ποιο σημείο έφτανε αυτή η παραφορά, ίσαμε τη μέρα που παρουσιάστηκε στο γραφείο μου.

– Γεια σου, Ρόμπερτ! λέω. Έρχεσαι να με διασκεδάσεις;

– Θα ήθελες να πας στη Νότια Αμερική, Τζέικ, μου λέει.

– Όχι.

– Και γιατί;

– Δεν ξέρω. Δε μου γεννήθηκε ποτέ μια τέτοια επιθυμία.

Και κοστίζει πάρα πολύ. Εξάλλου, μπορείς να ιδείς όσους Νοτιοαμερικανούς θέλεις στο Παρίσι.

– Αυτοί δεν είναι αληθινοί Νοτιοαμερικανοί.

– Εμένα μου φαίνονται πως είναι εκατό τα εκατό τέτοιοι.

Είχα να στείλω με την ειδική υπηρεσία ενός πλοίου το εβδομαδιαίο ταχυδρομείο μου με τις ειδήσεις, και δεν είχα γράψει παρά μονάχα τις μισές.

– Έμαθες κανένα σκάνδαλο; ρώτησα.

– Όχι.

– Δεν υπάρχουν διαζύγια ανάμεσα στις υψηλές σου γνωριμίες;

– Όχι. Άκουσε, Τζέικ. Αν αναλάβαινα εγώ να σου κάνω όλα τα έξοδα του ταξιδιού, θα με συνόδευες στη Νότια Αμερική;

– Γιατί εγώ;

– Ξέρεις τα ισπανικά. Και θα ήταν πιο διασκεδαστικό να είμαστε δυο.

– Όχι, λέω. Μ' αρέσει εδώ, και το καλοκαίρι θα πάω στην Ισπανία.

– Όλη μου τη ζωή ονειρευόμουν ένα τέτοιο ταξίδι, λέει ο Κοχν. (Κάθησε). Θα γεράσω πριν μπορέσω να το πραγματοποιήσω.

– Μη λες κουταμάρες, του λέω. Μπορείς να πας παντού όπου θέλεις. Οι τσέπες σου είναι γεμάτες λεφτά.

– Το ξέρω. Μα δεν μπορώ να ξεκινήσω.

– Κάθησε 'κει που είσαι, λέω. Στο κάτω-κάτω, όλες οι χώρες μοιάζουν με τον κινηματογράφο.

Αλλά τον λυπήθηκα. Ήταν αξιοθρήνητα συγκινημένος.

– Δεν μπορώ να συνηθίσω στην ιδέα ότι η ζωή μου κυλάει τόσο γρήγορα και ότι στην πραγματικότητα δεν τη ζω.

– Κανείς δε ζει γεμάτα τη ζωή του, εκτός από τους ταυρομάχους.

– Δε μ' ενδιαφέρουν οι ταυρομάχοι. Πρόκειται για μια ζωή ανώμαλη. Θέλω να πάω στην ύπαιθρο, στη Νότια Αμερική. Θα μπορούσαμε να κάνουμε ένα καταπληκτικό ταξίδι.

- Σκέφτηκες ποτέ να πας για κυνήγι στις αγγλικές κτήσεις της Αφρικής;
 - Όχι, δε θα μου άρεσε κάτι τέτοιο.
 - Είναι ένα μέρος που ευχαρίστως θα πήγαινα μαζί σου.
 - Όχι, αυτό δεν μ' ενδιαφέρει.
 - Είναι γιατί ποτέ σου δε διάβασες βιβλία σχετικά μ' αυτό το θέμα. Θα έπρεπε να διαβάσεις ένα από εκείνα τα βιβλία που είναι γεμάτα με ερωτικές ιστορίες με όμορφες αραπίνες πριγκίπισσες, που αστράφτουν μέσα στη μαυρίλα τους.
 - Θέλω να πάω στη Νότια Αμερική.
- Είχε εκείνο το πολύ εθραϊκό χαρακτηριστικό να είναι πεισματάρης.
- Κατεβαίνουμε να πάρουμε κάτι;
 - Δεν εργάζεσαι;
 - Όχι, λέω.

Κατεθήκαμε στο καφενείο του ισογείου. Είχα ανακαλύψει ότι δεν υπήρχε καλύτερο μέσο για να απαλλαγείς από τους φίλους σου. Αφού θα έχεις πει ένα ποτήρι, δεν έχεις παρά να πεις: «Αχ! πρέπει τώρα να ξανανέβω. Έχω να στείλω μερικά τηλεγραφήματα», και το ζήτημα ταχτοποιείται. Έχει μεγάλη σημασία να μπορείς να ξεφεύγεις με τόσο εύσημο τρόπο στο επάγγελμα του δημοσιογράφου, όπου μια από τις πιο ουσιώδεις ηθικές αρχές βρίσκεται στο να δείχνεις πάντα πως δεν έχεις τίποτα να κάνεις. Κοντολογίς, κατεθήκαμε στο μπαρ και πήραμε ένα ουίσκι με σόδα. Ο Κοχν κοίταζε τις μποτίλιες που ήταν στα ράφια γύρω-γύρω στην αίθουσα.

- Καλό αυτό το μαγαζί, λέει.
- Ναι, δεν του λείπει το αλκοόλ, επιδοκίμασα.
- Άκουσε, Τζέικ. (Έσκυψε πάνω στον πάγκο). Δεν έχεις ποτέ την εντύπωση ότι η ζωή σου κυλάει κι εσύ δεν επωφελείσαι απ' αυτήν; Αναλογίζεσαι ότι έχεις κιόλας ζήσει σχεδόν τη μισή ζωή σου;
- Ναι, πότε-πότε.

- Το ξέρεις πως σε τριανταπέντε περίπου χρόνια θα είμαστε πεθαμένοι;
- Ε λοιπόν, και τι σε νοιάζει, Ρόμπερτ; Τι σε νοιάζει;
- Μιλώ σοβαρά.
- Είναι κάτι που δε με απασχολεί καθόλου, λέω.
- Και όμως, θα έπρεπε.
- Αρκετά χολόσκαγα άλλοτε. Τώρα, τέλειωσε. Δε σκοτίζομαι πια.
- Επιτέλους, θέλω να πάμε στη Νότια Αμερική.
- Άκουσε Ρόμπερτ, η αλλαγή χώρας δεν ωφελεί σε τίποτα. Τα δοκίμασα όλα αυτά. Το ότι θα πας από ένα μέρος σε άλλο μη θαρρείς πως θα σε βοηθήσει να ξεφύγεις από τον εαυτό σου. Αυτό δε φέρνει κανένα αποτέλεσμα.
- Ναι, αλλά δεν πήγες ποτέ στη Νότια Αμερική.
- Στο διάβολο η Νότια Αμερική σου. Αν πήγαινες εκεί, στην ψυχική κατάσταση που βρίσκεσαι τώρα, δε θ' άλλαζε τίποτα απολύτως. Μια χαρά είμαστε εδώ. Γιατί δε θα μπορούσες να ζήσεις τη ζωή σου στο Παρίσι;
- Έχω βαρεθεί το Παρίσι. Έχω βαρεθεί το Καρτιέ.
- Απόγευγε το Καρτιέ. Τριγύρνα λίγο μόνος σου. Κάτι μπορεί να σου συμβεί.
- Δε μου συμβαίνει ποτέ τίποτα. Μια φορά, περπατούσα ολομόναχος όλη τη νύχτα και δε μου συνέβηκε τίποτα, εκτός από έναν αστυνομικό με ποδήλατο που μου ζήτησε την ταυτότητά μου.
- Και η πόλη δεν ήταν ωραία τη νύχτα;
- Δε μ' αρέσει το Παρίσι.

Και να που τον λυπόμωνα, αλλά δεν μπορούσα να κάμω τίποτα, γιατί σκόνταφτα σε δυο έμμονες ιδέες του: τη Νότια Αμερική, που θα τον θεράπευε, και το Παρίσι που δεν το αγαπούσε. Την πρώτη ιδέα την είχε πάρει από ένα βιβλίο, και πιθανόν και τη δεύτερη την είχε επίσης πάρει από κάποιο βιβλίο.

- Αχ! λέω, πρέπει να ξανανέβω. Έχω να στείλω μερικά τηλεγραφήματα.

- Στ' αλήθεια πρέπει να φύγεις;
- Ναι, πρέπει να στείλω εκείνα τα τηλεγραφήματα.
- Θα σε πείραζε ν' ανεβώ να καθήσω στο γραφείο σου;
- Καθόλου, έλα.

Κάθησε στο δωμάτιο που έβλεπε στο δρόμο κι άρχισε να διαβάσει τις εφημερίδες. Ο συντάκτης, ο εκδότης και εγώ εργαστήκαμε συνέχεια για δυο ώρες. Έπειτα ξεδιάλεξα τα διάφορα αντίτυπα, πρόστεσα μια υπογραφή, τα έβαλα όλα σε δυο μεγάλα φάκελα από χαρτί Μανίλλας και χτύπησα το κουδούνι του κλητήρα για να τα μεταφέρει στο σταθμό του Σαιν Λαζάρ. Πέρασα στο άλλο δωμάτιο και βρήκα εκεί τον Ρόμπερτ Κοχν αποκοιμισμένον μέσα σε μια μεγάλη πολυθρόνα. Κοιμόταν με το κεφάλι πάνω στα μπράτσα του. Μου έκανε κόπο να τον ξυπνήσω, αλλά ήθελα να κλείσω το γραφείο και να φύγω. Ακούμπησα το χέρι μου στον ώμο του. Κούνησε το κεφάλι.

- Δεν μπορώ να το κάμω, δεν μπορώ να το κάμω, λέει, θυθίζοντας το κεφάλι πιο βαθιά μέσα στα μπράτσα του. Δεν μπορώ να το κάμω.

- Ρόμπερτ, λέω κουνώντας τον από τον ώμο.

Σήκωσε τα μάτια. Χαμογέλασε, μισοκλείνοντας τα βλέφαρά του.

- Μήπως μιλούσα δυνατά;
- Ναι. Κάτι έλεγες. Μα δεν ήταν πολύ ξεκάθαρο.
- Θεέ μου, τι παλιόνειρο!
- Σε αποκοίμισε η γραφομηχανή;
- Ίσως. Δεν κοιμήθηκα χτες τη νύχτα.
- Και τι έκανες λοιπόν;
- Συζητούσα, λέει.

Μπορούσα να το φανταστώ. Έχω τη βρώμικη συνήθεια να φαντάζομαι τις σκηνές της κρεββατομουρμούρας των φίλων μου. Πήγαμε να πάρουμε ένα απεριτίφ στο καφενείο «Ναπολιταίν», χαζεύοντας συνάμα το πλήθος που πηγαινοέρχεται κάθε βράδι στο βουλεβάρτο.

III

Η ανοιξιάτικη βραδιά ήταν ζεστή και, όταν έφυγε ο Ρόμπερτ, έμεινα καθισμένος σ' ένα τραπέζι, στην ταράτσα του «Ναπολιταίν». Κοίταξα τη νύχτα που έπεφτε, τις φωτεινές αγγελίες να ανάβουν, τα κόκκινα και πράσινα σήματα της κυκλοφορίας, το πλήθος των περαστικών, τα άλογα των αμαξιών που τριπόδιζαν κατά μήκος της πυκνής σειράς των ταξί και τις «πουλαδίτσες», που μόνες ή δυο-δυο, περνούσαν, αναζητώντας το βραδινό τους φαγητό.

Πρόσεξα ένα όμορφο κορίτσι που πέρασε μπρος από το τραπέζι μου. Την είδα να ξεμακραίνει στη λεωφόρο και την έχασα από τα μάτια μου. Πρόσεξα έπειτα μιαν άλλη και είδα την πρώτη που ξαναγύριζε. Πέρασε ακόμη μια φορά και τα βλέμματά μας διασταυρώθηκαν. Τότε πλησίασε και κάθησε στο τραπέζι μου. Το γκαρσόνι ήρθε σε μας.

- Τι θα πάρεις; λέω.
- Ένα Περνό.
- Δεν είναι καλό τα μικρά κορίτσια να πίνουν Περνό.
- Μικρό κορίτσι είσαι συ. Πες στο γκαρσόνι να φέρει ένα Περνό.
- Ένα Περνό τότε και για μένα.
- Λοιπόν, ρώτησε, θα το γλεντήσεις;
- Φυσικά, κι εσύ;
- Δεν ξέρω. Δεν ξέρει κανείς ποτέ σ' αυτή την πόλη.
- Δε σ' αρέσει το Παρίσι;

- Όχι.
- Γιατί δεν πας αλλού;
- Δεν υπάρχει άλλο μέρος να πάω.
- Ε λοιπόν, αυτό εγώ το λέω ευτυχία!
- Τέτοια ευτυχία σου τη χαρίζω!

Το Περνό είναι μια πρασινωπή απομίμηση του αφεντιού. Όταν του προσθέσεις νερό, γίνεται γαλατερό. Έχει γεύση γλυκόρριζας και σε τονώνει, αλλά η κατάπτωση που ακολουθεί είναι μεγαλύτερη απ' αυτήν που είχες πρώτα. Πίναμε καθισμένοι, και το κορίτσι φαινόταν κατσούφικο.

- Λοιπόν, λέω, δε θα μου κάνεις το τραπέζι;

Έσκασε ένα χαμόγελο και είδα γιατί προσπαθούσε να μη γελά. Όταν έκλεινε το στόμα, ήταν μάλλον όμορφη. Πλήρωσα και προχωρήσαμε προς το δρόμο. Φώναξα μια άμαξα κι ο αμαξιάς ήρθε και σταμάτησε σύρριζα στο πεζοδρόμιο. Κουρνιασμένοι άνετα στο βάθος της άμαξας, που πήγαινε κούτσα-κούτσα, ανεβήκαμε τη λεωφόρο της Όπερας μπρος από τις κλειστές πόρτες των μαγαζιών με τις φωτισμένες βιτρίνες. Η λεωφόρος, πλατιά κι αστραφτερή, ήταν σχεδόν έρημη. Η άμαξα πέρασε μπροστά από τα γραφεία της «Νιου Γιουρκ Χέραλντ», που η βιτρίνα της ήταν γεμάτη ρολόγια.

- Σε τι χρησιμεύουν όλα αυτά τα ρολόγια; ρώτησε το κορίτσι.

- Δείχνουν την ώρα στα διάφορα μέρη της Αμερικής.

Αφήσαμε τη λεωφόρο για να πάρουμε την οδό Πυραμίδων και, διασχίζοντας τα εμπόδια της οδού Ριβολί, εισδύσαμε στον Κεραμεικό από ένα σκοτεινό θόλο. Η κοπέλα ζάρωσε πάνω μου και την έπιασα από τη μέση. Με κοίταζε, περιμένοντας ένα φιλί. Άπλωσε το χέρι της και με άγγιξε, αλλά της απόσπρωξα το χέρι.

- Όχι αυτό.
- Γιατί; Είσαι άρρωστος;

- Ναι.
- Όλος ο κόσμος είναι άρρωστος. Κι εγώ άρρωστη είμαι. Βγήκαμε από τον Κεραμεικό στο φως, διασχίσαμε τον Σηκουάνα και ανεβήκαμε την οδό των Αγίων Πατέρων.
- Δε θα έπρεπε να πίνεις Περνό αν είσαι άρρωστος.
- Κι εσύ πολύ περισσότερο.

- Ω! για μένα δεν έχει σημασία. Δεν έχει σημασία για μια γυναίκα.

- Πως σε λένε;
- Ζωρζέτ. Και σένα;
- Τζάκομπ.
- Αυτό είναι φλαμανδικό όνομα.
- Και αμερικανικό.
- Είσαι μήπως Φλαμανδός;
- Όχι, Αμερικανός.
- Τόσο το καλύτερο. Μισώ τους Φλαμανδούς.

Φτάσαμε στο εστιατόριο. Φώναξε στον αμαξιά να σταματήσει. Κατεβήκαμε, μα η Ζωρζέτ βρήκε πως το κατάστημα δεν είχε καλή εμφάνιση.

- Δε φαίνεται να λείει πολλά πράγματα αυτό το εστιατόριο.
- Όχι, λέω, θα προτιμούσες ίσως να πηγαίναμε στο Φουαγιό; Γιατί δεν κρατάς την άμαξα να σε πάει εκεί;

Είχα κρατήσει το κορίτσι με την αόριστη συναισθηματική ιδέα πως θα ήταν ευχάριστο να φάω με κάποιον. Είχα πολύ καιρό να φάω παρέα με μια «πουλαδίτσα», και είχα ξεχάσει πόσο ανιαρό είναι αυτό το πράγμα. Μπήκαμε στο εστιατόριο και, περνώντας εμπρός από τη μαντάμ Λαβίνι, που ήταν στο ταμείο, καθήσαμε σε μια μικρή αίθουσα. Η Ζωρζέτ ξεκατσούφιασε λίγο, τρώγοντας.

- Δεν είναι άσχημα εδώ, είπε. Δεν είναι πάρα πολύ σικ, αλλά το φαγητό είναι καλό.

- Καλύτερο από ό,τι στη Λιέγη
- Στις Βρυξέλλες, θέλεις να πεις.

Πήραμε ακόμη ένα μπουκάλι κρασί και η Ζωρζέτ πέταξε ένα

χωρατό. Χαμογέλασε, έδειξε όλα τα άσχημα δόντια της και τσουγκρίσαμε τα ποτήρια.

- Φαίνεσαι γενναίος τύπος, είπε το κορίτσι. Κρίμα που είσαι άρρωστος. Καταλαβαινόμαστε εμείς οι δυο. Τι έχεις αλήθεια;
- Έχω τραυματιστεί στον πόλεμο.
- Ω! αυτός ο βρωμοπόλεμος!

Θα συνεχίζαμε ίσως να μιλάμε για τον πόλεμο, συμφωνώντας πως ήταν πραγματικά συμφορά για τον πολιτισμό και πως θα ήταν προτιμότερο να τον απόφευγαν οι άνθρωποι. Δε διασκέδαζα καθόλου, αλλά εκείνη ακριβώς τη στιγμή με φώναξε κάποιος από τη γειτονική αίθουσα.

- Μπάρνες! Έι! Μπάρνες! Τζάκομπ Μπάρνες!
- Είναι κάποιος φίλος μου που με φωνάζει, εξήγησα.

Και βγήκα.

Ήταν ο Μπράντοκς, καθισμένος σ' ένα μεγάλο τραπέζι με μια ολόκληρη συμμορία, τον Κοχν, την Φράνσες Κλάιν, την κυρία Μπράντοκς και πολλά άλλα πρόσωπα, που δεν τα γνώριζα.

- Έρχεστε να χορέψετε, ε; ρώτησε ο Μπράντοκς.
- Να χορέψουμε;
- Μα ναι, τα ντάνσινγκ. Δεν ξέρετε λοιπόν ότι ξαναστήσαμε τα ντάνσινγκ; επέμβηκε η κυρία Μπράντοκς.
- Εννοείται.
- Και να φέρετε και τη φίλη σας, είπε η κυρία Μπράντοκς γελώντας.

Η κυρία Μπράντοκς ήταν Καναδέζα, και διέθετε εκείνη την τόσο χαριτωμένη κοινωνική άνεση των γυναικών της χώρας της.

- Ευχαριστώ, ερχόμαστε, είπα.
- Γύρισα στο σαλονάκι.
- Τι είναι αυτοί οι φίλοι σου; ρώτησε η Ζωρζέτ.
- Συγγραφείς και καλλιτέχνες.
- Υπάρχουν σωρό από δαύτους από αυτή τη μεριά του νερού.
- Πάρα πολλοί.

- Ναι, αλλά υπάρχουν και μερικοί που κερδίζουν χρήματα.
- Ω, ναι!
- Τελειώσαμε το φαγητό και το πιοτό μας.
- Πάμε, είπα, πάμε να πάρουμε τον καφέ με τους άλλους.
- Η Ζωρζέτ άνοιξε την τσάντα της, συγκύρισε λίγο το πρόσωπό της κοιτάζοντας σ' ένα καθρεφτάκι, διόρθωσε το κοκκινάδι των χειλιών της και έσιαξε το καπέλο της.
- Να με, είπε.
- Μπήκαμε στην αίθουσα, που ήταν γεμάτη κόσμο, και ο Μπράντοκς και η παρέα του σηκώθηκαν από το τραπέζι.
- Επιτρέψτε μου να σας συστήσω την αρραβωνιαστικιά μου, δεσποινίδα Ζωρζέτ Λεμπλάν, είπα.
- Η Ζωρζέτ έδειξε το θαυμάσιο χαμόγελό της και όλοι της έσφιξαν το χέρι.
- Είστε συγγενής της Ζωρζέτ Λεμπλάν, της τραγουδίστριας; ρώτησε η κυρία Μπράντοκς.
- Δεν την ξέρω, απάντησε η Ζωρζέτ.
- Και όμως, έχετε το ίδιο όνομα, επέμεινε εγκάρδια η κυρία Μπράντοκς.
- Όχι, λέει η Ζωρζέτ, καθόλου. Ονομάζομαι Ομπέν.
- Μα ο κύριος Μπάρνες σας σύστησε σαν δεσποινίδα Ζωρζέτ Λεμπλάν. Γι' αυτό είμαι εντελώς βέβαιη, επέμεινε η κυρία Μπράντοκς, που, ξαναμμένη καθώς ήταν μιλώντας γαλλικά, μπορούσε κάλλιστα να μην έχει ιδέα για τι πράγμα μιλούσε.
- Είναι ηλίθιος, είπε η Ζωρζέτ.
- Ω! κατάλαβα, ήταν ένα χωρατό, είπε η κυρία Μπράντοκς.
- Ναι, είπε η Ζωρζέτ. Πρέπει να γελάσουμε.
- Άκουσες, Χένρυ; φώναξε η κυρία Μπράντοκς στο σύζυγό της, που καθόταν στην άλλη άκρη του τραπεζιού. Ο κ. Μπάρνες παρουσίασε τη μνηστή του με το όνομα Ζωρζέτ Λεμπλάν, ενώ στην πραγματικότητα ονομάζεται Ομπέν.
- Μα φυσικά, αγαπητή μου, δεσποινίς Ομπέν. Τη γνωρίζω εδώ και πάρα πολύ καιρό.
- Ω! δεσποινίς Ομπέν, φώναξε η Φράνσες Κλάιν, που μι-

λούσε τα γαλλικά πολύ γρήγορα, χωρίς να φαίνεται και τόσο υπερήφανη ούτε τόσο ξαφνιασμένη όσο η κυρία Μπράντοκς διαπιστώνοντας πως αυτά ήταν αληθινά γαλλικά. Έχετε πολύ καιρό στο Παρίσι; Σας αρέσει εδώ; Λατρεύετε το Παρίσι, έτσι δεν είναι;

– Ποια είν' αυτή εκεί; είπε η Ζωρζέτ, γυρνώντας προς εμένα. Πρέπει να της μιλήσω;

Στράφηκε προς την Φράνσες που; καθισμένη, χαμογελαστή, με τα χέρια σταυρωμένα και το κεφάλι κουρνιασμένο στο μακρύ της λαιμό, σούφρωνε τα χείλη της έτοιμη να ξαναπάρει το λόγο.

– Όχι, δε μ' αρέσει το Παρίσι. Είναι ακριβό και βρώμικο.

– Αλήθεια; Εγώ το βρίσκω εξαιρετικά καθαρό. Μια από τις πιο καθαρές πόλεις της Ευρώπης.

– Εγώ το βρίσκω βρώμικο.

– Πολύ περίεργο! Φαίνεται πως δε θα έχετε πολύ καιρό εδώ.

– Πάρα πολύ.

– Αλλά βρίσκει κανείς εδώ πολύ χαριτωμένους ανθρώπους. Αυτό δενμπορείτε να το αρνηθείτε.

Η Ζωρζέτ στράφηκε προς εμένα.

– Οι φίλοι σου είναι χαριτωμένοι.

Η Φράνσες ήταν λίγο πιωμένη και θα ήθελε να συνεχίσει, αλλά ήρθε ο καφές και η Λαβίνι με τα λικέρ, και μετά απ' αυτό πήγαν όλοι στο ντάνσινγκ των Μπράντοκς.

Το ντάνσινγκ ήταν ένα «μπαλ μυζέτ» στην οδό Μοντάνι-Σαιντ-Ζενεδιέβ. Πέντε νύχτες τη βδομάδα, η εργατική τάξη της συνοικίας πήγαινε εκεί για να χορέψει. Μια νύχτα τη βδομάδα, ήταν λέσχη χορού. Τη Δευτέρα το δράδι το κέντρο ήταν κλειστό.

Όταν φτάσαμε, δεν υπήρχε σχεδόν κανείς, εκτός από τον αστυφύλακα, καθισμένο κοντά στην πόρτα, τη γυναίκα του ιδιοκτήτη, πίσω από τον πάγκο, και τον ίδιο τον ιδιοκτήτη. Η κόρη τους κατέβαινε τη σκάλα την ώρα που φτάναμε. Υπήρχαν

μακριοί πάγκοι και τραπέζια πέρα-δώθε στην αίθουσα. Άκρη άκρη, βρισκόταν η πίστα του χορού.

– Όπου να 'ναι θα καταφτάσουν οι άνθρωποι, είπε η κυρία Μπράντοκς.

Η κόρη των ιδιοκτητών πλησίασε και ρώτησε τι θα θέλαμε να πιούμε. Ο καταστηματάρχης ανέβηκε σ' ένα μεγάλο σκαμνί κι άρχισε να παίζει ακορντεόν. Γύρω στον ένα αστράγαλο είχε ένα κομπολόι από κουδουνάκια και, καθώς έπαιζε, κρατούσε το ρυθμό με το πόδι. Όλος ο κόσμος άρχισε να χορεύει. Έκανε ζέστη και, μόλις τέλειωσε ο χορός, κολυμπούσαμε όλοι στον ιδρώτα.

– Θεέ μου! είπε η Ζωρζέτ, εδώ μέσα είναι χαμάμ...

– Κάνει ζέστη.

– Ζέστη, Θεέ μου!

– Βγάλε το καπέλο σου.

– Καλή ιδέα.

Κάποιος κάλεσε τη Ζωρζέτ να χορέψουν κι εγώ πήγα στο μπαρ. Έκανε πραγματικά πάρα πολλή ζέστη και, μέσα στη ζέστη νύχτα, η μουσική του ακορντεόν ήταν ευχάριστη. Ήπια ένα ποτήρι μπίρα όρθιος στο κατώφλι, μέσα στο δροσερό αεράκι του δρόμου. Δυο ταξί κατέβαιναν τον κατηφορικό δρόμο. Σταμάτησαν μπροστά στο κέντρο. Βγήκε μια παρέα από νέους ανθρώπους, άλλοι με σαντάλια κι άλλοι με κοντομάνικα. Στο φως της πόρτας μπορούσα να διακρίνω τα χέρια τους και τα οντουλαρισμένα και φρεσκολουσμένα μαλλιά τους. Ο αστυφύλακας, όρθιος στην πόρτα, με κοίταξε και χαμογέλασε. Καθώς έμπαιναν, είδα στο φως λευκά χέρια, κυματιστά μαλλιά, λευκά πρόσωπα, όλα αυτά να μορφάζουν, να χειρονομούν, να φλυαρούν. Μαζί τους ήταν και η Μπρέτ. Ήταν γοητευτική και φαινόταν να νιώθει πολύ άνετα μέσα σ' αυτόν τον κύκλο.

Ένας απ' αυτούς πρόσεξε τη Ζωρζέτ και είπε:

– Μα την πίστη μου, να ένας αληθινός γερανός. Θα χορέψω μαζί της, Λετ. Θα το δεις.

Ο ψηλός μελαχρινός που λεγόταν Λετ είπε:

– Έλα, άσε τις παλαβομάρες.

Ο οντουλαρισμένος ξανθός απάντησε:

– Μην ανησυχείς αγαπητή μου.

Μ' αυτούς τους τύπους ήταν η Μπρετ!

Ήμουν έξω φρενών. Εξάλλου, οι άνθρωποι αυτού του είδους με εξόργιζαν πάντα. Ξέρω καλά πως τους λένε πολύ διασκεδαστικούς και πως πρέπει να είμαστε ανεκτικοί, αλλά θα προτιμούσα να ριχτώ σε κάποιον απ' αυτούς, δεν έχει σημασία σε ποιον, όχι τίποτα άλλο, αλλά έτσι για να τους κόψω τον τουπέ κι εκείνη την προσποιητή πόζα. Αντί γι' αυτό, κατέβηκα το δρόμο και πήρα ένα ακόμη ποτήρι στο διπλανό μαγαζί. Η μπίρα δεν ήταν καλή και ήπια ένα κονιάκ ακόμη χειρότερο, που μου έφερε ανακάτωμα.

Όταν ξαναγύρισα στο χορό, υπήρχε πλήθος και η Ζωρζέτ χόρευε με τον ψηλό ξανθό. Με τα μάτια στον ουρανό και το κεφάλι γεμμένο στο πλάι, χόρευε τρεμουλιάζοντας τα βαριά γοφά του. Μόλις σταμάτησε η μουσική, ένας άλλος από την ίδια παρέα, κάλεσε τη Ζωρζέτ να χορέψουν. Πιάστηκαν. Ήξερα πως θα χόρευαν όλοι μαζί της. Έτσι είναι όλοι τους.

Κάθησα σ' ένα τραπέζι. Ο Κοχν βρισκόταν εκεί. Η Φράνσες χόρευε. Η κυρία Μπράντοκς έφερε κάποιον που τον σύστησε με το όνομα Ρόμπερτ Πρέντις. Ήταν από τη Νέα Υόρκη κι είχε έρθει περνώντας από το Σικάγο. Έκανε τα πρώτα του δήματα σαν μυθιστοριογράφος. Είχε μια κάπως εγγλέζικη προφορά. Του πρότεινα να τον κεράσουμε.

– Ευχαριστώ πολύ, είπε, μόλις ήπια.

– Πάρτε ακόμη ένα ποτό.

– Πολύ καλά, ευχαριστώ.

Φωνάξαμε την κόρη του καταστηματάρχη και πήραμε ο καθένας ένα ποτό.

– Μου είπαν ότι είστε από το Κάνσας Σίτυ, είναι αλήθεια;

– Ναι.

– Βρίσκετε το Παρίσι διασκεδαστικό;

– Ναι.

– Αλήθεια;

Ήμουν λίγο μεθυσμένος. Όχι εντελώς μεθυσμένος, αλλά αρκετά να μην ελέγχω πια τις πράξεις μου.

– Μα και βέβαια, λέω. Εσείς όχι;

– Ω! τι γοητευτικός τρόπος να θυμώνετε, λέει. Πόσο θα ήθελα να είχα αυτό το ταλέντο!

Σηκώθηκα και τράβηξα προς τους χορευτές. Η κυρία Μπράντοκς με ακολούθησε.

– Δεν πρέπει να θυμώνετε με τον Ρόμπερτ, είπε η κυρία Μπράντοκς. Είναι ακόμη παιδί, ξέρετε.

– Δε θύμωσα, λέω. Απλώς, νόμισα για μια στιγμή πως θα ξερονούσα.

– Η μνηστή σας έχει μεγάλη επιτυχία.

Η κυρία Μπράντοκς κοίταζε, ανάμεσα στους χορευτές, τη Ζωρζέτ που χόρευε στην αγκαλιά του ψηλού μελαχρινού που τον έλεγαν Λετ.

Ο Κοχν ήρθε κοντά μου.

– Τζέικ, μου λέει, έλα να πάρουμε ένα ποτήρι.

Πήγαμε στο μπαρ.

– Τι έχεις; Φαίνεσαι πολύ αναστατωμένος.

– Τίποτα. Όλα αυτά μου δίνουν στα νεύρα, αυτό είν' όλο.

Η Μπρετ σίμωσε στο μπαρ.

– Γεια σας, παιδιά!

– Γεια σου, Μπρετ! λέω. Δε μέθυσες ακόμη, πως αυτό;

– Δε θα μεθύσω πια ποτέ. Λοιπόν, δε θα προσφέρετε ένα μπράντυ με σόδα σε μια φίλη;

Έμεινε όρθια, με το ποτήρι στο χέρι, και είδα τον Ρόμπερτ Κοχν που την κοίταζε. Κάπως έτσι θα κοίταζε και ο συμπατριώτης του, όταν είδε τη γη της επαγγελίας. Ο Κοχν, φυσικά, ήταν πολύ πιο νέος. Αλλά είχε το ίδιο εκείνο βλέμμα που περιμένει μιαν άξια ανταμοιβή.

Η Μπρετ ήταν τρομερά όμορφη. Φορούσε ένα πλεχτό πουλόβερ, μια φούστα από τουίντ κι είχε τα μαλλιά ριγμένα πίσω

αλά γκαρσόν. Λανσάριζε αυτές τις μόδες. Ήταν όλη φτιαγμένη από καμπύλες, σαν το σκαφίδι ενός γιωτ ιστιοπλοϊκών αγώνων, και εκείνο το μάλλινο ζέρσεϋ δεν άφηνε καμιά που να μην την προβάλλει.

– Έχεις ωραία παρέα, Μπρετ, λέω.

– Μη μου πεις ότι δεν είναι χαριτωμένοι; Και συ, αγαπητέ μου, που τη μάζεψες;

– Στο Ναπολιταίν.

– Και η βραδιά ήταν ευχάριστη;

– Ω! ανεκτίμητη, λέω.

Η Μπρετ άρχισε να γελά.

– Αυτό είναι κακό από μέρους σου, Τζέικ. Είναι προσβολή για όλους εμάς. Κοίταξε την Φράνσεϋ, εκεί, και την Τζο.

(Αυτό ήταν σπόντα για τον Κόχν).

– Έτσι χαλάει το επάγγελμα, είτε η Μπρετ.

Και ξανάρχισε να γελάει.

– Βρίσκεσαι σε μια θαυμάσια κατάσταση νηφαλιότητας, λέω.

– Ναι, το αμφισβητείς; Και να σημειώσεις πως όταν βρίσκεται κανείς με τύπους σαν κι αυτούς, μπορεί να πιει με κάθε ασφάλεια.

Η μουσική ξανάρχισε και ο Ρόμπερτ Κόχν είπε:

– Θέλετε να μου παραχωρήσετε αυτό το χορό, λαίδη Μπρέτ;

Η Μπρετ χαμογέλασε.

– Αυτόν όχι, τον έχω υποσχεθεί στον Τζάκομπ (Γέλασε). Έχεις ένα όνομα πολύ διδλικό, Τζέικ.

– Τότε, τον επόμενο; ρώτησε ο Κοχν.

– Φεύγουμε, είπε η Μπρετ. Έχουμε ένα ρεντεβού στη Μομάρτρη.

Καθώς χόρευα, κοίταζα πάνω από τον ώμο της Μπρετ κι έβλεπα τον Κοχν, όρθιον στο μπαρ, που δεν την άφηνε από τα μάτια του.

– Έκαμες έναν καινούργιο θαυμαστή, λέω.

– Μη μου μιλάς γι' αυτό. Τον καημένο τον τύπο. Ούτε που τον είχα προσέξει ως τώρα.

– Ω! λέω, φαντάζομαι πως σου αρέσει να κάνεις συλλογή θαυμαστών.

– Μη λες λοιπόν βλακείες.

– Αφού σου αρέσει.

– Ε λοιπόν, κι ύστερα;

– Τίποτα, λέω.

Χορεύαμε στο σκοπό του ακορντεόν, και κάποιος έπαιζε μπάντζο. Έκανε πολλή ζέστη και ένιωθα ευτυχισμένος. Περάσαμε πολύ κοντά στη Ζωρζέτ που χόρευε με έναν απ' αυτούς.

– Τι σ' έπιασε να τη φέρεις εδώ;

– Δεν ξέρω. Απλούστατα, την έφερα.

– Γίνεσαι τρομερά ρομαντικός.

– Όχι, βαριέμαι.

– Αυτή τη στιγμή;

– Όχι αυτή τη στιγμή.

– Πάμε να φύγουμε. Θα βρεθούν άντρες ν' ασχοληθούν μαζί της.

– Αλήθεια, το θέλεις;

– Θα σου το ζητούσα αν δεν το ήθελα;

Σταματήσαμε το χορό. Πήρα το πανωφόρι μου από μια κρεμάστρα στον τοίχο και το φόρεσα. Η Μπρετ στεκόταν όρθια κοντά στο μπαρ. Ο Κοχν της μιλούσε. Σταμάτησα στο μπαρ και ζήτησα ένα φάκελο. Η ιδιοκτήτρια βρήκε έναν. Έβγαλα από την τσέπη μου ένα χαρτονόμισμα των πενήντα φράγκων, το έβαλα στο φάκελο, τον έκλεισα και τον έδωσα στην ιδιοκτήτρια.

– Αν το πρόσωπο που ήμουν μαζί έρθει να με ζητήσει, λέω, δώστε της, σας παρακαλώ, αυτό. Αν φύγει με κάποιον απ' αυτούς τους κυρίους, φυλάξτε το για μένα.

– Εννοείται, κύριε, είπε η ιδιοκτήτρια. Φεύγετε κιόλας, τόσο νωρίς;

– Ναι, είπα.

Τραβήξαμε προς την πόρτα. Ο Κοχν συνέχιζε να μιλάει στη

Μπρετ. Τον καληνύχτισε και μ' έπιασε από το μπράτσο.

- Καληνύχτα, Κορν, είπα.

Στο δρόμο, ψάξαμε για ταξί.

- Θα χάσεις τα πενήντα σου φράγκα, είπε η Μπρετ.

- Ω! ναι.

- Δεν υπάρχουν ταξί.

- Μπορούμε να πάμε με τα πόδια ως το Πάνθεον. Εκεί θα βρούμε κάποιο.

- Έλα να πάρουμε κάτι στο πλαϊνό μπιστρό. Από εκεί θα στείλουμε να μας φέρουν ένα ταξί.

- Δε θα διέσχιζες ασφαλώς το δρόμο;

- Όχι, αν μπορούσα να το αποφύγω.

Μπήκαμε στο γειτονικό μπαρ κι έστειλα ένα γκαρσόνι να ψάξει για ταξί.

- Επιτέλους, λέω, να μας μακριά από δαύτους.

Μέναμε εκεί όρθιοι μπρος στο μεγάλο τσίγκινο πάγκο, δίχως να μιλάμε, δίχως να κοιταζόμαστε. Το γκαρσόνι ξαναγύρισε και μας είπε πως το ταξί ήταν στην πόρτα. Έδωσα ένα φράγκο στο γκαρσόνι και βγήκαμε.

- Που θέλεις να του πω να μας πάει; ρώτησα.

- Ω! πες του να πάει όπου θέλει, στην περιπέτεια, δεν έχει σημασία που.

Είπα στο σωφέρ να πάει στο Πάρκο Μονσουρί. Ανέβηκα κι έκλεισα την πόρτα. Η Μπρετ, με τα μάτια κλειστά, είχε ζαρώσει σε μια γωνιά. Κάθησα κοντά της. Το ταξί ξεκίνησε μ' ένα τράνταγμα.

- Ω! αγαπητέ μου, ήμουν τόσο δυστυχισμένη, είπε η Μπρετ.

IV

Το ταξί ανέβηκε το δρόμο, διέσχισε τη φωτισμένη πλατεία, χώθηκε στο σκοτάδι, ανηφορίζοντας πάντα, κι ύστερα βγήκε σ' ένα σκοτεινό δρόμο, πίσω από το Σαιντ-Ετιέν-ντυ-Μον, κύλησε μαλακά στην άσφαλτο, πέρασε μπρος από τα δέντρα και τη στάση των λεωφορείων της πλατείας Κοντρεσκάρ και έστριψε πάνω στα χαλίκια της οδού Μουφτάρ.

Από την κάθε μεριά του δρόμου υπήρχαν μπαρ φωτισμένα και ανοιχτές μπουτίκ. Καθόμασταν ο ένας μακριά από τον άλλο, και τα τραντάγματα του αυτοκινήτου μας έσμιγαν κάθε τόσο, καθώς κατεβαίναμε τον παλιό δρόμο. Η Μπρετ είχε δγάλει το καπέλο της. Είχε ριγμένο το κεφάλι της προς τα πίσω. Στο φως των ανοιχτών μπουτίκ, μπορούσα να βλέπω το πρόσωπό της, έπειτα το σκοτάδι ξανάρθε, μα όταν βγήκαμε στη λεωφόρο Γκομπλέν, μπόρεσα να ξαναϊδώ το πρόσωπό της. Ο δρόμος ήταν ανασκαμμένος και εργάτες δούλευαν στις ράγιες του τραμ, κάτω από το ζωηρό φως της ασετυλίνης. Ο δρόμος ξανάγινε σκοτεινός και την αγκάλιασα. Τα χείλη μας έσμιξαν σφιχτά. Έπειτα γύρισε από την άλλη μεριά και τραδήχτηκε όσο πιο μακριά μπορούσε πάνω στο κάθισμα. Χαμήλωσε το κεφάλι.

- Μη μ' αγγίζεις, είπε. Σε παρακαλώ, μη μ' αγγίζεις.

- Τι έχεις;

- Αυτό μου είναι ανυπόφορο.

- Ω! Μπρετ!

– Δεν πρέπει. Καλύτερα να το ξέρεις. Μου είναι ανυπόφορο, αυτό είν' όλο. Ω, αγαπητέ μου, προσπάθησε να καταλάβεις.

– Δε μ' αγαπάς λοιπόν;

– Να σ' αγαπώ! Μα διαλύομαι κυριολεκτικά, μόλις μ' αγγίζεις.

– Μπορώ να κάμω κάτι για σένα;

Είχε ανορθώσει ξανά το κορμί της. Είχα περάσει το χέρι μου πίσω της, στηριζόταν επάνω μου κι είμασταν πολύ ήρεμοι. Με κοίταζε στα μάτια μ' εκείνο τον τρόπο της που σ' έκανε ν' αμφιβάλλεις αν έβλεπε στ' αλήθεια με τα δικά της μάτια. Και κείνα τα μάτια θα εξακολουθούσαν να κοιτάζουν ακόμη και όταν όλα τα μάτια του κόσμου θα είχαν πάψει να κοιτάζουν. Κοίταζε σαν να μην υπήρχε τίποτα στον κόσμο που δεν είχε τολμήσει να το κοιτάξει έτσι και, στην πραγματικότητα, φοβόταν τόσα πράγματα!

– Είναι λοιπόν αλήθεια ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα;

– Δεν ξέρω, είπε. Δε θέλω να ξαναπεράσω από αυτή την κόλαση.

– Τότε, θα ήταν προτιμότερο να μην ξαναϊδωθούμε.

– Μα όχι, αγαπητέ μου, έχω ανάγκη να σε δλέπω. Δεν υπάρχει παρά μόνο αυτό, το ξέρεις καλά.

– Αυτό είναι αλήθεια, αλλά καταλήγουμε πάντα με αυτό τον τρόπο.

– Το λάθος είναι δικό μου. Μήπως δεν πρέπει να πληρώνει πάντα κανείς για όλα όσα κάνει;

Δεν είχε πάψει να με κοιτάζει μέσα στα μάτια. Τα μάτια της είχαν διάφορα δάθη. Μερικές φορές έμοιαζαν εντελώς επίπεδα. Εκείνη τη στιγμή μπορούσα να δουτήξω ίσαμε τον πάτο.

– Όταν σκέφτομαι όλα τα καημένα τα αγόρια που έχω κάμει να υποφέρουν. Είναι για όλα αυτά που πληρώνω τώρα.

– Μη λες λοιπόν ανοησίες, λέω. Εξάλλου, αυτό που μου συνέβηκε υποτίθεται πως είναι πολύ γελοίο. Δεν το σκέφτομαι ποτέ.

– Ω! όχι, το φαντάζομαι!

– Πάψε, καλύτερα να μη μιλάμε γι' αυτό.

– Κι εγώ γέλασα μ' αυτό μια μέρα. (Η Μπρετ δε με κοίταζε). Ένας φίλος του αδελφού μου γύρισε από το Μονς στην ίδια κατάσταση. Ήταν να τον κλαίνε οι ρέγγες. Οι άνθρωποι λοιπόν δεν ξέρουν τι τους γίνεται!

Είχα σχεδόν εξαντλήσει αυτό το θέμα. Κάποια στιγμή το είχα πιθανόν εξετάσει κάτω από τις πιο ποικίλες όψεις του, μαζί και το γεγονός ότι ορισμένα τραύματα και ατέλειες είναι πρόσχημα για χωρατά, ενώ παραμένουν μάλλον σοβαρά για κείνους που τα υφίστανται.

– Είναι αστείο, λέω. Είναι πάρα πολύ αστείο. Κι είναι επίσης πάρα πολύ αστείο να είσαι ερωτευμένος.

– Το πιστεύεις στ' αλήθεια;

Και πάλι τα μάτια της φαίνονταν επίπεδα.

– Δε λέω αστείο με αυτήν ακριβώς την έννοια. Από μian άποψη είναι ένα αίσθημα ευχάριστο.

– Όχι, λέει. Πιστεύω πως είναι η κόλαση πάνω στη γη.

– Είναι καλό να ξαναϊδωθούμε.

– Όχι, δε νομίζω.

– Δεν το επιθυμείς;

– Είμαι αναγκασμένη.

Καθόμασταν τώρα σαν δυο ξένοι. Το πάρκο Μονσουρι βρισκόταν στα δεξιά μας. Το εστιατόριο όπου υπάρχει το ιχθυοτροφείο με τις ζωντανές πέστροφες, και όπου μπορεί κανείς να κάθεται και να κοιτάζει το πάρκο, ήταν κλειστό και σκοτεινό. Ο σωφέρ έσκυψε, με το κεφάλι γυρισμένο προς εμάς.

– Πού θέλεις να πας; ρώτησα.

Η Μπρετ γύρισε το κεφάλι της από την άλλη μεριά.

– Ω! ας πάμε στο Σελέκτ.

– Στο καφενείο Σελέκτ, λέω στο σωφέρ, Βουλευάρτο Μονπαρνάς.

Ξανακατεθήκαμε το δρόμο ολόισια και παρακάμψαμε το λοντάρι του Μπελφόρ, που κοιτάζει τα τραμ του Μονρουζ

καθώς περνούν. Η Μπρετ κοίταζε ίσια μπροστά της. Στο βουλεβάρτο Ρασπαίγ, αντικρύζοντας τα φώτα του Μονπαρνάς, η Μπρετ είπε:

- Θα σε ενοχλούσε πολύ αν σου ζητούσα κάτι;
- Τι ανόητη που είσαι;
- Λοιπόν, φίλησέ με ακόμα μια φορά, πριν φτάσουμε.

Όταν το ταξί σταμάτησε, κατέβηκα και πλήρωσα. Η Μπρετ δγήκε από το αμάξι δάζοντας το καπέλο της. Μου έδωσε το χέρι της για να κατεβεί. Το χέρι της έτρεμε.

Κατέβασε χαμηλά το τσόχινο αντρικό καπέλο της και τράθηξε προς το μπαρ. Στο εσωτερικό, μπροστά στο μπαρ και γύρω από τα τραπέζια, δρίσκονταν όλοι σχεδόν οι άνθρωποι που είχανε αφήσει στο ντάναινγκ.

- Γεια σας, παιδιά! είπε η Μπρετ. Θέλω να πάρω κάτι.
- Ω! η Μπρετ! η Μπρετ!

Ο μικρόσωμος Έλληνας πορτραίτιστας, που αυτοτιλοφορούνταν δούκας και που όλος ο κόσμος τον φώναζε Ζιζί, έτρεξε κοντά της.

- Έχω κάτι ωραίο να σας πω.
- Γεια σου, Ζιζί! είπε η Μπρετ.
- Θέλω να σας συστήσω ένα φίλο, είπε ο Ζιζί. (Ένας χοντρός άντρα πλησίασε). Κόμη Μιλπιπόπουλε, σας παρουσιάζω τη φίλη μου, λαίδη Άσλεϋ.
- Πως είστε; είπε η Μπρετ.
- Λοιπόν... αρέσει το Παρίσι στην κυρία; ρώτησε ο κόμης Μιλπιπόπουλος, που φορούσε ένα δόντι άλκης στην καδένα του ρολογιού του.
- Ναι, αρκετά, είπε η Μπρετ.
- Το Παρίσι είναι βέβαια μια όμορφη πόλη, είπε ο κόμης, αλλά νομίζω πως στο Λονδίνο θα είχατε επίσης ενδιαφέροντα πράγματα να κάνετε.

- Ω, ναι!, είπε η Μπρετ, πάρα πολλά!

Ο Μπράντοκς με κάλεσε στο τραπέζι όπου καθόταν.

- Μπάρνες, λέει, έλα να πάρεις ένα ποτήρι. Η μικρή που είχες φέρεi δημιούργησε ένα τρομερό σκάνδαλο.

- Σχετικά με τι;

- Με κάτι που της είπε η κόρη της καταστηματάρχισσας. Μια αψιμαχία. Ήταν ξεκαρδιστικό. Εξάλλου ήταν καταπληκτική, ξέρεις. Έδειξε την κίτρινη κάρτα της και ζήτησε να ιδεί την κίτρινη κάρτα της κόρης της κυράς του μαγαζιού. Ίσα που δεν αρπαχτήκανε.

- Και πώς τέλειωσε αυτό;

- Ω, κάποιος την πήγε σπίτι της. Ήταν ένα αρκετά όμορφο κορίτσι. Και τα λόγια της ήτανε πάρα πολύ μετρομημένα. Μα κάτσε λοιπόν να πάρεις κάτι.

- Όχι, λέω. Πρέπει να πηγαίνω. Είδες τον Κοχν;
- Γύρισε με την Φράνσες, είπε η κυρία Μπράντοκς.
- Τον καημένο, είπε ο Μπράντοκς, θα 'λεγε κανείς ότι έχει πάθει μεγάλη κατάπτωση.
- Πρέπει να πηγαίνω, λέω, καληνύχτα.

Καληνύχτισα την Μπρετ, στο Μπαρ. Ο κόμης πλήρωνε τη σαμπάνια.

- Θέλετε να πάρετε ένα ποτηράκι μαζί μας, κύριε, ρώτησε εκείνος.

- Όχι, χίλια ευχαριστώ. Είναι καιρός να φεύγω.
- Σοβαρά; ρώτησε η Μπρετ.
- Ναι, είπα, έχω ένα φριχτό πονοκέφαλο.
- Θα σε ιδώ αύριο;
- Έλα στο γραφείο.
- Ποτέ.
- Λοιπόν, που θα σε ιδώ;
- Οπουδήποτε θέλεις, κατά τις πέντε.
- Στην άλλη όχθη, τότε.
- Καλά, θα είμαι στο Γκριγιόν, στις πέντε.
- Προσπάθησε να είσαι, είπα.
- Μην ανησυχείς, είπε η Μπρετ. Από όσο ξέρω δε σ' έχω στήσει ποτέ.

- Έχεις νέα από τον Μάικ;
- Πήρα σήμερα ένα γράμμα.
- Καληνύχτα κύριε, είπε ο κόμης.

Βγήκα στο πεζοδρόμιο και κατηφόρισα το βουλευδάρτο Σαιν Μισέλ. Πέρασα άκρη άκρη στα παραταγμένα τραπέζια της Ροτόντ, που ακόμη ήταν γεμάτα, και κοίταξα, από την άλλη πλευρά του βουλευδάρτου, το Ντομ που τα τραπέζια του ήταν αραδιασμένα ως την άκρη του πεζοδρομίου. Κάποιος μου έγνεψε από ένα τραπέζι. Δεν μπόρεσα να ιδώ και τράβηξα το δρόμο μου. Ανυπομονούσα να βρεθώ στο σπίτι μου. Το βουλευδάρτο Μονπαρνάς ήταν έρημο. Στης Λαβίνι όλα ήταν κατάκλειστα και μπρος στην Κλοζερί ντε Λιλά στοιβάζαν τα τραπέζια. Πέρασα εμπρός από το άγαλμα του Νε, που στεκόταν όρθιο κάτω από το φως των λαμπτήρων βολταϊκού τόξου, ανάμεσα στις καστανιές με τα νιόθγαλτα φυλλαράκια. Ένα στεφάνι από μαραμμένες βιολέτες ήταν ακουμπισμένο στο δάθρο του. Στάθηκα να διαβάσω την επιγραφή: «Οι Όμιλοι των Βοναπαρτιστών...» και μια ημερομηνία. Είχε ένα ύφος πολύ επιτηδευμένο ο στρατάρχης Νε, με τις μπότες του και με το ξίφος του, που το κραδαινε ανάμεσα στη φρέσκη πρασινάδα των καστανόφυλλων. Το διαμέρισμά μου ήταν ακριβώς αντίκρυ, κατεβαίνοντας λίγο το βουλευδάρτο Σαιν Μισέλ.

Στο θυρωρείο υπήρχε φως. Χτύπησα την πόρτα και η θυρωρός μου άνοιξε και μου έδωσε το ταχυδρομείο μου. Της είπα καληνύχτα και ανέβηκα. Υπήρχαν εκεί δυο επιστολές και μερικές εφημερίδες. Τους έριξα μια ματιά στο φως του γκαζιού της τραπεζαρίας. Οι επιστολές προέρχονταν από τις Ενωμένες Πολιτείες. Η μια ήταν ο λογαριασμός μου στην τράπεζα, που έδειχνε μια εκκαθάριση με 2.432,60 δολάρια σε πίστωσή μου. Πήρα το μπλοκ των τσεκ μου και αφού αφάιρεσα τέσσερα τσεκ που είχα τραβήξει από τις αρχές του μήνα, ανακάλυψα ότι δε μου απόμεναν πια παρά μόνο 1.832,60 δολάρια. Σημείωσα το νούμερο στο πίσω μέρος του λογαριασμού.

Η άλλη επιστολή ήταν ένα προσκλητήριο γάμου. «Ο κύριος

και η κυρία Αλοϋσίου Κίρμπυ έχουν την τιμήν να σας προσκαλέσουν να παραβρεθείτε στους γάμους της θυγατέρας τους Κατερίνας». Δεν ήξερα ούτε την κοπέλα ούτε και τον κύριο που παντρευόταν. Φαίνεται πως είχαν μοιράσει προσκλητήρια σε όλη την πόλη σα να ήταν διαφημιστικά φυλλάδια. Ήταν ένα αστείο όνομα. Ήμουν βέβαιος ότι δε θα ξεγνούσα ποτέ κάποιον που λεγόταν Αλοϋσιος. Ήταν ένα όνομα πέρα για πέρα καθολικό. Πάνω στο προσκλητήριο υπήρχαν οικόσημα. Όπως αυτά που έφερε ο Ζιζί, ο Έλληνας δούκας. Κι εκείνος ο κόμης. Ο κόμης ήταν αστείος. Και η Μπρετ είχε κι αυτή έναν τίτλο: λαίδη Άσλεϋ. Ο διάβολος να πάρει την Μπρετ! Ο διάβολος να σας πάρει, λαίδη Άσλεϋ.

Άναψα τη λάμπα κοντά στο κρεβάτι, έσθησα το γκάζι κι άνοιξα τα μεγάλα παράθυρα. Το κρεβάτι ήταν πολύ μακριά από τα παράθυρα και κάθησα, με τα παράθυρα ορθάνοιχτα, και ξεντύθηκα κοντά στο κρεβάτι. Απέξω πέρασε ένα νυχτερινό τρένο που χρησιμοποιούσε τις γραμμές του τραμ, μεταφέροντας λαχανικά για τις αγορές. Ήταν πάρα πολύ θορυβώδικα εκείνα τα τρένα μέσα στη νύχτα της αυπνίας:

Καθώς ξεντυνόμουν, κοιταζόμουν στον καθρέφτη της μεγάλης ντουλάπας, που ήταν κοντά στο κρεβάτι. Η επίπλωση αυτού του δωματίου ήταν πάρα πολύ γαλλική. Αλλά και πρακτική, φαντάζομαι. Είχα όλα τα δυνατά τραύματα... Τέλος, ήταν ίσως πάρα πολύ αστείο. Φόρεσα τις πυτζάμες μου και πλάγιασα. Είχα λάβει τις ταυρομαχικές μου εφημερίδες και έσχισα τις ταινίες. Η μια ήταν πορτοκαλιά, η άλλη κίτρινη. Θα 'πρεπε και οι δυο να περιέχουν τις ίδιες ειδήσεις, έτσι, αυτό που θα διάβαζα στη μια θα αφαιρούσε κάθε ενδιαφέρον από την άλλη. Η «Τορίλ» ήταν η καλύτερη. Άρχισα λοιπόν να τη διαβάζω. Τη διάβασα από τη μιαν άκρη ως την άλλη, ακόμη και τη Μικρή Αλληλογραφία και τις Αγγελίες. Φύσηξα τη λάμπα μου. Ίσως θα μπορούσα ν' αποκοιμηθώ.

Το κεφάλι μου άρχισε να δουλεύει. Πάντα η ίδια εκείνη παλιά ιστορία. Ναι, ήταν ένα βρώμικος τρόπος να πληγωθεί κα-

νείς, σε ένα οπερετικό μέτωπο σαν το μέτωπο της Ιταλίας. Στο ιταλικό νοσοκομείο σκεφτήκαμε να ιδρύσουμε μια εταιρία. Είχε ένα αστειό όνομα στα ιταλικά. Αναρωτιέμαι τι να απόγιναν οι άλλοι, οι Ιταλοί. Ήταν στο Οσπεντάλε Ματζιόρε, στο Μιλάνο, στο Παντιλιόνε Πόντε. Το πλαϊνό κτίριο ήταν το Παντιλιόνε Τσόντα. Υπήρχε εκεί ένα άγαλμα του Πόντε, εκτός αν ήταν του Τσόντα. Εκεί ήταν που είχε έρθει να με ιδεί ο συνταγματάρχης-σύνδεσμος. Ήταν κωμικό. Αυτό ήταν, θαρρώ, το πρώτο κωμικό περιστατικό. Ήμουν σκεπασμένος με επιδέσμους. Αλλά τον είχαν ενημερώσει. Έβγαλε τότε έναν μεγαλειώδη λόγο: «Εσείς, ένας ξένος, ένας Εγγλέζος (όλοι οι ξένοι ήταν γι' αυτούς Εγγλέζοι!), έχετε δώσει κάτι περισσότερο από τη ζωή σας». Τι λόγος! Θα ήθελα να τον είχα, χρυσοτυπωμένο και κορνιζαρισμένο, για να τον κρεμάσω στο γραφείο μου. Δε χαμογέλασε ούτε μια στιγμή. Έβαζε τον εαυτό του στη θέση μου, υποθέτω. «Κε μάλα φορτούνα! Κε μάλα φορτούνα!».

Δεν είχα πλήρη επίγνωση, πιστεύω. Έκανα ό,τι μπορούσα για να παίξω την κωμωδία και να μη στενοχωρήσω κανένα. Και, πιθανόν, δε θα είχα υποφέρει ποτέ, αν δεν είχα συναντήσει την Μπρετ, τότε που με μεταφέρανε στην Αγγλία. Φαντάζομαι πως δεν επιθυμούσε αυτό που δεν μπορούσε να έχει. Ναι, υπάρχουν τέτοιοι άνθρωποι. Στο διάβολο οι άνθρωποι! Η καθολική Εκκλησία έχει ένα πολύ τραχύ μέσον να ταχτοποιεί όλα αυτά. Πάντως είναι μια καλή συμβουλή: Να μην το σκέπτεστε. Ω! πρόκειται για μια καταπληκτική συμβουλή. Μόνο που πρέπει να προσπαθήσετε να την ακολουθήσετε. Δοκιμάστε λίγο.

Ξαπλωμένος, μη μπορώντας να κοιμηθώ, σκεφτόμουν, και το μυαλό μου πηδούσε από τη μια ιδέα στην άλλη. Έπειτα, κατέληξα να μην μπορώ πια να ξεκολλήσω τη σκέψη μου: άρχισα να σκέφτομαι την Μπρετ και όλα τα άλλα εξαφανίστηκαν. Σκεφτόμουν τη Μπρετ, και το μυαλό μου, παύοντας να εργάζεται με άλματα, άρχισε να λειτουργεί, αν τολμώ να το πω, με ειρηνικά κύματα. Και ξαφνικά, έβαλα τα κλάματα. Έπειτα, ύστε-

ρα από μια στιγμή, ένιωσα ανακουφισμένος. Ξαπλωμένος στο κρεβάτι μου, άκουγα τα βαριά τραμ να ανεβαίνουν και να κατεβαίνουν στο βουλευδάρτο. Τελικά αποκοιμήθηκα.

Ξύπνησα. Φιλονεικούσαν στο δρόμο, αφουγκράστηκα και νόμισα πως αναγνώρισα μια φωνή. Πέρασα τη ρόμπ ντε σαμπρ μου και πήγα στην πόρτα. Η θυρωρός μιλούσε κάτω. Ήταν πολύ θυμωμένη. Άκουσα το όνομά μου και φώναξα από το ύψος της σκάλας.

– Σεις είστε, κύριε Μπάρνες; φώναξε η θυρωρός.

– Ναι, εγώ είμαι.

– Είναι εδώ μια γυναίκα που ξύπνησε όλη τη γειτονιά. Βρήκε την ώρα να έρθει να δημιουργήσει τέτοιες ιστορίες! Είπε πως θέλει να σας δει. Της είπα ότι κοιμόσαστε.

Τότε, άκουσα τη φωνή της Μπρετ. Μισοκοιμισμένος καθώς ήμουν, θάρρεψα πως ήταν η Ζωρζέτ. Δεν ξέρω γιατί. Δεν μπορούσε να γνωρίζει τη διεύθυνσή μου.

– Αφήστε την ν' ανεβεί, σας παρακαλώ.

Η Μπρετ ανέβηκε τη σκάλα. Είδα πως ήταν πολύ μεθυσμένη.

– Αυτά είναι ηλίθια πράγματα, είπε. Με σκότισε με τις φλυαρίες της. Δεν κοιμόσουν, έτσι δεν είναι;

– Και τι λοιπόν νομίζεις πως έκανα;

– Δεν ξέρω. Τι ώρα είναι;

Κοίταξα το ρολόι του τοίχου. Ήταν τέσσερις και μισή.

– Δεν είχα ιδέα τι ώρα ήταν, είπε η Μπρετ. Λοιπόν, μπορώ να καθήσω; Δεν πειράχτηκες, χρυσέ μου. Άφησα μόλις τον κόμη. Μ' έφερε ως εδώ.

– Τι άνθρωπος είναι του λόγου του;

Έβγαλα το μπράντυ, τη σόδα και τα ποτήρια.

– Μόνο μια σταλιά, είπε η Μπρετ. Μην προσπαθείς να με ανακουφίσεις. Ο κόμης; Ω! όχι και κακός. Ταιριάζει αρκετά καλά μ' εμάς.

– Είναι στ' αλήθεια κόμης;

- Στην υγεία σου. Πιστεύω πως ναι. Όπως κι αν έχει το πράγμα, αξίζει να είναι. Γνωρίζει πάρα πολλά πράγματα για τους ανθρώπους. Δεν ξέρω πως τα ξέρει όλα αυτά. Έχει μια αλυσίδα από ζαχαροπλαστέα στις Ενωμένες Πολιτείες.

Η Μπρετ σιγορουφούσε το ποτό της.

- Νομίζω πως το λένε αλυσίδα αυτό το πράγμα. Κάπως έτσι. Όλα δεμένα σαν αλυσίδα το ένα με το άλλο. Μου είπε μερικές λέξεις. Πάρα πολύ ενδιαφέρουσες. Ωστόσο είναι ένας τύπος πάρα πολύ του κόσμου μας. Ω! εντελώς του κύκλου μας. Δε χωρεί καμιά αμφιβολία. Εύκολα το καταλαβαίνεις.

Ήπια μια γουλιά.

- Αλλά τι μ' έπιασε και κάθομαι και σου διηγούμαι όλα αυτά! Δε σ' ενδιαφέρουν καθόλου, έτσι δεν είναι; Συντηρεί τον Ζιζί, ξέρεις.

- Και ο Ζιζί, είναι κι αυτός πραγματικά δούκας;

- Αυτό δε θα με ξάφνιαζε. Έλληνας, ξέρεις. Πολύ σαχλή η ζωγραφική του. Ο κόμης μου άρεσε αρκετά.

- Πού πήγες μαζί του;

- Ω! παντού. Τώρα da μ' έφερε εδώ. Μου πρόσφερε δέκα χιλιάδες δολάρια για να πάω μαζί του στο Μπιαρρίτζ. Πόσες λίρες κάνουν;

- Περίπου δυο χιλιάδες.

- Πολύ ωραίο ποσό. Του είπα πως δεν μπορούσα. Το δέχτηκε πολύ καλά. Του είπα ότι γνώριζα πολύ κόσμο στο Μπιαρρίτζ.

Η Μπρετ άρχισε να γελά.

- Μα την πίστη μου, θέλεις χρόνο για να πιεις πολύ, είπε.

Είχα μόλις αγγίξει το μπράντυ μου με τη σόδα. Ήπια μια μακριά ρουφηξιά.

- Η ώρα η καλή. Πάρα πολύ αστείο, είπε η Μπρετ. Ήθελε να τον συνοδέψω στις Κάννες. Του είπα ότι γνώριζα πολύ κόσμο στις Κάννες. Στο Μόντε Κάρλο. Και στο Μόντε Κάρλο γνώριζα πολύ κόσμο. Του είπα ότι γνώριζα πάρα πολύ κόσμο παντού. Εξάλλου είναι αλήθεια. Έτσι, του ζήτησα να με μεταφέρει εδώ.

Η Μπρετ με κοίταξε, με το ένα χέρι στο τραπέζι και με το ποτήρι στον αέρα.

- Μην έχεις αυτά τα μούτρα, είπε. Του είπα ότι είμαι ερωτευμένη μαζί σου. Εξάλλου είναι αλήθεια. Μη μου κρατάς λοιπόν μούτρα. Το πήρε πολύ καλά. Θέλει να μας πάρει να φάμε μαζί αύριο βράδι. Είσαι;

- Γιατί όχι;

- Και τώρα, καλύτερα να πηγαίνω.

- Γιατί;

- Ήθελα μόνο να σε ιδώ. Μια ηλίθια ιδέα. Θέλεις να ντυθείς και να κατεβείς; Έχει το αμάξι του εκεί, στο ύψος του δρόμου.

- Ο κόμης;

- Αυτοπροσώπως. Και οδηγό με λιθρέα. Θα με πάει να πάρουμε το πρωινό μας στο δάσος. Σπατάλες. Όλα παρμένα στο Ζελλί. Μισή ντουζίνα μπιτόλιες Μουμς. Σε σκανδαλίζει αυτό;

- Έχω να εργαστώ σήμερα το πρωί, λέω, κι ύστερα δε νομίζω ότι θα μπορώ να είμαι ευχάριστος.

- Τι χαζός που είσαι!

- Αδύνατο.

- Καλά. Θέλεις να του διαβιδάσω κανένα ευμενές μήνυμα;

- Ό,τι θέλεις. Απολύτως.

- Καληνύχτα, χρυσέ μου.

- Όχι συναισθηματισμούς.

- Ω! με σηδιάζεις.

Τη φίλησα και η Μπρετ αναρρίγησε.

- Θα ήταν προτιμότερο να φύγω, είπε. Καληνύχτα, χρυσέ μου.

- Δεν είσαι υποχρεωμένη να φύγεις.

- Ναι.

Ξαναφιληθήκαμε στη σκάλα και άκουσα τη θυρωρό να μουρμουρίζει κάτι πίσω από την πόρτα της. Ξανανέβηκα και, από το ανοιχτό παράθυρο, κοίταξα την Μπρετ που κατευθυνόταν προς τη μεγάλη λιμουζίνα που ήταν σταματημένη σύρριζα στο

πεζοδρόμιο, κάτω από τη λάμπα του βολταϊκού τόξου. Μπήκε μέσα και το αυτοκίνητο ξεκίνησε. Στράφηκα. Στο τραπέζι υπήρχε ένα άδειο ποτήρι και ένα ποτήρι με μπράντυ-σόδα μισογεμάτο. Τα πήγα και τα δυο στην κουζίνα και άδειασα το μισογεμάτο ποτήρι στο νεροχύτη. Έσθθησα το φως του γκαζιού στην τραπεζαρία, κάθησα στο κρεβάτι μου και, με μια κλωτσιά, απαλλάχτηκα από τις παντούφλες μου. Ύστερα πλάγιασα. Στο μυαλό μου είχα την Μπρετ, αυτή την Μπρετ για την οποία είχα κλάψει. Τη φανταζόμουν να ξανανεβαίνει το δρόμο, μέσα στο αυτοκίνητο, έτσι όπως την είχα δει πριν από λίγο, και φυσικά, δεν άργησα να παραδοθώ σε μαύρες σκέψεις. Τη μέρα είναι πολύ εύκολο να γλιτώσεις από τέτοιες σκέψεις, αλλά τη νύχτα το πράγμα διαφέρει.

V

Εκείνο το πρωί, κατέβηκα το βουλεβάρτο ως την οδό Σουφλό, για να πάρω έναν καφέ και μερικά μπριος. Ο καιρός ήταν θαυμάσιος. Οι καστανιές του Λουξεμβούργου ήταν ανθισμένες. Ένιωθε κανείς εκείνη την ευχάριστη εντύπωση που δίνει, από νωρίς, η αρχή μιας πολύ ζεστής μέρας. Διάβασα τις εφημερίδες πίνοντας τον καφέ μου, έπειτα κάπνισα ένα τσιγάρο. Οι ανθοπώλιδες κατάφταναν από την αγορά και τοποθετούσαν τα πανέρια τους. Φοιτητές ανηφόριζαν προς τη Νομική Σχολή ή κατέβαιναν προς τη Σορβόνη. Η λεωφόρος μυρμήγκιαζε από τραμ και ανθρώπους που πήγαιναν στις δουλειές τους. Πήρα ένα τραμ και έφτασα στη Μαντλέν, όρθιος στην πίσω πλατφόρμα. Από τη Μαντλέν πήγα στο γραφείο μου ακολουθώντας το βουλεβάρτο των Καπουτσινών και της Όπερας. Πέρασα εμπρός από τον μικροπωλητή με τους δαυράχους που πηδούσαν και μπρος από τον μικροπωλητή των μικρών πυγμάχων. Παραμέρισα για να μην πέσω πάνω στο νήμα με το οποίο η νεαρή συνεργάτισσα κινούσε τους πυγμάχους. Στεκόταν όρθια με τα μάτια στο κενό και το σπάγγο μέσα στα σταυρωμένα χέρια της. Ο πλανόδιος πωλητής προσπαθούσε να πείσει δυο τουρίστες ν' αγοράσουν τηνπραμάτεια του. Τρεις άλλοι τουρίστες είχαν σταθεί και κοίταζαν. Βάδισα πίσω από έναν άνθρωπο που, με ένα ρολό που έσπρωχνε, έγραφε πάνω στο πεζοδρόμιο, με υγρά γράμματα: CINZANO. Από όλες τις μεριές άνθρωποι πήγαιναν στις δουλειές τους. Ήταν ευχάριστο να

πηγαίνουν να εργαστούν. Διέσχισα το βουλευδάρτο και έφτασα στο γραφείο μου.

Στο γραφείο μου διάβασα τις πρωινές γαλλικές εφημερίδες, κάπνισα, κάθησα στη γραφομηχανή μου και δούλεψα γεμάτα όλο το πρωινό. Στις έντεκα πήγα στο Και ντ' Ορσαί με ταξί. Μπήκα και πήρα θέση ανάμεσα σε μια ντουζίνα ανταποκριτές και, για μισή ώρα, ο εκπρόσωπος του Υπουργείου των Εξωτερικών, ένας νεαρός διπλωμάτης της «Νέας Γαλλικής Επιθεώρησης», με γυαλιά από καύκαλο χελώνας, μίλησε και απάντησε σε ερωτήσεις που του έθεσαν. Ο πρωθυπουργός ήταν στη Λυών για να εκφωνήσει ένα λόγο, ή μάλλον βρισκόταν στο δρόμο της επιστροφής. Πολλοί έθεσαν ερωτήσεις έτσι γιατί τους άρεσε η συζήτηση, και δυο ή τρεις ερωτήσεις έγιναν από ρεπόρτερς που ήθελαν να μάθουν τις απαντήσεις. Δεν υπήρχαν νέα. Φεύγοντας από το Και ντ' Ορσαί, μοιράστηκα ένα ταξί με τους Γούλσεϋ και Κρουμ.

– Τι κάνετε το βράδι, Τζέικ; ρώτησε ο Κρουμ. Δε σας βλέπω ποτέ.

– Ω! μένω στο Καρτιέ Λατέν.

– Θα πάω εκεί ένα απ' αυτά τα βράδια. Το Ντίνγκο. Καταπληκτικό, ε;

– Ναι, αυτό, η καινούργια μπουάτ, το Σελέκτ.

– Σκέφτηκα πολλές φορές να πάω στο Καρτιέ, είπε ο Κρουμ, αλλά ξέρεις τώρα, άμα έχεις γυναίκα και μικρά παιδιά...

– Παίζετε τένις; ρώτησε ο Γούλσεϋ.

– Θεέ μου, όχι, είπε ο Κρουμ, δεν μπορώ να πω ότι έπαιξα φέτος. Δοκίμασα να ξεφύγω τις Κυριακές, αλλά έβρεχε πάντα και τα γήπεδα είναι πάντα γεμάτα.

– Οι Άγγλοι είναι πάντα ελεύθεροι το Σάββατο, είπε ο Γούλσεϋ

– Τυχεράκηδες, είπε ο Κρουμ. Τελικά, ακούστε αυτό που θα σας πω: μια μέρα θα πάψω να εργάζομαι για ένα πρακτορείο και τότε θα έχω όλο τον καιρό για να πηγαίνω στην εξοχή.

– Πραγματικά, δεν υπάρχει τίποτα καλύτερο απ' αυτό. Να ζεις στην εξοχή και να έχεις ένα αυτοκίνητο.

– Έχω την αόριστη πρόθεση να αγοράσω ένα αυτοκίνητο του χρόνου.

Χτύπησα στο τζάμι. Ο σωφέρ σταμάτησε.

– Εδώ είναι ο δρόμος μου, είπα. Μπάτε λοιπόν να πάρουμε κάτι.

– Ευχαριστώ, αγαπητέ μου, είπε ο Κρουμ. (Ο Γούλσεϋ κούνησε το κεφάλι). Έχω να τελειώσω κάμποση δουλειά σήμερα το πρωί.

Έβαλα ένα δίφραγκο στο χέρι του Κρουμ.

– Είσαι τρελός, Τζέικ, είπε. Θα πληρώσω εγώ.

– Έτσι κι αλλιώς αυτά θα περάσουν στα έξοδα του γραφείου.

– Όχι. Επιμένω να πληρώσω εγώ.

Τους είπα αντίο με το χέρι. Ο Κρουμ έβγαλε το κεφάλι του από το πορτάκι.

– Την Τετάρτη, για πρόγευμα.

– Εννοείται.

Ανέβηκα στο γραφείο μου με το ασανσέρ. Ο Ρόμπερτ Κοχν με περίμενε.

– Γεια σου, Τζέικ, είπε. Θα πας για φαί;

– Ναι. Άφησέ με πρώτα να ιδώ αν υπάρχει τίποτα καινούργιο.

– Πού θα πάμε να φάμε;

– Όπου να 'ναι.

Διέτρεξα με το βλέμμα το τραπέζι όπου εργαζόμουν.

– Πού θέλεις να φας;

– Τι θα 'λεγες αν πηγαίναμε στους Βετσέλ; Τα ορντέβρ εκεί είναι πολύ καλά.

Στο εστιατόριο παραγγείλαμε ορντέβρ και μπίρα. Η σερβιτόρα έφερε τη μπίρα κρύα-κρύα μέσα σε μεγάλες κούπες μαγαριτωμένες από αχνό. Μας σέρβιρε κάπου μια ντουζίνα διαφορετικά ορντέβρ.

- Διασκέδασες χτες το βράδι; ρώτησα.
- Όχι και πολύ, όχι.
- Και το βιβλίο σου, πώς πάει;
- Τίποτα. Δεν τα καταφέρνω να προχωρήσω αυτό το δεύτερο βιβλίο.
- Αυτό συμβαίνει σε όλο τον κόσμο.
- Ω! γι' αυτό είμαι βέβαιος. Παρόλα αυτά δεν παύει να με στενοχωρεί.
- Ξανασκέφτηκες εκείνο το σχέδιό σου να πας στην Αμερική;
- Είναι σοβαρό.
- Τότε, γιατί δε φεύγεις;
- Η Φράνσες.
- Ε λοιπόν, λέω, πάρτην μαζί σου.
- Δε θα το ήθελε. Δεν είναι από τις γυναίκες που τους αρέσουν αυτά τα πράγματα. Της αρέσει να έχει γύρω της ένα σωρό ανθρώπους.
- Τότε, να την εξαποστείλεις.
- Δεν μπορώ. Έχω υποχρεώσεις απέναντί της.
- Απόσπρωξε την αγγουροσαλάτα και πήρε ρέγγες μαρινάτες.
- Τι ξέρεις για τη λαίδη Μπρετ Άσλεϋ, Τζέικ;
- Ονομάζεται λαίδη Άσλεϋ. Μπρετ είναι το δικό της όνομα. Είναι χαριτωμένη. Πρόκειται να χωρίσει και να παντρευτεί τον Μάικ Κάμπελ. Αυτός τη στιγμή αυτή είναι στη Σκωτία. Γιατί ρωτάς;
- Έχει μια γοητεία εξαιρετική.
- Βρίσκεις;
- Υπάρχει κάτι σ' αυτήν, μια ορισμένη διάκριση. Φαίνεται τόσο βαθιά ειλικρινής και έντιμη.
- Είναι πάρα πολύ χαριτωμένη.
- Δεν ξέρω πως να εκφράσω αυτή την ιδιότητα, λέει ο Κοχν.
- Υποθέτω πως το 'χει η ράτσα της.
- Λοιπόν, φαίνεται πως σου αρέσει.
- Αυτό είν' αλήθεια. Δε θα εκπλησσούμουν αν την ερωτευόμουν.

- Μπεκρουλιάζει, λέω. Αγαπάει τον Μάικ Κάμπελ και θα τον παντρευτεί. Σύντομα θα γίνει πολύ πλούσια.
- Δεν πιστεύω πως θα τον παντρευτεί.
- Γιατί αυτό;
- Δεν ξέρω. Απλώς, δεν το πιστεύω. Είναι καιρός που τη γνωρίζεις;
- Ναι, λέω. Ήταν εθελόντρια νοσοκόμα σ' ένα νοσοκομείο όπου νοσηλεύομουν στη διάρκεια του πολέμου.
- Θα πρέπει να ήταν πιτσιρικά εκείνη την εποχή.
- Είναι τριαντατεσσάρων χρόνων.
- Πότε παντρεύτηκε τον Άσλεϋ;
- Μέσα στον πόλεμο. Ο τύπος, με τον οποίο ήταν αληθινά τοιμημένη, τα είχε μόλις τινάξει από δυσεντερία.
- Μου φαίνεται μάλλον πικραμένος.
- Παρντόν. Ήταν δίχως να το θέλω. Απλούστατα προσπαθούσα να σου εκθέσω τα γεγονότα.
- Δεν πιστεύω πως θα παντρευόταν κάποιον που δε θα τον αγαπούσε.
- Χμ, λέω. Το έχει κιόλας κάμει δυο φορές.
- Δεν το πιστεύω.
- Τότε, λέω, μη μου θέτεις ανόητες ερωτήσεις, αφού δε σου αρέσουν οι απαντήσεις.
- Δε σε ρώτησα αυτό.
- Με ρώτησες να σου πω τι ξέρω για την Μπρετ Άσλεϋ.
- Δε σου ζήτησα να τη βρίσεις.
- Ω! δεν πας να κόψεις το λαιμό σου, λέω!
- Σηκώθηκε από το τραπέζι κατάχλωμος και στάθηκε όρθιος, χλωμός και μανιασμένος, πίσω από τα πιάτα με τα ορντέθρ.
- Κάθησε κάτω, του λέω. Μη γίνεσαι ηλίθιος.
- Ενωώ να ανακαλέσεις αυτά που είπες.
- Ω, σε παρακαλώ, άσε αυτά τα παιδιάστικα καμώματα.
- Ανακάλεσε αυτά που είπες.
- Μα και βέβαια, ό,τι θέλεις. Δεν είχα ποτέ την πρόθεση να κακολογήσω την Μπρετ Άσλεϋ. Ικανοποιήθηκες τώρα;

– Όχι. Όχι αυτό. Αυτό που είπες σε μένα, να πάω να κόψω το λαιμό μου.

– Ω! καλά, μην πας να κόψεις το λαιμό σου, λέω. Μείνε εδώ. Άντε, ας αρχίσουμε να τσιμπάμε.

Ο Κοχν χαμογέλασε και ξανακάθησε. Φάνηκε ευτυχής που ξανακαθόταν. Τι διάβολο θα έκανε αν δεν είχε καθήσει;

– Λες πράγματα πολύ προσβλητικά, Τζέικ.

– Συγγνώμη. Τα λέω λιγάκι άγαρμπα. Όταν λέω δυσάρεστα πράγματα, δεν τα σκέφτομαι ποτέ.

– Το ξέρω, λέει ο Κοχν. Κατά βάθος, είσαι ο καλύτερός μου φίλος, Τζέικ.

«Ο Θεός να σε φυλάει», είπα από μέσα μου.

– Ξέχασε αυτά που είπα, λέω φωναχτά. Σου ζητώ συγγνώμη.

– Τέλειωσε αυτό. Ταχτοποιήθηκαν όλα. Δεν ήταν παρά ένας θυμός της στιγμής.

– Εντάξει. Θέλεις να παραγγείλουμε και τίποτα άλλο;

Όταν τελειώσαμε το πρόγευμά μας, ανεβήκαμε να πάρουμε τον καφέ στο Καφενείο της Ειρήνης. Ένωθα πως ο Κοχν ήθελε να ξαναφέρει τη συζήτηση στην Μπρετ, αλλά τον εμπόδισα. Μιλήσαμε για το 'να και τ' άλλο, και τον άφησα για να επιστρέψω στο γραφείο μου.

VI

Στις πέντε, περιμένα την Μπρετ στο ξενοδοχείο Γκριγιόν. Είχε καθυστερήσει και κάθησα να γράψω μερικές επιστολές. Δεν ήταν πολύ ωραία γράμματα, αλλά υπολόγιζα στο χαρτί του Γκριγιόν για να καλύψω την αδυναμία. Η Μπρετ εξακολουθούσε να μην έρχεται και κατέβηκα στο μπαρ, στις έξι παρά τέταρτο. Πήρα ένα «Τζακ Ροζ» με τον Τζωρτζ, τον μπάρμαν. Η Μπρετ δεν είχε έρθει ούτε και στο μπαρ, και πριν φύγω, ανέβηκα να ιδώ μήπως ήταν επάνω. Στη συνέχεια πήγα στο Σελέκτ με ταξί. Διασχίζοντας το Σηκουάνα, είδα ένα συγκρότημα από πλοιάρια που κατέβαιναν το ρεύμα. Οι βαρκάρηδες έπιασαν το δοιάκι όταν αυτά σίμωσαν στη γέφυρα. Ο ποταμός ήταν όμορφος. Ήταν πάντα ευχάριστα να περνάς τις γέφυρες του Παρισιού.

Το ταξί έφερε βόλτα γύρω από το άγαλμα του εφευρέτη του σηματογράφου, και πήρε το βουλευάρτο Ρασπάιγ. Στη διάρκεια εκείνης της διαδρομής είχα ξαπλώσει μέσα στο ταξί. Το βουλευάρτο Ρασπάιγ, με αμάξι, είναι πάντα πληχτικό. Ιδιαίτερα στο τμήμα μεταξύ Φονταινεμπλώ και Μοντερώ, πλήττω θανάσιμα και με πιάνουν μαύρες σκέψεις. Φαντάζομαι πως αυτό θα οφείλεται σε κάποιους συνειρμούς ιδεών, που ορισμένα στάδια ενός ταξιδιού φαίνονται έτσι θανάσιμα. Υπάρχουν στο Παρίσι και άλλοι δρόμοι το ίδιο άσχημοι με το βουλευάρτο Ρασπάιγ. Όχι πως μ' ενοχλεί όταν περνάω με τα πόδια. Αλλά δεν το αντέχω να περνάω με αμάξι. Ίσως κάποτε να διάβασα

κάτι σχετικά μ' αυτό. Είναι η εντύπωση που ολάκερο το Παρίσι προξενούσε στον Ρόμπερτ Κοχν. Αναρωτήθηκα πού ο Κοχν είχε αποκτήσει αυτή την αίσθηση να μην του αρέσει το Παρίσι. Ίσως στον Μένκεν. Θαρρώ πως ο Μένκεν μισεί το Παρίσι. Κι είναι τόσοι οι νέοι που οφείλουν τις συμπάθειες και τις αντιπάθειές τους στον Μένκεν.

Το ταξί σταμάτησε αντίκρου στη Ροτόντ. Οποιοδήποτε κι αν είναι το καφενείο του Μονπαρνάς στο οποίο θα ζητήσετε από ένα σωφέρ της δεξιάς όχθης να σας οδηγήσει, θα σας οδηγήσει πάντα στη Ροτόντ. Σε δέκα χρόνια, θα σας οδηγούν ίσως στο Ντομ. Τελοσπάντων, δεν ήταν μακριά. Πέρασα εμπρός από τα θλιβερά τραπέζια της Ροτόντ και μπήκα στο Σελέκτ. Εκεί υπήρχαν μερικά άτομα στο μπαρ και, ολομόναχος, έξω, βρισκόταν ο Χάρβεϋ Στόουν. Είχε μπροστά του μια στήλη πιατάκια και ήταν αξύριστος.

- Καθήστε, είπε ο Χάρβεϋ. Σας έψαχνα.
- Τι τρέχει;
- Τίποτα. Σας έψαχνα, αυτό είν' όλο.
- Είχατε πάει στις κούρσες;
- Όχι. Δεν ξαναπήγα από την Κυριακή.
- Τι νέα από τις Ενωμένες Πολιτείες;
- Τίποτα. Απολύτω τίποτα.
- Πες μου λοιπόν, τι συμβαίνει;
- Δεν ξέρω. Τέλειωσα μαζί τους. Τέλειωσα για τα καλά.

Έσκυψε και κάρφωσε το βλέμμα του στο ασπράδι των ματιών μου.

- Θέλετε να σας πω κάτι, Τζέικ;
- Ναι.
- Είναι τώρα πέντε μέρες που δεν έχω φάει.

Έκαμα γρήγορα το λογαριασμό στο μυαλό μου. Τρεις μέρες πρωτύτερα, στο μπαρ «Νέα Υόρκη», ο Χάρβεϋ μου είχε κερδίσει στο πόκερ διακόσια φράγκα.

- Πώς αυτό;
- Ελλείψει χρημάτων. Τα λεφτά μου δεν ήρθαν. (Σταμάτη-

σε). Είναι όπως σας το λέω, Τζέικ, είναι πολύ περιεργό. Όταν είμαι έτσι, δεν έχω παρά μόνο μια επιθυμία: να είμαι μόνος. Μόνος μέσα στο δωμάτιό μου. Είμαι σαν γάτος.

Πασπάτευσα την τσέπη μου.

- Χάρβεϋ, μήπως θα μπορούσατε να βολευτείτε με εκατό φράγκα;

- Ναι.

- Ελάτε. Πάμε να φάμε.

- Δεν υπάρχει καμιά βία. Πάρτε ένα ποτό.

- Θα ήταν προτιμότερο να φάμε.

- Όχι. Όταν βρίσκομαι σε μια τέτοια κατάσταση, δεν έχει μεγάλη σημασία αν τρώω ή όχι.

Ήπιαμε ένα ποτήρι. Ο Χάρβεϋ πρόσθεσε το πιατάκι μου στη στήλη του.

- Γνωρίζετε τον Μένκεν, Χάρβεϋ;

- Ναι. Γιατί;

- Τι τύπος είναι;

- Πολύ καλός. Λέει πράγματα αρκετά διασκεδαστικά. Την τελευταία φορά που δειπνήσαμε μαζί μιλήσαμε για τον Χοφφενχάιμερ. «Δυστυχώς, είπε, δεν είναι παρά ένας κύριος που ξεθηλυκώνει καλτσοδέτες». Όχι κι άσχημο, ε;

- Ναι, καθόλου άσχημο.

- Έχει τελειώσει τώρα, συνέχισε ο Χάρβεϋ. Έγραψε για όλα όσα ήξερε και τώρα γράφει για όλα όσα δεν ξέρει.

- Υποθέτω πως ό,τι κάνει είναι καλό, λέω. Μόνο, να, εγώ δεν μπορώ να τον διαβάσω.

- Ω, κανείς δεν τον διαβάζει σήμερα, είπε ο Χάρβεϋ, εκτός από τους ανθρώπους που διάβαζαν το «Ινστιτούτο Αλεξάντερ Χάμιλτον.»

- Ε, λέω, δεν ήταν χειρότερο αυτό.

- Μάλλον, λέει ο Χάρβεϋ.

Μείναμε για μερικές στιγμές θυτισμένοι σε βαθιές σκέψεις.

- Ένα ακόμη πορτό;

- Ευχαρίστως, λέει ο Χάρβεϋ.

- Κοίτα, ο Κοχν, λέω.
- Ο Κοχν διέσχιζε το δρόμο.
- Αυτός ο αποκτηνωμένος; λέει ο Χάρβεϋ.
- Ο Κοχν σίμωνε στο τραπέζι μας.
- Γεια σας, ασωτείεσ! είπε.
- Γεια σου, Ρόμπερτ, είπε ο Χάρβεϋ. Τώρα da έλεγα στον Τζέικ πως είσαι ένας αποκτηνωμένος.
- Τι σημαίνει αυτό;
- Απάντησέ μας αμέσως, δίχως να σκεφτείς. Τι θα έκανες αν ήσουν ικανός να κάμεις αυτό που θα ήθελες;
- Ο Κοχν άρχισε να σκέφτεται.
- Μη σκέφτεσαι. Απάντησε αμέσως.
- Δεν ξέρω, είπε ο Κοχν. Κι ύστερα τι σημαίνουν όλα αυτά;
- Το επαναλαμβάνω, τι θα έκανες; Τι σου έρχεται πριν απ' όλα στο μυαλό; Δεν έχει μεγάλη σημασία αν αυτό είναι ηλίθιο.
- Δεν ξέρω, λέει ο Κοχν. Πιστεύω πως, με όλα όσα ξέρω τώρα πάνω σ' αυτό το θέμα, θα μου άρεσε να ξανάρχιζα να παίζω ποδόσφαιρο.
- Σε έκρινα άσχημα, είπε ο Χάρβεϋ. Δεν είσαι αποκτηνωμένος. Δεν είσαι παρά μια περίπτωση εγκεφαλικής παιδικότητας.
- Είσαι στ' αλήθεια πολύ γελοίος, Χάρβεϋ, είπε ο Κοχν. Μια μέρα θα σου σπάσει κάποιος τα μούτρα.
- Ο Χάρβεϋ Στόουν άρχισε να γελά.
- Νομίζεις; Όχι, αυτό δε θα μου το κάμουν ποτέ. Γιατί θα μου ήταν αδιάφορο. Εγώ δεν είμαι καθγατζής.
- Δε θα σου ήταν και τόσο αδιάφορο αν σου συνέβαινε.
- Μα ναι. Αυτού ακριδώς είναι που κάνεις λάθος, γιατί δεν είσαι έξυπνος.
- Μην ασχολείσαι λοιπόν τόσο με μένα.
- Εντάξει, είπε ο Χάρβεϋ. Το ίδιο μου κάνει. Δε μ' ενδιαφέρεις σε τίποτα.
- Έλα, Χάρβεϋ, λέω, πάρε άλλο ένα πορτό.
- Όχι, λέει, θα πάω να φάω πιο πάνω στη λεωφόρο. Σε λίγο, Τζέικ.

Βγήκε. Τον κοίταξα που διέσχιζε αργά το δρόμο ανάμεσα στα ταξί, κοντός, χοντροουλός, σίγουρος για τον εαυτό του μέσα στα εμπόδια.

- Με εξοργίζει, είπε ο Κοχν. Δεν μπορώ να τον υποφέρω.
- Εγώ τον αγαπώ, λέω. Μου αρέσει. Δεν πρέπει να του κρατάς κακία.
- Το ξέρω, λέει ο Κοχν. Μόνο που μου δίνει στα νεύρα.
- Έγραψες σήμερα το απόγευμα;
- Όχι, δεν περπατούσε η δουλειά. Είναι πιο δύσκολο κι από το πρώτο μου βιβλίο. Κοπίασα πολύ να γράψω κάτι.

Εκείνη η ρωμαλέα περηφάνεια που είχε όταν γύρισε από την Αμερική, στις αρχές της άνοιξης, είχε εξαφανιστεί. Εκείνη την εποχή ήταν σίγουρος για τη δουλειά του, το μόνο που είχε ήταν οι προσωπικές του επιθυμίες για περιπέτεια. Τώρα είχε χάσει την αυτοπεποίθησή του. Είχα αόριστα την εντύπωση ότι δεν είχα χαράξει ένα πολύ χτυπητό πορτραίτο του Ρόμπερτ Κοχν. Αυτό οφείλεται στο ότι, ως τη μέρα που ερωτοχτυπήθηκε με την Μπρετ, δεν τον είχα ποτέ ακούσει να κάνει έστω μια παρατήρηση που να τον ξεχωρίζει από τους άλλους. Ήταν ευχάριστος να τον βλέπεις σ' ένα ματς τέννις, ήταν γεροδεμένος και διατηρούνταν σε φόρμα. Ήξερε να κρατάει τα χαρτιά του στο μπριτζ, και υπήρχε σ' αυτόν κάτι το μαθητικό. Όταν βρισκόταν σε μια ομάδα, τίποτα από ό,τι έλεγε δεν ήταν αξιοπρόσεχτο. Φορούσε αυτά που στο Κολλέγιο τα λέγαμε – και τα λέμε ίσως ακόμη – πουκάμισα του πόλο, αλλά δεν ήταν επαγγελματικά νέος. Δεν πιστεύω πως έδινε μεγάλη σημασία στο ντύσιμό του. Εξωτερικά, είχε διαμορφωθεί από το Πρίνσετον. Εσωτερικά, είχε διαμορφωθεί από δυο γυναίκες που τον είχαν αναθρέψει. Είχε ένα είδος χαριτωμένης και παιδικής ευθυμίας που δεν τον είχε εγκαταλείψει ποτέ και που, φοβούμαι, θα εξακολουθούσε να τη διατηρεί. Τρελαινόταν να κερδίζει στο τέννις. Του άρεσε να κερδίζει, ακόμη και τον Λένγκλεν, για παράδειγμα. Από την άλλη, δε στενοχωριόταν, όταν έχανε. Όταν ερωτεύτηκε την Μπρετ, το τέννις πήγε περίπατο. Νική-

θηκε από ανθρώπους που, άλλοτε, δε θα είχαν την παραμικρή πιθανότητα. Αλλά δεν το πήρε κατάκαρδα.

Καθόμαστε λοιπόν στην ταράτσα του Σελέκτ και ο Χάρβεϋ Στόουν διέσχιζε τη λεωφόρο.

- Έλα λοιπόν στο Λιλά, λέω.
- Έχω ένα ραντεβού,
- Τι ώρα;
- Η Φράνσες θα πρέπει να είναι εδώ στις εφτά και τέταρτο.
- Να την.

Η Φράνσες Κλάιν διέσχιζε τη λεωφόρο και ερχόταν προς εμάς. Ήταν μια γυναίκα ψηλή, με γιγάντιο ανάστημα. Κούνησε το χέρι και χαμογέλασε. Την κοιτάζαμε που περνούσε το δρόμο.

- Καλημέρα, λέει. Είμαι πολύ ευχαριστημένη που είσατε δω, Τζέικ. Ήθελα ακριδώς να σας μιλήσω.
- Γεια σου, Φράνσες, είπε ο Κοχν, με ένα χαμόγελο.
- Ω! γεια σου, Ρόμπερτ. Μπα, εδώ είσαι;

Συνέχισε μιλώντας γρήγορα:

- Πέρασα ένα από κείνα τα πρωινά... Αυτό το νούμερο (έδειξε με το κεφάλι της τον Κοχν) δεν ήρθε για το πρόγευμα.
- Δεν είχα πει πως θα ερχόμουν.
- Ω! Το ξέρω. Αλλά δεν είπες τίποτα στη μαγειρίσσα. Εξάλλου, είχα κι εγώ η ίδια ένα ραντεβού και η Πάουλα δεν ήταν στο γραφείο της. Είχα πάει και την περίμενα στο Ριτζ. Δεν ήρθε και, φυσικά, δεν είχα αρκετά χρήματα να φάω στο Ριτζ...
- Και τι κάματε;
- Εί! έφυγα, φυσικά. (Μιλούσε μ' ένα είδος προσποιητής ευθυμίας). Πηγαίνω πάντα στα ραντεβού μου, μόλο που κανένας δεν το κάνει στις μέρες μας. Αυτό θα πρέπει να μου γίνει μάθημα. Λοιπόν, πως είστε, Τζέικ;
- Καλά.
- Η μικρή που είχατε φέρει στο ντάντσινγκ ήταν χαριτωμένη, και όλα αυτά για να φύγετε στο τέλος μ' εκείνη την Μπρετ!
- Δεν την συμπαθείς; ρώτησε ο Κοχν.

- Τη βρίσκω χαριτωμένη, εσύ όχι;

Ο Κοχν δεν είπε τίποτα.

- Ακούστε, Τζέικ, έχω να σας μιλήσω. Θέλετε να με συνοδεύσετε στο Ντομ; Εσύ θα μείνεις εδώ, Ρόμπερτ, ε; Πάμε, Τζέικ.

Διασχίσαμε το βουλεβάρτο Μονπαρνάς και καθήσαμε σ' ένα τραπέζι. Ένα χαμίσι σίμωσε με το «Παρί Τάιμς». Αγόρασα μια εφημερίδα, την άνοιξα και συνάμα τη ρώτησα:

- Τι τρέχει, Φράνσες;
- Ω! τίποτα, είπε, μόνο που θέλει να μου τη φέρει.
- Τι θέλετε να πείτε;

- Ανάγγειλε σε όλο τον κόσμο ότι θα παντρευτούμε. Το είπα στη μητέρα μου και σ' όλο τον κόσμο, και τώρα, δε θέλει πια να το κάμει.

- Γιατί;

- Σκέφτηκε πως δεν είχε ζήσει αρκετά τη ζωή του. Το ήξερα πως αυτό θα συνέβαινε όταν έφυγε για τη Νέα Υόρκη.

Σήκωσε πάνω μου τα λαμπερά της μάτια κάνοντας την αδιάφορη.

- Δε θα τον παντρευτώ με το ζόρι. Αυτό εννοείται. Τώρα δε θα τον παντρευτώ για τίποτα στον κόσμο. Αλλά μου φαίνεται πως παρόλα αυτά είναι λίγο αργά, ύστερα από τρία χρόνια που περίμενα, και ακριδώς τη στιγμή που πρόκειται να πάρω το διαζυγίό μου.

Δεν έλεγα τίποτα.

- Έπρεπε να το γιορτάσουμε τόσο εύθυμα, και, αντί γι' αυτό, έχουμε σκηνές. Είναι εντελώς παιδιάστικο το φέρισμό του. Είχαμε φριχτές σκηνές. Κλαίει. Με ικετεύει να φανώ λογική, αλλά λέει πως δεν μπορεί.

- Είναι μια πολύ δυσάρεστη ιστορία.

- Πάρα πολύ δυσάρεστη. Δυόμισι χρόνια χαμένα μαζί του. Και δεν ξέρω πια τώρα αν θα θελήσει ποτέ κανείς να με παντρευτεί. Εδώ και δυο χρόνια θα μπορούσα να είχα παντρευτεί όποιον ήθελα εκεί κάτω στις Κάννες. Όλοι οι γέροι που ήθε-

λαν να επισκευαστούν και να παντρευτούν μια σικ γυναίκα ήταν ξετρελαμένοι μαζί μου. Τώρα δεν ελπίζω πια να βρω κανένα.

- Ω! τα παραλέτε. Σίγουρα θα παντρευτείτε όποιον θέλετε.

- Όχι, δεν το πιστεύω. Και επιπλέον, τον αγαπώ. Και θα ήθελα να κάμω παιδιά. Είχα συνηθίσει με τη σκέψη πως θα είχαμε παιδιά.

Με κοίταξε μ' ένα βλέμμα πολύ λαμπερό.

- Όχι γιατί αγαπώ πολύ τα παιδιά, αλλά δε θέλω να σκέφτομαι ότι δε θα έχω ποτέ παιδιά. Πάντα το σκεφτόμουν πως, αν είχα, θα τα αγαπούσα.

- Εκείνος έχει παιδιά.

- Ω! ναι. Έχει παιδιά και έχει και λεφτά και έχει και μια μητέρα που είναι πλούσια, κι έχει γράψει κι ένα διβλίο, κι εγώ, κανείς δε θέλει να δημοσιεύσει αυτά που γράφω, κανείς. Και όμως δεν είναι καθόλου άσχημα. Δεν έχω δεκάρα. Θα μπορούσα να είχα βγάλει διατροφή, αλλά κοίταξα να πάρω όπως όπως γρήγορα το διαζύγιο.

Με ξανακοίταξε με μάτια που έλαμπαν.

- Αυτό δεν είναι δίκαιο. Και το φορτώνει σε μένα χωρίς να φταίω. Θα έπρεπε να δυσπιστώ. Και, όταν του μιλώ, αρκείται να κλαίει επαναλαμβάνοντας ότι δεν μπορεί να παντρευτεί. Γιατί δεν μπορεί να παντρευτεί; Θα ήμουν μια καλή σύζυγος. Δεν είμαι δύσκολη στη ζωή. Τον αφήνω πολύ ήσυχο. Αυτό δε χρησιμεύει σε τίποτα.

- Είναι αηδιαστικό.

- Ναι, είναι αηδιαστικό. Αλλά δε βγαίνει τίποτα να μιλάμε γι' αυτό, έτσι δεν είναι; Λοιπόν, ας ξαναγυρίσουμε στο καφενείο.

- Και, φυσικά, δεν μπορώ να κάμω τίποτα;

- Όχι, μόνο να μην του πείτε ότι σας μίλησα. Ξέρω τι θέλει. (Για πρώτη φορά άφησε το αδιάφορο και προσποιητά εύθυμο ύφος). Θέλει να ξαναγυρίσει στη Νέα Υόρκη για να είναι εκεί όταν θα εκδοθεί το διβλίο του, με ένα σωρό πουλαδίτσες για να τον θαυμάζουν. Να τι θέλει.

- Δε θα τον θαυμάσουν ίσως. Δε νομίζω πως έτσι είναι τα πράγματα. Αλήθεια.

- Δεν τον ξέρετε όσο καλά τον ξέρω εγώ, Τζέικ. Αυτό είναι που θέλει. Ξέρω. Αυτός είναι ο λόγος που δε θέλει να με παντρευτεί. Θέλει ένα μεγάλο θρίαμβο για τον εαυτό του και μόνο, αυτό το φθινόπωρο.

- Γυρίζουμε στο καφενείο;

- Ναι. Πάμε.

Αφήσαμε το τραπέζι (δε μας είχαν σερβίρει) και, διασχίζοντας το βουλεβάρτο, τραθήξαμε προς το Σελέκτ όπου ο Κοχν, πίσω από το τραπέζι του, μας χαμογελούσε.

- Λοιπόν, τι είναι αυτό που σε κάνει να χαμογελάς; ρώτησε η Φράνσες. Νιώθεις ευτυχισμένος;

- Χαμογελούσα και στους δυο σας, με τα μυστικά σας.

- Ω! αυτό που είπα στον Τζέικ δεν είναι μυστικό. Θα μαθευτεί πολύ γρήγορα. Ήθελα μόνο να του δώσω τη σωστή εκδοχή.

- Σχετικά με τι; Με το ταξίδι στην Αγγλία;

- Ναι, με το ταξίδι στην Αγγλία. Ω! Τζέικ, ξέχασα να σας το πω. Θα πάω στην Αγγλία.

- Θαυμάσια.

- Μάλιστα, αυτά κάνουν στις πιο καλές οικογένειες. Με στέλνει ο Ρόμπερτ. Θα μου δώσει διακόσιες λίρες και θα πάω να ιδώ φίλους. Μη μου πείτε πως δεν είναι χαριτωμένο; Οι φίλοι δεν ξέρουν ακόμη τίποτα γι' αυτό.

Στράφηκε προς τον Κοχν και του χαμογέλασε. Εκείνος δε χαμογελούσε πια.

- Δεν ήθελες να μου δώσεις παρά μόνο εκατό λίρες, έτσι δεν είναι Ρόμπερτ; Αλλά σε κατάφερα να μου τις κάνεις διακόσιες. Μεγάλη στ' αλήθεια γενναιοδωρία, έτσι δεν είναι Ρόμπερτ;

Δεν ξέρω πως τολμούσε να λείει στον Ρόμπερτ τόσο φριχτά πράγματα. Υπάρχουν άνθρωποι που δε σηκώνουν προσβολές. Δίνουν την εντύπωση ότι ο κόσμος θα κατέρρεε στη στιγμή, κάτω από τα μάτια τους, αν τους έλεγαν ορισμένα πράγματα.

Αλλά ο Κοχν έμενε εκεί και τα κατάπινε όλα. Αυτό μάλιστα γινόταν εκεί μπροστά μου, και δεν αισθανόμουν την παραμικρή επιθυμία να επέμβω. Και αυτά δεν ήταν παρά φιλικά χωρατά σε σχέση μ' εκείνα που ακολούθησαν.

– Πως μπορείς να λες τέτοια πράγματα, Φράνσες; την αντίσκοψε ο Ρόμπερτ.

– Προσέξτε. Αναχωρώ για την Αγγλία. Πηγαίνω να ιδώ φίλους. Έχετε πάει ποτέ να δείτε φίλους που δε σας θέλουν; Ω! μα θα πρέπει να με δεχτούν: «Καλώς την. Πώς είστε, αγαπητή μου; Καιρούς και ζαμάνια έχουμε να σας δούμε! Πώς είναι η αγαπητή μαμά σας;». Ναι, πώς είναι η αγαπητή μου μαμά; Τοποθέτησε όλα της τα χρήματα στη Γαλλία, σε ομολογίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας. Έξοχα. Είναι ίσως το μόνο πρόσωπο σε ολόκληρο τον κόσμο που έκαμε κάτι τέτοιο. «Και πώς είναι ο Ρόμπερτ;» ή, φροντίζοντας να μιλήσουν για τον Ρόμπερτ δίχως να τον αναφέρουν: «Ξέρετε, χρυσή μου, δε θα ήθελα να γίνει λόγος, αλλά η καημένη η Φράνσες είχε μια πολύ θλιβερή εμπειρία». Δε νομίζεις πως αυτό θα είναι γελοίο, Ρόμπερτ; Ε, Τζέικ, μη μου πείτε πως δε θα είναι γελοίο;

Στράφηκε προς εμένα, μ' εκείνο το τρομερό, φωτεινό χαμόγελο. Ήταν ενθουσιασμένη που είχε ένα ακροατήριο.

– Και συ, Ρόμπερτ, πού θα είσαι; Είναι λάθος μου, το ξέρω καλά. Απόλυτα, είναι δικό μου λάθος. Όταν σε έκαμα να παρατήσεις τη μικρή γραμματέα του περιοδικού, θα έπρεπε να είχα υποπτευθεί ότι θα μου την έφερνες με τον ίδιο τρόπο. Ο Τζέικ δεν την ξέρει αυτή την ιστορία. Πρέπει να του τη διηγηθώ;

– Πάψε, Φράνσες, για όνομα του Θεού.

– Ε λοιπόν! ναι, θα του τη διηγηθώ. Ο Ρόμπερτ είχε μια μικρούλα γραμματέα για το περιοδικό του, την πιο χαριτωμένη μικρούλα του κόσμου, και την έβρισκε θαυμάσια, κι ύστερα ήρθα εγώ, και με βρήκε και μένα θαυμάσια. Τότε του είπα να την παρατήσει. Την είχε κουβαλήσει από το Κάρμελ στο Πρίνσετον, όταν μετέφερε το περιοδικό του, και δεν της πλήρωσε

ούτε τα ναύλα της επιστροφής στην Καλιφόρνια. Κι αυτό για να μ' ευχαριστήσει. Εκείνη την εποχή έβρισκε πως δεν ήμουν και πολύ για πέταμα, έτσι δεν είναι, Ρόμπερτ;

»Δεν θα ήθελα να μας παρεξηγήσετε, Τζέικ, με τη γραμματέα, ήταν μια σχέση εντελώς πλατωνική. Στ' αλήθεια, δεν υπήρχε τίποτα απολύτως. Μόνο, να, ήταν τρομερά χαριτωμένη. Τελικά, πιστεύω πως εκείνοι που ζουν με το ξίφος, πρέπει να το περιμένουν πως θα πεθάνουν επίσης από το ξίφος. Είναι πολύ λογοτεχνική αυτή η παρατήρηση, δε βρίσκετε; Πρέπει να σου την υπενθυμίσω, Ρόμπερτ, για το επόμενο διβλίο σου.

»Ξέρετε ότι ο Ρόμπερτ ετοιμάζεται να συγκεντρώσει ντοκουμέντα για ένα καινούργιο διβλίο, έτσι δεν είναι Ρόμπερτ; Γι' αυτό ακριβώς και με παρατάει. Αποφάσισε πως δεν ήμουν... φωτογενειακή. Καταλαβαίνετε, όλο τον καιρό που ζήσαμε μαζί, ήταν τόσο πολύ απασχολημένος με τη συγγραφή του διβλίου του, ώστε δε θυμάται τίποτα από μας τους δυο. Έτσι, τώρα, θα αναζητήσει καινούργιο υλικό. Τελικά, του εύχομαι να βρει κάτι πολύ ενδιαφέρον.

»Άκου, Ρόμπερτ, χρυσέ μου, άφησέ με να σου πω ένα πράγμα. Αυτό δε σε πειράζει, έτσι; Ε λοιπόν! να: Απόφευγε τις σκηνές με τις μικρές φίλες. Κάμε ό,τι μπορείς. Γιατί δεν μπορείς να κάνεις σκηνές δίχως κλάματα, και τότε κάθεται και κλαίς τόσο πολύ τον εαυτό σου που δε θυμάσαι πια αυτό που έχει πει το άλλο πρόσωπο. Με τον τρόπο αυτό, δε θα μπορέσεις ποτέ να θυμηθείς μια συνομιλία. Προσπάθησε να είσαι ήρεμος. Ξέρω καλά πως αυτό είναι τρομερά δύσκολο. Μα μην ξεχνάς πως αυτό είναι για την αγάπη της λογοτεχνίας. Οφείλουμε όλοι να κάνουμε μερικές θυσίες για τη λογοτεχνία. Κοίτα εμένα. Πηγαίνω στην Αγγλία χωρίς να διαμαρτυρηθώ. Όλα αυτά για τη λογοτεχνία. Οφείλουμε όλοι να βοηθούμε τους νέους συγγραφείς. Δε συμφωνείτε, Τζέικ; Αλλά εσείς δεν είστε νέος συγγραφέας. Και συ, Ρόμπερτ; Είσαι τριαντατεσσάρων χρόνων. Ωστόσο, νομίζω πως η ηλικία αυτή είναι νεαρή για ένα μεγάλο συγγραφέα. Πάρτε τον Χάρντνυ, πάρτε τον Ανατόλ

Φρανς. Πέθανε πολύ πρόσφατα. Σε παρένθεση, ο Ρόμπερτ δρίσκει ότι δεν αξίζει μεγάλα πράματα. Αυτό άκουσε να το λέει ένας Γάλλος φίλος του. Δεν ξέρει πολύ καλά τα γαλικά ο ίδιος. Δεν ήταν ένας τόσο καλός συγγραφέας όσο εσύ, έτσι δεν είναι, Ρόμπερτ; Πιστεύετε ότι πήγε ποτέ να αναζητήσει το υλικό του; Τι φαντάζεστε ότι θα έλεγε στις ερωμένες του, όταν αρνιόταν να τις παντρευτεί; αναρωτιέμαι αν θα έκλαιγε έτσι. Στάσου, μου ήρθε μια ιδέα. (Έφερε το γαντοφορεμένο χέρι της στα χείλη της). Ξέρω τον αληθινό λόγο που ο Ρόμπερτ δε θέλει να με παντρευτεί, Τζέικ. Το σκέφτηκα ακριδώς τώρα δα. Μου ήρθε σαν όραμα στο Σελέκτ. Εντελώς μυστικιστικά. Εξ' αποκαλύψεως... Όπως στη Λούρδη. Θέλεις να σου το πω, Ρόμπερτ; Θα σου το πω. Είναι απλούστατο. Αναρωτιέμαι πώς δεν το είχα σκεφτεί πρωτύτερα. Ε λοιπόν, να: ο Ρόμπερτ επιθυμούσε πάντα να έχει μια ερωμένη, κι αν δε με παντρευτεί, θα μπορεί να λέει πως είχε μια. Ήμουν η ερωμένη του για δυο χρόνια. Βλέπετε; Κι αν με παντρευόταν, όπως μου το υποσχόταν πάντα, το ειδύλλιο θα έπαιρνε τέλος. Δε νομίζετε ότι είμαι ευφυής που το δρῆκα όλο αυτό ολομόναχη; Και χωρίς να λογαριάσουμε πως αυτό είναι αληθινό. Κοιτάξτε τον και θα δείτε αν αυτό δεν είναι αλήθεια. Πού πάτε, Τζέικ;

– Πρέπει να μπω να ιδώ τον Χάρβεϋ Στόουν, ένα λεπτό.

Ο Κοχν σήκωσε τα μάτια προς εμένα, όταν μπήκα στην αίθουσα. Το πρόσωπό του ήταν χλωμό. Γιατί έμενε καθισμένος έτσι; Γιατί εξακολουθούσε να τα καταπίνει έτσι όλα αυτά;

Όρθιος εμπρός στο μπαρ, με τα μάτια στραμμένα προς το ισόγειο, μπορούσα να τους παρατηρώ μέσα από το τζάμι. Η Φράνσες του μιλούσε πάντα με το φωτεινό της χαμόγελο, και τον κοίταζε κατάματα κάθε φορά που έλεγε: «Αυτό ακριδώς είναι, έτσι δεν είναι Ρόμπερτ;». Ίσως δεν τον ρωτούσε πια αυτό. Ίσως του έλεγε κάτι άλλο. Είπα στον μάρμαν ότι δεν ήθελα να πάρω τίποτα και δγῆκα από την πλαϊνή πόρτα. Δρασκελώνοντας την πόρτα, στράφηκα και, μέσα από το χοντρό κρύσταλλο, τους είδα που κάθονταν πάντα εκεί. Εκείνη του μιλούσε πάντα.

Από ένα μικρό δρομάκι δγῆκα στο βουλευάρτο Ρασπάιγ. Ένα ταξί περνούσε. Ανέβηκα κι έδωσα στο σωφέρ τη διεύθυνση του διαμερισμάτος μου.

VII

Καθώς προχωρούσα προς τη σκάλα, η θυρωρός χτύπησε το τζάμι του θυρωρείου της και μόλις σταμάτησα, δγήκε. Κρατούσε στο χέρι επιστολές κι ένα τηλεγράφημα.

- Ορίστε το ταχυδρομείο. Και μια κυρία ήρθε να σας δει.
- Άφησε την κάρτα της;
- Όχι. Ήταν μ' έναν κύριο. Είναι αυτή που είχε έρθει την προηγούμενη νύχτα. Τώρα που την πρόσεξα καλύτερα, τη βρισκω χαριτωμένη.
- Ήταν με κανένα από τους φίλους μου;
- Δεν ξέρω. Αυτός δεν έχει ξανάρθει άλλη φορά εδώ. Ήταν πολύ χοντρός. Πολύ, πολύ χοντρός. Αυτή είναι πάρα πολύ χαριτωμένη. Μα πάρα πάρα πολύ χαριτωμένη. Εκείνη τη νύχτα ήταν ίσως λιγάκι... (Ακούμπησε το κεφάλι της στο ένα χέρι της και το ταλάντευσε από πάνω προς τα κάτω). Θα σας μιλήσω ειλικρινά, κύριε Μπάρνες. Την προηγούμενη νύχτα δεν την έβρισκα τόσο χαριτωμένη. Την προηγούμενη νύχτα σχημάτιστα εντελώς διαφορετική ιδέα. Αλλά ακούστε καλά αυτό που σας λέω. Είναι πολύ, πολύ χαριτωμένη. Είναι από πολύ καλή οικογένεια. Το βλέπει κανείς εύκολα.
- Δεν άφησαν καμιά παραγγελία;
- Ναι, είπαν ότι θα ξαναγύριζαν σε μιαν ώρα.
- Πείτε τους ν' ανεβούν, όταν έρθουν.
- Μάλιστα, κύριε Μπάρνες. Και αυτή η κυρία, αυτή η κυρία, είναι κάποια. Λίγο εκκεντρική, ίσως, αλλά είναι κάποια, είναι κάποια.

Η θυρωρός μου, πριν γίνει θυρωρός, πουλούσε αναψυκτικά στα γήπεδα των ιπποδρομιών του Παρισιού. Η εργασία της γινόταν πάνω στο γρασίδι, αλλά παρατηρούσε τους ανθρώπους που «ζύγιζαν», και ήταν πολύ υπερήφανη λέγοντάς μου ποιοι από τους επισκέπτες μου ήταν καλοαναθρεμμένοι, ποιοι ήταν από καλή οικογένεια και ποιοι ήταν «σπορτισμέν» – στα γαλλικά η λέξη προφέρεται τονισμένη στο «μεν». Το μόνο δυσάρεστο ήταν πως οι άνθρωποι που δεν έμπαιναν σε καμιάν από τις τρεις αυτές κατηγορίες κινδύνευαν ν' ακούσουν από τη θυρωρό να τους λέει: «ο κύριος Μπάρνες απουσιάζει». Ένας από τους φίλους μου, ζωγράφος με παρουσιαστικό εξαιρετικά πειναλέο και που, προφανώς, δεν ήταν για τη μαντάμ Ντουζινέλ ούτε καλοαναθρεμμένος, ούτε από καλή οικογένεια, ούτε σπόρτισμαν, μου έγραψε μια μέρα ένα γράμμα και μου ζητούσε μιαν άδεια εισόδου για τη θυρωρό μου, για να μπορεί ν' ανεβαίνει να με βλέπει κανένα βράδι, όταν τον φέρνει το πέρασμα.

Ανέβηκα στο διαμέρισμά μου κι αναρωτιόμουν τι λογής μάγια είχε κάμει η Μπρετ στη θυρωρό. Το τηλεγράφημα ήταν από τον Μπιλ Γκόρτον που μου ανάγγελλε ότι έφτανε στη Γαλλία. Έβαλα το ταχυδρομείο πάνω στο τραπέζι, πέρασα στην κρεββατοκάμαρά μου, ξεντύθηκα και έκαμα ένα ντους. Έτοιμαζόμουν να σκουπιστώ, όταν άκουσα το κουδούνι. Φόρεσα τη ρομπ ντε σάμπρ μου και τις παντούφλες μου και πήγα στην πόρτα. Ήταν η Μπρετ. Πίσω απ' αυτήν στεκόταν ο κόμης. Κρατούσε μια μεγάλη ανθοδέσμη από τριαντάφυλλα.

- Γεια σου, χρυσέ μου! είπε η Μπρετ. Δε θέλεις να μας αφήσεις να μπούμε;
- Μπάτε. Ήμουν στο μπάνιο.
- Τι ευτυχής άνθρωπος! Έπαιρνε το μπάνιο του!
- Απλώς ένα ντους έκαμα. Καθήστε, κόμη Μιλπιόπουλε. Θέλετε να πάρετε κάτι;
- Δεν ξέρω αν αγαπάτε τα άνθη, κύριε, είπε ο κόμης, αλλά πήρα το θάρρος να σας φέρω αυτά τα τριαντάφυλλα.

– Σταθείτε, δώστε τα σε μένα. (Η Μπρετ τα πήρε). Γέμισέ μου αυτό με νερό, Τζέικ.

Γέμισα με νερό το μεγάλο πήλινο βάζο, στην κουζίνα, και η Μπρετ το τοποθέτησε στη μέση του τραπεζιού της τραπεζαρείας.

– Μπορεί να πει κανείς ότι περάσαμε μια καλή μέρα!

– Δε θυμάσαι τίποτα σχετικά με το Γκριγιόν και για κάποιο ραντεβού μαζί μου;

– Όχι. Είχαμε ραντεβού; Θα πρέπει να ήμουν αφηρημένος.

– Ήσαστε μάλλον μεθυσμένος, αγαπητέ μου, είπε ο κόμης.

– Ναι, έτσι δεν είναι; Και ο κόμης ήταν στ' αλήθεια καταπληκτικός.

– Την έκοψες σήμερα τη θυρωρό. Δεν ήξερε με τι λόγια να σε παινέσει.

– Μου το όφειλε και με το παραπάνω. Τις έδωσα διακόσια φράγκα.

– Δεν πρέπει να κάνεις τέτοιες βλακειές.

– Δικές του, λέει δείχνοντας με το κεφάλι τον κόμη.

– Θεώρησα πως της οφείλαμε έναπραματάκι ύστερα από τη φασαρία της προηγούμενης νύχτας. Ήταν πολύ αργά.

– Είναι θαυμάσιος, λέει η Μπρετ. Θυμάται το κάθεται που συμβαίνει.

– Και σεις, χρυσή μου.

– Λοιπόν, Τζέικ, είπε η Μπρετ, ναι ή όχι, θα πιούμε τίποτα;

– Σερβιριστείτε, όσο εγώ θα ντύνομαι. Ξέρεις που βρίσκονται τα πράγματα.

– Και δέβαια ξέρω!

Ενώ ντυνόμουν, άκουγα την Μπρετ να βάζει τα ποτήρια και ένα σιφόν. Έπειτα τους άκουσα να συνομιλούν. Ντυνόμουν αργά, καθισμένος στο κρεβάτι μου. Ένιωθα κουρασμένος και θαρόθυμος. Η Μπρετ μπήκε στο δωμάτιο, με ένα ποτήρι στο χέρι, και κάθησε στο κρεβάτι.

– Τι έχεις, χρυσέ μου, πονοκέφαλο;

Και μου έδωσε ένα ψυχρό φιλί στο μέτωπο.

– Ω! Μπρετ, σ' αγαπώ τόσο.

– Χρυσέ μου! είπε.

Έπειτα:

– Θέλεις να τον εξαποστείλω;

– Όχι, είναι χαριτωμένος.

– Θα τον εξαποστείλω.

– Δεν μπορείς να το κάνεις αυτό, έτσι;

– Δεν μπορώ; Περίμενε λίγο. Μείνε εδώ. Είναι ξετρελλαμένος μαζί μου, σου λέω.

Βγήκε από το δωμάτιο. Έπεσα μπρούμυτα στο κρεβάτι μου. Ήμουν δυστυχισμένος. Τους άκουσα να μιλούν, μα δεν άκουσα τι είπαν. Η Μπρετ μπήκε και κάθησε στο κρεβάτι.

– Καημενούλη μου!

Μου χάιδεψε το κεφάλι.

– Τι του είπες;

Ήμουν πλαγιασμένος, με το πρόσωπο μακριά. Δεν ήθελα να τη βλέπω.

– Τον έστειλα να βρει σαμπάνια. Του αρέσει τρομερά να ψάχνει για σαμπάνια.

Ύστερα από μια στιγμή:

– Πας καλύτερα, χρυσέ μου; Αυτό το κεφάλι δεν είναι καλύτερα τώρα;

– Ναι, είμαι καλύτερα.

– Μείνε ήσυχος. Έχει πάει στην άλλη άκρη της πόλης.

– Μπρετ, δε θα μπορούσαμε να ζήσουμε μαζί; Δε θα μπορούσαμε, απλούστατα, να ζούμε μαζί;

– Δεν το πιστεύω. Θα σε απατούσα με όλον τον κόσμο. Δε θα μπορούσες να το υποφέρεις.

– Το υποφέρω πολύ καλά τώρα.

– Δε θα ήταν το ίδιο πράγμα. Είναι λάθος μου, Τζέικ. Είμαι πλασμένη έτσι.

– Δε θα μπορούσαμε να ζήσουμε για μερικό χρόνο στην εξοχή;

– Αυτό δε θα χρησίμευε σε τίποτα. Θα έρθω, αν το θέλεις,

αλλά δε θα μπορούσα να ζήσω ήσυχη στην εξοχή. Ακόμη ούτε και με τον εκλεκτό της καρδιάς μου.

- Ξέρω.
- Αυτό κι αν θα ήταν αηδιαστικό! Τι ωφελεί να σου πω ότι σ' αγαπώ;
- Ξέρεις καλά πως κι εγώ σε αγαπώ.
- Ας σωπάσουμε. Όλα αυτά που λέμε είναι χαζομάρες. Θ' απομακρυνθώ από σένα, κι έπειτα ο Μάικελ όπου να 'ναι θα γυρίσει.
- Γιατί να φύγεις;
- Θα ήταν καλύτερα για σένα. Θα ήταν καλύτερα για μένα.
- Πότε φεύγεις;
- Μόλις θα μπορέσω.
- Για πού;
- Στο Σαιν Σεμπαστιέν.
- Δε θα μπορούσαμε να πάμε εκεί μαζί;
- Όχι. Ύστερα από αυτά που είπαμε θα ήταν μια άσχημη ιδέα.
- Δε συμφωνούμε ποτέ.
- Ω! το ξέρεις το ίδιο καλά μ' εμένα. Μην κάνεις τον πεισματάρη, χρυσέ μου.
- Ω, φυσικά, λέω. Ξέρω πως έχεις δίκιο. Απλούστατα είμαι κακόκεφος, και όταν είμαι κακόκεφος, λέω βλακείες.
- Κάθομαι στο κρεβάτι και σκύβω για να πάρω τα παπούτσια μου. Αφού τα φόρεσα, σηκώθηκα.
- Μην κάνεις αυτά τα μούτρα, χρυσέ μου.
- Τι μούτρα θέλεις να κάνω;
- Μη λες ανοησίες. Φεύγω αύριο.
- Λοιπόν ας πιούμε ένα ποτήρι. Ο κόμης θα γυρίσει.
- Ναι. Θα 'πρεπε να έχει γυρίσει. Ξέρεις, είναι τρομερός όταν πρόκειται για σαμπάνια. Είναι το παν γι' αυτόν.
- Περάσαμε στην τραπεζαρία. Πήρα το μπουκάλι με το μπράντυ κι έβαλα στη Μπρετ και σε μένα. Χτύπησε η πόρτα. Πήγα

ν' ανοίξω. Ήταν ο κόμης. Πίσω του, ο σωφέρ κουβαλούσε ένα πανέρι με σαμπάνια.

- Πού πρέπει να του πω να το αφήσει, κύριε; ρώτησε ο κόμης.
- Στην κουζίνα, είπε η Μπρετ.
- Ακουμπήστε το εκεί, Χένρυ, είπε ο κόμης, κάνοντας ένα νεύμα. Κατεβείτε τώρα να βρείτε πάγο. (Κοίταζε το πανέρι από την πόρτα της κουζίνας). Πιστεύω ότι θα βρείτε αυτό το κρασί πολύ καλό. Ξέρω πως, στις μέρες που ζούμε, δεν έχει κανείς την ευκαιρία να εκτιμήσει το καλό κρασί στις Ενωμένες Πολιτείες, αλλά αυτό εδώ το πήρα από ένα φίλο μου που εμπορεύεται κρασιά.
- Ω! έχετε πάντα κάποιον στο εμπόριο, είπε η Μπρετ.
- Αυτό το αγόρι καλλιεργεί αμπέλια. Έχει εκατοντάδες εκτάρια.
- Πώς τον λένε, Βεβ Κλικώ;
- Όχι, είπε ο κόμης, Μουμς. Είναι βαρώνος.
- Θαυμάσιο, ε; είπε η Μπρετ. Έχουμε όλοι τίτλους. Γιατί δεν έχεις τίτλο, Τζέικ;
- Σας θεβαιώ, κύριε (ο κόμης έβαλε το χέρι του στο μπράτσο μου), αυτό δεν αποφέρει τίποτε. Τις περισσότερες φορές κοστίζει χρήμα.
- Ω! δεν ξέρω. Μερικές φορές είναι τρομερά χρήσιμο, είπε η Μπρετ.
- Εμένα δε μου χρησίμεψε ποτέ σε τίποτε.
- Δεν ξέρατε να τον χρησιμοποιήσετε. Ο δικός μου μου έδωσε μια διαβολεμένη πίστωση.
- Καθήστε, κόμη, είπα. Επιτρέψτε μου να σας απαλλάξω από το μπαστούνι σας.
- Ο κόμης κοίταζε την Μπρετ πάνω από το τραπέζι, κάτω από το φως του γκαζιού. Κάπνιζε ένα τσιγάρο κι έριχνε τη στάχτη στο χαλί. Εκείνη είδε πως τον παρατηρούσα.
- Τζέικ, δε θα ήθελα να σου καταστρέψουμε το χαλί σου. Δε θα μπορούσες να μου δώσεις ένα σταχτοδοχείο;

Βρήκα σταχτοδοχεία και τα τοποθέτησα γύρω μας. Ο σωφέρ ξαναβήκε με έναν κουβά γεμάτο βρώμικο πάγο.

– Βάλτε δυο μπουκάλια να δροσίσουν, Χένρυ, φώναξε ο κόμης.

– Θέλετε τίποτα άλλο, κύριε;

– Όχι, περιμένετε μέσα στο αμάξι. (Στράφηκε προς την Μπρετ και μένα). Κάνουμε μια βόλτα στο δάσος πριν από το γεύμα;

– Αν θέλετε, είπε η Μπρετ. Θα μου ήταν αδύνατο να φάω.

– Εμένα μ' αρέσει πάντα ένα καλό δείπνο, είπε ο κόμης.

– Μήπως ο κύριος θέλει να φέρω το κρασί; ρώτησε ο σωφέρ.

– Ναι, φέρτε το, Χένρυ, είπε ο κόμης.

Έβγαλε μια βαριά σιγαροθήκη από χοιρόδεμα και μου την άπλωσε.

– Θέλετε ένα γνήσιο αμερικάνικο πούρο;

– Ευχαριστώ, λέω. Θα τελειώσω αυτό το τσιγάρο.

Έκοψε την άκρη του πούρου του με ένα χρυσό μαχαιράκι που κρεμόταν σε έναν κρίκο της καδένας του ρολογιού του.

– Μ' αρέσουν τα πούρα που τραβάνε καλά, λέει ο κόμης. Τα μισά από τα πούρα που καπνίζονται τραβούν άσχημα.

Άναψε το πούρο του, τράβηξε μια ρουφηξιά, κοιτάζοντας συνάμα την Μπρετ πάνω από το τραπέζι.

– Και όταν θα πάρετε το διαζύγιο, λαϊδη Άσλεϋ, δε θα έχετε πια τίτλο;

– Ε όχι, τι κρίμα!

– Όχι, λέει ο κόμης. Δεν έχετε ανάγκη από τίτλο. Είστε γαλαζοαίματη από την κορφή ως τα νύχια.

– Ευχαριστώ, είστε πολύ αξιαγάπητος.

– Δε χωρατεύω (ο κόμης φύσηξε κι έβγαλε ένα σύννεφο καπνού). Δεν έχω ξαναδεί γυναίκα περισσότερο αριστοκρατική. Είστε τέτοια από φυσικού σας. Αυτό είν' όλο.

– Είστε γοητευτικός, είπε η Μπρετ. Η μαμά θα δοκίμαζε μεγάλη ικανοποίηση. Δε θα μπορούσατε να μου το γράψετε αυτό για να της το στείλω μέσα σ' ένα γράμμα;

– Θα το έλεγα και στην ίδια, να είστε βέβαιη, είπε ο κόμης. Δεν αστειεύομαι. Δεν αστειεύομαι ποτέ. Το να κάνεις χωρατά με τους ανθρώπους είναι το καλύτερο μέσο για ν' αποχτήσεις εχθρούς. Αυτό λέω πάντα.

– Έχετε δίκιο, είπε η Μπρετ. Έχετε τρομερά δίκιο. Χωρατεύω πάντα με όλο τον κόσμο και δεν έχω ούτε ένα φίλο, εκτός από τον Τζέικ.

– Είναι γιατί δε χωρατεύετε μαζί του.

– Μάλιστα.

– Και τώρα, είπε ο κόμης, χωρατεύετε μαζί του;

Η Μπρετ με κοίταξε και μισόκλεισε τα μάτια της.

– Όχι, είπε. Μ' αυτόν δε θα ήθελα να χωρατέψω.

– Βλέπετε, είπε ο κόμης, δεν αστειεύετε μαζί του.

– Αυτή η συζήτηση είναι επικίνδυνη σαν ξυράφι, λέει η Μπρετ. Τι θα λέγατε αν δοκιμάσαμε τη σαμπάνια;

Ο κόμης βούτηξε το χέρι του και γύρισε τα μπουκάλια μέσα στον αστραφτερό κουβά.

– Δεν κρύωσαν ακόμα. Δε σκέφτεστε παρά μόνο το ποτό, χρυσή μου. Γιατί δεν περιορίζεστε στη συζήτηση;

– Αρκετά έχω μιλήσει. Είπα ό,τι είχα να πω στον Τζέικ.

– Θα ήθελα να σας ακούσω να μιλάτε αληθινά, αγαπητή μου. Όταν μου μιλάτε, δεν αποτελείώνετε ποτέ τις φράσεις σας.

– Αφήνω σε σας τη φροντίδα να τις αποτελείώνετε. Πρέπει πάντα ν' αφήνεις τους ανθρώπους ν' αποτελείώνουν τις φράσεις κατά την επιθυμία τους.

– Πρόκειται για μια πολύ ενδιαφέρουσα μέθοδο (ο κόμης έσκυψε και στριφογύρισε τα μπουκάλια), ωστόσο θα προτιμούσα να σας ακούσω να μιλάτε μια μέρα.

– Τι κουτός που είναι, είπε η Μπρετ.

– Α! (Ο κόμης έβγαλε ένα μπουκάλι). Πιστεύω πως κρύωσε αρκετά.

Πήγα κι έφερα μια πετσέτα· εκείνος σκούπισε το μπουκάλι και το κράτησε στον αέρα.

– Μ' αρέσει να πίνω τη σαμπάνια των «μάγκνουμ». Το κρασί είναι καλύτερο, αλλά θα ήταν πάρα πολύ δύσκολο να δροσίσει.

Κρατούσε το μπουκάλι και το κοίταζε. Έβγαλα τα ποτήρια.

– Τότε, θα μπορούσατε ίσως να το ξεβουλώσετε, πρότεινε η Μπρετ.

– Ναι, αγαπητή μου, θα το ξεβουλώσω.

Ήταν μια σαμπάνια εκπληκτική.

– Αυτό, μάλιστα, είναι κρασί (η Μπρετ σήκωσε το ποτήρι της). Τι θα λέγατε αν πίναμε υπέρ κάποιου πράγματος; «Υπέρ της βασιλείας!».

– Αυτό το κρασί, αγαπητέ μου, είναι πάρα πολύ καλό για να το χαραμίσουμε σε προπόσεις. Δεν πρέπει να ανακατεύουμε τις συγκινήσεις με ένα κρασί σαν αυτό. Χάνουμε τη γεύση.

Το ποτήρι της Μπρετ ήταν άδειο.

– Θα έπρεπε να γράψετε ένα διβλίο σχετικά με το κρασί, κόμη, είπα.

– Κύριε Μπάρνες, απάντησε ο κόμης, το μόνο που ζητώ από το κρασί είναι να το γεύομαι.

– Ας γευτούμε λίγο ακόμα απ' αυτό το νέκταρ.

Η Μπρετ άπλωσε το ποτήρι της. Ο κόμης της έριξε με πάρα πολλή προσοχή.

– Ορίστε, αγαπητή μου, και σας παρακαλώ να το γευτείτε αργά αργά. Ύστερα θα σας δώσω την άδεια να σουρώσετε.

– Να σουρώσω εγώ, να σουρώσω εγώ!

– Αγαπητή μου είστε χαριτωμένη, όταν είστε μεθυσμένη.

– Τον ακούτε!

– Κύριε Μπάρνες (ο κόμης γέμισε το ποτήρι μου), είναι η μόνη κυρία απ' όσες ξέρω που είναι πιο χαριτωμένη μεθυσμένη παρά ξεμέθυση.

– Δε νομίζετε πως έχετε προχωρήσει πολύ, ε;

– Ναι, αγαπητή μου. Έχω προχωρήσει πολύ. Έχω προχωρήσει τρομερά.

– Αδειάστε το ποτήρι σας, είπε η Μπρετ. Έχουμε όλοι προ-

χωρήσει. Τολμώ να πω πως ο Τζέικ έχει δει τόσα όσα κι εσείς.

– Αγαπητή μου, είμαι βέβαιος ότι ο κύριος Μπάρνες έχει δει πολλά πράγματα. Μην πιστεύετε πως αμφιβάλλω, κύριε. Έχω δει πολλά πράγματα κι εγώ.

– Φυσικά, αγαπητέ μου, είπε η Μπρετ. Το είπα για καλαμπούρι.

– Έχω πάρει μέρος σε επτά πολέμους και σε τέσσερις επαναστάσεις, είπε ο κόμης.

– Στρατιώτης; ρώτησε η Μπρετ.

– Μερικές φορές, αγαπητή μου. Κι έχω πληγωθεί από βέλη. Έχετε δει ποτέ τραύματα από βέλη;

– Για δείξτε μας λίγο να ιδούμε.

Ο κόμης σηκώθηκε, ξεκούμπωσε το γιλέκο του και μισάνοιξε το πουκάμισό του. Ανασήκωσε το αποκάτω γιλέκο του πάνω στο στέρνο του, αποκαλύπτοντας το μαύρο του στήθος και τα χοντρά μούσκλα της κοιλιάς του, που πρόβαλλαν κάτω από το φως.

– Τα βλέπετε;

Κάτω από τα πλευρά, υπήρχαν δυο λευκά σάρκινα εξογκώματα.

– Κοιτάξτε στη ράχη, το σημείο από όπου βγήκαν.

Πάνω από τα νεφρά, υπήρχαν δυο όμοια σάρκινα εξογκώματα, χοντρά ίσαμε ένα δάχτυλο.

– Ω! αυτό δεν είναι τίποτα.

– Από πάντα σε πάντα.

Ο κόμης ξανάκωσε το πουκάμισό του στο πανταλόνι του.

– Πού τα αρπάξατε αυτά τα τραύματα; ρώτησα.

– Στην Αθηναιονία, όταν ήμουν εικοσιενός χρόνων.

– Και τι κάνετε; ρώτησε η Μπρετ. Είσαστε στο στρατό;

– Βρισκόμουν σε εμπορικό ταξίδι, αγαπητή μου.

– Καλά σου έλεγα πως ήταν από τους δικούς μας, είπε η Μπρετ. Σας αγαπώ, κόμη. Είσαστε αξιολάτρευτος.

– Με κάνετε πανευτυχή, αγαπητή μου, αλλά δε μου λέτε αλήθεια.

- Μη γίνεστε λοιπόν ανόητος.
 - Βλέπετε, κύριε Μπάρνες, ένεκα που έζησα πολύ, μπορώ ν' απολαμβάνω τα πάντα με τόση πληρότητα. Το ίδιο δε συμβαίνει και με σας;
 - Ναι, απολύτως.
 - Ξέρω, είπε ο κόμης. Όλο το μυστικό βρίσκεται εκεί. Πρέπει να ξέρεις να εκτιμάς τις αξίες.
 - Δε συμβαίνει ποτέ τίποτα στις αξίες σας; ρώτησε η Μπρετ.
 - Όχι, όχι πια τώρα.
 - Δεν είσατε ποτέ ερωτευμένος;
 - Πάντα, είπε ο κόμης. Είμαι πάντα ερωτευμένος.
 - Και τι κάνει αυτό στις αξίες σας;
 - Ε! μα κι αυτό έχει επίσης μια θέση ανάμεσα στις αξίες μου.
 - Δεν έχετε αξίες. Είστε νεκρός, απλούστατα.
 - Όχι, αγαπητή μου, γελιέστε. Δεν είμαι καθόλου νεκρός.
- Ήπιαμε τρία μπουκάλια σαμπάνια και ο κόμης άφησε το πανέρι μέσα στην κουζίνα μου. Γευματίσαμε σ' ένα εστιατόριο του Δάσου. Ένα γεύμα υπέροχο. Το φαγητό κατείχε μιαν επίλεκτη θέση ανάμεσα στις αξίες του κόμη. Το κρασί επίσης. Ο κόμης ήταν σ' εξαιρετική φόρμα στη διάρκεια του γεύματος. Το ίδιο και η Μπρετ. Αυτό ήταν πολύ ευχάριστο.
- Πού θα θέλατε να πάμε; ρώτησε ο κόμης μετά το γεύμα.
- Είμαστε τα μόνα πρόσωπα μέσα στο εστιατόριο. Τα δυο γκαρσόνια στέκονταν όρθια, κοντά στην πόρτα. Επιθυμούσαν να γυρίσουν στα σπίτια τους.
- Τι θα λέγατε ν' ανεβαίναμε στη Μπυτ, λέει η Μπρετ. Τι θαυμάσιο γεύμα!
- Ο κόμης αχτιδοβολούσε. Ήταν πανευτυχής.
- Είστε πολύ χαριτωμένοι κι οι δυο σας, είπε. (Κάπνιζε και πάλι πούρο). Γιατί δεν παντρεύεστε;
 - Θέλουμε να ζήσουμε ο καθένας τη ζωή μας, είπα.
 - Έχουμε ο καθένας την κατάστασή του, πρόσθεσε η Μπρετ. Άντε, πάμε.
 - Ας πάρουμε ακόμα ένα ποτό, είπε ο κόμης.

- Εκεί πάνω, στη Μπυτ.
 - Όχι, εδώ, που είναι ήσυχια.
 - Ω! εσείς και η ησυχία σας, είπε η Μπρετ. Μα τι λοιπόν υπάρχει στην ησυχία που αρέσει τόσο πολύ σ' εσάς τους άντρες;
 - Την αγαπούμε όλοι μας όπως εσείς αγαπάτε το θόρυβο, αγαπητή μου, είπε ο κόμης.
 - Καλά λοιπόν. Ας πιούμε ένα ποτό.
 - Γκαρσόν! φώναξε ο κόμης.
 - Μάλιστα, κύριε.
 - Ποιο είναι το πιο παλιό σας μπράντυ;
 - Το 1811, κύριε.
 - Φέρετε μας ένα μπουκάλι.
 - Ελάτε, όχι παραλογισμούς. Εμπόδισέ τον, Τζέικ.
 - Ακούστε, αγαπητή μου, προτιμώ να τοποθετώ τα χρήματά μου πιο πολύ σε ένα παλιό μπράντυ, παρά σε οποιαδήποτε αρχαιότητα.
 - Έχετε πολλές αρχαιότητες;
 - Ένα σπίτι γεμάτο.
- Τελικά, ανεβήκαμε στη Μονμάρτη. Το «Ζελλί» ήταν φίσκα. Η αίθουσα ήταν γεμάτη καπνούς και φασαρία. Η μουσική σε χτυπούσε βίαια μόλις έμπαινες στην είσοδο. Χόρεψα με την Μπρετ. Υπήρχε τόσος κόσμος, που με κόπο καταφέραμε να σαλέψουμε. Ο μαύρος τυμπανιστής έγενεψε στην Μπρετ. Βρεθήκαμε ακινητοποιημένοι, χορεύοντας στον τόπο, αντίκρου του.
- Πώς είστε;
 - Θαυμάσια.
 - Καλό αυτό.
- Ήταν όλος δόντια και χείλια.
- Είμαστε πολύ φίλοι, είπε η Μπρετ. Και ένας τυμπανιστής είναι κάτι εδώ.
- Η μουσική έπαψε και κατευθυνθήκαμε προς το τραπέζι όπου καθόταν ο κόμης. Έπειτα η μουσική ξανάρχισε και χορέψαμε. Κοίταξα τον κόμη. Ήταν καθισμένος στο τραπέζι και κάπνιζε ένα πούρο. Η μουσική σταμάτησε ξανά.

- Πάμε να καθήσουμε.
- Η Μπρετ προχώρησε προς το τραπέζι. Η μουσική ξανάρχισε και ξαναχορέψαμε, πατικωμένοι μέσα στο πλήθος.
- Χορεύεις σαν κουτσός. Ο Μάικλ είναι ο καλύτερος χορευτής που έχω γνωρίσει.
- Είναι υπέροχος.
- Έχει τις αρετές του.
- Τον αγαπώ, λέω. Μ' αρέσει πολύ.
- Θα τον παντρευτώ, λέει η Μπρετ. Είναι αστείο, πάνε τώρα οχτώ ολόκληρες μέρες που δεν τον έχω σκεφτεί.
- Δεν του γράφεις;
- Εγώ, όχι. Δε γράφω ποτέ.
- Στοιχηματίζω πως σου γράφει εκείνος.
- Μάλλον, και μάλιστα κάτι γράμματα τρομερά σικ.
- Πότε λογαριάζετε να παντρευτείτε;
- Πώς θέλεις να το ξέρω; Όταν θα πάρω το διαζύγιό μου.
- Ο Μάικλ προσπαθεί να καταφέρει τη μητέρα του να συμβάλει στα έξοδα.
- Μήπως θα μπορούσα να κάμω κάτι;
- Μη λες λοιπόν βλακείες. Οι γονείς του Μάικλ είναι πλούσιοι σαν όλους.
- Η μουσική έπαιψε. Ξαναγυρίσαμε στο τραπέζι. Ο κόμης σηκώθηκε.
- Πολύ καλά, είπε. Είστε πολύ, πολύ καλά και οι δυο.
- Δε χορεύετε, κόμη; ρώτησα.
- Όχι, είμαι πάρα πολύ γέρος.
- Ελάτε, ελάτε, είπε η Μπρετ.
- Αγαπητή μου, θα το έκανα αν με διασκέδαζε. Διασκεδάζω βλέποντας τους άλλους να χορεύουν.
- Ωραία, είπε η Μπρετ. Μια μέρα θα χορέψω για χάρη σας. Με την ευκαιρία, τι γίνεται ο φιλαράκος σας, ο Ζιζί;
- Θα σας πω. Περιποιούμαι αυτό το χαμίνι, αλλά δε μ' αρέσει να το έχω μαζί μου.
- Είναι μάλλον ενοχλητικός.

- Ναι. (Ο κόμης σήκωσε τους ώμους). Όσο για το μέλλον του, κανείς δεν μπορεί να ξέρει. Πάντως, ο πατέρας του ήταν πολύ φίλος του πατέρα μου.
- Εμπρός, έλα να χορέψουμε, είπε η Μπρετ.
- Χορέψαμε. Υπήρχε πλήθος και η ατμόσφαιρα ήταν βαριά.
- Ω! χρυσέ μου, είπε η Μπρετ, είμαι τόσο δυστυχημένη. Είχα την αίσθηση πως με ξανακυλούσε μια αρρώστια που την είχα κιόλας περάσει.
- Πριν από μια στιγμή ήσουν ευτυχημένη.
- Ο τυμπανιστής ούρλιαξε:
- «Γιου καν'τ του τάιμ»...
- Τέλειωσε.
- Τι συμβαίνει;
- Δεν ξέρω. Είμαι τρομερά κακόκεφος.
- «...» ψαλμούδιζε ο τυμπανιστής. Έπειτα ξανάπιασε τις βεργούλες του.
- Θέλετε να φύγουμε;
- Θαρrouσα πως δρισκόμουν σ' έναν εφιάλτη, όπου όλα επαναλαμβάνονταν, πως είχα κιόλας ξαναπεράσει από εκεί και πως έπρεπε να ξαναπεράσω.
- «...» τραγουδούσε ο τυμπανιστής, μορφάζοντας προς τη Μπρετ.
- Εμπρός, λέω.
- Βγήκαμε από το πλήθος. Η Μπρετ πήγε στο νιπτήρα.
- Η Μπρετ θέλει να φύγει, είπα στον κόμη.
- Έγνεψε ναι με το κεφάλι.
- Αλήθεια; Πολύ καλά. Πάρτε το αμάξι. Θα μείνω λίγο ακόμη, κύριε Μπάρνες.
- Σφίξαμε τα χέρια.
- Γοητευτική βραδιά, λέω. Θα ήθελα να με αφήνατε να τακτοποιήσω εγώ το λογαριασμό.
- Έβγαλα ένα χαρτονόμισμα από την τσέπη μου.
- Κύριε Μπάρνες, μη γίνεστε λοιπόν γελοίος, είπε ο κόμης. Η Μπρετ ήρθε, τυλιγμένη στο μαντώ της. Φίλησε τον κόμη

και του έβαλε το χέρι της στον ώμο για να τον εμποδίσει να σηκωθεί. Καθώς δρασκελίζαμε το κατώφλι της πόρτας, στράφηκα και είδα στο τραπέζι του τρεις γυναίκες. Ανεβήκαμε στο μεγάλο αυτοκίνητο. Η Μπρετ έδωσε στο σωφέρ τη διεύθυνση του ξενοδοχείου της.

– Όχι, δεν ανεβαίνω, είπε μπροστά στο ξενοδοχείο της.

Είχε χτυπήσει και η πόρτα ήταν μισάνοιχτη.

– Αλήθεια;

– Όχι, σε παρακαλώ.

– Καληνύχτα, Μπρετ, είπα. Στενοχωριέμαι που δεν αισθάνεσαι καλά.

– Καληνύχτα, Τζέικ. Καληνύχτα, χρυσέ μου. Δε θέλω πια να σε ξαναϊδώ.

Φιληθήκαμε όρθιοι, μπροστά στην πόρτα. Με απόσπρωξε. Ξαναφιληθήκαμε.

– Όχι, σε παρακαλώ, είπε η Μπρετ.

Στράφηκε γρήγορα και τρύπωσε στο ξενοδοχείο. Ο σωφέρ με οδήγησε στο διαμέρισμά μου. Του έδωσα είκοσι φράγκα. Άγγισε το κασκέτο του, είπε: «Καληνύχτα, κύριε» και έφυγε. Χτύπησα το κουδούνι. Η πόρτα άνοιξε. Ανέβηκα και πλάγιασα.

VIII

Δεν ξαναείδα την Μπρετ παρά μόνο όταν γύρισε από το Σαιν-Σεμπαστιέν. Μου είχε στείλει μια κάρτα που αναπαρίστανε την Κόντσα, με τούτες τις λέξεις: «Αγαπημένε. Πάρα πολύ ήρεμη και υγιής. Αγάπη σε όλους τους φίλους. Μπρετ».

Δεν ξαναείδα ούτε και τον Κοχν. Έμαθα ότι η Φράνσες είχε φύγει για την Αγγλία κι έλαβα ένα σύντομο γράμμα από τον Κοχν που μου έλεγε ότι θα πήγαινε για καμιά δεκαπενταριά μέρες στην εξοχή· δεν ήξερε πού, και μου σύσταινε να μην αλλάξω γνώμη σχετικά με την εκδρομή για ψάρεμα, για την οποία είχαμε μιλήσει τον περασμένο χειμώνα. Θα μπορούσα πάντα να την πραγματοποιήσω με τη μεσολάβηση της τράπεζάς του.

Η Μπρετ είχε φύγει και είχα γλιτώσει από τις ιστορίες του Κοχν. Ήμουν μάλλον ευχαριστημένος που δεν είχα πια να παίζω τένις. Η εργασία δεν έλειπε. Πήγαινα συχνά στις κούρσες. Έτρωγα παρέα με φίλους και δούλευα συμπληρωματικές ώρες στο γραφείο, για να μπορώ να βασίζομαι στο γραμματέα μου, όταν θα έφευγα με τον Μπιλ Γκόρτον για την Ισπανία, στο τέλος του Ιουνίου.

Ο Μπιλ Γκόρτον έφτασε, έμεινε δυο μέρες στο διαμέρισμά μου κι αναχώρησε για τη Βιέννη. Ήταν πάρα πολύ εύθυμος και έλεγε πως οι Ενωμένες Πολιτείες ήταν καταπληκτικές. Η Νέα Υόρκη ήταν καταπληκτική. Υπήρχε εκεί μια εξαιρετική θεατρική σαιζόν και μια ολάκερη άνθηση αξιόλογων νέων με-

σαίων βαρών. Μπορούσε κανείς να ελπίζει πως καθένας από αυτούς θα μεγάλωνε, θα πάχαινε και θα νικούσε τον Ντάμσεϋ. Ο Μπιλ ήταν πάρα πολύ ευτυχιμένος. Το τελευταίο του διβλίο του είχε αποφέρει πολύ χρήμα και προσδοκούσε να κερδίσει πολύ περισσότερα.

– Η διαμονή του στο Παρίσι ήταν πολύ χαρούμενη, έπειτα έφυγε για τη Βιέννη. Θα γύριζε σε τρεις βδομάδες και τότε θα πηγαίναμε στην Ισπανία για να ψαρέψουμε και να παραβρεθούμε στη «φιέστα» της Παμπλόνα. Μου έγραφε πως η Βιέννη ήταν μια πόλη καταπληκτική. Έπειτα πήρα μια κάρτα του από τη Βουδαπέστη: «Τζέικ, η Βουδαπέστη είναι καταπληκτική». Μετά, ένα τηλεγράφημα: «Φτάνω Δευτέρα».

Τη Δευτέρα το βράδι έφτασε στο σπίτι μου. Άκουσα το ταξί που σταμάτησε. Πήγα στο παράθυρο και τον φώναξα. Κούνησε το χέρι και προχώρησε στη σκάλα, με τις βαλίτσες του στο χέρι. Τον συνάντησα μεσοδρομής, στη σκάλα, και πήρα μιαν από τις βαλίτσες του.

– Λοιπόν, έτσι, του λέω, έκαμες ένα καταπληκτικό ταξίδι;

– Καταπληκτικό, λέει. Η Βουδαπέστη είναι εντελώς καταπληκτική.

– Και η Βιέννη;

– Όχι και τόσο, Τζέικ, όχι και τόσο Μου φάνηκε καλύτερη από ό,τι ήταν.

– Πώς αυτό;

Ετοίμασα δυο ποτήρια κι ένα σιφόν.

– Ένα μεθύσι, Τζέικ. Ένα από κείνα τα μεθύσια!

– παράξενο. Καλά θα έκανες να πιεις ένα ποτήρι, πάρε.

Ο Μπιλ έτριψε το μέτωπό του.

– Είναι πολύ περιεργό, είπε. Δεν μπορώ να θυμηθώ πως έγινε αυτό. Μου συνέβηκε έτσι, ξαφνικά.

– Και κράτησε πολύ;

– Τέσσερις μέρες, Τζέικ. Κράτησε τέσσερις μέρες.

– Πού ήσουν;

– Δε θυμάμαι. Σου είχα γράψει μια κάρτα, αυτό το θυμάμαι πολύ καλά.

– Δεν έκαμες τίποτα άλλο;

– Δεν είμαι δέβαιος. Μπορεί.

– Εμπρός, διηγήσου μου.

– Δεν μπορώ να θυμηθώ. Ό,τι θυμόμουν σου το είπα.

– Έλα, πιες μια και θυμήσου.

– Θα μπορέσω ίσως να θυμηθώ λίγο, είπε ο Μπιλ. Θυμάμαι κάτι σαν σπιριτόκουτο. Ένα τρομερό σπιριτόκουτο στη Βιέννη. Υπήρχε εκεί ένας Νέγρος. Τον Νέγρο τον θυμάμαι τέλεια.

– Συνέχισε.

– Ένας Νέγρος καταπληκτικός. Έμοιαζε με τον Τάιγκερ Φλάουερς, αλλά τέσσερις φορές πιο χοντρός. Ξαφνικά, όλος ο κόσμος άρχισε να πετάει πράγματα. Εγώ όχι. Ο Νέγρος ξάπλωσε κάτω έναν ντόπιο τύπο. Ο Νέγρος σήκωσε το γάντι του. Ήθελε να βγάλει λόγο. Πολύ πελώριος αυτός ο Νέγρος. Άρχισε το λόγο του. Και μετά ο λευκός του ρίχτηκε. Τότε ο Νέγρος τον τουλούμιασε και τον σώριασε κάτω σαν άδειο τσουβάλι. Τότε ο κόσμος άρχισε να πετάει τις καρτέλες. Ο Νέγρος έφυγε μαζί μας με αυτοκίνητο. Δεν είχε ρούχα και πήρε το σακάκι μου. Τώρα τα θυμάμαι όλα. Ένα αθλητικό μπαλ σουαρέ.

– Τι συνέβηκε;

– Δάνεισα ρούχα στον Νέγρο και πήγα μαζί του για να προσπαθήσουμε να πάρει τα λεφτά του. Ισχυρίζονταν ότι ο Νέγρος τους χρωστούσε χρήματα για τις ζημιές της αίθουσας. Αναρωτιέμαι ποιος έκανε το διερμηνέα. Εγώ ίσως.

– Δεν είναι πιθανό.

– Έχεις δίκιο. Εγώ καθόλου. Κάποιος άλλος τύπος. Θαρρώ πως τον λέγαμε ο «άνθρωπος του Χάρβαρντ». Τον θυμάμαι τώρα. Σπούδαζε μουσική.

– Και πώς τέλειωσε αυτή η ιστορία;

– Όχι και πολύ καλά, Τζέικ. Αδικία παντού. Ο διευθυντής ισχυριζόταν ότι ο Νέγρος είχε υποσχεθεί να συγυρίσει τον

Βιεννέζο. Ισχυριζόταν ότι ο Νέγρος είχε παραβιάσει το συμβόλαιο. Δεν επιτρέπεται να τεθεί νοκ-άουτ στη Βιέννη ένας τύπος από τη Βιέννη. «Θεέ μου, έλεγε ο Νέγρος, κύριε Γκόρτον, επί σαράντα λεπτά δεν έκανα τίποτα άλλο παρά να τον συγυρίζω. Αυτός ο λευκός θα πρέπει να είχε κήλη, με τον τρόπο που ορμούσε επάνω μου. Δεν τον χτύπησα ούτε μια φορά».

– Τα πήρατε τα χρήματα;

– Όχι, Τζέικ. Το μόνο που πήραμε ήταν τα ρούχα του Νέγρου. Επιπλέον, κάποιος του έφαγε το ρολόγι του. Υπέροχος Νέγρος. Μεγάλη γκάφα που πήγε στη Βιέννη. Αυτά έγιναν, Τζέικ. Αυτά.

– Και ο Νέγρος τι απόγινε;

– Γύρισε στην Κολωνία. Μένει εκεί κάτω. Οικογενειάρχης. Θα μας γράψει και θα μου στείλει τα χρήματα που του δάνεισα. Καταπληκτικός Νέγρος. Ελπίζω ότι του έχω δώσει την ακριβή διεύθυνση.

– Χωρίς αμφιβολία.

– Τελικά, τι θα έλεγες αν πηγαίναμε για φαγητό, είπε ο Μπιλ, εκτός αν δε θέλεις ν' ακούσεις κι άλλες ταξιδιωτικές ιστορίες.

– Συνέχισε.

– Πάμε να φάμε.

Κατεθήκαμε και βγήκαμε στη λεωφόρο Σαιν-Μισέλ, μέσα στη ζέστη μιας θεριστιάτικης βραδιάς.

– Πού πάμε;

– Θέλεις να φάμε στο Ιλ;

– Και βέβαια.

Κατηφορίσαμε τη λεωφόρο. Στη διασταύρωση της οδού Ντανφέρ-Ροσερό με τη λεωφόρο βρίσκεται ένα άγαλμα δυο αντρών με κυματιστές χαμύδες.

– Ξέρω ποιοι είναι (ο Μπίλ κοίταζε το μνημείο), οι κύριοι που εφεύραν τη φαρμακοποιία. Δεν πρέπει να προσπαθώ να κολλήσω στο Παρίσι.

Συνεχίσαμε το δρόμο μας.

– Να ένας ταριχευτής, είπε ο Μπιλ. Θέλεις να αγοράσεις τίποτα; Κανένα όμορφο θαλασσωμένο σκυλάκι;

– Έλα λοιπόν, είσαι μεθυσμένος.

– Είναι χαριτωμένα αυτά τα θαλασσωμένα σκυλάκια. Θα έδινε ένα χαρωπό τόνο στο διαμέρισμά σου.

– Πάμε.

– Όχι χωρίς ένα θαλασσωμένο σκυλάκι. Άκουσε, Τζέικ, δε γίνεται, πρέπει να πάρεις ένα θαλασσωμένο σκυλάκι.

– Πάμε λοιπόν.

– Αυτό αντιπροσωπεύει το παν στον κόσμο. Απλή ανταλλαγή αξιών. Δίνεις χρήμα και σου δίνουν ένα θαλασσωμένο σκυλάκι.

– Θα αγοράσουμε στην επιστροφή.

– Πάει καλά. Όπως θέλεις. Η κόλαση είναι στρωμένη με θαλασσωμένα σκυλάκια που δεν έχουν αγοραστεί. Το φταίξιμο δεν είναι δικό μου.

Συνεχίσαμε να προχωρούμε.

– Τι σ' έκαμε να σκεφτείς τους σκύλους έτσι ξαφνικά;

– Έτσι ήμουν πάντα σ' ό,τι αφορά τους σκύλους. Αγαπούσα πάντα πολύ τα θαλασσωμένα ζώα.

Σταματήσαμε για να πιούμε ένα ποτήρι.

– Μ' αρέσει να πίνω, αυτό είναι, είπε ο Μπιλ. Θα έπρεπε να δοκιμάσεις λίγο, Τζέικ.

– Προηγείσαι κατά εκατόν σαράντα τέσσερα ολόκληρα ποτήρια.

– Δε θα 'πρεπε να το βάζεις στα πόδια. Εγώ ποτέ δεν το βάζω κάτω. Αυτό είναι το μυστικό της επιτυχίας μου. Ποτέ μου δεν το έχω κάμει. Ποτέ δεν το έχω κάμει δημόσια.

– Θα το κάμεις με δυο ακόμα Περνό.

– Όχι δημόσια. Αν αιστανθώ πως καταρρέω, θα φύγω μονάχος μου. Από την άποψη αυτή είμαι σαν τις γάτες.

– Πότε είδες τον Χάρβεϋ Στόουν;

– Στο Γκριγιόν. Ο Χάρβεϋ ήταν έτοιμος να καταρρεύσει. Είχε να φάει τρεις μέρες. Δεν τρώει πια. Εξαφανίζεται σαν γάτος. Καθόλου εύθυμος.

- Πάει πολύ καλά.
 - Θαυμάσια. Μόνο θα προτιμούσα να μην εξαφανίζεται έτσι σαν γάτος. Μου δίνει στα νεύρα.
 - Τι θα κάνουμε απόψε;
 - Μου είναι αδιάφορο. Μόνο δε θα 'πρεπε να μεθύσουμε. Πιστεύεις ότι θα έχουν αυγά σφιχτά εδώ; Αν δεν έχουν αυγά σφιχτά του κάκου έκαμα τον κόπο να έρθω ως το Ιλ.
 - Όχι, είπα, θα φάμε για καλά.
 - Έκαμα απλά μια πρόταση, είπε ο Μπιλ. Θέλεις να φύγουμε αμέσως;
 - Πάμε.
- Συνεχίσαμε να κατεβαίνουμε τη λεωφόρο. Μια άμαξα πέρασε κοντά μας. Ο Μπιλ την κοίταξε.
- Τη βλέπεις αυτή την άμαξα; Θα την βαλσαμώσω για σένα, σαν πρωτοχρονιάτικο δώρο. Θα χαρίσω σε όλους τους φίλους μου βαλσαμωμένα ζώα. Είμαι ένας νατουραλιστής συγγραφέας.
- Πέρασε ένα ταξί. Από μέσα κάποιος κούνησε το χέρι, έπειτα χτύπησε του σωφέρ για να σταματήσει. Ήταν η Μπρετ.
- Μια ωραία κυρία, είπε ο Μπιλ. Θα μας απαγάγει.
 - Γεια σας! είπε η Μπρετ, γεια σας!
 - Μπιλ Γκόρτον. Λαίδη Άσλεϋ.
- Η Μπρετ χαμογέλασε στον Μπιλ.
- Μόλις έφτασα. Δε βρήκα το χρόνο ούτε για να πλυθώ. Ο Μάικλ φτάνει απόψε.
 - Ωραία. Ελάτε να φάτε μαζί μας, θα πάμε να ψάξουμε μαζί για φαγητό.
 - Θα πρέπει να καθαριστώ.
 - Μπα! έλα λοιπόν.
 - Θα πρέπει να κάμω ένα μπάνιο. Εκείνος θα έρθει στις εννιά.
 - Έλα τότε να πιεις κάτι, πριν να πάρεις το μπάνιο σου.
 - Αυτό, αυτό μπορεί να γίνει. Τώρα μιλάς φρόνιμα.
- Ανεδήκαμε στο ταξί. Ο σωφέρ στράφηκε και κοίταξε ερωτηματικά.

- Σταματήστε στο πρώτο μπιστρό, λέω.
 - Καλύτερα να πάμε στην Κλοζερί, λέει η Μπρετ, δεν μπορώ να πιω αυτά τα παλιορακιά τους.
 - Στην Κλοζερί ντε Λιά.
- Η Μπρετ στράφηκε προς τον Μπιλ.
- Είναι καιρός που βρίσκεστε σ' αυτή τη χολεριασμένη πόλη;
 - Έφτασα από τη Βουδαπέστη μόλις σήμερα το πρωί.
 - Πώς σας φάνηκε η Βουδαπέστη;
 - Καταπληκτική. Η Βουδαπέστη ήταν καταπληκτική.
 - Ρώτησέ τον λοιπόν τα νέα του από τη Βιέννη.
 - Η Βιέννη, είπε ο Μπιλ είναι μια παράξενη πόλη.
 - Εντελώς μέσα στο είδος του Παρισιού.
- Η Μπρετ του χαμογέλασε μισοκλείνοντας τα μάτια της.
- Ακριδώς, είπε ο Μπιλ. Εντελώς μέσα στο είδος του Παρισιού αυτή τη στιγμή.
- Στην ταράτσα του Λιά, η Μπρετ παράγγειλε ένα ουίσκυ με σόδα. Πήρα κι εγώ ένα και ο Μπιλ πήρε ένα Περνό.
- Πως είσαι, Τζέικ;
 - Καλά, λέω. Δεν πλήττω.
- Η Μπρετ με κοίταξε προσεχτικά.
- Ήμουν τρελή που έφυγα, είπε η Μπρετ. Είναι πάντα ηλίθιος κανείς να εγκαταλείπει το Παρίσι.
 - Διασκέδασες;
 - Ω! όχι και άσχημα. Υπήρχε ενδιαφέρον. Όχι όμως και καμιά τρελή ευθυμία.
 - Είδες κόσμο;
 - Όχι. Σχεδόν κανέναν, δεν έβγαίνα ποτέ.
 - Δεν κολύμπησες;
 - Όχι, δεν έκαμα τίποτα...
 - Αυτό μοιάζει με τη Βιέννη, είπε ο Μπιλ.
- Η Μπρετ γύρισε προς αυτόν τις άκριες των ματιών της.
- Λοιπόν, έτσι ήταν και στη Βιέννη;
 - Ναι, έτσι ήταν και στη Βιέννη.

Η Μπρετ του χαμογέλασε ακόμη.

- Είναι χαριτωμένος ο φίλος σου, Τζέικ.
- Ναι, λέω. Είναι ζωοταριχευτής.
- Αυτό γινόταν σε μιαν άλλη χώρα, είπε ο Μπιλ, και εξάλ-
λου όλα τα ζώα ήταν νεκρά.
- Ακόμη ένα και φεύγω, είπε η Μπρετ. Στείλτε το γκαρσόν
να φωνάξει ένα ταξί.
- Απέναντι υπάρχει μια ολόκληρη σειρά από δαύτα.
- Ωραία.

Τελειώσαμε τα ποτά μας και θάλαμε την Μπρετ σ' ένα ταξί.

- Και προπαντός να είστε στο Σελέκτ στις δέκα. Πείστε τον
να έρθει. Ο Μάικλ θα είναι εκεί.
- Θα είμαστε, είπε ο Μπιλ.

Το ταξί έφυγε. Η Μπρετ κούνησε το χέρι.

- Φοβερά χαριτωμένη, είπε ο Μπιλ. Ποιος είναι ο Μάικλ;
- Ο άντρας που θα παντρευτεί.
- Στάσου, στάσου, είπε ο Μπιλ. Σ' αυτό το στάδιο είναι
πάντα που κάνω τις γνωριμίες ανθρώπων. Τι θα πρέπει να της
στείλω; Πιστεύεις πως θα της άρεσαν ένα ζευγάρι άλογα κούρ-
σας ταριχευμένα;
- Θα ήταν προτιμότερο να πάμε για φαγητό.
- Είναι στ' αλήθεια λαίδη; ρώτησε ο Μπιλ μέσα στο ταξί
που μας μετέφερε στο Ιλ Σαιν-Λουί.
- Ω! ναι. Στη γενεαλογική δίβλο και σ' όλο το παζάρι.
- Τι μου λες!

Φάγαμε στο εστιατόριο της μαντάμ Λεκόντ, στην πιο απομα-
κρυσμένη όχθη του νησιού. Ήταν κατάμεστο από Αμερικαν-
ούς και χρειάστηκε να περιμένουμε όρθιοι ώσπου να δρούμε
θέσεις. Κάποιος το είχε μνημονέψει στον κατάλογο του «Αμέ-
ρικαν Γουήμεν Κλαμπ» σαν ένα περίεργο εστιατόριο του Πα-
ρισιού, άγνωστο έως τότε στους Αμερικανούς. Στη συνέχεια,
χρειάστηκε να περιμένουμε σαράντα πέντε λεπτά ώσπου να
δρούμε τραπέζι. Ο Μπιλ είχε φάει σ' αυτό το εστιατόριο στα

1918 και λίγο μετά την ανακωχή, και η μαντάμ Λεκόντ καταсу-
γκινήθηκε που τον ξανάβλεπε.

- Μολαταύτα, η παλιά αυτή γνωριμία δε μας δίνει τραπέζι,
είπε ο Μπιλ. Όμως είναι μια γενναία γυναίκα.

Κάναμε ένα καλό γεύμα: κοτόπουλο ψητό, φασολάκια φρέ-
σκα, πουρέ πατάτας, Τάρτα με μήλα και τυρί.

- Θα έλεγε κανείς ότι έχετε εδώ ολόκληρο τον κόσμο, είπε ο
Μπιλ στη μαντάμ Λεκόντ.

Εκείνη σήκωσε το χέρι.

- Ω, Θεέ μου!

- Θα γίνετε πλούσια.

- Το ελπίζω πολύ.

Ύστερα από τον καφέ και το μπράντυ μας έδωσαν το λογα-
ριασμό, γραμμένο όπως πάντα σε μια σχολική πλάκα. (Αυτό
ήταν χωρίς αμφιβολία ένα από τα «αξιοπερίεργα» που μνημο-
νεύονταν στον οδηγό). Πληρώσαμε, σφίξαμε το χέρι της ιδιο-
κτίτριας και φύγαμε.

- Δε σας βλέπουμε πια ποτέ, κύριε Μπάρνες, είπε η μαντάμ
Λεκόντ.

- Έχετε πάρα πολλούς συμπατριώτες μου.

- Ελάτε για πρόγευμα. Εκείνη την ώρα δεν έχει τόσο κόσμο.

- Εντάξει. Θα έρθω σύντομα.

Βαδίζαμε κάτω από τα δέντρα που γέρνουν πάνω από το
ποτάμι στην προκυμαία της Ορλεάνης. Από την άλλη μεριά
του ποταμού υπήρχαν ντουβάρια από παλιά σπίτια που τα κα-
τεδάφιζαν.

- Θα ανοίξουν ένα δρόμο.

- Φυσικά, είπε ο Μπιλ.

Συνεχίσαμε το δρόμο μας και κάναμε το γύρο του νησιού. Το
ποτάμι ήταν σκοτεινό. Ένα καραβάκι-μύγα περνούσε κατάφω-
το. προχωρούσε γρήγορα, σιωπηλά και εξαφανίστηκε κάτω
από τη γέφυρα. Προς τα κάτω, έβλεπες την Παναγία των Πα-
ρισίων, κουκουβισμένη κάτω από το νυχτερινό ουρανό. Περά-
σαμε στην αριστερή όχθη του Σηκουάνα από το σανιδένιο γε-

φυράκι της προκουμαίας της Μπετύν και σταθήκαμε πάνω στη γέφυρα για να παρατηρήσουμε την Παναγία. Από τη γέφυρα όπου είμαστε, το νησί φαινόταν μαύρο, τα σπίτια ορθώνονταν ψηλά στον ουρανό και τα δέντρα ήταν σκιές.

– Πολύ επιβλητική, είπε ο Μπιλ. Θεέ μου! θα είναι καλά να ξανάρθουμε!

Στηριχτήκαμε στο ξύλινο παραπέτο και κοιτάζαμε, προς τ' ανάντη, τα φώτα των μεγάλων γεφυριών. Κάτω από τα πόδια μας το νερό ήταν ενιαίο και μαύρο. Δεν έκανε θόρυβο επάνω στους στύλους της γέφυρας. Ένας άντρας και μια γυναίκα πέρρασαν κοντά μας. Βάδιζαν αγκαλιασμένοι.

Διασχίσαμε τη γέφυρα και ξανανεβήκαμε το δρόμο Καρντινάλ-Λεμουάν. Η πλαγιά ήταν απότομη και πήγαμε ίσαμε την πλατεία Κοντρεσκάριο. Οι λαμπτήρες βολταϊκού τόξου λαμπύριζαν μέσα από τις φυλλωσιές των δέντρων καικάτω από τα δέντρα ένα λεωφορείο ετοιμαζόταν ν' αναχωρήσει. Μουσική έβγαине από την πόρτα του «Εύθυμου Νέγρου». Μέσα από τη διτρίνα του καφενείου των «Ερασιτεχνών», είδα το μακρύ τσίγκινο μπαρ. Έξω, στην ταράτσα, εργάτες έπιναν. Μέσα στην ανοιχτή κουζίνα των «Ερασιτεχνών» μια νεαρή κοπέλα τηγάνιζε πατάτες. Σε έναν σιδερένιο τέντζερη υπήρχε σάλτσα. Η κοπέλα σέρβιρε απ' αυτή ένα πιάτο σ' ένα γεροντάκι που περιέμενε όρθιο, μ' ένα μπουκάλι κόκκινο κρασί στο χέρι.

– Θέλεις να πάρουμε ένα ποτηράκι;

– Όχι, είπε ο Μπιλ, δε νιώθω την ανάγκη.

Αφήσαμε την πλατεία Κοντρεσκάρι δεξιά και περπατήσαμε σε στενά και ήσυχα δρομάκια περιστοιχισμένα από παλιά πανήφυλα σπίτια. Μερικά απ' αυτά τα σπίτια προεξείχαν μέσα στο δρόμο. Άλλα ήταν τραθηγμένα πίσω. Βγήκαμε στην οδό Πο-ντε-Φερ και την ακολουθήσαμε ως το σημείο όπου η οδός Σαιν-Ζακ στρίβει προς το βορρά. Πήραμε την κατεύθυνση του νότου και, περνώντας μπρος από το Βάλ-ντε-Γκρας, που ήταν αποτραθηγμένο πίσω από την αυλή του και τα σιδερένια κά-

γκελά του, φτάσαμε στη λεωφόρο του Πορ-Ρουαγιάλ.

– Τι θέλεις να κάμεις; ρώτησα. Θέλεις να πάμε στο καφενείο να ιδούμε την Μπρέτ και τον Μάικ;

– Γιατί όχι;

Ακολουθήσαμε τη λεωφόρο Πορ-Ρουαγιάλ ίσαμε το μέρος όπου γίνεται Μονπαρνάς. Περάσαμε μπρος από το Λιλά, το Λαβίνι, όλα τα καφεενεδάκια, το Νταμουά. Διασχίσαμε τη λεωφόρο στη Ροτόντ, προχωρήσαμε κατά μήκος των φώτων και των τραπεζιών της και φτάσαμε στο Σελέκτ.

Μέσα από τα τραπέζια, ο Μάικ όρμησε προς εμάς. Ήταν μπρούντζινος και απόπνεε υγεία.

– Γεια σου, Τζέικ, είπε, γεια σας, γεια σας! Τι γίνεσαι, αγαπητέ μου;

– Φαίνεσαι σε φόρμα, Μάικ.

– Ω! είμαι. Την προσέχω τρομερά. Δεν έκανα άλλο παρά να περπατώ. Βάδισμα όλη μέρα. Δεν έπινα παρά μια φορά τη μέρα, με τη μητέρα μου, τσάι.

Ο Μπιλ είχε πάει στο μπαρ. Όρθιος, μιλούσε στην Μπρετ που καθόταν σ' ένα ψηλό σκαμνί, με τα πόδια σταυρωμένα. Δε φορούσε εσώρουχο.

– Είμαι ευτυχής που σε βλέπω, Τζέικ, είπε ο Μάικλ. Είμαι λίγο πιωμένος, ξέρεις. Εκπληκτικό, ε; Είδες τη μύτη μου;

Είχε ένα γδάρσιμο στη μύτη.

– Αυτό μου το έκαναν οι βαλίτσες μιας γηραιάς κυρίας. Δοκίμασα να τις της κατεβάσω και μου πέσανε κατακέφαλα.

Η Μπρετ από το μπαρ του έκαμε μια χειρονομία με τη θήκη των τσιγάρων της και μισόκλεισε τα μάτια.

– Μια γηραιά κυρία, είπε ο Μάικ. Οι βαλίτσες της σωριάστηκαν επάνω μου. Ας μπούμε να ιδούμε τη Μπρετ... Είσαι μια γυναίκα αξιολάτρευτη, Μπρετ. Που το ξετρύπωσες αυτό το καπέλο;

– Μου το έκανε δώρο ένας τύπος. Δε σου αρέσει;

– Είναι φρικτό. Αγόρασε λοιπόν ένα καπέλο της προκοπής.

– Ω! έχουμε τόσα έξοδα αυτή τη στιγμή, είπε η Μπρετ. Με

συγχωρείς, δε σου σύστησα ακόμη τον Μπιλ. Είσαι στ' αλήθεια υποδειγματικός οικοδεσπότης, Τζέικ.

Στράφηκε προς τον Μάικ.

– Σου παρουσιάζω τον Μπιλ Γκόρτον. Αυτός εδώ ο μεθύστακας είναι ο Μάικ Κάμπελ. Ο κύριος Κάμπελ είναι ένας χρεοκόπος εν ενεργεία.

– Ακριδώς. Ξέρετε ότι συνάντησα χτες στο Λονδίνο τον παλιό μου συνetaίρο; Ο τύπος που μ' έβαλε μέσα.

– Τι σου είπε;

– Με κέρασε. Σκέφτηκα πως ήταν προτιμότερο να δεχτώ. Χωρίς αστεία, Μπρετ, είσαι αξιολάτρευτη. Δε βρίσκετε πως είναι όμορφη;

– Όμορφη; Μ' αυτή τη μύτη!

– Είναι μια μύτη αξιολάτρευτη. Έλα στρίψτην προς εμένα. Είναι αξιολάτρευτη.

– Δε θα μπορούσες ν' αφήσεις εκείνον τον άνθρωπο στη Σκωτία;

– Άκου, Μπρετ, θα πρέπει να πλαγιάσουμε νωρίς.

– Όχι παραλογισμούς, Μάικλ. Μην ξεχνάς πως υπάρχουν κυρίες σ' αυτό το μπαρ.

– Είναι αξιολάτρευτη. Δε βρίσκεις, Τζέικ;

– Υπάρχει ένα ματς μποξ απόψε, είτε ο Μπιλ. Δεν πάμε;

– Μποξ; είτε ο Μάικ. Ποιος πυγμαχεί;

– Ο Λεντού και κάποιος άλλος.

– Είναι πολύ καλός ο Λεντού, είτε ο Μάικ. Θα ήθελα να ιδώ αυτή τη συνάντηση (έκανε προσπάθεια για αυτοέλεγχο), αλλά δεν μπορώ. Έχω ραντεβού μ' αυτήν εδώ. Άκουσε, Μπρετ, αγόρασε λοιπόν ένα άλλο καπέλο;

Η Μπρετ έχωσε το καπέλο της βαθιά πάνω από το ένα μάτι και χαμογέλασε αποκάτω.

– Πηγαίνετε να ιδείτε το ματς και οι δυο. Εγώ πρέπει να ξαναπάω αμέσως τον κύριο Κάμπελ στο σπίτι.

– Δεν είμαι μεθυσμένος, είτε ο Μάικ. Λιγάκι ζαλισμένος, ίσως. Αλήθεια, Μπρετ, είσαι αξιολάτρευτη.

– Πηγαίνετε να ιδείτε το ματς, είτε η Μπρετ. Ο κύριος Κάμπελ γίνεται δύσκολος. Τι σημαίνουν αυτές οι απότομες διαχύσεις, Μάικ;

– Όχι, αλήθεια, απλώς σε βρίσκω αξιολάτρευτη!

Τους ευχηθήκαμε καληνύχτα.

– Λυπάμαι που δεν μπορώ να σας συνοδέψω, είτε ο Μάικ.

Η Μπρετ έσκασε στα γέλια. Στην πόρτα στράφηκα. Ο Μάικ, με το ένα χέρι πάνω στο μπαρ, μιλούσε σκυμμένος προς την Μπρετ. Η Μπρετ τον κοίταζε αρκετά ψυχρά, αλλά οι άκριες των ματιών της χαμογελούσαν. Έξω, στο πεζοδρόμιο, είπα:

– Θέλεις να πάμε στο ματς;

– Βεβαίως, είτε ο Μπιλ, φτάνει να μην έχουμε ποδαρόδρομο.

– Ο Μάικ ήταν μάλλον εξερεθισμένος με τη μικρή του φίλη, είπα μέσα στο ταξί.

– Έι! λέει ο Μπιλ, αφήστε τα κουτσομπολιά.

IX

Το ματς Λεντού-Κιντ Φράνσις πραγματοποιήθηκε το βράδι της 20 Ιουνίου. Ήταν ένα καλό ματς. Την άλλη μέρα, έλαβα μια επιστολή από τον Ρόμπερτ Κοχν, γραμμένη από το Ανταί. Ζούσε, έγραφε, μια πολύ ήσυχη ζωή, έκανε μπάνιο, έπαιζε λίγο γκολφ και πολύ μπριτζ. Η πλαζ του Ανταί ήταν υπέροχη, αλλά καθυστερούσε την αναχώρησή του για το ψάρεμα. Πότε θα πήγαινα να τον συναντήσω; Αν μπορούσα να του αγοράσω μια διπλή πετονιά από αλογότριχα, θα με πλήρωνε όταν θα έφτανα.

Το ίδιο εκείνο πρωί έγραψα από το γραφείο μου στον Κοχν ότι ο Μπιλ κι εγώ θα αναχωρούσαμε από το Παρίσι στις 25, εκτός αν λάβαινε ακύρωση από μέρους μου, και ότι θα ξαναομίγαμε στη Μπαγιόν, όπου θα παίρναμε το λεωφορείο για να πάμε στην Παμπλόνα μέσα από τα βουνά. Το βράδι της ίδιας μέρας, κατά τις επτά περίπου, σταμάτησα στο Σελέκτ για να ιδώ τον Μάικλ και την Μπρετ. Τους βρήκα να κάθονται στο μπαρ.

- Γεια σου, χρυσέ μου, είπε η Μπρετ, δίνοντάς μου το χέρι.
- Γεια σου, Τζέικ! είπε ο Μάικ. Όπως φαίνεται, ήμουν στουπίχτες το βράδι.
- Δε θα πεις τίποτα, είπε η Μπρετ. Πότε φεύγετε για την Ισπανία; Θα σ' ενοχλούσε πολύ αν ερχόμαστε μαζί σας;
- Αυτό θα ήταν καταπληκτικό.
- Αλήθεια, δε θα σ' ενοχλούσε; Έχω κιόλας πάει στην Πα-

μπλόνα, ξέρεις. Η Μπρετ έχει μια τρελλή επιθυμία να πάει εκεί. Είσαι πολύ βέβαιος ότι δε θα σας φέρναμε εμπόδια;

- Μη λες λοιπόν κουταμάρες.
- Είμαι, ξέρεις, λιγάκι πιωμένος. Αλλιώς δε θα σου έκανα αυτές τις ερωτήσεις. Λοιπόν, αλήθεια, δε θα σ' ενοχλούσε πολύ;
- Ω! δούλωστο επιτέλους, Μάικλ, είπε η Μπρετ. Πώς θέλεις να σου πει ότι τον ενοχλεί τώρα. Θα τον ρητήσω εγώ αργότερα.
- Μα δε σ' ενοχλεί, λες αλήθεια;
- Πάψε να με ρωτάς αυτό το πράγμα, αν δε θέλεις να με κάνεις να θυμώσω. Θα φύγω με τον Μπιλ στις 25.
- Με την ευκαιρία, πού είναι ο Μπιλ; ρώτησε η Μπρετ.
- Έχει πάει να φάει με παρέα, στο Σαντιγύ.
- Είναι λεβεντιά.
- Πολύ σικ τύπος, είπε ο Μάικ. Χωρίς αστεία, ξέρεις.
- Δεν τον θυμάσαι, λέει η Μπρετ.
- Ναι, τον θυμάμαι πολύ καλά. Άκου, Τζέικ, θα αναχωρήσουμε στις 25, το βράδι. Η Μπρετ δεν μπορεί να σηκωθεί νωρίς.
- Εντάξει.
- Αν έρθουν τα λεφτά μας, και αν είσαι σίγουρος ότι αυτό δε θα σ' ενοχλήσει.
- Θα έρθουν. Θα έχω το νου μου εγώ για τα λεφτά.
- Πες μου με τι πρέπει να εφοδιαστώ.
- Πάρε μαζί σου δυο-τρία καλάμια, πετονιές και μερικές μύγες.
- Εγώ δε θα ψαρέψω, είπε η Μπρετ.
- Τότε δυο καλάμια, και ο Μπιλ δε θα χρειαστεί ν' αγοράσει απ' αυτά.
- Εννοείται, είπε ο Μάικ. Θα τηλεγραφήσω στον ιδιοκτήτη.
- Θα είναι θαυμάσιο, είπε η Μπρετ. Η Ισπανία! Δε θα πλήξουμε.
- Πότε έχει 25;

- Το Σάββατο.
- Θα πρέπει τότε να ετοιμαστούμε.
- Λιγάκι, είπε ο Μάικ. Θα πάω στον κουρέα.
- Κι εγώ θα πάρω ένα μπάνιο, είπε η Μπρετ. Τζέικ, δείξου καλός τύπος, συνόδεψέ με ίσαμε το ξενοδοχείο.
- Έχουμε ένα ξενοδοχείο χαριτωμένο, είπε ο Μάικ. Πιστεύω πως είναι μπορντέλο.
- Όταν φτάσαμε, αφήσαμε τις αποσκευές μας εδώ, στο Ντίνγκο, και σ' αυτό το ξενοδοχείο μας ρώτησαν αν θέλαμε το δωμάτιό μας μόνο για κείνο το απόγευμα. Φάνηκαν ενθουσιασμένοι όταν τους είπαμε πως θέλαμε να περάσουμε εκεί όλη τη νύχτα.
- Σας λέω ότι πιστεύω πως πρόκειται για μπορντέλο, είπε ο Μάικ. Ξέρω εγώ τι σας λέω.
- Ω! βούλωστο και σύρε να κόψεις τα μαλλιά σου. Ο Μάικ έφυγε. Η Μπρετ κι εγώ μείναμε στο μπαρ.
- Ακόμη ένα;
- Εντάξει.
- Το είχα ανάγκη, είπε η Μπρετ. Ανηφορίσαμε την οδό Ντελάμπρ.
- Δε σε ξανάειδα αφότου γύρισα, είπε η Μπρετ.
- Όχι.
- Πως τα περνάς, Τζέικ;
- Καλά.
- Η Μπρετ με κοίταξε προσεχτικά.
- Πες μου, λέει, ο Ρόμπερτ Κοχν θα συμμετάσχει σ' αυτή την εκδρομή;
- Ναι. Γιατί;
- Δε νομίζεις ότι θα είναι κάπως κουραστική γι' αυτόν;
- Γιατί;
- Με ποιον λοιπόν νομίζεις ότι είχα πάει στο Σαιν-Σεμπασιτιέν;
- Τα θερμά μου συγχαρητήρια. Περιπατούσαμε.

- Γιατί το είπες αυτό;
 - Δεν ξέρω. Τι θα ήθελες να σου έλεγα; Συνεχίσαμε το δρόμο μας και στρίψαμε σ' ένα δρόμο.
 - Είναι μάλιστα κατενθουσιασμένος. Μερικές φορές γίνεται λίγο βαρετό.
 - Αλήθεια;
 - Σκέφτηκα πως αυτό θα ήταν καλό γι' αυτόν.
 - Θα πρέπει να επιδόθηκες σε αγαθοεργίες.
 - Μη γίνεσαι χυδαίος.
 - Μη φοβάσαι.
 - Δεν το ήξερες, αλήθεια;
 - Όχι, λέω. Ομολογώ πως δε μου πέρασε αυτή η ιδέα.
 - Δε φοβάσαι πως θα είναι υπερβολικά κουραστικό γι' αυτόν;
 - Αυτό... αυτό αφορά τον ίδιο, λέω. Πες του ότι θα πας. Θα είναι πάντα καιρός να μην έρθει.
 - Θα του γράψω για να τον διευκολύνω ν' αποτραβηχτεί.
- Δεν ξαναείδα την Μπρετ παρά μονάχα το βράδι της 24 Ιουνίου.
- Έχεις νέα από τον Κοχν;
 - Πιστεύω, ναι. Είναι κατενθουσιασμένος.
 - Θεέ μου!
 - Κι εγώ επίσης, το βρήκα λιγάκι αστείο. Λέει ότι λαχταράει τόσο πολύ να με ξαναδεί.
 - Του είπες ότι θα ερχόσουν μόνη;
 - Όχι. Του είπα πως θα είμαστε όλοι μαζί. Ο Μάικλ και οι άλλοι.
 - Είναι θαυμάσιο!
 - Δεν είναι;

Περίμεναν τα λεφτά τους την άλλη μέρα. Αποφασίσαμε να ξαναβρεθούμε στην Παμπλόνα. Θα πήγαιναν κατευθείαν στο Σαιν-Σεμπασιτιέν και από εκεί θα έφευγαν με το τρένο. Οφεί-

λαμε όλοι να ξαναδρεθούμε στην Παμπλόνα, στο ξενοδοχείο Μοντόγια. Αν δεν είχαν εμφανιστεί τη Δευτέρα, το αργότερο, θα φεύγαμε για το Μπουργκέτε, μέσα στο βουνό, για ν' αρχίσουμε το ψάρεμα. Υπήρχε ένα λεωφορείο που πήγαινε στο Μπουργκέτε. Έκαμα ένα σχεδιάγραμμα της διαδρομής για να μπορέσουν να μας ακολουθήσουν.

Πήρα με τον Μπιλ το πρωινό τρένο στο σταθμό του Ορσαί. Έκανε έναν καιρό όλο γλύκα, όχι πολύ ζεστόν, και η εξοχή, από την αρχή, ήταν ωραία. Πήγαμε στο βαγκόν-ρεστωράν να πάρουμε το πρώτο μας πρόγευμα. Αφήνοντας το βαγόνι, ρώτησα από τον υπάλληλο των εισιτηρίων για το πρώτο σερβιρίσμα.

– Δε γίνεται τίποτα πριν από το πέμπτο.

– Πώς αυτό;

Δεν υπήρχαν ποτέ δυο σερβιρίσματα σ' αυτό το τρένο, και υπήρχαν πάντα πολλές ελεύθερες θέσεις στο καθένα.

– Όλες είναι κρατημένες, είπε ο υπάλληλος του βαγκόν-ρεστωράν. Θα έχει ένα πέμπτο σερβιρίσμα στις τρεις και μισή.

– Αυτό καταντάει σοβαρό, λέω στον Μπιλ.

– Δος του δέκα φράγκα.

– Πιάσε, του λέω. Θα θέλαμε να γευματίσουμε στο πρώτο σερβιρίσμα.

Ο υπάλληλος τσέπωσε τα δέκα φράγκα.

– Μερσί, είπε. Κύριοι, σας συμβουλεύω να προμηθευτείτε σάντουιτς. Όλες οι θέσεις για τα τέσσερα πρώτα σερβιρίσματα έχουν κρατηθεί στα γραφεία της Εταιρίας.

– Εσύ, φίλε μου, είσαι ατσίδα, είπε ο Μπιλ στ' αγγλικά. Αν σου είχαμε δώσει εκατό πεντάρες, υποθέτω πως θα μας συμβούλευες να πηδήσουμε από το παράθυρο.

– Πώς;

– Να σε πάρει και να σε σηκώσει, είπε ο Μπιλ. Ετοίμασε σάντουιτς κι ένα μπουκάλι κρασί. Πες του το, Τζέικ.

– Και να τα φέρουν στο διπλανό βαγόνι.

Του έδειξα πού είμαστε.

Μέσα στο διαμέρισμά μας βρίσκονταν ένας άντρας και η γυναίκα του με το νεαρό γιο τους.

– Αμερικανοί είστε, έτσι δεν είναι; ρώτησε ο άνθρωπος. Κάνετε ευχάριστο ταξίδι;

– Θαυμάσιο, είπε ο Μπιλ.

– Είναι ό,τι πρέπει. Να ταξιδεύει κανείς όταν είναι νέος. Η μαμά κι εγώ επιθυμούσαμε πάντα να έρθουμε στην Ευρώπη, αλλά χρειάστηκε να περιμένουμε λίγο.

– Θα μπορούσες να είχες πάει εδώ και δέκα χρόνια, αν το ήθελες, είπε η γυναίκα του. Περνούσες μόνο τον καιρό σου επαναλαμβάνοντας: «Ας δούμε πρώτα την Αμερική», και μπορώ να ειπώ ότι την είδαμε κυριολεκτικά και μεταφορικά.

– Αλήθεια, μέσα σ' αυτό το τρένο υπάρχουν ένα σωρό Αμερικανοί, είπε ο σύζυγος. Εφτά βαγόνια είναι γεμάτα Αμερικανούς από το Ντέυτον του Οχάιο. Γυρίζουν από ένα προσκύνημα στη Ρώμη και τώρα πηγαίνουν στο Μπιαρριτζ και στη Λούρδη.

– Έτσι λοιπόν. Προσκυνητές. Δοξασμένο το όνομα του Θεού των πουριτανών, είπε ο Μπιλ.

– Από ποιο μέρος των Ενωμένων Πολιτειών είστε, νεαροί;

– Από το Κάνσας Σίτυ, είπα. Αυτός είναι από το Σικάγο.

– Πηγαίνετε και οι δυο στο Μπιαρριτζ;

– Όχι, πάμε να ψαρέψουμε στην Ισπανία.

– Το ψάρεμα δε μου έλεγε ποτέ μεγάλα πράγματα. Ψαρεύω πολύ στον τόπο μου. Η Πολιτεία της Μοντάνα είναι εξαιρετική για ψάρεμα. Έχω πάει εκεί πολλές φορές με φίλους, αλλά ποτέ δε μου άρεσε ιδιαίτερα.

– Πραγματικά, δεν ασχολιόσουνά πολύ με το ψάρεμα σ' εκείνες τις εκδρομές, είπε η γυναίκα του.

Εκείνος μισόκλεισε το μάτι.

– Ξέρετε δα τις κυρίες. Μόλις φέρει κανείς γύρω μια μπουτίλια ή αν έχει μαζί του μια κάσα με μπίρες, δάζουν τις φωνές και χαλούν τον κόσμο.

– Τέτοιοι είναι οι άντρες, μας λέει η γυναίκα. (Τράβηξε το φουστάνι της πάνω στα καλοκαμωμένα γόνατά της). Ψήφισα εναντίον της ποτοαπαγόρευσης για να τον ευχαριστήσω, και γιατί μ' αρέσει πολύ να έχω λίγη μπίρα στο σπίτι, και αποπάνω έχει τώρα να λέει. Αναρωτιέμαι πώς βρίσκουν γυναίκες και τους παντρεύονται.

– Ξέρετε, λέει ο Μπιλ, ότι αυτή η συμμορία των αγίων προσκυνητών έχει μονοπωλήσει το εστιατόριο του τρένου ως τις τρεις και μισή το απόγευμα;

– Πώς γίνεται αυτό; Δεν μπορεί να κάνουν τέτοιο πράγμα.

– Δοκιμάστε να βρείτε θέσεις και μου λέτε.

– Στην περίπτωση αυτή, μαμά, μου φαίνεται ότι θα ήταν προτιμότερο να ξαναγυρίσουμε να πάρουμε κι άλλο ένα πρόγευμα.

Εκείνη σηκώθηκε και έσιαξε το φουστάνι της.

– Σας παρακαλούμε έχετε λίγο το νου σας στα πράγματά μας, νεαροί. Άντε, πάμε, Χιούμπερτ.

Πήγαν και οι τρεις στο βαγκόν-ρεστωράν. Λίγο μετά την αναχώρησή τους, ένα γκαρσόνι πέρασε αναγγέλλοντας το πρώτο σερβίρισμα και οι προσκυνητές με τους παπάδες τους άρχισαν να παρελαύνουν στο διάδρομο. Ο φίλος μας και η οικογένειά του δε γύρισαν. Ένα γκαρσόνι πέρασε στο διάδρομο με τα σάντουιτς τα δικά μας και το μπουκάλι το σαμπλί¹. Το φωνάξαμε.

– Θα έχετε μπόλικη δουλειά σήμερα, είπα.

Κούνησε καταφατικά το κεφάλι του.

– Αρχίζουν κιόλας στις δέκα και μισή.

– Πότε θα φάμε;

– Χμ! Κι εγώ πότε νομίζετε θα φάω;

Άφησε δυο ποτήρια και το μπουκάλι. Του πληρώσαμε τα σάντουιτς και του δώσαμε ένα φιλοδώρημα.

1. Λευκό κρασί της περιοχής Σαμπλί στη Γαλλία. Σ.Μ.

– Θα έρθω να πάρω τα πιάτα, είπε, ή μάλλον θα μπορούσατε να τα φέρετε μόνοι σας.

Φάγαμε τα σάντουιτς κι ήπιαμε το σαμπλί, κοιτάζοντας τα τοπία από το παράθυρο. Το σιτάρι άρχιζε μόλις να ωριμάζει και τα χωράφια ήταν γεμάτα παπαρούνες. Τα λειβάδια ήταν πράσινα και υπήρχαν ωραία δέντρα και που και που μεγάλα ποτάμια και πύργοι ανάμεσα στα δέντρα.

Στο Τουρ κατεβήκαμε ν' αγοράσουμε άλλο ένα μπουκάλι κρασί και, όταν ξανανεβήκαμε στο διαμέρισμά μας, ο κύριος από τη Μοντάνα, η γυναίκα του και ο Χιούμπερτ είχαν στρογγυλοκαθήσει στις θέσεις τους.

– Μπορεί κανείς εύκολα να κολυμπήσει στο Μπιαρρίτζ; ρώτησε ο Χιούμπερτ.

– Αυτό το παιδί δε βρίσκει ησυχία παρά μονάχα μέσα στο νερό, είπε η μητέρα του. Η νεολαία δεν αγαπάει και πολύ τα ταξίδια.

– Ευκολότατα, λέω, αλλά η πλαζ είναι επικίνδυνη όταν έχει άσχημο καιρό.

– Τα καταφέρατε να φάτε; ρώτησε ο Μπιλ.

– Βεβαίως. Δεν το κουνήσαμε όταν άρχισαν να καταφτάνουν και θα νόμισαν ότι αποτελούσαμε μέρος του γκρουπ. Ένα γκαρσόνι μας είπε κάτι στα γαλλικά κι έδιωξαν τρεις.

– Ασφαλώς πίστεψαν πως είμασταν απ' αυτούς. Αυτό αποδειχνει τη δύναμη της Καθολικής Εκκλησίας. Κρίμα να μην είστε καθολικοί, νεαροί. Θα τα είχατε καταφέρει να σας σερβίρουν φαγητό.

– Εγώ είμαι. Κι αυτό ακριβώς είναι που με εξοργίζει.

Επιτέλους, στις τέσσερις και μισή, μπορέσαμε να φάμε. Ο Μπιλ είχε καταντήσει ενοχλητικός. Είχε αρπάξει από το ρεδέ του σακακιού του έναν από τους παπάδες που γύριζαν με μια μακριά φάλαγγα από προσκυνητές και του είπε.

– Πάτερ μου, πότε θα λάβουν την άδεια να φάνε και οι διαμαρτυρόμενοι;

– Δεν ξέρω. Μήπως δεν έχετε εισιτήριο;

– Έχετε, βλέπω, όλα τα προσόντα να γραφτείτε στην Κου-Κλουξ-Κλαν, είπε ο Μπιλ.

Ο ιερέας του έριξε μια ματιά από πίσω.

Στο βαγκόν-ρεστωράν, τα γκαρσόνια σέρβιραν το πέμπτο γεύμα. Το γκαρσόν που μας σέρβιρε έχυne χοντρές σταγόνες ιδρώτα. Η άσπρη μπλούζα του ήταν βιολετιά κάτω από τις μασχάλες.

– Φαίνεται πως πίνει κρασί!

– Εκτός αν φορεί βιολετιά φανέλα.

– Τι θα 'λεγες αν τον ρωτούσαμε;

– Όχι. Είναι πολύ κουρασμένος.

Το τρένο σταμάτησε για μισή ώρα στο Μπορντώ και βγήκαμε από το σταθμό, για να κάνουμε μια μικρή βόλτα, αλλά δεν είχαμε χρόνο για να πάμε ως την πόλη. Στη συνέχεια διασχίσαμε τη Λαντ και κοιτάξαμε τη δύση του ήλιου. Υπήρχαν μεγάλες αντιπυρικές ζώνες ανάμεσα στα πεύκα και, καθώς τις διατρέχαμε με το βλέμμα, σα να 'τανε λεωφόροι, μπορούσαμε να βλέπουμε τους δασωμένους λόφους έως την κορυφή. Στις επτά καιμισή περίπου, φάγαμε αγναντεύοντας ταυτόχρονα το τοπίο από το ανοιχτό παράθυρο του βαγονιού. Ήταν μια πευκόφυτη αμμουδερή περιοχή σκεπασμένη με ρείκια. Εδώ-εκεί υπήρχαν μικρά ξέφωτα με σπίτια και, κατά μακρινά διαστήματα, έβλεπες κάποιο προιονιστήριο.

Έπεσε η νύχτα και νιώθαμε την ύπαιθρο ζεστή, αμμουδερή και μαύρη πίσω από το τζάμι. Κόντευε εννιά η ώρα, όταν φτάσαμε στη Μπαγιόν. Ο άνθρωπος, η γυναίκα του και ο Χιούμπερτ μας έσφιξαν το χέρι. Θα συνέχιζαν ως τη Λα Νεγκρές, όπου θα άλλαζαν τρένο για το Μπιαρρίτζ.

– Λοιπόν, σας εύχομαι καλή τύχη, είπε.

– Να έχετε το νου σας σ' αυτές τις ταυρομαχίες.

– Θα σας δούμε ίσως στο Μπιαρρίτζ, είπε ο Χιούμπερτ.

Κατεθήκαμε με τις βαλίτσες μας και με τα ψαρευτικά μας καλάμια, διασχίζοντας το σκοτεινό σταθμό, και φτάσαμε στο φως όπου ήταν παραταγμένα τα ταξί και τα λεωφορεία των

ξενοδοχείων. Ο Ρόμπερτ Κοχν ήταν εκεί, όρθιος, ανάμεσα στους διερμηνείς των ξενοδοχείων. Στην αρχή δε μας είδε. Έπειτα προχώρησε προς εμάς.

– Γεια σου, Τζέικ. Έκαμες καλό ταξίδι;

– Εξαίρετο, λέω. Σου παρουσιάζω τον Μπιλ Γκόρτον.

– Χαίρω πάρα πολύ.

– Ελάτε, είπε ο Ρόμπερτ. Έχω μια άμαξα.

Ήταν λίγο μυωπικός. Δεν το είχα ποτέ προσέξει. Παρατηρούσε τον Μπιλ και προσπαθούσε να τον κρίνει. Ήταν επίσης δειλός.

– Θα πάμε στο ξενοδοχείο μου, είναι καλά. Είναι πάρα πολύ καλοβαλμένο.

Ανεθήκαμε στην άμαξα. Ο αμαξάς στοίβαξε τις βαλίτσες στο κάθισμα, κοντά του, σκαρφάλωσε, πλατάγισε το καμουτσίκι του και, διασχίζοντας τη σκοτεινή γέφυρα, μπήκαμε στην πόλη.

– Είμαι γοητευμένος από τη γνωριμία σας, είπε ο Ρόμπερτ στον Μπιλ. Ο Τζέικ μού έχει μιλήσει τόσο συχνά για σας και έχω διαβάσει όλα σας τα διβλία. Μου έφερες την πετονιά μου, Τζέικ;

Η άμαξα σταμάτησε μπροστά στο ξενοδοχείο. Κατεθήκαμε και μπήκαμε. Ήταν ένα ξενοδοχείο πολύ χαριτωμένο, και οι άνθρωποι στο γραφείο ήταν πολύ πρόσχαροι και έδωσαν στον καθένα μας ένα καλό δωματάκι.

X

Το πρωί ο ουρανός ήταν καθαρός και κατάβρεχαν τους δρόμους της πόλης. Πήραμε και οι τρεις μας το πρωινό μας σ' ένα καφενείο. Η Μπαγιόν είναι μια όμορφη πόλη. Μοιάζει με πεντακάθαρη ισπανική πόλη και βρίσκεται σε ένα μεγάλο ποτάμι. Μόλο που ήταν πολύ νωρίς, έκανε μεγάλη ζέστη στη γέφυρα πάνω από το ποτάμι. Χαζέψαμε πρώτα πάνω στη γέφυρα και ύστερα κάμαμε μια βόλτα στην πόλη.

Δεν ήμουν σίγουρος ότι τα καλάμια του ψαρέματος θα έφταναν από τη Σκωτία έγκαιρα. Ψάξαμε λοιπόν για κανένα μαγαζί ειδών ψαρικής και τελικά αγοράσαμε ένα καλάμι για τον Μπιλ, στο πρώτο πάτωμα, πάνω από ένα κατάστημα υφασμάτων. Ο έμπορος είχε βγει και χρειάστηκε να τον περιμένουμε. Επιτέλους γύρισε και αγοράσαμε, με λίγα σχετικά χρήματα, ένα αρκετά καλό καλάμι και δυο δίχτυα...

Ξαναβγήκαμε στο δρόμο και ρίξαμε μια ματιά στο μητροπολιτικό ναό. Ο Κοχν παρατήρησε ότι ήταν ένα εξαιρετικό δείγμα κάποιου ρυθμού, δε θυμάμαι ποιου. Εμένα μου έδωσε την εντύπωση ενός όμορφου καθεδρικού ναού, όμορφου και ωραίου, σαν τις ισπανικές εκκλησίες. Έπειτα ανεθήκαμε, εμπρός από το παλιό φρουρίο, ως το «Συνδικάτο Πρωτοβουλίας», από όπου υποτίθεται ότι θ' αναχωρούσε το λεωφορείο. Εκεί μας είπαν ότι η υπηρεσία άρχιζε μόλις στην 1η Ιουλίου. Στο γραφείο τουρισμού μας είπαν ότι θα έπρεπε να πάρουμε ένα αυτοκίνητο ως την Παμπλόνα και, με τετρακόσια φράγκα, νοικιά-

σαμε ένα σ' ένα μεγάλο γκαράζ, ακριβώς στη γωνιά του δημοτικού Θεάτρου. Το αυτοκίνητο κανονίσαμε να έρθει να μας πάρει από το ξενοδοχείο σε σαράντα λεπτά. Σταματήσαμε στην πλατεία, στο καφενείο όπου είχαμε πάρει το πρωινό μας, και ήπιαμε μια μπύρα. Έκανε ζέστη, αλλά η πόλη είχε μια καλή μυρουδιά πρωινής φρεσκάδας και στο καφενείο ήταν ευχάριστα. Η αύρα δυνάμωνε, και μπορούσε κανείς να αιστανθεί ότι ο αέρας ερχόταν από τη θάλασσα. Στην πλατεία υπήρχαν περιστερία, τα σπίτια είχαν κίτρινο χρώμα ξαναψημένο στον ήλιο και θα ήθελα να μείνω στο καφενείο. Αλλά έπρεπε να πάμε στο ξενοδοχείο για να ετοιμάσουμε τις βαλίτσες μας και να πληρώσουμε το λογαριασμό. Πληρώσαμε τις μπύρες μας – νομίζω μάλιστα πως τις πλήρωσε ο Κοχν – και μετά πήγαμε στο ξενοδοχείο. Μας έπεφταν μόνο από δεκατρία φράγκα για τον καθένα, του Μπιλ και εμένα, με δέκα τα εκατό επιπλέον για την περιποίηση.

Κατεβάσαμε τις αποσκευές μας και περιμέναμε τον Ρόμπερτ Κοχν. Ενώ περιμέναμε, πρόσεξα μια καταρίδα στο πάτωμα. Είχε πάνω από επτά πόντους μήκος. Την έδειξα στον Μπιλ πριν την πατήσω. Συμφωνήσαμε ότι θα πρέπει να είχε μπει από τον κήπο, γιατί το ξενοδοχείο ήταν πραγματικά καθαρό.

Ο Κοχν κατέβηκε επιτέλους και μπήκαμε στο αυτοκίνητο. Ήταν ένα μεγάλο κλειστό αμάξι. Ζητήσαμε από το σωφέρ να κατεβάσει την κουκούλα. Στοίβαξε τις βαλίτσες και, ανεβαίνοντας στο δρόμο, βγήκαμε από την πόλη. Περάσαμε μπρος από χαριτωμένους κήπους και, κοιτάζοντας πίσω μας, είχαμε μια καλή θέα της πόλης. Έπειτα ήρθε η ύπαιθρος, πράσινη, κυματιστή, και ένας δρόμος που όλο ανηφόριζε. Συναντήσαμε πολλούς Βάσκους, με βόδια και άλλα ζώα που έσερναν αραμπάδες στο δρόμο. Υπήρχαν όμορφες αγροικίες, ασπρισμένες με ασβέστη, και με στέγες που κατέβαιναν πολύ χαμηλά. Στη βασκική χώρα, η ύπαιθρος φαίνεται πολύ πλούσια και πολύ πράσινη, και τα σπίτια και τα χωριά φαίνονται πλούσια και καθαρά. Κάθε χωριό διαθέτει γήπεδο, όπου τα παιδιά παίζουν μπάλα

μέσα στον ήλιο. Στους τοίχους της εκκλησίας, υπήρχε μια επιγραφή που απαγόρευε το παίξιμο της μπάλας, και στα χωριά τα σπίτια είχαν στέγες με κόκκινα κεραμίδια. Έπειτα ο δρόμος έστριψε και άρχισε ν' ανηφορίζει, και σκαρφαλώσαμε σε μια απότομη πλαγιά, με μια κοιλάδα κάτω και λόφους που απλώνονταν πίσω μας, προς τη θάλασσα. Η θάλασσα όμως δε φαινόταν. Ήταν πολύ μακριά. Δεν μπορούσαμε να ιδούμε παρά μόνο λόφους, πάντα λόφους, αλλά ξέραμε πού βρισκόταν η θάλασσα.

Διαβήκαμε τα ισπανικά σύνορα. Υπήρχε ένα ποταμάκι κι ένα γεφύρι, και από τη μια μεριά του φύλαγαν Ισπανοί καρραμπινιέροι με καπέλα Βοναπάρτη από βερνικωμένο δέρμα και βραχύκανα τουφέκια στον ώμο, και από την άλλη χοντροί Γάλλοι με πηλίκια και μουστάκες. Άνοιξαν μόνο μια βαλίτσα, πήραν τα διαβατήριά μας και τα κοίταξαν. Από κάθε μεριά της μεθοριακής γραμμής υπήρχε ένα μαγαζί και ένα πανδοχείο. Ο σωφέρ έπρεπε να πάει να συμπληρώσει κάτι χαρτιά σχετικά με το αυτοκίνητό του. Κατεβήκαμε και πλησιάσαμε στο ποτάμι για να ιδούμε αν είχε πέστροφες. Ο Μπιλ δοκίμασε να μιλήσει ισπανικά με έναν καρραμπινιέρο, αλλά δεν τα κατάφερε και πολύ καλά. Ο Ρόμπερτ Κοχν ρώτησε, δείχνοντας με το δάχτυλο, αν υπήρχαν πέστροφες στο ποτάμι, και ο καρραμπινιέρος του είπε ναι, αλλά όχι πολλές.

Τον ρώτησα αν ψάρευε και μου είπε όχι, δεν αγαπούσε και πολύ το ψάρεμα.

Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, έφτασε στη γέφυρα ένα γεροντάκι που τα μακριά του μαλλιά και τα γένηια του ήταν καμένα από τον ήλιο. Τα ρούχα του φαινόταν καμωμένα από λινάτσα. Κρατούσε ένα μακρύ ραβδί και κουβαλούσε στους ώμους του ένα κατσίκι, δεμένο στα τέσσερα πόδια του και με το κεφάλι κρεμασμένο.

Ο καρραμπινιέρος τον εμπόδισε να περάσει με τη σπάθα του. Ο άνθρωπος, χωρίς να πει λέξη, γύρισε πίσω και πήρε το δρόμο προς την Ισπανία.

- Γιατί γύρισε πίσω εκείνος ο γέρος; ρώτησα.
- Δεν έχει διαβατήριο.

Πρόσφερα τσιγάρο στο φρουρό. Το πήρε και μ' ευχαρίστησε.

- Τι θα κάμει τώρα; ρώτησα.
- Ο φρουρός έφτυσε στο χώμα.
- Απλούστατα, θα περάσει λαθραία.

Ο σωφέρ ξανάρθε, διπλώνοντας τα χαρτιά του που τα έχωσε στην εσωτερική τσέπη του σακακιού του. Ξανανεβήκαμε στο αυτοκίνητο και μπήκαμε στην Ισπανία πάνω στο δρόμο που ήταν άσπρος από τη σκόνη. Για ένα διάστημα, το τοπίο δεν άλλαξε καθόλου, έπειτα, καθώς συνεχίσαμε ν' ανηφορίζουμε, φτάσαμε σ' ένα διάσελο. Ο δρόμος φιδοσερνόταν πάνω στον ίδιο τον εαυτό του και βρεθήκαμε πραγματικά στην Ισπανία. Βλέπαμε καστανόχρωμες βουνοσειρές και μερικά πεύκα και, πέρα μακριά σε κάποιες πλαγιές, δάση από οξυές. Ο δρόμος προχώρησε πρώτα κατά μήκος της κορυφής του αυχένα, ύστερα κατηφόρισε και ο σωφέρ αναγκάστηκε να κορνάρει, να κόψει την ταχύτητα και να παραμερίσει για να μη σκοτώσει δυο γαιδάρους που κοιμόνταν στο δρόμο. Αφήσαμε τα βουνά και μπήκαμε σ' ένα δάσος από δρυς, και μέσα στο δάσος έβρισκαν άσπρα ζώα. Κάτω, χαμηλά, υπήρχαν πεδιάδες γεμάτες χορτάρι και ρέματα με διάφανα νερά. Στη συνέχεια διασχίσαμε ένα ποτάμι και αφού περάσαμε ένα πένθιμο χωριό, ξαναρχίσαμε ν' ανηφορίζουμε. Ανεβήκαμε για πολλήν ώρα και διαβήκαμε ένα άλλο ψηλό διάσελο, προχωρήσαμε κατά μήκος της κορυφής του και ύστερα ο δρόμος ξανακατηφόρισε προς τα δεξιά, και είδαμε μια νέα βουνοσειρά στο νότο, πολύ γκριζα, σαν από ασβεστόλιθο, και ραγισμένη κατά παράξενο τρόπο.

Ύστερα από λίγο, βγήκαμε από τα βουνά. Από κάθε μεριά του δρόμου υπήρχαν δέντρα κι ένα ποταμάκι, και σταροχώρα με ώριμο σιτάρι, και ο δρόμος συνεχιζόταν κάτασπρος και ολόισιος. Σκαρφάλωνε έπειτα σ' ένα λοφίσκο, και, αριστερά, σε κάμπωση απόσταση, υπήρχε ένας λόφος μ' έναν παλιό πύρ-

γο και χτίρια τριγύρω και ένα σταροχώραφο που ανέβαινε ως τη ρίζα των τειχών και κυμάτιζε στο φύσημα του ανέμου.

Καθόμουν μπροστά, με τον οδηγό, και στράφηκα. Ο Ρόμπερτ Κοχν κοιμόταν, αλλά ο Μπιλ κοίταζε και ταλάντευε το κεφάλι. Έπειτα διασχίσαμε μια μεγάλη πεδιάδα και, στα δεξιά, κυλούσε ένα μεγάλο ποτάμι που έλαμπε στον ήλιο, ανάμεσα στις σειρές των δέντρων, και, μακριά, διακρινόταν το οροπέδιο της Παμπλόνα, που υψωνόταν μέσα στην πεδιάδα, και τα τείχη της πόλης, και η μεγάλη γκρίζα μητρόπολη, και η ακανόνιστη σιλουέτα των άλλων εκκλησιών. Πίσω από το οροπέδιο, φαίνονταν βουνά και από όποια μεριά κι αν κοιτάζατε, υπήρχαν άλλα βουνά και μπροστά μας, ο δρόμος σερνόταν πάνω στην Παμπλόνα, κάτασπρος μέσα από την πεδιάδα.

Φτάσαμε στην πόλη από την άλλη μεριά του οροπέδιου. Ο δρόμος ανέβαινε απότομα, γεμάτος σκόνη, ανάμεσα σε σειρές δέντρων, για να γίνει στη συνέχεια επίπεδος, καθώς μπαίναμε στη νέα πόλη που υψώνεται πάνω από το παλιό περιτείχισμα. Περάσαμε μπρος από τις αρένες, ψηλές και λευκές, που έμοιαζαν καμωμένες από τοιμέντο κάτω από τον ήλιο, έπειτα φτάσαμε στη μεγάλη πλατεία και σταθήκαμε μπρος από το ξενοδοχείο Μοντόγια.

Ο σωφέρ μας βοήθησε να κατεβάσουμε τις αποσκευές μας. Ένα πλήθος πιτσιρικάκια κοίταζαν το αυτοκίνητο, και η πλατεία ήταν ζεστή, και τα δέντρα ήταν πράσινα, και οι σημαίες κρέμονταν στα κοντάρια τους, κι ήταν καλά να αφήνεις τον ήλιο για τη σκιά των αφίδων που έζωναν την πλατεία. Στη συνέχεια ανεβήκαμε και συγυριστήκαμε, και κατεβήκαμε στην αίθουσα φαγητού για το πρόγευμα. Ο σωφέρ έμεινε κι αυτός για να κολατοίσει. Έστερα τον πληρώσαμε κι έφυγε για τη Μπαγιόν.

Στο ξενοδοχείο Μοντόγια υπάρχουν δυο αίθουσες φαγητού: η μια επάνω, στο πρώτο πάτωμα, που βλέπει στην πλατεία, και η άλλη κάτω, στο υπόγειο, με μια πόρτα που βγάζει σ' ένα δρόμο όπου περνούν οι ταύροι, πρωί-πρωί, όταν διασχίζουν την πόλη για να πάνε στις αρένες. Στην κάτω αίθουσα κάνει

πάντα δροσιά, και μας σέρβιραν εκεί ένα καλό πρόγευμα. Το πρώτο γεύμα στην Ισπανία μου φέρνει πάντα ένα σοκ, με τα ορντέβρ, τ' αυγά, δυο πιάτα κρέας, λαχανικά, σαλάτα, επιδόρπια και φρούτα. Πρέπει να πιεις μπόλικο κρασί για να τα κατεβάσεις όλα αυτά. Ο Ρόμπερτ Κοχν προσπάθησε να εξηγήσει ότι δεν ήθελε δεύτερο πιάτο κρέας, αλλά εμείς αρνηθήκαμε να του χρησιμέψουμε ως διερμηνείς, και η σερβιτόρα του έφερε κάτι στη θέση του, ένα πιάτο με κρύο κρέας, νομίζω. Αφότου αναχωρήσαμε από τη Μπαγιόν, ο Κοχν φαινόταν αρκετά νευρικός. Δεν ήξερε αν ξέραμε πως η Μπρετ κι αυτός είχαν πάει μαζί στο Σαιν-Σεμπαστιέν, και αυτό του δημιουργούσε κάποια στενοχώρια.

– Λοιπόν, λέω, απόψε θα πρέπει να φτάσουν η Μπρετ και ο Μάικ.

– Αμφιβάλλω αν θα έρθουν, είπε ο Κοχν.

– Γιατί; είπε ο Μπιλ. Μα, φυσικά, θα έρθουν.

– Είναι πάντα καθυστερημένοι.

– Εγώ πιστεύω πως μάλλον δε θα 'ρθουν, είπε ο Ρόμπερτ Κοχν.

Αυτό το είπε με έναν τόνο υπεροπτικό που μας πείραξε και τους δυο.

– Στοιχηματίζω πενήντα πεσέτες ότι απόψε θα είναι εδώ, είπε ο Μπιλ.

Στοιχηματίζει πάντα όταν είναι οργισμένος και, κατά συνέπεια, βάζει συνήθως στοιχήματα παράλογα.

– Δέχομαι, λέει ο Κοχν. Θυμήσου το, Τζέικ. Πενήντα πεσέτες.

– Το θυμάμαι ο ίδιος, είπε ο Μπιλ.

Είδα πως ήταν φουντωμένος και θέλησα να τον καλμάρω.

– Σίγουρα θα έρθουν, λέω. Ίσως όμως όχι απόψε.

– Θέλετε ν' ανακαλέσετε; ρώτησε ο Κοχν.

– Όχι, γιατί; Ανεβάστε το ποσό στις εκατό, αν θέλετε.

– Πολύ καλά. Δέχομαι.

– Αρκετά ως εδώ, λέω, αλλιώς θα χρειαστεί να γράψεις ένα βιβλίο κι εγώ να χάσω μια παρτίδα.

– Θεωρώ τον εαυτό μου ικανοποιημένο, είπε ο Κοχν (χαμογέλασε). Εξάλλου, θα τα ξανακερδίσετε ίσως στο μπριτζ.

– Δεν τα πήρατε ακόμη, είπε ο Μπιλ.

Πήγαμε να πάρουμε τον καφέ στο καφενείο Ιρούνια, κάτω από τις καμάρες. Ο Κοχν είπε πως θα πήγαινε να ξυριστεί από την άλλη μεριά της πλατείας.

– Πες μου, λοιπόν, είπε ο Μπιλ, έχω καμιά πιθανότητα να κερδίσω το στοίχημα;

– Ούτε την παραμικρή. Ποτέ τους δεν είναι στην ώρα τους πουθενά. Αν δεν ήρθαν τα λεφτά τους, μπορείς να είσαι βέβαιος ότι δε θα είναι απόψε εδώ.

Πριν καλά-καλά κλείσω το στόμα μου, το είχα κιόλας μετανιώσει, μα δεν μπόρεσα να κρατηθώ. Νομίζω πως δεν υπήρχε τίποτε να τον κατηγορήσει κανείς, αλλά από που αντλεί αυτό το ύφος του ανθρώπου που ξέρει σχετικά περισσότερα από τους άλλους; Ο Μάικ και η Μπρετ αποφάσισαν μαζί μας ότι θα έρχονταν να μας θρουν εδώ.

Είδα τον Κοχν που γύριζε στην πλατεία.

– Να τον.

– Να μην τον αφήσουμε να πάρει εκείνο το ύφος ανωτερότητας του Εβραίου, που παίρνει συνήθως.

– Το κουρείο είναι κλειστό, είπε ο Κοχν. Δε θ' ανοίξει πριν από τις τέσσερις.

Πήραμε τον καφέ μας στο Ιρούνια, καθισμένοι σε κείνες τις άνετες πολυθρόνες από ιτιά, κοιτάζοντας τη μεγάλη πλατεία στη σκιά των αψίδων. Ύστερα από λίγο, ο Μπιλ πήγε να γράψει επιστολές και ο Κοχν πήγε στον κουρέα. Το κουρείο ήταν πάντα κλειστό. Αποφάσισε τότε να πάει να πάρει ένα μπάνιο στο ξενοδοχείο. Έμεινα καθισμένος στο προαύλιο του καφενείου, κι ύστερα πήγα να κάνω έναν περίπατο στην πόλη. Έκανε πολλή ζέστη, αλλά ακολούθησα τους παινούς δρόμους που είχαν σκιά και διέσχισα την αγορά, κι ήμουν πολύ ευτυχι-

σμένος που ξανάδλεπα την πόλη. Πήγα στο «Αγιουνταμμέντο» να δω το γέρο τώριο που, κάθε χρόνο, αναλαβαίνει να μου προμηθέψει τα εισιτήρια των ταυρομαχιών. Είχε λάβει τα χρήματα που του είχα στείλει από το Παρίσι και είχε ανανεώσει τη συνδρομή μου. Όλα είχαν κανονιστεί. Ήταν αρχαιοφύλακας και όλα τα αρχεία της πόλης βρίσκονταν στο γραφείο του. Αυτό δεν έχει καμιά σχέση με την ιστορία. Πάντως, το γραφείο του είχε μια πόρτα από πράσινο ύφασμα και μια μεγάλη ξύλινη, και όταν βγήκα, τον άφησα καθισμένο ανάμεσα στα αρχεία του, που σκέπαζαν όλους τους τοίχους. Έκλεισα και τις δυο πόρτες, και, όταν βγήκα από το σπίτι στο δρόμο, ο θυρωρός με σταμάτησε για να μου βουρτσώσει το σακάκι.

– Έρθατε μ' αυτοκίνητο, είπε.

Ο γιακάς μου αποπίσω και το επάνω μέρος των ώμων μου ήταν γκριζα από τη σκόνη.

– Από τη Μπαγιόν.

– Εχ, εχ! έκαμε. Το ήξερα πολύ καλά πως ήρθατε με αυτοκίνητο, δε χρειαζόταν τίποτα άλλο παρά να κοιτάξω πού βρισκείται η σκόνη.

Για τον κόπο του του έδωσα δυο χάλκινα νομίσματα.

Στο τέλος του δρόμου διέκρινα τη μητρόπολη και τράβηξα προς τα εκεί. Την πρώτη φορά που την είχα δει, είχα βρει την πρόσοψη της άσχημη, αλλά τη φορά αυτή μου άρεσε. Μπήκα. Ήταν ισοιερά, σκοτεινά στο εσωτερικό, και οι κολόνες ορθώνονταν πολύ ψηλά· διάφορα άτομα προσεύχονταν και μια οσμή από λιβάνι γέμιζε τον αέρα, και υπήρχαν θαυμάσια διτρώ. Γονάτισα κι άρχισα να προσεύχομαι. Προσευχόμουν για όλους τους γνωστούς μου, την Μπρετ, τον Μάικ, τον Κοχν και για τον ίδιο τον εαυτό μου, και για όλους τους ταυρομάχους, χωριστά γι' αυτούς που αγαπούσα, συνοπτικά για τους άλλους, έπειτα ξαναπροσευχήθηκα για τον εαυτό μου, και ενώ προσευχόμουν για μένα, κατάλαβα πως αποκοιμιόμουν· τότε παρακάλεσα να είναι ωραίες οι ταυρομαχίες, να είναι ωραία η γιορτή και να έχουμε πλούσιο ψάρεμα. Αναρωτήθηκα μήπως θα μπο-

ρούσα να προσευχηθώ και για τίποτα άλλο, και σκέφτηκα πως θα μου άρεσε να είχα χρήματα. Άρχισα τότε να παρακαλώ να κερδίσω μεγάλα ποσά, έπειτα άρχισα να σκέφτομαι με ποιον τρόπο θα μπορούσα να τα κερδίσω, και αυτή η ιδέα να κερδίσω χρήματα μ' έκαμε να σκεφτώ τον κόμη, κι αναρωτήθηκα πού θα μπορούσε να βρίσκεται, και λυπήθηκα που δεν τον είχα ξαναδεί από τη βραδιά της Μονμάρτης, και σκέφτηκα κάτι αστείο που μου είχε πει γι' αυτόν η Μπρετ, και καθώς όλη αυτή την ώρα έμενα γονατιστός, με το μέτωπο στο ξύλο που βρισκόταν μπροστά μου, η ιδέα ότι προσευχόμουν μ' έκαμε να ντραπώ και λυπήθηκα που ήμουν ένας τόσο κακός καθολικός· αλλά καταλάβαινα πως δεν μπορούσα να κάνω τίποτα, τουλάχιστο εκείνη τη στιγμή, και ίσως πάντα, αλλά παρόλα αυτά ήταν μια καλή θρησκεία, και ευχόμουν να νιώθω θρησκευόμενος και έλπιζα πως αυτό θα γινόταν την επόμενη φορά. Στη συνέχεια ξαναδρέθηκα στον καυτερό ήλιο, στα σκαλιά της μητρόπολης, και τα δάχτυλα και ο αντίχειρας του δεξιού μου χεριού ήταν ακόμη υγρά και τα ένιωσα να στεγνώνουν στον ήλιο. Ο ήλιος ήταν σκληρός, πύρινος και διέσχισα την πλατεία και ξαναγύρισα στο ξενοδοχείο από μικρά δρομάκια.

Στο βραδινό φαγητό, διαπιστώσαμε ότι ο Ρόμπερτ Κοχν είχε κάμει μπάνιο, είχε ξυριστεί και λουστεί και πως του είχαν βάψει κάτι στα μαλλιά για να τα εμποδίζει να ανορθώνονται. Ήταν νευρικός και δεν έκαμα τίποτα για να τον καλμάρω. Το τρένο του Σαιν-Σεμπαστιέν ήταν να έρθει στις εννιά, και αν η Μπρετ και ο Μάικ θα έρχονταν, θα έφταναν με αυτό το τρένο. Στις εννιά παρά είκοσι, δεν είμαστε ακόμη ούτε στα μισά του φαγητού μας. Ο Ρόμπερτ Κοχν σηκώθηκε από το τραπέζι και είπε ότι θα πήγαινε στο σταθμό. Θέλοντας να τον ενοχλήσω, του είπα πως θα πήγαινα μαζί του. Ο Μπιλ είπε ότι θα προτιμούσε να πάει στο διάβολο παρά να διακόψει το φαγητό του. Του είπα ότι θα γυρίζαμε αμέσως.

Πήγαμε ως το σταθμό με τα πόδια. Απολάβαινα τη νευρικότητα του Κοχν. Έλπιζα πως η Μπρετ θα ήταν στο τρένο. Στο

σταθμό, πληροφορηθήκαμε πως το τρένο είχε καθυστέρηση. Καθήσαμε πάνω σ' ένα καρότσι αποσκευών και περιμέναμε έξω, μέσα στο σκοτάδι. Δεν είχα ποτέ δει, στον πολιτικό βίο, έναν άντρα τόσο νευρικό και τόσο ανυπόμονο όσο ο Ρόμπερτ Κοχν. Αυτό με διασκέδαζε. Ήταν αηδιαστικό να χαίρομαι, αλλά ένιωθα αηδιασμένος. Ο Κοχν είχε ένα αξιοσημείωτο ταλέντο να ξυπνάει στον καθένα τα χειρότερα ελαττώματα.

Ύστερα από λίγο, ακούσαμε το τρένο να σφυρίζει, κάτω πολύ μακριά, από την άλλη μεριά του οροπέδιου. Έπειτα είδαμε το φανάρι της ατμομηχανής του που ανέβαινε την πλαγιά. Μπήκαμε στο σταθμό και περιμέναμε όρθιοι, μαζί με το πλήθος, πίσω από το διάφραγμα. Το τρένο έφτασε και σταμάτησε, και οι άνθρωποι άρχισαν να περνούν το διάφραγμα.

Οι φίλοι μας δεν ήταν εκεί. Περιμέναμε ώσπου πέρασαν οι ταξιδιώτες και βγήκαν από το σταθμό από όπου απομακρύνονταν με λεωφορεία ή με καρότσες, ή και με τα πόδια, πηγαίνοντας προς την πόλη, μέσα στο σκοτάδι, με τους φίλους τους και τους συγγενείς τους.

– Το ήξερα καλά πως δε θα έρχονταν, είπε ο Κοχν. Πάμε πίσω στο ξενοδοχείο.

– Νόμιζα πως ίσως..., είπα.

Όταν μπήκαμε, ο Μπιλ έτρωγε φρούτα και τέλειωνε ένα μπουκάλι κρασί.

– Δεν ήρθαν, ε;

– Όχι.

– Αυτό δεν έχει για σας καμιά σημασία, θα σας δώσω τις εκατό πεσέτες σας αύριο το πρωί, Κοχν, είπε ο Μπιλ. Δεν έχω ακόμη αλλάξει χρήματα.

– Ω! ασ μην το σκεφτόμαστε πια, είπε ο Κοχν. Ας δάλουμε ένα άλλο στοίχημα. Τι λέτε, στοιχηματίζουμε στις ταυρομαχίες;

– Γιατί όχι; είπε ο Μπιλ, αλλά αυτό δεν είναι απαραίτητο.

– Θα ήταν σα να στοιχηματίζαμε στον πόλεμο, λέω. Δεν υπάρχει ανάγκη οικονομικού ενδιαφέροντος.

– Φλέγομαι από την επιθυμία να τις δω.
 Ο Μοντόγια σίμωσε στο τραπέζι μας. Κρατούσε ένα τηλεγράφημα στο χέρι.
 – Είναι για σας.
 Μου το έδωσε.
 Διάβασα: «Μένουμε κοιμηθούμε Σαιν-Σεμπασιέν».
 – Είναι απ' αυτούς, είπα.
 Το έβαλα στην τσέπη μου. Σε ομαλές περιστάσεις, θα τους το είχα δώσει.
 – Σταμάτησαν στο Σαιν-Σεμπασιέν, είπα. Σας στέλνουν τους χαιρετισμούς τους.
 Δεν ξέρω γιατί ένιωθα την επιθυμία να τους κάνω να λυσοσούν. Ή μάλλον το ξέρω πολύ καλά. Ζήλευα τυφλά, ασυγχώρητα... Το γεγονός ότι έπαιρνα το πράγμα σαν ένα φυσικότατο περιστατικό δε σήμαινε τίποτα. Πόσο τον μισούσα! Δεν πιστεύω ότι τον είχα μισήσει ποτέ πριν από εκείνη τη στιγμή που, στο πρόγευμα, πήρε εκείνο το υπεροπτικό ύφος – ναι, και ύστερα όλες εκείνες οι ιστορίες με τον κουρέα... Έβαλα λοιπόν το τηλεγράφημα στην τσέπη μου. Εξάλλου, σε μένα το είχαν στείλει.
 – Λοιπόν, λέω, θα πρέπει να πάρουμε το μεσημεριανό λεωφορείο για την Μπουργκέτε. Θα μπορέσουν να μας δρουν εκεί αύριο το δράδι.
 Από το Σαιν-Σεμπασιέν υπήρχαν μόνο δυο τρένα, ένα νωρίς το πρωί και αυτό που περιμέναμε.
 – Αυτή η ιδέα μου φαίνεται πολύ καλή, είπε ο Κοχν.
 – Όσο νωρίτερα φτάσουμε στο ποτάμι, τόσο καλύτερα θα είναι.
 Πήγαμε για λίγο στο Ιρούνια να πάρουμε τον καφέ, έπειτα κάναμε έναν μικρό γύρο ως τις αρένες και μέσα από τα χωράφια, κάτω από τα δέντρα, ως την άκρη του οροπέδιου, από όπου διακρίναμε το ποτάμι, κάτω χαμηλά, μέσα στο σκοτάδι. Πλάγιασα νωρίς. Ο Μπιλ και ο Κοχν έμειναν, θαρρώ, αρκετήν ώρα στο καφενείο, γιατί είχα αποκοιμηθεί όταν γύρισαν στο ξενοδοχείο.

Το πρωί της άλλης μέρας πήρα τρία εισιτήρια για το λεωφορείο της Μπουργκέτε. Σύμφωνα με το δρομολόγιο, έφευγε σε δυο ώρες. Δεν είχε νωρίτερα. Καθόμουν στο Ιρούνια και διάβαζα τις εφημερίδες, όταν είδα τον Ρόμπερτ Κοχν που διέσχισε την πλατεία. Σίμωσε στο τραπέζι μου και κάθησε σε μια πλεχτή πολυθρόνα.
 – Αυτό το καφενείο είναι πολύ άνετο, είπε. Κοιμήθηκες καλά, Τζέικ;
 – Σαν κούτσουρο.
 – Εγώ δεν κοιμήθηκα πολύ καλά. Είναι αλήθεια ότι ξαγρυπνήσαμε ως αργά με τον Μπιλ.
 – Πού είχατε πάει;
 – Εδώ, και μετά που έκλεισε, πήγαμε σ' εκείνο το άλλο καφενείο. Ο γέρος εκεί κάτω μιλάει γερμανικά και αγγλικά.
 – Το καφενείο Σουίτσο;
 – Ναι, αυτό. Φαίνεται καλό γεροντάκι. Πιστεύω πως, σαν καφενείο, το Σουίτσο είναι πιο ευχάριστο από αυτό εδώ.
 – Δεν είναι και πολύ περίφημη η μέρα, λέω. Κάνει πολύ ζέστη. Ξέχασα να σας πω, ότι έχω τα εισιτήρια του λεωφορείου.
 – Δε φεύγω σήμερα. Εσύ θα πας πιο μπροστά με τον Μπιλ.
 – Έχω το εισιτήριό σου.
 – Δώσε μου το. Θα το εξαργυρώσω.
 – Κάνει πέντε πεσέτες.
 Ο Ρόμπερτ Κοχν έβγαλε ένα ντούρο¹ και μου το έδωσε.
 – Πρέπει να μείνω, είπε. Καταλαβαίνεις, φοβάμαι μήπως υπήρξε καμιά παρεξήγηση.
 – Ω! λέω. Δε θα φτάσουν ίσως πριν από τέσσερις-πέντε μέρες, αν αποφάσισαν να κάμουν το γάμο τους στο Σαιν-Σεμπασιέν.
 – Αυτό ακριβώς είναι, είπε ο Ρόμπερτ. Φοβάμαι μήπως με περιμένουν στο Σαιν-Σεμπασιέν. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που σταμάτησαν εκεί.

1. Ισπανικό νόμισμα. Σ.Μ.

- Τι σε κάνει να το υποθέτεις;
- Να, επειδή έγραψα στην Μπρετ για να της το υποδείξω.
- Και τι στο διάολο δεν έμενες τότε εκεί κάτω, για να τους ξαναβρείς, λέω.

Αλλά σταμάτησα. Σκέφτηκα πως αυτή η ιδέα θα της ερχόταν φυσικά, αλλά δεν πιστεύω ότι της ήρθε ποτέ.

Τον είχε πιάσει τώρα μια διάθεση για εξομολογήσεις κι ήταν ικανοποιημένος που μπορούσε να μιλήσει, σίγουρος ότι ήξερα πως υπήρχε κάτι ανάμεσα σ' αυτόν και στην Μπρετ.

- Πάντως, ο Μπιλ κι εγώ θα φύγουμε αμέσως μετά το πρόγευμα, λέω.

- Πολύ θα το ήθελα να έφευγα κι εγώ. Μιλούσαμε γι' αυτό το ψάρεμα όλο το χειμώνα. (Γινόταν συναισθηματικός). Αλλά πρέπει να μείνω. Στ' αλήθεια, πρέπει. Μόλις φτάσουν, θα τους φέρω.

- Πάμε να βρούμε τον Μπιλ.
- Πρέπει να πάω στον κουρέα.
- Θα σε ξαναϊώ στο πρόγευμα.

Βρήκα τον Μπιλ στο δωμάτιό του να ξυρίζεται.

- Ω! ναι, μου τα διηγήθηκε όλα χτες το βράδι, είπε ο Μπιλ. Είναι πολύ δυνατός στις εκμυστηρεύσεις. Μου είπε πως είχε ραντεβού με την Μπρετ στο Σαιν-Σεμπασιέν.

- Τον παλιο-ψεύτη.
- Ω! όχι, είπε ο Μπιλ. Μη στενοχωρείσαι τούτη την ώρα του ταξιδιού. Πώς διάβολο μπόρεσες να κάμεις τη γνωριμία αυτού του τύπου;
- Μην επιμένεις.

Ο Μπιλ κοίταξε στο πλάι, μισοξυρισμένος, κι έπειτα άρχισε να μιλά προς στον καθρέφτη, σαπουνίζοντας ταυτόχρονα το πρόσωπό του με το πινέλο.

- Δε μου το έστειλες μ' ένα συστατικό γράμμα, πέρσι το χειμώνα, στη Νέα Υόρκη; Ευτυχώς, ταξιδεύω συχνά. Δεν έτυχε να έχεις άλλους φίλους Εβραίους να κουβαλήσεις;

Έτριψε το σαγόνι του με τον αντίχειρα, το κοίταξε στον καθρέφτη και ξανάρχισε το ξύρισμα.

- Οι δικοί σου είναι κιόλας πολύ ωραίοι, λέω.
- Ω! ναι, έχω μερικούς από δαύτους αρκετά επιτυχημένους, αλλά καμιά σύγκριση μ' αυτόν τον Ρόμπερτ Κοχν. Και το αστείο είναι πως είναι και χαριτωμένος. Θα ήταν μάλλον συμπαθητικός. Μόνο που είναι αδύνατο...

- Μπορεί να είναι πολύ χαριτωμένος.
- Το ξέρω. Αυτό ακριβώς είναι το τρομερό.

Άρχισα να γελώ.

- Ναι, ναι, μπορείς να γελάς, είπε ο Μπιλ. Δεν ήσουν μαζί του, χτες το βράδι, ως τις δύο το πρωί, όπως εγώ.

- Ήταν έτσι ενοχλητικός;
- Τρομερός. Με την ευκαιρία, τι είναι αυτή η ιστορία ανάμεσα σ' αυτόν και την Μπρετ; Είχε νταραβέρι μαζί του;

Ανασήκωσε το πηγούνι του και το τράβηξε μια δεξιά μια αριστερά.

- Μα να. Είχε πάει μαζί του στο Σαιν-Σεμπασιέν.
- Α, έτσι! Κάνει γαϊδουριές! Γιατί το έκαμε αυτό εκείνη;
- Ήθελε να φύγει από το Παρίσι και δεν μπορούσε να πάει πουθενά ολομόναχη. Μου είπε πως αυτό θα της έκανε καλό.

- Τι ηλίθιοι που μπορούν να είναι οι άνθρωποι! Γιατί δεν έφευγε με κάποιον από τον κύκλο της; Ή με σένα; (το γλίστρησε χωρίς να επιμείνει) ή μ' εμένα. Γιατί μ' εμένα; (Κοίταξε προσεχτικά το πρόσωπό του στον καθρέφτη και πάστωσε σε κάθε μάγουλο μια χοντρή τουλούπα σαπουνάδα). Έχω ένα κεφάλι τίμιο. Ένα κεφάλι που μαζί του οποιαδήποτε γυναίκα θα είναι πάντα σε ασφάλεια.

- Δεν το είχε δει ποτέ της.
- Θα έπρεπε. Όλες οι γυναίκες θα έπρεπε να το είχαν δει. Είναι ένα κεφάλι που θα 'πρεπε να προβληθεί σ' όλες τις οθόνες της χώρας. Κάθε γυναίκα, κατεβαίνοντας από το δωμάτιο θα έπρεπε να λαβαίνει ένα αντίτυπο αυτού του κεφαλιού. Οι μητέρες θα 'πρεπε να μιλούν γι' αυτό το κεφάλι στα κορίτσια

τους. Για μου (έδειξε με το ξυράφι του προς εμένα), πήγαινε στη Δύση! μ' αυτό το κεφάλι και πρόκοψε μαζί με τη χώρα σου.

Έσκυψε πάνω από τη λεκάνη, έπλυνε το πρόσωπό του με κρύο νερό, το πέρασε με λίγο οινόπνευμα και κοιτάχτηκε προσεχτικά στον καθρέφτη, τραδώντας το μακρύ άνω χέιλι του.

– Θεέ μου, είπε, τι θρώμικο στόμα!

Κοίταξε στον καθρέφτη.

– Για να ξαναγυρίσουμε σ' αυτόν τον Ρόμπερτ Κοχν, είπε ο Μπιλ, τον έχω βαρεθεί και μπορεί να πάει να κόψει το λαιμό του· είμαι πολύ ευχαριστημένος που μένει εδώ, έτσι δε θα τον έχουμε μαζί μας στο ψάρεμα.

– Έχεις απόλυτα δίκιο.

– Θα πάμε να ψαρέψουμε πέστροφες. Θα παμε να ψαρέψουμε πέστροφες στο ποτάμι Ιράτι, μα για την ώρα πάμε να τσιμπήσουμε κάτι και να πιούμε ντόπιο κρασί· ύστερα θα κάνουμε μια ωραία διαδρομή με το λεωφορείο.

– Εμπρός, λέω. Πάμε στο Ιρούνια για ν' αρχίσουμε.

XI

Στην πλατεία έκανε τροπική ζέστη, όταν δγήκαμε, μετά το πρόγευμα, με τις βαλίτσες μας και τα ψαρευτικά μας καλάμια, για να πάμε στη Μπουργκέτε. Στο επάνω μέρος του λεωφορείου υπήρχαν άνθρωποι, και άλλοι σκαρφάλωναν στη σκάλα. Ο Μπιλ ανέθηκε και ο Ρόμπερτ κάθησε κοντά στον Μπιλ για να μου φυλάξει τη θέση, καθώς εγώ γύρισα στο ξενοδοχείο για να πάρω δυο μπουκάλια κρασί. Το αυτοκίνητο ήταν γεμάτο, όταν ξαναγύρισα. Άντρες και γυναίκες ήταν στοιβαγμένοι πάνω στις αποσκευές και στα κιβώτια, κι όλες οι γυναίκες κουνούσαν τις βεντάλιες τους μέσα στον ήλιο. Έκανε στ' αλήθεια ζέστη. Ο Ρόμπερτ κατέβηκε και γλίστρησα στη θέση που μου είχε φυλάξει στον ξύλινο πάγκο του λεωφορείου.

Ο Ρόμπερτ Κοχν έμεινε στη σκιά των αψίδων ως την αναχώρησή μας. Μπροστά μας, ένας Βάσκος με ένα χοντρό ασκί κρασί πάνω στα γόνατά του, ήταν ξαπλωμένος πέρα-δώθε, με τη ράχη ακουμπισμένη στα πόδια μας. Μας πρόσφερε, σ' εμένα και τον Μπιλ, το ασκί με το κρασί, και όταν το σήκωσα για να πιω, μιμήθηκε τόσο καλά και τόσο απότομα το θόρυβο του κλάξον, που έχυσα το κρασί επάνω μου, και όλος ο κόσμος άρχισε να γελά. Μας ζήτησε συγγνώμη και με παρακάλεσε να πιω ακόμη. Λίγο αργότερα, ξαναμιμήθηκε το θόρυβο του κλάξον και ξαφνιάστηκα για δεύτερη φορά. Ήταν εξαιρετικά επιτήδειος και αυτό άρεσε στους Βάσκους. Ο γείτονας του Μπιλ του μιλούσε ισπανικά και ο Μπιλ, που δεν καταλάβαινε, του

1. Εννοεί την αμερικανική Δύση ή Ουέστ. Σ.Μ.

άπλωσε ένα από τα μπουκάλια με το κρασί. Ο άνθρωπος το απόσπρωξε με μια χειρονομία. Είπε πως έκανε υπερβολική ζέστη και ότι είχε πει αρκετό στο κολατσιό. Όταν ο Μπιλ του πρόσφερε το μπουκάλι για δεύτερη φορά, τράβηξε μια μακριά ρουφηξιά και ύστερα το μπουκάλι πέρασε από χέρι σε χέρι σ' όλο εκείνο το τμήμα του λεωφορείου. Ο καθένας, πολύ ευγενικά, ήπια μια γουλιά και ύστερα ξαναβούλωσαν το μπουκάλι και το έβαλαν στην άκρη. Όλοι επέμεναν να πιούμε από τα ασκιά τους. Ήταν χωρικοί που ανέβαιναν στους λόφους.

Τέλος, ύστερα από δυο τρία ψευτο-κορναρίσματα, το λεωφορείο ξεκίνησε και ο Ρόμπερτ Κοχιν κούνησε το χέρι, και όλοι οι Βάσκοι του απάντησαν κουνώντας κι αυτοί τα χέρια. Μόλις μπήκαμε στο δρόμο, έξω από την πόλη, έκανε πιο δροσιά. Το αυτοκίνητο έτρεχε αρκετά γρήγορα και σχηματιζόταν ένα ορμητικό ρεύμα αέρα, και ενώ ακολουθούσαμε το δρόμο, κατεβαίνοντας την πλαγιά μέσα στη σκόνη που πασπάλιζε τα δέντρα, είχαμε μια ωραία θέα πίσω μας, μέσα από το φύλλωμα των δέντρων, πάνω στην πόλη που ορθωνόταν στην κορυφή του οροπέδιου, δεσπόζοντας στο ποτάμι. Ο Βάσκος που στηριζόταν στα γόνατά μας μου έδειξε τη θέα με τη γούλα του ασκιού του και μισόκλεισε το μάτι. Κούνησε το κεφάλι του.

– Ωραία, ε;

– Αυτοί οι Βάσκοι είναι καταπληκτικοί, είπε ο Μπιλ.

Ο Βάσκος που στηριζόταν στα γόνατά μου ήταν λιοψημένος σαν πέτσινη σέλα. Φορούσε μαύρη μπλούζα σαν όλους τους άλλους. Ο ηλιοκαμένος σβέρκος του ήταν γεμάτος ζάρες. Στράφηκε και πρόσφερε το ασκί του στον Μπιλ. Ο Μπιλ του άπλωσε ένα από τα μπουκάλια του. Ο Βάσκος κούνησε το δείχτη του χεριού του αρνητικά και του έδωσε πίσω το μπουκάλι, θυθίζοντας, το βούλωμά του μ' ένα χτύπημα της παλάμης του. Ανασήκωσε το ασκί.

– *Αρρίμπα!* *Αρρίμπα!* είπε. Σηκωθείτε.

1. «Φτάσαμε».

Ο Μπιλ σήκωσε το κατσικίσιο ασκί και το κρασί ανάδλυσε στο στόμα του. Όταν τέλειωσε το πιώσιμο και ξανακατέβασε το ασκί, μερικές σταγόνες τού κύλησαν στο σαγόνι.

– Όχι, όχι! είπαν πολλοί Βάσκοι. Όχι έτσι.

Ένας απ' αυτούς άρπαξε το κατσικοτόμαρο από τον ιδιοκτήτη του που ετοιμαζόταν να κάμει ο ίδιος την επίδειξη. Ήταν ένας νέος άντρας και έπιασε το κρασάσκι με δύναμη και το σήκωσε πολύ ψηλά πιέζοντας το δέρμα με το χέρι του με τέτοιον τρόπο που ο πίδακας του κρασιού τινάχτηκε μέσα στο στόμα του. Κράτησε το ασκί έτσι και το κρασί διέγραφε ως το στόμα του μια σταθερή τροχιά. Εκείνος το κατάπινε χωρίς διακοπή, απαλά και κανονικά.

– Έι, συ! φώναξε ο ιδιοκτήτης του ασκιού. Ποιανού είναι το κρασί;

Ο πότης κούνησε το μικρό του δαχτυλάκι και μας κοίταξε, μ' ένα χαμόγελο στα μάτια. Έπειτα έκοψε τον πίδακα του κρασιού απότομα με μια δαγκωνιά, σήκωσε γρήγορα το ασκί και το έδωσε πίσω στον ιδιοκτήτη του. Μας έκλεισε το μάτι. Ο ιδιοκτήτης κούνησε θλιμμένα το κατσικοτόμαρο.

Διασχίσαμε μια πόλη και σταματήσαμε εμπρός στην «Ποζά-ντα», όπου ο σωφέρ πήρε διάφορα δέματα. Έπειτα ξεκινήσαμε πάλι και, μόλις βγήκαμε από την πόλη, ο δρόμος άρχισε ν' ανηφορίζει. Βρισκόμασταν σε μια περιοχή με αγροικίες και με βραχώδεις λόφους που στα ριζώματα τους απλώνονταν χωράφια. Οι πλαγιές ήταν σκεπασμένες από δημητριακά. Όσο ανεβαίναμε, ο άνεμος κουνούσε τα στάχυα. Ο δρόμος ήταν άσπρος και σκονισμένος, και η σκόνη ανέβαινε από το δρόμο και πλανιόταν στον αέρα πίσω μας. Ο δρόμος χώθηκε μέσα στους λόφους, αφήνοντας τα κάτω πλούσια σταροχώραφα. Τώρα δεν υπήρχαν πια παρά μόνο αραιοί λεκέδες από δημητριακά στις άγονες πλαγιές και από κάθε πλευρά στις ρεματιές. Χρειάστηκε να σταματήσουμε απότομα στην άκρη του δρόμου για ν' αφήσουμε να περάσει μια φάλαγγα από έξι μουλάρια, ζεμένα το ένα πίσω από το άλλο σ' ένα κάρο με εμπορεύματα

σκεπασμένα με μια κουκούλα. Το κάρο και τα μουλάρια ήταν άσπρα από τη σκόνη. Άλλα μουλάρια κι ένα άλλο κάρο έρχονταν αμέσως από πίσω. Αυτό το δεύτερο κάρο ήταν φορτωμένο με ξύλα, και ο «αρριέρο» που οδηγούσε τα μουλάρια έσκυψε προς τα εμπρός κι έσφιξε τα χοντρά ξύλινα φρένα όταν περάσαμε. Εκεί ψηλά που βρισκόμαστε το μέρος ήταν άγονο και οι λόφοι πολύ βραχώδεις, με ένα σκληρό αργιλόχωμα, α-σβεστοποιημένο και αυλακωμένο από τη βροχή.

Σε μια στροφή του δρόμου, βρεθήκαμε στην είσοδο μιας πόλης. Από τις δυο μεριές, ανοίχτηκε ξαφνικά μια καταπράσινη κοιλάδα. Ένα ποτάμι διέσχιζε την πόλη και αμπελώνες άγγιζαν τα σπίτια.

Το λεωφορείο σταμάτησε αντίκρυ σε μια «ποζάντα» και πολλοί ταξιδιώτες κατέβηκαν. Πολλές αποσκευές λύθηκαν κάτω από τις μεγάλες κουκούλες και κατεβάστηκαν. Κατέβηκα κι εγώ με τον Μπιλ και μπήκαμε στην «ποζάντα». Η αίθουσα ήταν χαμηλή και σκοτεινή. Σέλες και σαμάρια, δικράνια από άσπρο ξύλο, αρμαθιές από «εσπαντρίλες»¹, χοιρομέρια, φέτες λαρδί, άσπρα σκόρδα και μακριά λουκάνικα κρέμονταν από την οροφή. Μέσα εκεί ήταν δροσερά και σκοτεινά και σιμώσαμε σ' ένα μακρύ ξύλινο πάγκο, που πίσω του δυο γυναίκες σέρβιραν ποτά. Πίσω απ' αυτές υπήρχαν ράφια γεμάτα εμπορεύματα.

Πήραμε ο καθένας από ένα «αγκουαρντιέντε»² και πληρώσαμε σαράντα λεπτά για τα δυο. Έδωσα στη γυναίκα πενήντα λεπτά για φιλοδώρημα και μου επέστρεψε τα δυο σκούδα, νομίζοντας πως είχα κάμει λάθος στην τιμή.

Δυο από τους Βάσκους μας μπήκαν και επέμειναν να μας κεράσουν. Μας κέρασαν λοιπόν και τους ανταποδώσαμε το κέρασμα. Τότε μας χτύπησαν στην πλάτη και μας ξανακέρασαν. Έπειτα ήταν η σειρά μας και ξαναβγήκαμε στον ήλιο και στη ζέστη και ξαναβρήκαμε στο λεωφορείο. Υπήρχαν τώρα περι-

1. Είδος πάνινου υποδήματος με σπάρτινη σόλα.

2. Ένα είδος δυνατό ρακί, σαν το δικό μας τσίπουρο ή τοικουδιά. Σ.Μ.

σότερες θέσεις και ο Βάσκος που ήταν πλαγιασμένος στην τσίγκινη στέγη κάθησε ανάμεσα στους δυο μας. Η γυναίκα που μας είχε σερβίρει βγήκε σκουπίζοντας τα χέρια της στην ποδιά της και μίλησε σε κάποιον που ήταν μέσα στο λεωφορείο. Έπειτα ο σωφέρ βγήκε, κουνώντας δυο άδειους ταχυδρομικούς σάκους. Ανέβηκε και ξεκινήσαμε με μεγάλες χειρονομίες αποχαιρετισμού.

Ο δρόμος εγκατέλειψε αμέσως την καταπράσινη κοιλάδα και ξαναβρεθήκαμε στους λόφους. Ο Μπιλ και ο Βάσκος είχαν πιάσει κουβέντα. Ένας άντρας έσκυψε από την άλλη μεριά του πάγκου και ρώτησε στ' αγγλικά:

- Είστε Αμερικανοί;
- Και βέβαια.
- Έχω κάνει εκεί κάτω, είπε. Πριν από σαράντα χρόνια.

Ήταν γέρος, το ίδιο μελαχροινός σαν τους άλλους. Τα κακοξυρισμένα μάγουλά του ήταν σκεπασμένα με άσπρες τρίχες.

- Πώς ήταν εκεί;
- Τι είπατε;
- Πώς ήταν στην Αμερική εκείνα τα χρόνια;
- Ω! ήμουν στην Καλιφόρνια. Ήταν πολύ καλά.
- Γιατί φύγατε;
- Πώς είπατε;
- Γιατί ξαναγυρίσατε εδώ;

- Ω, γύρισα για να παντρευτώ. Θα το 'θελα πολύ να ξαναπήγαινα, αλλά η γυναίκα μου δεν αγαπάει τα ταξίδια. Από πού είσατε;

- Από το Κάνσας Σίτυ.
- Έχω κάμει εκεί, είπε. Έχω πάει στο Σικάγο, στο Σαιντ-Λιούις, στο Κάνσας Σίτυ, στο Ντένβερ, στο Λος Άντζελες, στο Σωλτ Λέικ Σίτυ.

Απαριθμούσε με πολλή επιμέλεια.

- Πόσον καιρό μείνατε εκεί κάτω;
- Δεκαπέντε χρόνια. Κι ύστερα γύρισα εδώ και παντρεύτηκα.

- Θέλετε να πιείτε μια;
 - Το θέλω πολύ. Δεν μπορείτε να έχετε απ' αυτό στην Αμερική, ε;
 - Άμα έχετε χρήματα, βρίσκετε ό,τι θέλετε.
 - Τι ήρθατε να κάμετε στην Ισπανία;
 - Πηγαίνουμε στη *φιέστα* της Παμπλόνα.
 - Σας αρέσουν οι ταυρομαχίες;
 - Ναι. Εσάς όχι;
 - Ναι, είπε. Μ' αρέσουν κι εμένα πάρα πολύ.
- Σώπασε μια στιγμή και ρώτησε:
- Και τώρα, που πάτε;
 - Στην Μπουργκέτε, για ψάρεμα.
 - Λοιπόν σας εύχομαι καλή επιτυχία.

Μου έσφιξε το χέρι και ξαναγύρισε να καθήσει στον πάγκο του, αποπίσω μας. Οι άλλοι Βάσκοι είχαν εντυπωσιαστεί πάρα πολύ. Ήταν καθισμένος πίσω και μου χαμογελούσε κάθε φορά που γύριζα να κοιτάξω το τοπίο. Αλλά η προσπάθεια να μιλήσει αμερικανικά φαίνεται πως τον είχε κουράσει. Ύστερα από αυτό δεν είπε ούτε λέξη.

Το λεωφορείο ανηφόριζε πάντα. Γυρνώντας το κεφάλι μας, μπορούσαμε να ιδούμε την απέραντη ύπαιθρο που απλωνόταν κάτω. Πέρα μακριά τα χωράφια σχημάτιζαν πράσινα και σκούρα τετράγωνα στις πλαγιές των λόφων. Γκρίζα βουνά έκλειναν τον ορίζοντα. Είχαν παράξενα σχήματα. Καθώς ανεβαίναμε, ο ορίζοντας άλλαξε. Ενώ το λεωφορείο σκαρφάλωνε με κόπο το δρόμο, μπορούσαμε να βλέπουμε άλλα βουνά να παρουσιάζονται στο νότο. Έπειτα ο δρόμος πέρασε την κορυφογραμμή, έγινε επίπεδος και τρύπωσε σ' ένα δάσος. Ήταν ένα δάσος από φελλόδεντρα και ο ήλιος περνούσε κατά κηλίδες μέσα από τις φυλλωσιές και ζώα περνούσαν ανάμεσα από τα δέντρα. Διασχίσαμε το δάσος και ο δρόμος βγήκε και έκαμε το γύρο ενός υψώματος· έπειτα φάνηκε μπροστά μας μια πράσινη πεδιάδα, κυματιστή και περικλεισμένη από γκρίζα βουνά. Δεν ήταν σαν τα γκρίζα και ασβεστολιθικά βουνά που είχαμε

αφήσει πίσω μας. Ήταν δασωμένα και σύννεφα κάθονταν επάνω τους. Η πράσινη πεδιάδα προχωρούσε σε μάκρος. Διακοπτόταν από φράγματα, και ο άσπρος δρόμος έβγαινε μέσα από τους κορμούς των διπλών σειρών δέντρων που έκοβαν την πεδιάδα προς το βορρά. Φτάνοντας στην παρυφή του οροπέδιου, είδαμε τις κόκκινες στέγες και τα λευκά σπίτια της Μπουργκέτε παραταγμένα στην πεδιάδα και, μακριά, στο πλευρό του πρώτου σκοτεινού βουνού, παρουσιάστηκε η γκρίζα μεταλλική στέγη του μοναστηριού του Ροσεβώ.

- Να το Ροσεβώ, λέω.
- Πού;
- Εκεί κάτω που αρχίζουν τα βουνά.
- Θα πρέπει να κάνει κρύο εκεί πάνω, είπε ο Μπιλ.
- Είναι ψηλά, λέω. Θα πρέπει να είναι χίλια διακόσια μέτρα.
- Θα κάνει τρομερό κρύο, είπε ο Μπιλ.

Το λεωφορείο έτρεχε σε ίσιωμα, σε ευθεία γραμμή ίσαμε την Μπουργκέτε. Περάσαμε ένα σταυροδρόμι και διαθήκαμε μια γέφυρα πάνω σ' ένα ποτάμι. Τα σπίτια της Μπουργκέτε περιστοίχιζαν το δρόμο από κάθε πλευρά. Δεν υπήρχαν εγκάρσιοι δρόμοι. Περάσαμε μπρος από την εκκλησία, το σχολείο και το αυτοκίνητο σταμάτησε. Κατεθήκαμε και ο σωφέρ μας έδωσε τις αποσκευές μας και τη θήκη με τα καλάμια του ψαρέματος.

Ένας καραμπινιέρος με τρίκωχο και εξάρτυση από κίτρινο δέρμα ήρθε κοντά μας.

- Τι έχετε εκεί μέσα;
- Έδειξε τη θήκη.

Την άνοιξα και του έδειξα. Ζήτησε να ιδει τις άδειες μας του ψαρέματος και τις έβγαλα. Κοίταξε τη χρονολογία και μας έγνεψε να φύγουμε.

- Είμαστε εντάξει; ρώτησα.
- Ναι. Φυσιικά.

Ακολουθήσαμε το δρόμο προς την κατεύθυνση του πανδοχείου, κατά μήκος των λέτρινων σπιτιών, ασπρισμένων με α-

σδέστη και όπου οι οικογένειες, καθισμένες στο κατώφλι, μας κοίταζαν.

Η χοντρή γυναίκα που κρατούσε το πανδοχείο δγήκε από την κουζίνα και ήρθε να μας σφίξει το χέρι. Έβγαλε τα γυαλιά της, τα σκούπισε και τα ξαναφόρεσε.

Μέσα στο πανδοχείο έκανε δροσιά και έξω άρχισε να φυσάει αέρας. Η γυναίκα μας έδωσε μια υπηρέτρια για να μας συνοδέψει και να μας δείξει το δωμάτιό μας. Μέσα εκεί υπήρχαν δυο κρεβάτια, ένα τραπέζι τουαλέτας, ένα κομμό και μια μεγάλη λιθογραφία καθραρισμένη της «Νουέστρα Σενιόρα ντε Ρονσεσβάλλες»¹. Ο άνεμος σφύριζε στα παραθυρόφυλλα. Το δωμάτιο ήταν βορεινό. Σηκωθήκαμε και αφού φορέσαμε πέδιλα, κατεθήκαμε στην αίθουσα του φαγητού. Ήταν στρωμένη με μαλτεζόπλακες, χαμηλοτάβανη και επενδυμένη με δρύινα σανίδια. Όλα τα πατζούρια ήταν ανοιχτά κι έκανε τόση ψύχρα, που μπορούσε κανείς να ιδεί την άχνα της ανάσας.

– Θεέ μου! είπε ο Μπιλ, ελπίζω να μην κάνει τέτοιο κρύο αύριο. Ποτέ δε θα περάσω περπατητά ένα ποτάμι με τέτοιον καιρό.

Στα δεξιά, στην πιο απομακρυσμένη γωνιά της αίθουσας, υπήρχε ένα πιάνο, πίσω από τα ξύλινα τραπέζια, και ο Μπιλ πλησίασε κι άρχισε να παίζει.

– Πρέπει να κάμω κάτι για να ζεσταθώ, είπε.

Αναζήτησα τη γυναίκα και τη ρώτησα ποια ήταν η τιμή της πανσιόν. Εκείνη έβαλε τα χέρια της κάτω από την ποδιά της και γύρισε τα μάτια από την άλλη μεριά.

– Δώδεκα πεσέτες.

– Πώς; Τόσα πληρώναμε στην Παμπλόνα.

Δεν είπε τίποτα. Αρκέστηκε να δγάλει τα γυαλιά της και να τα σκουπίσει με την ποδιά της.

– Είναι πάρα πολλά, λέω. Δεν πληρώναμε τόσα ούτε σ' ένα μεγάλο ξενοδοχείο.

1. «Παναγία του Ρονσεβάλλες». Σ.Μ.

– Έχουμε εγκαταστήσει και λουτρό.

– Δεν έχετε τίποτα πιο φτηνό;

– Το καλοκαίρι, όχι. Τώρα είναι το αποκορύφωμα της σαιζόν.

Δεν υπήρχε κανένας άλλος εκτός από μας στο πανδοχείο. «Στο κάτω-κάτω, σκέφτηκα, δε θα μείνουμε παρά μόνο λίγες μέρες».

– Στην τιμή αυτή περιλαμβάνεται και το κρασί;

– Ω! ναι.

– Τότε, λέω, συμφωνούμε.

Πήγα να ξαναβρώ τον Μπιλ. Μου φύσηξε την ανάσα του στα μούτρα, για να μου δείξει πόσο κρύο έκανε, κι άρχισε να παίζει. Κάθησα σ' ένα από τα τραπέζια κι εξέταζα τις τοιχογραφίες. Υπήρχε μια ζωγραφιά με σκοτωμένα κουνέλια, μια άλλη με φασιανούς, σκοτωμένους επίσης, και μια τρίτη με σκοτωμένες πάπιες. Οι ζωγραφίες ήταν κατάμαυρες και είχαν όψη καπνισμένη. Υπήρχε ένας μπουφές γεμάτος μπουκάλια με λικέρ. Τα κοίταξα όλα. Ο Μπιλ εξακολουθούσε να παίζει.

– Αν πίναμε ένα πόντς με ρούμι; είπε. Αυτό που κάνω εδώ δε θα μου διατηρήσει τη θερμότητα αιωνίως.

Πήγα να πω στη γυναίκα τι είναι ένα πόντς και πώς να το φτιάξει. Λίγα λεπτά αργότερα, μια υπηρέτρια έφερε ένα πήλινο κανατάκι που άχνιζε. Ο Μπιλ παράτησε το πιάνο και ήπιαμε το πόντς μας ακούγοντας τον άνεμο.

– Δεν υπάρχει πολύ ρούμι εδώ μέσα.

Πήγα στο μπουφέ και πήρα το μπουκάλι με το ρούμι. Έριξα μισό ποτήρι στο κανατάκι.

– Άμεση δράση. Αυτό αξίζει περισσότερο από τη νομιμότητα, είπε ο Μπιλ.

Η υπηρέτρια μπήκε για να στρώσει το τραπέζι.

– Φυσάει ένας αέρας όλων των διαβόλων εδώ μέσα, είπε ο Μπιλ.

Η υπηρέτρια έφερε μια μεγάλη σουπιέρα με λαχανόσουπα και κρασί· έπειτα μας σέρβιρε μια τηγανητή πέστροφα, ένα

είδος σάλτσα και μια μεγάλη σαλατιέρα με αγριοφρούρες. Δε χάσαμε χρήματα στο κρασί. Η υπηρέτρια μας το έφερνε λίγο δειλά, αλλά με φιλοφροσύνη. Η γρια ήθε, μια φορά, για να ρίξει μια ματιά και να μετρήσει τα άδεια μπουκάλια.

Μετά το γεύμα, ανεβήκαμε στο δωμάτιό μας και καπνίσαμε· έπειτα χωθήκαμε στο κρεβάτι για να ζεσταθούμε. Ξύπνησα μόνο μια φορά τη νύχτα κι άκουσα τον άνεμο που σφύριζε. Στο κρεβάτι είχα καλή ζεστασιά.

XII

Το πρωί ξύπνησα νωρίς και πήγα ν' αγναντέψω από το παράθυρο. Ο ουρανός ήταν ξάστερος και στα βουνά δεν υπήρχαν σύννεφα. Έξω, κάτω από το παράθυρο, υπήρχαν κάρα και μια παλιοάμαξα με τη σκεπή κατατσακισμένη και σχισμένη από τις κακοκαιρίες. Θα πρέπει να χρονολογιόταν πριν από τα λεωφορεία. Μια κατσίκα πήδησε μέσα σ' ένα από τα κάρα και από εκεί στη στέγη της καρότσας. Κούνησε το κεφάλι της προς τις άλλες κατσίκες και, όταν της έγνεψα, πήδησε καταγής.

Ο Μπιλ κοιμόταν ακόμη. Ντύθηκα, έβαλα τα παπούτσια μου στο διάδρομο και κατέβηκα τη σκάλα. Κάτω δεν κινιόταν κανείς. Τράβηξα το σύρτη της πόρτας και βγήκα. Έκανε ψύχρα, τόσο νωρίς το πρωί, και ο ήλιος δεν είχε ακόμη στεγνώσει τη δροσιά που είχε πέσει μόλις έπαψε ο άνεμος. Έψαξα κάτω από το υπόστεγο, πίσω από το πανδοχείο και βρήκα ένα είδος πατητό φτυάρι. Κατέβηκα στο ποτάμι για να προσπαθήσω να ξεχώσω μερικά σκουλήκια για δόλωμα. Το νερό ήταν ξάστερο κι όχι πολύ βαθύ, αλλά δε φαινόταν για νερό με πέστροφες. Στη χορταριασμένη όχθη, βύθισα το «πατόφτυαρο» εκεί που το χώμα ήταν υγρό κι έβγαλα ένα σβώλο. Αποκάτω υπήρχαν σκουλήκια, αλλά εξαφανίστηκαν αμέσως μόλις ανασήκωσα το σβώλο. Σκάλισα προσεχτικά και μάζεψα αρκετά από αυτά. Σκάβοντας στην υγρή όχθη, βρήκα σκουλήκια αρκετά για να γεμίσω δυο τενεκεδένια κουτιά των τσιγάρων. Τα πασπάλισα με χόμα. Οι κατσίκες με κοίταζαν που έσκαβα.

Όταν ξαναγύρισα στο πανδοχείο, η γυναίκα ήταν στην κουζίνα και της ζήτησα να μου ετοιμάσει καφέ. Της είπα επίσης ότι θα θέλαμε να πάρουμε μαζί μας το πρωινό μας. Ο Μπιλ είχε ξυπνήσει. Καθόταν στην κόχη του κρεβατιού του.

– Σε είδα από το παράθυρο, είπε. Δε θέλησα να σ' ενοχλήσω. Τι έκανες. Έθαβες τα χρήματά σου;

– Χαραμοφάη.

– Εργάστηκες για το γενικό καλό; Υπέροχα. Θέλω να κάνεις αυτό το πράγμα κάθε πρωί.

– Άντε, λέω, σήκω!

– Τι, να σηκωθώ; Δε σηκώνομαι ποτέ.

Ξαναχώθηκε στο κρεβάτι του και τράβηξε το σεντόνι ως το πηγούνι του.

– Τώρα, δοκίμασε να με κάμεις να σηκωθώ.

Συνέχισα να ψάχνω για τα ψαρευρικά μας σύνεργα και να τα βάζω όπως-όπως μέσα στο σάκο.

– Δε σ' ενδιαφέρει αυτό; ρώτησε ο Μπιλ.

– Θα κατεβώ να φάω.

– Να φας! Γιατί δεν το έλεγες; Νόμιζα πως ήθελες να με κάμεις να σηκωθώ, έτσι για πλάκα. Να φάμε! Περίφημα. Γύρνα να ξεθάψεις μερικά σκουλήκια. Θα είμαι έτοιμος σε ένα λεπτό.

– Ω! δεν πας να κουρεύεσαι λέω εγώ.

– Δούλευε για το γενικό καλό. (Ο Μπιλ φόρεσε τα εσώρουχά του). Απόδειξε πως διαθέτεις ειρωνικό πνεύμα και οίκτο.

Βγήκα από το δωμάτιο με το σάκο με τα σύνεργα, τα δίχτυα και τα καλάμια.

– Έι! ξαναγύρνα.

Πέρασα το κεφάλι μου από την πόρτα.

– Λοιπόν δε θέλεις να δώσεις αποδείξεις λίγης ειρωνείας και οίκτου;

Του έκαμα ένα μορφασμό.

– Αυτό δεν είναι ειρωνεία.

Καθώς κατέβαινα, άκουσα τον Μπιλ να τραγουδάει... «Ει-

ρωνεία και Οίκτος. Όταν αισθάνεστε... Ω, δώστε τους Ειρωνεία και δώστε τους Οίκτο. Όταν αισθάνονται... Μονάχα λίγη Ειρωνεία. Μονάχα λίγον Οίκτο...». Τραγουδούσε ως τη στιγμή που κατέβηκε. Ο σκοπός ήταν: «Δη μπελλς αρ είνγκινγκ φορ μι εντ μάι γκερλ¹». Διάβαζα μια ισπανική εφημερίδα οχτώ ημερών.

– Τι σημαίνει αυτή η ειρωνεία κι αυτός ο οίκτος που τσαμπουνάς;

– Πως; Δεν ξέρεις την Ειρωνεία και τον Οίκτο;

– Όχι. Ποιος το ξεφούρνισε αυτό;

– Όλος ο κόσμος. Όλος ο κόσμος στη Νέα Υόρκη έχει ξετρελλαθεί μ' αυτό. Όπως άλλοτε με τους Φαντελλίνι.

Η υπηρέτρια μπήκε με τον καφέ και δουτυρωμένα τوست. Για την ακρίβεια ήταν φέτες ψωμιού φρυγανισμένες και δουτυρωμένες.

– Ρώτησέ την αν έχει κανένα γλύκισμα ή οτιδήποτε μελάσσα, είπε ο Μπιλ. Γίνου ειρωνικός μαζί της.

– Έχετε κανένα γλύκισμα;

– Αυτό δεν είναι ειρωνικό. Θα ήθελα να ήξερα ισπανικά.

Ο καφές ήταν καλός και τον ήπιαμε σε μεγάλα κύπελλα. Η υπηρέτρια έφερε γλυκό από φραγκοστάφυλα σ' ένα γυάλινο πιάτο.

– Ευχαριστώ.

– Ε! όχι έτσι, είπε ο Μπιλ. Πες της κάτι ειρωνικό. Πες της κανένα χωρατό για τον Πρίμο ντε Ριβέρα.

– Θα μπορούσα να τη ρωτήσω σε τι λογής μελάσσα είναι χωμένα, στο Ριφ².

– Δεν είσαι δυνατός. Καθόλου δυνατός. Δεν ξέρεις να το κάμεις. Αυτό είν' όλο. Δεν καταλαβαίνεις την ειρωνεία. Δεν έχεις κανέναν οίκτο. Πες κάτι αξιολύπητο.

– Ο Ρόμπερτ Κοχν.

1. «Οι καμπάνες σημαίνουν για μένα και για τη φίλη μου» Σ.Μ.

2. Ορεινό συγκρότημα στη μεσογειακή ακτή του Μαρόκου.

– Όχι κι άσχημο. Αυτό είναι πολύ καλύτερο. Και τώρα, γιατί ο Ρόμπερτ Κοχρ είναι αξιολύπητος; Γίνε ειρωνικός.

Κατάπιε μια μεγάλη γουλιά καφέ.

– Ω, άσε με! Είναι ακόμη πολύ νωρίς.

– Ορίστε! Και λες πως είσαι συγγραφέας! Δεν είσαι παρά ένας δημοσιογράφος. Ένας εκπατρισμένος δημοσιογράφος. Θα έπρεπε να είσαι ειρωνικός από τη στιγμή που σηκώνεσαι. Θα έπρεπε να αγρυπνείς με το στόμα γεμάτο οίκτο.

– Αρκετά, λέω. Ποιος σου έμαθε όλες αυτές τις μωρολογίες;

– Όλος ο κόσμος. Δε διαβάζεις λοιπόν; Δε βλέπεις λοιπόν κανέναν; Ξέρεις τι είσαι; Είσαι ένας εκπατρισμένος. Γιατί δεν κατοικείς στη Νέα Υόρκη; Θα ήξερες όλα αυτά τα πράγματα. Τι θα ήθελες να κάνω; Να έρχομαι εδώ να σου τα διηγούμαι όλα τα χρόνια;

– Πάρε λοιπόν κι άλλον καφέ, λέω.

– Εντάξει. Ο καφές είναι πολύ υγιεινός. Έχει καφεΐνη μέσα. Καφεΐνη, μάλιστα! Η καφεΐνη ανεβάζει τον άντρα στο άλογό του και κατεβάζει τη γυναίκα στον τάφο της. Ξέρεις ποιο είναι το κακό στην περίπτωση σου; Ότι είσαι ένας εκπατρισμένος. Ένας από τους χειρότερους. Δε σου το είχα ποτέ πει αυτό; Εκείνοι που εγκατέλειψαν τη χώρα τους δεν έγραψαν ποτέ τίποτα που να αξίζει να τυπωθεί. Ούτε καν στις εφημερίδες.

Ήπιε τον καφέ του.

– Είσαι ένας εκπατρισμένος. Έχεις χάσει την επαφή με το έδαφος, γίνεσαι κομψυόμενος. Τα ψεύτικα ευρωπαϊκά πρότυπα σε έχουν χαλάσει. Αυτοκτονείς πίνοντας. Αφήνεσαι στη μανιακή κυριαρχία του σεξ. Περνάς τον καιρό σου μιλώντας, αντί να εργάζεσαι. Είσαι ένας εκπατρισμένος, καταλαβαίνεις; Σέρνεσαι από το ένα καφενείο στο άλλο.

– Αυτή η ζωή μου φαίνεται πως είναι καταπληκτική, λέω. Ποιος το είπε ότι δεν εργάζομαι;

– Δεν εργάζεσαι. Άλλοι λένε ότι σε συντηρούν οι γυναίκες. Άλλοι ισχυρίζονται ότι είσαι ανίκανος.

– Όχι, λέω. Απλούστατα υπήρξα θύμα ενός ατυχήματος.

– Μην το λες ποτέ αυτό, είπε ο Μπιλ. Είναι από τα πράγματα που δεν πρέπει να μιλάς. Είναι κάτι που θα έπρεπε να το είχες μεταβάλει σε μυστήριο. Σαν το ποδήλατο του Χέντρου.

Είχε εξορμήσει υπέροχα, αλλά σταμάτησε. Φοβήθηκα μήπως πίστεψε πως πειράχτηκα από το χωρατό του για την ανικανότητά μου. Θέλησα να τον ξανασπρώξω.

– Δεν ήταν ποδήλατο, λέω. Ήταν άλογο.

– Μου έχουνε πει πώς ήτανε τρίκυκλο.

– Ε καλά! λέω, ένα αεροπλάνο είναι λίγο σαν τρίκυκλο. Το σκουπόξυλο λειτουργεί κατά τον ίδιο τρόπο.

– Αλλά δεν πατούν πεντάλι.

– Όχι, λέω. Πιστεύω ότι δεν πατούν πεντάλι.

– Ας αλλάξουμε κουβέντα, λέει ο Μπιλ.

– Όπως θέλεις. Απλώς υπερασπίστηκα το τρίκυκλο.

– Βρίσκω επίσης πως είναι καλός συγγραφέας, είπε ο Μπιλ.

Κι εσύ είσαι ένας πολύ γενναίος τύπος. Δε σου το έχω πει ποτέ πως είσαι ένας γενναίος τύπος;

– Δεν είμαι γενναίος τύπος.

– Άκουσε. Είσαι πάρα πολύ γενναίος τύπος και σ' αγαπώ περισσότερο από κάθε άλλον στον κόσμο. Αυτό δε θα μπορούσα να στο πω στη Νέα Υόρκη. Θα με παίρνανε γι' αδελφή. Αυτό ήταν που εξαπέλυσε τον εμφύλιο πόλεμο. Ο Αβραάμ Λίνκολν ήταν αδελφή. Ήταν ερωτευμένος με το στρατηγό Γκραντ. Ο Τζέφφερσον το ίδιο. Ο Λίνκολν κατάργησε τη δουλειά ύστερα από ένα στοίχημα. Η υπόθεση Ντρεντ Σκοτ υποθάληθηκε από την Αντιαλκολική Ένωση. Το σεξ εξηγεί τα πάντα. Η Νταμ ντυ Κόλονελ και η Τζούντυ Ο' Γκρέιντυ είναι λεσβίες ως το μεδούλι.

Σταμάτησε.

– Να συνεχίσω;

– Συνέχισε, λέω.

– Δεν ξέρω πια τίποτα. Θα συνεχίσω στο πρόγευμα.

– Αγαπητέ μου Μπιλ, λέω.

– Γέρο ακόλαστε.

Χώσαμε το πρωινό μας και δυο μπουκάλια κρασί στο σάκο, και ο Μπιλ τον έβαλε στον ώμο του. Εγώ κουβαλούσα τη θήκη με τα καλάμια και τα δίχτυα. Σκαρφαλώσαμε στην πλαγιά, και ύστερα, αφού διασχίσαμε ένα λιβάδι, βρήκαμε ένα μονοπάτι που έκοβε εγκάρσια τα χωράφια, προς την κατεύθυνση του δάσους, που σκέπαζε την πλαγιά του πρώτου λόφου. Διασχίσαμε το χωράφι από ένα αμμουδερό μονοπάτι. Τα χωράφια ήταν κυματιστά και χορταριασμένα, αλλά το χορτάρι ήταν κοντό, γιατί το είχαν βοσκήσει τα πρόβατα. Τα ζώα βρισκόνταν πιο ψηλά στους λόφους. Ακούγαμε τα κουδουνάκια τους μέσα στο δάσος.

Το μονοπάτι δρασκελίζε ένα ρυάκι πάνω σ' έναν κορμό δέντρου. Ο κορμός είχε πελεκηθεί και μια προεξοχή του στο πλάι χρησίμευε για παραπέτο. Στο νερό που λίμναζε κοντά στο ρυάκι, γυρίνοι μυρμηγκιαζαν πάνω στην άμμο.

Σκαρφαλώσαμε σε μιαν απόκρημνη όχθη και διασχίσαμε τα κυματιστά χωράφια. Γυρνώντας το κεφάλι, είδαμε την Μπουργκέτε, τα άσπρα σπίτια, τις κόκκινες στέγες και τον άσπρο δρόμο που πάνω του ένα καμμόνι περνούσε μέσα σ' ένα σύννεφο σκόνης.

Ύστερα από τα χωράφια, διασχίσαμε ένα άλλο ρεματάκι, πιο ορμητικό. Ένας αμμουδερός δρόμος οδηγούσε στο διαδατό μέρος του ρέματος και μετά χωνόταν στο δάσος. Το μονοπάτι διάβαινε το ρέμα πάνω σ' έναν άλλο κορμό δέντρου, πιο πάνω από το διαδατό σημείο, και πήγαινε να σμίξει με το δημόσιο δρόμο. Μπήκαμε κάτω από το δάσος.

Ήταν ένα δάσος από οξυές και τα δέντρα ήταν παμπάλαια. Οι ρίζες τους έβγαιναν από το χώμα και τα κλαδιά τους ήταν στριφτά. Ακολοθησαμε το δρόμο ανάμεσα στους πυκνούς κορμούς των γέρικων οξυών, και οι αχτίδες του ήλιου, μέσα από τα φύλλα, έριχναν φωτεινές κηλίδες πάνω στη χλόη. Τα δέντρα ήταν χοντρά και το φύλλωμα πυκνό, αλλά αυτό δεν είχε τίποτα το πένθιμο. Δεν υπήρχαν πυκνοί θάμνοι, αλλά μόνο

απαλό χορτάρι, καταπράσινο και δροσερό, και τα χοντρά γκριζα δέντρα ήταν αραιωμένα κανονικά, όπως μέσα σ' ένα πάρκο.

– Αυτή είναι εξοχή, είπε ο Μπιλ.

Ο δρόμος ανέβαινε και φτάσαμε σ' ένα πυκνό δάσος, και ο δρόμος όλο ανέβαινε. Μερικές φορές λόξευε, αλλά δεν αργούσε να ξαναγίνει απότομα ανηφορικός. Ακούγαμε όλη την ώρα τα κοπάδια μέσα στο δάσος. Επιτέλους, ο δρόμος έφτασε στο επάνω μέρος του λόφου. Βρισκόμαστε στην πιο ψηλή κορυφή της δασωμένης λοφοσειράς που βλέπαμε από την Μπουργκέτε. Στην ηλιόλουστη πλευρά της κορυφής φύτρωναν κουμαριές, σ' ένα ξέφωτο ανάμεσα στα δέντρα.

Μπροστά μας, ο δρόμος, βγαίνοντας από το δάσος, ακολουθούσε την κορυφογραμμή των λόφων. Αντίκρυ μας, οι λόφοι δεν ήταν δασωμένοι και υπήρχαν μεγάλα χωράφια με χρυσαφένια σπαρτά. Πέρα μακριά, είδαμε τις απόκρημνες ακτές, καλυμμένες με σκοτεινά δέντρα, ανορθωμένα πάνω στους γκριζούς βράχους, που σημαδεύουν την κοίτη του ποταμού Ιράτι.

– Πρέπει να πάρουμε αυτό το δρόμο που ακολουθεί την κορυφογραμμή, να περάσουμε αυτούς τους λόφους, να διασχίσουμε τα δάση αυτών των λόφων εκεί κάτω, και να κατεβούμε στην κοιλάδα του Ιράτι.

Έδειξα στον Μπιλ.

– Έχουμε μπόλικο περπάτημα.

– Είναι πάρα πολύ μακριά για να μπορέσει κανείς να πάει για ψάρεμα και να γυρίσει άνετα μονομεριάτικα.

– Άνετα! Τι ωραία λέξη! Για να κάνουμε λίγο ψάρεμα πρέπει να ξεποδαριαστούμε κυριολεκτικά.

Η διαδρομή ήταν μακρινή και η εξοχή πάρα πολύ όμορφη, αλλά είμαστε κουρασμένοι όταν κατεβήκαμε την απόκρημνη πλαγιά, που, βγαίνοντας από τους δασωμένους λόφους, οδηγούσε στην κοιλάδα του Ρίο ντε Φάμπρικα.

Ο δρόμος ξεμπούκαρε από τη σκιά των δασών μέσα στον καυτερό ήλιο. Μπροστά μας βρισκόταν ένα ποτάμι, σ' ένα φα-

ράγγι. Από την άλλη μεριά του ποταμού, ένας λόφος ορθωνόταν απότομα. Πάνω στο λόφο υπήρχε ένα χωράφι με κεχρί. Διακρίναμε ένα άσπρο σπίτι ανάμεσα στα δέντρα, πάνω στη λοφοπλαγιά. Έκανε πολύ ζέστη και σταματήσαμε κάτω από τα δέντρα, κοντά σ' ένα φράγμα που έκοβε το ποτάμι.

Ο Μπιλ ακούμπησε το σάκο στη ρίζα ενός δέντρου, και αφού μοντάρησε τα καλάμια, έδεσε τα νήματα κι ετοίμασε τ' αγκίστρια, ετοιμαστήκαμε να ψαρέψουμε.

– Είσαι σίγουρος ότι έχει πέστροφες εδώ μέσα; ρώτησε ο Μπιλ.

– Είναι γεμάτο.

– Θα ψαρέψω με μύγα. Έχεις «Μακ Γκίντυς»;

– Υπάρχουν εκεί κάτω.

– Εσύ θα ψαρέψεις με σκουλήκι;

– Ναι, θα ψαρέψω εδώ, στο φράγμα.

– Τότε θα πάρω το κουτί με τις μύγες. (Έβαλε μια μύγα στ' αγκίστρι). Που θα είναι καλύτερα να πάω; Προς τα πάνω ή προς τα κάτω;

– Προς τα κάτω καλύτερα. Αλλά υπάρχει πολύ ψάρι και προς τα πάνω.

Ο Μπιλ προχώρησε προς τα κάτω.

– Πάρε το ένα κουτί με τα σκουλήκια.

– Όχι. Δεν τα θέλω. Αν τα ψάρια δε γουστάρουν τις μύγες, θα ρίχνω την πετονιά μου στην τύχη.

Ο Μπιλ, κάτω χαμηλά, κοίταζε το ποτάμι.

– Δε μου λες, φώναξε πάνω από το θόρυβο του νερού που έπεφτε από το φράγμα, τι θα έλεγες αν δάζαμε το κρασί εκεί κάτω στην πηγή, στο δρόμο;

– Περίφημα, φώναξα.

Ο Μπιλ κούνησε το χέρι κι άρχισε να κατεβαίνει. Έβαλε τα δυο μπουκάλια στο σάκο και τα πήγα στο μέρος εκείνο του δρόμου όπου το νερό μιας πηγής έτρεχε από ένα σιδερένιο σωλήνα. Πάνω από την πηγή υπήρχε μια σανίδα. Την ανασήκωσα και, σφίγγοντας γερά τους φελλούς των μπουκαλιών, τα δύθι-

σα στο νερό. Το νερό ήταν τόσο κρύο, που το χέρι μου μούδιασε. Ξανάβαλα τη σανίδα στη θέση της, ελπίζοντας ότι κανείς δε θα έβρισκε το κρασί.

Πήρα το καλάμι μου που το είχα ακουμπήσει σ' ένα δέντρο, το κουτί με τα δολώματα και ανέβηκα στο φράγμα. Το είχαν κατασκευάσει για να έχουν νερό να επιπλέει η ξυλεία. Η δάννα ήταν ανοιχτή. Κάθησα πάνω σ' ένα από τα τετραγωνισμένα μαδέρια και αγνάντευα την επιφάνεια του ήρεμου νερού που απλωνόταν εμπρός από τον καταρράκτη. Στη βάση του φράγματος υπήρχε ένα μέρος πολύ βαθύ, όπου το νερό ήταν κάτωσπρο. Ετοίμαζα το δόλωμα όταν μια πέστροφα πήδησε από το λευκό νερό στον καταρράκτη, όπου εξαφανίστηκε. Δεν είχα τελειώσει την τοποθέτηση του δολώματος όταν μια άλλη πέστροφα, διαγράφοντας την ίδια χαριτωμένη καμπύλη, πήδησε στον καταρράκτη κι εξαφανιζόταν στο νερό που έφευγε βροντώντας. Έβαλα ένα μέτριο μολύδι κι έριξα την πετονιά μου στο νερό, πολύ κοντά στη γωνία που σχημάτιζαν τα μαδέρια, του φράγματος.

Δεν αντιλήφθηκα την πρώτη πέστροφα που τσίμπησε. Όταν άρχισα να τραβώ, ένιωσα πως είχα πιάσει μια και ενώ αυτή σπαρταρούσε, λυγίζοντας σχεδόν το καλάμι μου στα δυο, την τράβηξα από το νερό που πάφλαζε στη βάση του καταρράκτη. Τη στριφογύρισα στον αέρα και επάνω στο φράγμα. Ήταν μια ωραία πέστροφα. Της χτύπησα το κεφάλι πάνω στο μαδέρει, πράγμα που την έκανε να σπαρταρίσει δίαια και να ψοφήσει. Έπειτα τη γλίστρησα στο σάκο μου.

Την ώρα που την ψάρευα, πολλές πέστροφες είχαν πηδήσει στο νερό του καταρράκτη. Μόλις δόλωσα και ξανάριξα την πετονιά μου, έπιασα κι άλλη μια και την έβγαλα με τον ίδιο τρόπο. Μέσα σε λίγη ώρα, είχα πιάσει έξι. Τις τοποθέτησα πλάι-πλάι, με τα κεφάλια τους στραμμένα προς το ίδιο μέρος, και τις κοίταξα. Είχαν υπέροχες αποχρώσεις: το κρύο νερό τις έκανε σκληρές και άκαμπτες. Η μέρα ήταν ζεστή, τις άνοιξα όλες και τις ξεκοίλιασα, πετώντας τα σπάραχνά τους και τα

υπόλοιπα πάνω από το ποτάμι. Τις έβαλα στην όχθη, τις έπλυνα στο κρύο, ήρεμο και βαρύ νερό, πάνω από το φράγμα, μάζεψα έπειτα φτέρες και τις πακετάρισα μέσα στο σάκο μου, τρεις πέστροφες επάνω σ' ένα στρώμα φτέρης, ύστερα τρεις άλλες και τις σκέπασα πάλι με φτέρη. Ήταν πάρα πολύ όμορφες κάτω από το στρώμα της φτέρης, και ο σάκος μου ήταν πολύ φουσκωμένος τώρα. Τέλος, τοποθέτησα το σάκο με τα ψάρια στον ίσκιο ενός δέντρου.

Καθώς έκανε πολύ ζέστη πάνω στο φράγμα, έβαλα το κουτί μου με τα σκουλήκια στον ίσκιο, κοντά στο σάκο. Πήρα ένα βιβλίο από το γυλιό μου και κάθησα κάτω από ένα δέντρο για να διαβάσω, ώσπου να έρθει ο Μπιλ για να φάμε.

Ήταν λίγο μετά το μεσημέρι και δεν είχε πολύ σκιά, αλλά ακούμπησα τη ράχη μου στους κορμούς δύο δέντρων που φύτρωναν μαζί κι άρχισα να διαβάζω. Το βιβλίο ήταν γραμμένο από τον Α.Ε. Ου. Μείζον και διάβαζα τη μεγαλειώδη ιστορία ενός ανθρώπου, που, έχοντας παγώσει πάνω στις Άλπεις, είχε πέσει σ' έναν παγετώνα, όπου είχε εξαφανιστεί. Η αρραβωνιαστικιά του είχε το κουράγιο να τον περιμένει – και τον περίμενε εικοσιτέσσερα χρόνια ακριβώς – ως τη μέρα που το σώμα θα έβγαινε μέσα από τα συντρίμια των βράχων που ήταν ανακατωμένα με τον παγετώνα, και ο άνθρωπος που εκείνη αγαπούσε αληθινά περίμενε κι αυτός, και περίμεναν πάντα, οπότε έφτασε ο Μπιλ.

– Έπιασες τίποτα; με ρώτησε.

Κουβαλούσε με το ίδιο χέρι την πετονιά του, το σάκο του, τα δολώματά του και ήταν καταϊδρωμένος. Δεν τον είχα ακούσει που ερχόταν, εξαιτίας του θορύβου του νερού που έπεφτε.

– Έξι, και συ;

Ο Μπιλ κάθησε, άνοιξε το σάκο του και τοποθέτησε μια χοντρή πέστροφα πάνω στη χλόη. Έβγαλε άλλες τρεις, τη μια λίγο πιο μεγάλη από την προηγούμενη και τις παράταξε πλάι-πλάι στον ίσκιο του δέντρου. Το πρόσωπό του ήταν ιδρωμένο κι ευτυχισμένο.

- Πώς είναι οι δικές σου;
- Πιο μικρές.
- Για να τις δω.
- Τις έχω συσκευάσει.
- Τι μέγεθος έχουν;
- Είναι σχεδόν όλες ίσαμε την πιο μικρή σου.
- Με κοροϊδεύεις;
- Πολύ θα το ήθελα.
- Τις έπιασες όλες με σκουλήκι;
- Ναι.
- Σε παραδέχομαι.

Ο Μπιλ ξανάβαλε τις πέστροφες στο σάκο του και πήγε προς το ποτάμι, κουνώντας δώθε-κείθε τον ανοιχτό σάκο. Είχε μουσκέψει ως τη μέση και κατάλαβα πως είχε μπει στον πόρο του ποταμού.

Πήγα στο δρόμο να πάρω τα δυο μπουκάλια με το κρασί. Ήταν κρύα. Άχνα είχε σχηματιστεί πάνω στο γυαλί, όταν γύρισα στα δέντρα μας. Άπλωσα το φαγητό μας πάνω σε μια εφημερίδα και ξεβούλωσα το ένα από τα μπουκάλια, ενώ το άλλο τό στύλωσα σ' ένα δέντρο. Ο Μπιλ ζύγωσε σκουπίζοντας τα χέρια του. Ο σάκος του ήταν φουσκωμένος από φτέρες.

– Για να ιδούμε λίγο αυτό το μπουκάλι, είπε. (Το ξεβούλωσε, το έγειρε και ήπιε). Άι! Δάκρυσαν τα μάτια μου!

– Δος μου να ιδώ.

Το κρασί ήταν παγωμένο κι είχε μια ελαφριά γεύση σκουριάς.

- Δεν είναι και τόσο άσχημο, αυτό το κρασί, είπε ο Μπιλ.
- Το κρύο το βελτιώνει, λέω.

Ανοίξαμε τα πακετάκια με τα τρόφιμα.

- Κοτόπουλο.
- Αυγά σφιχτά.
- Βρήκες αλάτι;

– Τα αυγά πρώτα, είπε ο Μπιλ. Έπειτα το κοτόπουλο. Ο ίδιος ο Μπράιαν θα το καταλάβαινε αυτό.

- Πέθανε. Το διάβασα χτες στην εφημερίδα.
 - Χωρατεύεις; Δεν είναι αλήθεια;...
 - Ειλικρινά. Ο Μπράιαν πέθανε.
- Ο Μπιλ άφησε κάτω το αυγό που ετοιμαζόταν να ξεφλουδίσει.
- Κύριοι, λέει (κι έβγαλε από ένα κομμάτι εφημερίδας ένα μπουτί κοτόπουλου), θ' αντιστρέψω τη σειρά. Για την αγάπη του Μπράιαν. Προς τιμήν του Μεγάλου Κολλεγιόπαιδου. Πρώτα το κοτόπουλο κι ύστερα τ' αυγά.
 - Αναρωτιέμαι ποια μέρα ο Θεός δημιούργησε τα κοτόπουλα.
 - Ω! λέει ο Μπιλ, θυζαίνοντας το κόκαλό του, πώς θέλεις να το ξέρει κανείς; Δεν πρέπει να το συζητάμε. Η διαμονή μας πάνω σ' αυτή τη γη δεν είναι κιόλας τόσο μακρόχρονη. Ας τη χαρούμε, χωρίς να ψάχνουμε για πολλά πράγματα. Πίστευε και μη ερεύνα.
 - Φάε ένα αυγό.
- Ο Μπιλ χειρονομούσε με το κόκαλο στο ένα χέρι και το μπουκάλι το κρασί στο άλλο.
- Ας απολαμβάνουμε τη ζωή ευλογώντας τον ουρανό. Ας χρησιμοποιούμε τα πετεινά του αέρα. Ας χρησιμοποιούμε τα προϊόντα της αμπέλου. Αδελφέ μου, θέλετε να τα χρησιμοποιήσετε λίγο;
 - Μετά από σας, αδελφέ μου.
 - Ο Μπιλ ήπια μια μακριά γουλιά.
 - Χρησιμοποιήσατέ το λίγο, αδελφέ μου. (Μου πάσαρε το μπουκάλι). Ας μην εγκαταλείψουμε στην αμφιβολία, αδελφέ μου. Ας μην αφήνουμε τα πιθηκίσια δάχτυλά μας να παραδιάζουν τα άγια μυστήρια του ορνιθώνα. Ας πιστεύουμε με τους οφθαλμούς της πίστωσης και ας λέμε απλά: - Θέλω όλοι... όλοι σας να έρθετε μαζί μου για να ειπούμε... Σαν τι να ειπούμε, αδελφέ μου;
 - Έδειξε με το κόκαλο προς εμένα και συνέχισε:
 - Αφήστε με να σας πω. Και είμαι περήφανος εγώ ο ίδιος να

- το πω - και θέλω να το ειπείτε μαζί μου, γονατιστοί, αδελφέ μου. Κανείς ας μην ντραπεί να γονατίσει εδώ μέσα στο μεγάλο ανοιχτόν αέρα. Θυμηθείτε ότι τα δάση υπήρξαν οι πρώτοι ναοί του Θεού. Ας γονατίσουμε και ας πούμε: «Μην τρώτε αυτήν τη Λαΐδη... Θα μπορούσε να είναι ο Μένκεν...
- Έι! του λέω. Χρησιμοποίησε λίγο κι αυτό.
 - Ξεβουλώσαμε και το άλλο μπουκάλι.
 - Τι σε πιάνει; λέω. Δεν αγαπάς τον Μπράιαν;
 - Εγώ, μα τον λάτρευα τον Μπράιαν, είπε ο Μπιλ. Είμασταν σαν δυο αδέρφια.
 - Πού τον γνώρισες;
 - Εκείνος, ο Μένκεν κι εγώ είμασταν μαζί στο κολλέγιο του Χόλλυ Κρος.
 - Και ο Φράνκι Φριτς.
 - Αυτό δεν είναι αλήθεια. Ο Φράνκι Φριτς ήταν στο Φόρντιμαν.
 - Εγώ, λέω, πήγαινε στο Λογιόλα με τον επίσκοπο Μάννινγκ.
 - Αυτό δεν είναι αλήθεια, λέει ο Μπιλ. Στο Λογιόλα πήγαινα εγώ με τον επίσκοπο Μάννινγκ.
 - Είσαι μεθυσμένος, λέω.
 - Από κρασί;
 - Γιατί όχι;
 - Ένεκα η υγρασία, λέει ο Μπιλ. Θα 'πρεπε να δγάλω από πάνω μου αυτή την καταραμένη υγρασία.
 - Πιες ακόμη μια.
 - Δεν έχουμε άλλο απ' αυτό;
 - Μόνο δυο μπουκάλια.
 - Ξέρεις τι είσαι;
 - Ο Μπιλ κοίταζε στοργικά το μπουκάλι.
 - Όχι, λέω.
 - Είσαι πράκτορας της Αντιαλκοολικής Ένωσης.
 - Ήμουν στο κολλέγιο της Νοττ-Νταμ με τον Γουέην Μπ. Χουήλερ.

- Αυτό δεν είναι αλήθεια, λέει ο Μπιλ. Εγώ πήγαινα στην εμπορική σχολή του Όστιν με τον Γουέην Μπ. Χουήλερ. Ήταν πρόεδρος αυτών που αποφοίτησαν.

- Τέλοσπάντων, λέω. Το καμπαρέ πρέπει να εκλείψει.

- Έχεις δίκιο, αγαπητέ μου συμμαθητά, λέει ο Μπιλ. Το καμπαρέ πρέπει να εκλείψει και θα το πάρω μαζί μου.

- Είσαι μεθυσμένος.

- Από κρασί;

- Είναι πολύ πιθανό, ύστερα από τόσο που στραγκούλιζες.

- Θα ήθελες έναν υπνάκο;

- Τον θέλω πολύ.

Ξαπλώσαμε, με το κεφάλι στον ίσκιο και το βλέμμα χαμένο μέσα στα δέντρα.

- Κοιμάσαι;

- Όχι, λέει ο Μπιλ. Σκεφτόμουν.

Έκλεισα τα μάτια. Ήταν ωραία να είσαι ξαπλωμένος κατάχαμα.

- Πες μου λοιπόν, λέει ο Μπιλ, τι είναι αυτή η ιστορία με την Μπρετ;

- Ποια ιστορία;

- Ήσουν ποτέ ερωτευμένος μαζί της;

- Βεβαίως.

- Για πόσον καιρό;

- Κάμποσον καιρό, αλλά με διαλείμματα.

- Ω, Θεέ μου! είπε ο Μπιλ. Σου ζητώ συγγνώμη, αγαπητέ μου.

- Δεν πειράζει, λέω. Τώρα δε με νοιάζει.

- Αλήθεια;

- Αλήθεια. Μόνο, θα επιθυμούσα πάρα πολύ να μη μιλάμε γι' αυτό το ζήτημα.

- Στενοχωρήθηκες που σε ρώτησα;

- Γιατί, διάολε, να στενοχωρηθώ;

- Κοιμάμαι, είπε ο Μπιλ.

Σκέπασε το κεφάλι του με μια εφημερίδα.

- Πες μου, Τζέικ, είπε. Είσαι στ' αλήθεια καθολικός;

- Τεχνικώς.

- Δηλαδή;

- Δεν ξέρω.

- Καλά. Τώρα κοιμάμαι, είπε. Μη με ανησυχείς με την πάρα σου.

Αποκοιμήθηκα. Όταν ξύπνησα, ο Μπιλ ετοίμαζε το σάκο του. Η μέρα είχε προχωρήσει πολύ και η σκιά των δέντρων μάκρυνε φτάνοντας ως το φράγμα. Το σώμα μου ήταν ζυμωμένο, ένεκα που είχα κοιμηθεί καταγής.

- Τι έκανες; Ξύπνησες; ρώτησε ο Μπιλ. Γιατί δε μένεις εδώ όλη τη νύχτα;

Τεντώθηκα κι έτριψα τα μάτια μου.

- Είδα ένα χαριτωμένο όνειρο, λέει ο Μπιλ. Δεν το θυμάμαι τώρα, μα ήταν χαριτωμένο όνειρο.

- Δεν πιστεύω πως είδες όνειρο.

- Θα έπρεπε να ονειρεύεσαι, είπε ο Μπιλ. Όλοι οι μεγάλοι άνδρες μας ήταν ονειροπαρμένοι. Κοίτα τον Φορντ. Κοίτα τον πρόεδρο Κούλιτζ, και τον Ροκφέλλερ, και τον Τζο Ντέιβιτσον.

Μάζεψα την πετονιά μου και την πετονιά του Μπιλ και τις έβαλα στη θήκη. Τα νήματα τα έβαλα στο σάκο με τα σύνεργα. Ο Μπιλ είχε τελειώσει την ταχτοποίηση του γυλιού και βάλαμε εκεί έναν από τους σάκους με τις πέστροφες. Τον άλλο τον πήρα εγώ.

- Λοιπόν, είπε ο Μπιλ, τα πήραμε όλα;

- Τα σκουλήκια;

- Τα σκουλήκια σου. Βάλτα εδώ.

Είχε το γυλιό στον ώμο και έχωσα το κουτί με τα σκουλήκια σε μian από τις πλαϊνές τσέπες.

- Τα έχεις όλα τώρα;

Κοίταξα παντού μέσα στη χλόη, στη ρίζα των φτελιών.

- Ναι.

Ακολουθήσαμε το δρόμο προς τη διεύθυνση του δάσους. Είμασταν μακριά από την Μπουργκέτε και είχε σουρουπώσει, όταν κατεβήκαμε, μέσα από τα χωράφια, στο δρόμο που μας έφερε στο πανδοχείο ανάμεσα στα σπίτια του χωριού με τα φωτισμένα παράθυρα.

Μείναμε πέντε μέρες στην Μπουργκέτε και κάναμε καλά ψαρέματα. Οι νύχτες ήταν δροσερές και οι μέρες ζεστές, και φυσούσε πάντα αεράκι, ακόμη και στις ζεστές ώρες της μέρας. Έκανε αρκετή ζέστη ώστε περνούσαμε μ' ευχαρίστηση μέσα από το νερό, στον πόρο, και ο ήλιος στέγνωνε έπειτα τα ρούχα μας, όταν καθόμαστε στην όχθη. Βρήκαμε ένα ποτάμι με μια γούρνα αρκετά βαθιά, ώστε να μπορούμε να κολυμπούμε. Το βράδι διασκεδάσαμε παίζοντας μπριτζ με τρίτον έναν Εγγλέζο, που λεγόταν Χάρις και που είχε έρθει με τα πόδια από το Σαιν-Ζαν-Πιε-ντε-Πορ, και έμενε στο ξενοδοχείο για να ψαρεύει. Ήταν πολύ ευγενικός και μας συνόδευε δυο φορές στο ποτάμι Ιράτι. Καμιά είδηση από τον Ρόμπερτ Κοχν, ούτε και από την Μπρετ και τον Μάικ.

XIII

Ένα πρωί, κατέβηκα για το πρωινό και βρήκα τον Χάρις, τον Εγγλέζο, να κάθεται κιόλας στο τραπέζι. Διάβαζε την εφημερίδα με γυαλιά. Με κοίταξε χαμογελώντας.

– Καλημέρα, είπε. Υπάρχει ένα γράμμα για σας. Πέρασα από το ταχυδρομείο και μου το έδωσαν μαζί με τα δικά μου.

Το γράμμα ήταν στη θέση μου, πάνω στο τραπέζι, στυλωμένο στην κούπα του καφέ. Ο Χάρις είχε ξαναθυθιστεί στην ανάγνωση της εφημερίδας. Άνοιξα το γράμμα. Ερχόταν από το Σαιν-Σεμπαστιέν και ήταν γραμμένο την Κυριακή. Έγραφε:

Αγαπητέ Τζέικ

Φτάσαμε εδώ την Παρασκευή. Η Μπρετ κόντεψε να πεθάνει από το μεθύσι στο τρένο, και τη μεταφέραμε εδώ για να αναπαυτεί τρεις μέρες με κάτι παλιούς μας φίλους. Θα φτάσουμε την Τρίτη στο ξενοδοχείο Μοντόγια της Παμπλόνα, δεν ξέρω ποια ώρα. Στείλε μας δυο λόγια με το λεωφορείο για να μας πεις πως θα σας βρούμε, την Τετάρτη. Έχεις την αγάπη και των δυο μας, και σου ζητάμε χίλιες φορές συγγνώμη για την καθυστέρηση, αλλά η Μπρετ ήταν αληθινά σε κακό χάλι, όμως την Τετάρτη θα είναι εντελώς καλά. Θα έλεγα πως είναι κιόλας. Την ξέρω τόσο καλά. Δοκίμασα να την περιποιηθώ, αλλά είναι πολύ δύσκολη. Χαιρετισμούς σ' όλους τους φίλους,

ΜΑΙΚΑ

- Τι μέρα έχουμε σήμερα; ρώτησα τον Χάρις.
- Τετάρτη, νομίζω. Ναι, Τετάρτη έχουμε. Είναι θαυμάσιο να χάνει κανείς την αίσθηση του χρόνου μέσα σ' αυτά τα βουνά.
- Ναι, σε λίγο κλείνουμε κιόλας οχτώ μέρες εδώ πάνω.
- Ελπίζω πως δε σκέφτεστε να φύγετε;
- Ναι, φοβάμαι μήπως υποχρεωθούμε να φύγουμε με το α-πογευματινό λεωφορείο.
- Αυτό είναι δυσάρεστο. Κι εγώ που έλπιζα ότι θα μπορούσαμε να πάμε ακόμη μια φορά να ψαρέψουμε μαζί στον Ιράτι.
- Πρέπει να πάμε στην Παμπλόνα. Έχουμε εκεί ραντεβού με κάτι φίλους.
- Αυτό είναι μεγάλη ατυχία.
- Περάσαμε καλές στιγμές εδώ στην Μπουργκέτε.
- Ελάτε μαζί μας στην Παμπλόνα. Θα μπορούμε να παίζου-με εκεί μπριτζ και η «φιέστα» θα είναι πάρα πολύ όμορφη.
- Θα το 'θελα πολύ. Πάρα πολύ ευγενικό από μέρους σας να μου το προτείνετε. Αλλά είναι προτιμότερο να μείνω εδώ. Δε μου μένει πια πολύς χρόνος για να ψαρέψω.
- Σας αρέσουν οι χοντρές του Ιράτι;
- Α, ναι, πάρα πολύ. Έχει πελώριες πέστροφες εκεί κάτω.
- Πρέπει να επιστρέψουμε οπωσδήποτε στην Παμπλόνα.
- Τι κρίμα!
- Όταν τελειώσαμε το πρωινό μας, ο Μπιλ κι εγώ καθήσαμε στον ήλιο, σ' έναν πάγκο εμπρός στο πανδοχείο και συζητούσα-με το ζήτημα. Είδα μια νέα κοπέλα να βαδίζει στο δρόμο. Ερ-χόταν από το κέντρο της πόλης. Σταμάτησε μπροστά μας κι έβγαλε ένα τηλεγράφημα από μια δερμάτινη τσάντα που κρεμό-ταν πάνω στη φούστα της.
- Πορ Ουστέντες;
- Κοίταξα. Η διεύθυνση έγραφε: «Μπάρνες, Μπουργκέτε».
- Ναι, λέω, για μας είναι.
- Έβγαλε ένα τετράδιο για να υπογράψω και της έδωσα δυο-τρία σκούδα. Το τηλεγράφημα ήταν στα ισπανικά: *Βένγκο Ζου-έβες. Κοχν.*

- Το άπλωσα στον Μπιλ.
- Τι θέλει να πει η λέξη Κοχν; ρώτησε.
- Τι ηλίθιο τηλεγράφημα, λέω. Θα μπορούσε να γράφει δέ-κα λέξεις με τα ίδια χρήματα «Φθάνω Πέμπτη», αυτό μας λέει πολλά πράγματα, δε νομίζεις;
- Σου λέει ό,τι ενδιαφέρει τον Κοχν.
- Όπως κι αν έχει το πράγμα, φεύγουμε, λέω. Περιττό να κουβαλήσουμε εδώ την Μπρετ και τον Μάικ για να ξαναγυρί-σουν στη *φιέστα*. Χρειάζεται ν' απαντήσω;
- Αυτό θα ήταν το καλύτερο, είπε ο Μπιλ. Το επιβάλλει η ευγένεια.
- Πήγαμε στο τηλεγραφείο και ζητήσαμε ένα έντυπο για τηλε-γράφημα.
- Τι θα του τηλεγραφήσεις; ρώτησε ο Μπιλ.
- Φτάνουμε απόψε. Αυτό αρκεί.
- Πληρώσαμε το τηλεγράφημα και γυρίσαμε στο πανδοχείο. Ο Χάρις ήταν εκεί κι ανεβήκαμε κι οι τρεις στο Ρονσεβώ, για να επισκεφτούμε το μοναστήρι.
- Πρόκειται για αξιοσημείωτο μέρος, είπε ο Χάρις θγαίνο-ντας. Μόνο που εμένα, αυτά τα μαραφέτια δε μου λένε και μεγάλα πράγματα.
- Ούτε κι εμένα, λέει ο Μπιλ.
- Ωστόσο είναι ένα πολύ αξιοσημείωτο μέρος, λέει ο Χάρις. Παρά λίγο να μην το δώ. Κάθε μέρα ήθελα να έρθω.
- Παρόλα αυτά δεν είναι σαν το ψάρεμα, ε; είπε ο Μπιλ. Αγαπούσε πολύ τον Χάρις.
- Και βέβαια δεν είναι.
- Είχαμε σταθεί εμπρός στο παλιό παρεκκλήσι του μοναστη-ριού.
- Ταβέρνα δεν είναι αυτό εκεί κάτω, από την άλλη μεριά του δρόμου; ρώτησε ο Χάρις. Ή μήπως είναι καμιά οφθαλμα-πάτη;
- Με ταβέρνα μοιάζει, είπε ο Μπιλ.
- Και μένα έτσι μου φαίνεται, είπα.

– Λοιπόν. Τι θα λέγατε αν τη χρησιμοποιούσαμε; λέει ο Χάρις. (Είχε πάρει το ρήμα «χρησιμοποιώ» από τον Μπιλ).

Πήραμε ο καθένας από ένα μπουκάλι κρασί. Ο Χάρις δεν θέλησε να μας αφήσει να πληρώσουμε. Μιλούσε πολύ καλά τα ισπανικά και ο ταβερνιάρης αρνήθηκε να πάρει τα δικά μας λεφτά.

– Δεν ξέρετε τι σημαίνει για μένα το γεγονός ότι σας βρήκα εδώ και τους δυο.

– Περάσαμε πολύ καλές στιγμές μαζί, Χάρις.

Ο Χάρις ήταν λιγάκι πιωμένος.

– Όπως σας το λέω. Δεν ξέρετε τι σημαίνει για μένα. Ποτέ μου, από τον πόλεμο και μετά, δεν διασκέδασα τόσο πολύ.

– Θα ψαρέψουμε μαζί ακόμη μια μέρα. Δεν πρέπει να το ξεχνάτε αυτό, Χάρις.

– Τι θα λέγατε για ένα ακόμη μπουκάλι;

– Περίφημη ιδέα, λέει ο Χάρις.

– Είναι η σειρά μου, λέει ο Μπιλ, αλλιώς αρνούμαστε να πιούμε.

– Θα προτιμούσα να με αφήνατε να πληρώσω. Αυτό μου κάνει τόση ευχαρίστηση.

– Αυτή τη φορά η ευχαρίστηση θα είναι δική μου, είπε ο Μπιλ.

Ο ταβερνιάρης έφερε το τέταρτο μπουκάλι. Είχαμε φυλάξει τα ποτήρια μας. Ο Χάρις ύψωσε το δικό του.

– Είναι αλήθεια πως αυτό χρησιμοποιείται πάρα πολύ καλά.

Ο Μπιλ του έδωσε μια στράκα στη ράχη.

– Καλό παιδί ο Χάρις!

– Στην πραγματικότητα, ξέρετε, δε λέγομαι Χάρις. Ονομάζομαι Ουίλσον-Χάρις. Το όνομά μου είναι σύνθετο, με μια ενωτική παύλα ανάμεσα στα δυο ονόματα.

– Καλό παιδί ο Ουίλσον-Χάρις, είπε ο Μπιλ. Θα σε φωνάζουμε απλά Χάρις από αγάπη.

– Όπως σας το λέω, Μπάρνες. Δεν ξέρετε τι σημαίνουν για μένα όλα αυτά.

– Εμπρός, λέω, χρησιμοποιείστε άλλο ένα ποτηράκι.

– Μπάρνες. Αλήθεια, Μπάρνες, δεν μπορείτε να ξέρετε. Αυτό είν' όλο.

– Πιες τε, Χάρις.

Ξαναγυρίσαμε στο Ρονσεβώ, με τον Χάρις ανάμεσα στους δυο μας. Γευματίσαμε στο πανδοχείο και ο Χάρις μας συνόδευσε ίσαμε το λεωφορείο. Μας έδωσε την κάρτα του με τη διεύθυνσή του στο Λονδίνο, τη λέσχη του και την εμπορική του διεύθυνση. Έπειτα, καθώς ανεβαίναμε στο λεωφορείο, έδωσε στον καθένα μας από ένα φάκελο. Άνοιξα το δικό μου και βρήκα μια ντουζίνα μύγες. Ο Χάρις τις είχε κολλήσει στο χαρτί. Έτσι ταχτοποιούσε όλες του τις μύγες.

– Κοίταξε, Χάρις, άρχισα.

– Όχι, όχι, είπε. (Κατέβηκε από το λεωφορείο). Δεν είναι μύγες πρώτης ποιότητας, αλλά σκέφτηκα πως αν θα τις χρησιμοποιούσατε καμιά μέρα, αυτό θα σας θύμιζε τις ωραίες στιγμές που περάσαμε μαζί.

Το λεωφορείο ξεκίνησε. Ο Χάρις ήταν εμπρός στο ταχυδρομείο. Μας κούνησε το χέρι. Καθώς φεύγαμε, έκαμε μισή στροφή και ξαναγύρισε στο πανδοχείο.

– Πάρα πολύ σικ τύπος αυτός ο Χάρις, ε; είπε ο Μπιλ.

– Πιστεύω πως διασκέδασε στ' αλήθεια.

– Ο Χάρις; Σε πιστεύω.

– Θα μου άρεσε να έρθει στην Παμπλόνα.

– Ήθελε να ψαρέψει.

– Ναι. Κι ύστερα δεν ξέρει κανείς ποτέ αν θα συνεννοηθεί με τους Εγγλέζους.

– Αυτό είναι ίσως αλήθεια.

Φτάσαμε στην Παμπλόνα, αργά το απόγευμα, και το αυτοκίνητο σταμάτησε στο ξενοδοχείο Μοντόγια. Στην πλατεία τέντωναν ηλεκτρικά σύρματα για να φωταγωγήσουν την πλατεία κατά τη διάρκεια των γιορτών. Κάμποσα πιτσιρικά ζύγωσαν, όταν σταμάτησε το αυτοκίνητο, κι ένας υπάλληλος της φορολογικής υπηρεσίας του δήμου υποχρέωσε όλους τους ταξιδιώ-

τες να ανοίξουν τα δέματά τους πάνω στο πεζοδρόμιο. Μπήκαμε στο ξενοδοχείο και βρήκα τον Μοντόγια στη σκάλα. Μας έσφιξε το χέρι με το πλαστό χαμόγελό του.

– Οι φίλοι σας είναι εδώ, είπε.
 – Ο κ. Κάμπελ;
 – Μάλιστα, ο κ. Κοχγ, ο κ. Κάμπελ και η λαίδη Άσλεϋ.
 Χαμογέλασε σα να είχε κάτι να μου μάθει.
 – Πότε έφτασαν;
 – Χτες. Σας έχω φυλάξει τα δυο δωμάτιά σας.
 – Περιήφημα. Έχετε δώσει στον κ. Κάμπελ το δωμάτιο προς την πλατεία.

– Μάλιστα, όλα τα δωμάτια που είχαμε δει.
 – Που βρίσκονται τώρα οι φίλοι μας;
 – Νομίζω ότι έχουν πάει να ιδούν εκεί που παίζουν μπάλα.
 – Και οι ταύροι;
 Ο Μοντόγια χαμογέλασε.
 – Απόψε, είπε. Απόψε στις επτά θα φέρουν τους ταύρους του Βιλλάρ και, αύριο, οι τους Μιούρας. Θα πάτε όλοι να ιδείτε;
 – Ω! ναι. Δεν έχουν δει ποτέ τους ντεσεκανχονάνδα.

Ο Μοντόγια έβαλε το χέρι του στον ώμο μου.
 – Θα σας ξαναβρώ εκεί κάτω.
 Χαμογέλασε και πάλι. Χαμογελούσε πάντα, ωσάν οι ταυρομαχίες να ήταν ένα πολύ ειδικό μυστικό ανάμεσα σ' αυτόν και σε μένα – ένα μυστικό αρκετά σκαμπρόζικο, μα πάρα πολύ βαθύ, που το γνωρίζαμε οι δυο μας. Χαμογελούσε λες και σ' αυτό το μυστικό υπήρχε κάτι το άσεμνο για τους ξένους, αλλά πάρα πολύ κατανοητό για μας. Ένα μυστικό που δεν έπρεπε να ανακοινωθεί σε ανθρώπους που δε θα καταλάβαιναν.

– Ο φίλος σας είναι το ίδιο αφισιονάδο;
 Ο Μοντόγια χαμογέλασε στον Μπιλ.
 – Ναι. Έχει έρθει από τη Νέα Υόρκη για να ιδεί τους Σαν Φερμίνες.
 – Αλήθεια; (Ο Μοντόγια ήταν ευγενικά σκεπτικός). Αλλά δεν είναι αφισιονάδο σαν εσάς.

Έβαλε το χέρι του στον ώμο μου, πάρα πολύ αμήχανος και πάλι.

– Ναι, είπα, είναι ένας αληθινός αφισιονάδο.
 – Αλλά δεν είναι αφισιονάδο όπως εσείς.

Αφισιόν σημαίνει πάθος. Και αφισιονάδο είναι εκείνος που αγαπάει με πάθος τις ταυρομαχίες. Όλοι οι καλοί ταυρομάχοι κατέλυαν στο ξενοδοχείο Μοντόγια. Ενωώ εκείνοι που κατέχονταν αληθινά από το αφισιόν. Οι ταυρομάχοι «επιχειρηματίες» κατέλυαν εκεί ίσως μια φορά, αλλά δεν ξαναπατούσαν. Οι καλοί έρχονταν κάθε χρόνο. Ο Μοντόγια είχε τη φωτογραφία τους στο δωμάτιο. Οι φωτογραφίες ήταν αφιερωμένες στον Χουανίτο Μοντόγια ή στην αδελφή του.

Η φωτογραφία των ταυρομάχων στους οποίους ο Μοντόγια είχε πραγματικά πιστέψει ήταν κορνιζαρισμένες. Όσο για τις φωτογραφίες των ταυρομάχων που δεν είχαν το αφισιόν, ο Μοντόγια τις διατηρούσε σ' ένα συρτάρι του γραφείου του. Έφεραν συχνά τις πιο κολακευτικές αφιερώσεις. Αλλά αυτές δε σήμαιναν τίποτα. Μια μέρα, ο Μοντόγια τις πήρε όλες και τις έριξε σ' ένα καλάθι των ακρήστων. Δεν ήθελε να τις έχει πια κοντά του.

Μιλούσαμε συχνά για ταύρους και ταυρομάχους. Ήταν πολλά χρόνια τώρα που κατέλυα στο ξενοδοχείο Μοντόγια. Δε μιλούσαμε γι' αυτά ποτέ πολλήν ώρα κάθε φορά. Ήταν απλώς για την ευχαρίστηση ν' ανακαλύπτουμε τις αμοιβαίες εντυπώσεις μας. Άνθρωποι κατέφταναν από μακρινές πόλεις και, πριν εγκαταλείψουν την Παμπλόνα, σταματούσαν μερικά λεπτά για να μιλήσουν με τον Μοντόγια για ταυρομαχίες. Αυτοί οι άνθρωποι ήταν αφισιονάδος. Οι αφισιονάδος ήταν πάντα σίγουροι πως θα έβρισκαν δωμάτια, ακόμη κι όταν το ξενοδοχείο ήταν γεμάτο. Ο Μοντόγια με παρουσίασε σε μερικούς απ' αυτούς. Ήταν πάντα ευγενέστατοι στην αρχή και τους διασκέδαζε πολύ όταν μάθαιναν πως ήμουν Αμερικανός. Το θεωρούσαν ως «δεδομένο», ότι ένας Αμερικανός δεν μπορούσε να κατέχεται από το αφισιόν. Ίσως υποκρινόταν ή μπέρδευε το πά-

θος με την έξαψη, αλλά δεν μπορούσε να είναι παθιασμένος αληθινά. Όταν έβλεπα ότι είχα το *αφισιόν* (πράγμα που ήταν εύκολο σ' αυτούς να το διαπιστώσουν με ορισμένες ερωτήσεις που έκαναν) έβαζαν τότε με τον ίδιο αμήχανο τρόπο το χέρι τους στην πλάτη μου, ή έλεγαν ένα απλό «μπουέν όμπρε»¹. Αλλά σχεδόν πάντα υπήρχε σωματική επαφή. Θα 'λεγε κανείς ότι είχαν ανάγκη να αγγίσουν για ν' αποχτήσουν τη βεβαιότητα.

Ο Μοντόγια μπορούσε να συγχωρέσει οτιδήποτε σε έναν ταυρομάχο που είχε το *αφισιόν*. Μπορούσε να συγχωρέσει τους εκνευρισμούς, τον πανικό, τα ανεξήγητα λάθη και κάθε λογής παραλείψεις. Σ' εκείνον που διέθετε το *αφισιόν* συγχωρούσε τα πάντα. Μου συγχώρησε αμέσως όλους τους φίλους μου. Χωρίς αυτό δε θα το είχε κάμει ποτέ, θα τους θεωρούσε απλώς σαν ένα πράγμα κάπως επαισχυντο μεταξύ μας, σαν το ξεκοιλιασμα αλόγων στις ταυρομαχίες.

Ο Μπιλ είχε ανεβεί όταν μπήκαμε. Τον βρήκα να πλένεται και να αλλάζει στο δωμάτιο του.

- Λοιπόν, είπε, μίλησες καλά ισπανικά;
- Μου είπε ότι θα άρχιζαν να ξεμπαρκάρουν τους ταύρους απόψε.
- Θα πρέπει να βρούμε τους άλλους και να πάμε να ιδούμε.
- Ναι. Θα είναι ίσως στο καφενείο.
- Έχεις τα εισιτήρια;
- Ναι, έχω εισιτήρια για το ξεμπαρκάρισμα.
- Πως είναι αυτό;

Τραβούσε το μάγουλό του μπρος στον καθρέφτη για να ιδει μήπως είχε μείνει κανένα σημείο αξύριστο κάτω από το σαγόβι.

- Είναι πολύ ενδιαφέρον, λέω. Βγάζουν τους ταύρους από τις κλούβες τους, έναν-έναν, και μέσα στο *Κορράλ*² υπάρχουν

1. «Καλός άνθρωπος». Σ.Μ.

2. Το μέρος όπου κρατούν τα βόδια. Σ.Μ.

βόδια για να τους δεχτούν και να τους εμποδίσουν να χτυπηθούν μεταξύ τους, και οι ταύροι ρίχνονται πάνω στα βόδια, και τα βόδια τρέχουν σαν γεροντοκόρες για να τους καλμάρουν.

- Και δεν ξεκοιλιάζουν ποτέ τα βόδια;
- Μα ναι, ποτέ-ποτέ ορμούν επάνω τους και τα σκοτώνουν.
- Και τα βόδια δεν μπορούν να κάμουν τίποτα;
- Όχι. Το μόνο που θα ήθελαν είναι να ήταν καλοί φίλοι.
- Γιατί τα χρησιμοποιούν εκεί;
- Για να καλμάρουν τους ταύρους και να τους εμποδίσουν να σπάσουν τα κέρατά τους στους τοίχους ή να σκοτωθούν μεταξύ τους.
- Μα την πίστη μου, πολύ... ανθρωπιστικός αυτός ο ρόλος των βοδιών.

Κατεβήκαμε, βγήκαμε και διασχίσαμε την πλατεία για να πάμε στο καφενείο Ιρούνια. Στην πλατεία υπήρχαν δυο μοναχικά περίπτερα για το πουλήμα των εισιτηρίων. Τα γκισέ, όπου σημειωνόταν: *Σολ. Σολ ν Σόμπρα*¹ ήταν κλειστά. Θα τα άνοιγαν μόνο την παραμονή της *φιέστας*.

Από την άλλη μεριά της πλατείας, τα τραπέζια και οι καρέκλες του Ιρούνια απλώνονταν πέρα από τις αψίδες ως το χείλος του πεζοδρομίου. Έψαξα για την Μπρετ και τον Μάικ. Ήταν εκεί, η Μπρετ, ο Μάικ και ο Ρόμπερτ Κοχν. Η Μπρετ φορούσε ένα δάσκινο μπερέ. Ο Μάικ το ίδιο. Ο Ρόμπερτ Κοχν ήταν ξεσκουφωτός και φορούσε γυαλιά. Η Μπρετ μας είδε να φτάνουμε και μας έγενεψε. Τα μάτια της μισόκλεισαν, όταν φτάσαμε στο τραπέζι της.

- Καλημέρα παιδιά, φώναξε.
- Η Μπρετ ήταν ευτυχισμένη. Ο Μάικ ήξερε πως να βάλει ένα αίσθημα μέσα σε μια χειραψία. Ο Ρόμπερτ Κοχν μας έσφιξε το χέρι γιατί είχαμε επιστρέψει.
- Πού στο διάβολο είσασταν; ρώτησα.

1. «Ήλιος. Ήλιος και Σκιά». Σ.Μ.

- Εγώ είμαι που τους έφερα εδώ, είπε ο Κοχν.
- Μπούρδες, λέει η Μπρετ, θα είχαμε φτάσει εδώ πολύ πιο ωρίς αν δεν είσασταν μαζί μας.
- Δε θα φτάνατε ποτέ εδώ.
- Μπούρδες! Ε λοιπόν, φίλοι μου, μαυρίσατε για τα καλά! Κοιτάξτε τον Μπιλ.
- Κάματε καλό ψάρεμα; ρώτησε ο Μάικ. Θα θέλαμε κι εμείς να είχαμε έρθει εκεί κάτω.
- Αρκετά καλό. Μας χάσατε.
- Θα ήθελα πολύ να έρθω να σας βρω, αλλά σκέφτηκα πως δεν μπορούσα να το κάμω χωρίς να τους κουβαλήσω.
- Να μας κουβαλήσεις! Τι ψέμα!
- Στ' αλήθεια κάνατε ωραίο ψάρεμα; ρώτησε ο Μάικ. Πιάσατε πολύ πράμα;
- Ήταν μέρες που πιάναμε από μια ντουζίνα ο καθένας. Ήταν κι ένα Εγγλέζος εκεί κάτω.
- Λεγόταν Χάρις, είπε ο Μπιλ. Τον έχετε γνωρίσει, Μάικ; Ήταν κι αυτός στον πόλεμο.
- Τον τυχερό! είπε ο Μάικ. Ήταν τα καλά χρόνια. Πόσο θα ήθελα να έβλεπα να ξαναγυρνούν εκείνες οι όμορφες μέρες!
- Μη λες λοιπόν ανοησίες!
- Είχατε πάει στον πόλεμο, Μάικ; ρώτησε ο Κοχν.
- Και βέβαια!
- Ήταν ένας από τους πιο διακεκριμένους στρατιώτες, είπε η Μπρετ. Διηγήσου μας λοιπόν τη μέρα που το άλογό σου αφηνίασε στο Πικαντίλλυ.
- Όχι. Το έχω διηγηθεί κιόλας τέσσερις φορές.
- Εμένα δε μου το διηγηθήκατε ποτέ, είπε ο Ρόμπερτ Κοχν.
- Δε θέλω να διηγούμαι αυτή την ιστορία. Προκαλεί μια υποτίμηση για μένα.
- Διηγήσου τους την ιστορία των παρασημοφορήσεών σου.
- Όχι. Αυτή η ιστορία προκαλεί επίσης την πιο μεγάλη υποτίμηση για μένα.
- Τι είναι αυτή η ιστορία;

- Θα σας τη διηγηθεί η Μπρετ. Αυτή διηγείται όλες τις ιστορίες που με υποδιάζουν.
- Ελάτε, Μπρετ, διηγηθείτε μας.
- Πρέπει;
- Θα τη διηγηθώ ο ίδιος.
- Τι παράσημα έχετε, Μάικ;
- Δεν έχω κανένα παράσημο.
- Θα έπρεπε κάλλιστα να είχατε μερικά.
- Φαντάζομαι ότι έχω τα παράσημα που έχει όλος ο κόσμος, αλλά δεν τα παρουσίασα ποτέ. Μια μέρα δινόταν ένα πολύ σπουδαίο γεύμα, θα παραβρισκόταν και ο πρίγκιπας της Ουαλλίας, και οι προσκλήσεις έλεγαν ότι θα έπρεπε να κρεμάσουν όλα τα παράσημά τους. Εγώ, φυσικά, δεν είχα παράσημα. Πήγα και βρήκα το ράφτη μου που εντυπωσιάστηκε πάρα πολύ από την πρόσκληση. Σκέφτηκα πως ήταν μια καλή δουλειά και του λέω;
- » Θα πρέπει να μου προμηθεύετε παράσημα.
- » Τι παράσημα, κύριε; μου λέει.
- » Ω! δεν έχει σημασία τι παράσημα θα είναι. Απλώς δώστε μου μερικά από δαύτα.
- » Μα τι παράσημα έχετε πάρει, κύριε; με ρωτάει.
- » Πού θέλεις να ξέρω; του λέω.
- » Φανταζόταν πως εγώ περνούσα τον καιρό μου διαβάζοντας την παλιο-Γκαζέτ.
- » Δώστε μου μια ωραία σειρά από δαύτα. Διαλέξτε τα μόνος σας.
- » Κοντολογίς, μου προμηθεύει μερικά παράσημα, Ξέρετε, παράσημα σε μικρογραφία. Μου δίνει την κοσμηματοθήκη και τη δάζω στην τσέπη μου, χωρίς πια να ασχοληθώ μ'αυτό το ζήτημα. Πηγαίνω στο γεύμα. Ήταν τη βραδιά που σκοτώθηκε ο Χένρυ Ουίλσον¹ και όπως ήταν επόμενο, δεν ήρθε ο πρίγκιπας της Ουαλλίας, και ούτε ο βασιλιάς ήρθε, και καθώς τα παρά-

1. Άγγλος στρατάρχης. Σ.Μ.

σημα δεν ήταν πια απαραίτητα, όλοι οι γαλονάδες κάθονταν τώρα και τα ξεκολλούσαν. Όσο για μένα, δεν τα έβγαλα καθόλου από την τσέπη μου.

Σταμάτησε για να μας δώσει τον καιρό να γελάσουμε.

- Αυτό είν' όλο;
- Αυτό είν' όλο. Δεν έμαθα ίσως να διηγούμαι.
- Πραγματικά, είπε η Μπρετ. Αλλά δεν έχει σημασία.

Αρχίσαμε όλοι να γελάμε.

- Α, ναι, λέει ο Μάικ, ξέρω τώρα. Ήταν ένα γεύμα ενοχλητικό σαν τη βροχή. Δεν μπόρεσα ν' αντέξω και έφυγα. Αργότερα, το βράδι, βρήκα την κοσμηματοθήκη στην τσέπη μου. Μπα, τι είναι αυτό; λέω, παράσημα, στρατιωτικά παλιο-παράσημα; Τότε τα ξήλωσα όλα από τις ταινίες τους, ξέρετε, αυτές που στερεώνονται όλες πάνω σ' ένα γαλόκι, και τα μοίρασα ένα γύρω. Έδωσα από ένα σε κάθε γυναίκα, σαν είδος σουβενίρ. Βρήκαν όλες πως ήμουν πολύ ωραίος στρατιώτης. Να μοιράξεις παράσημα σ' ένα νυχτερινό καμπαρέ, μη μου πείτε πως δεν είναι τρομερά πρωτότυπο, ε;

- Διηγήσου μας τη συνέχεια, είπε η Μπρετ.

- Δε βρίσκετε ότι ήταν αστείο; ρώτησε ο Μάικ. (Γελούσαμε όλοι). Ήταν αστείο. Σας βεβαιώ ότι ήταν πάρα πολύ αστείο. Να μη σας τα πολυλογώ, ο ράφτης μου μου έγραψε και μου ζήτησε τα παράσημα. Μου έστειλε έναν υπάλληλό του. Μου έγραφε συνέχεια επί ένα μήνα. Καθώς φαίνεται, κάποιος του τα είχε αφήσει να τα καθαρίσει. Κάποιος από κείνους τους σακαράκες, που τα φυλάνε σαν τα μάτια τους. (Ο Μάικ σταμάτησε). Στάθηκε πολύ άτυχος ο κακομοίρης ο ράφτης, πρόστεισε.

- Για σκεφτείτε; είπε ο Μπιλ. Πιστεύω, αντίθετα, πως αυτό θα ήταν καταπληκτικό για το ράφτη.

- Πάρα πολύ καλός ράφτης. Δε θα το πίστευε κανείς ποτέ, βλέποντάς με σήμερα, είπε ο Μάικ. Συνήθιζα να του πληρώνω εκατό λίρες το χρόνο, μόνο και μόνο για να τον κάνω να μένει ήσυχος. Για να τον εμποδίζω να μου στέλνει τα σημειώματά

του. Ήταν ένα τρομερό χτύπημα γι' αυτόν όταν κήρυξα πτώχευση. Ήταν ακριβώς μετά την ιστορία των παρασήμων. Οι επιστολές του πήραν από τότε έναν τόνο οξύ.

- Πώς κηρύξατε πτώχευση; ρώτησε ο Μπιλ.

- Με δυο τρόπους, είπε ο Μάικ. Βαθμιαία στην αρχή και ύστερα απότομα.

- Και ποια ήταν η αιτία;

- Οι φίλοι μου, λέει ο Μάικ. Είχα ένα σωρό φίλους, ψεύτικους φίλους. Κι από την άλλη είχα πιστωτές. Είχα ίσως τους περισσότερους πιστωτές από οποιονδήποτε άλλον στην Αγγλία.

- Διηγήσου τους την ιστορία του δικαστηρίου, λέει η Μπρετ.

- Δεν τη θυμάμαι, λέει ο Μάικ. Ήμουν λιγάκι πιωμένος.

- Πιωμένος; αναφώνησε η Μπρετ. Στουπί θέλεις να πεις. Διηγήσου τους την ιστορία του σοφού δικηγόρου σου.

- Όχι, λέει ο Μάικ. Ο δικηγόρος μου δεν έβλεπε πια ούτε κι αυτός πολύ καθαρά. Τελοσπάντων, όλα αυτά είναι μακάθριες ιστορίες. Θα πάμε να ιδούμε που βγάζουν τους ταύρους, ναι ή όχι;

- Πάμε.

Φωνάξαμε το γκαρσόνι, πληρώσαμε και φύγαμε για την πόλη. Εγώ δάδιζα μπροστά με την Μπρετ. Αλλά ο Ρόμπερτ Κοχν μας έφτασε και συνόδευε από την άλλη μεριά. Περάσαμε κι οι τρεις εμπρός από το *Αγιουνταμιέντο* με το σημαιοστολισμένο μπαλκόνι του, εμπρός από την αγορά, και ύστερα κατεθήκαμε έναν κατηφορικό δρόμο που οδηγεί στη γέφυρα του Άργκα. Πολλοί άνθρωποι πήγαιναν να ιδούν τους ταύρους, και άμαξες κατέβαιναν το λόφο και διέσχιζαν τη γέφυρα. Αμαξάδες, άλογα και μαστίγια δέσποζαν πάνω στους πεζούς. Αφού διαθήκαμε τη γέφυρα, γυρίσαμε στο δρόμο που οδηγεί στα *κορράλ*. Περάσαμε μπρος από μια ταβέρνα. Στο παράθυρο υπήρχε μια αγγελία: *Καλό κρασί, 30 λεπτά το λίτρο*.

- Εδώ θα πρέπει να έρθουμε, όταν θα μας έχουν λιγοστέψει οι παράδες, είπε η Μπρετ.

Στο κατώφλι της ταβέρνας, η γυναίκα μάς κοίταξε που περνούσαμε. Φώναξε κάποιον μέσα στο σπίτι και τρία νεαρά κορίτσια βγήκαν στο παράθυρο να μας δουν. Ιδιαίτερα κοίταζαν την Μπρετ. Στο περίφραγμα των κορράλ, δυο άντρες έπαιρναν τα εισιτήρια εκείνων που έμπαιναν. Περάσαμε το περίφραγμα. Στο εσωτερικό υπήρχαν δέντρα κι ένα πέτρινο σπιτάκι. Στην άκρη άκρη, ορθωνόταν ο πέτρινος τοίχος των κορράλ, με ανοίγματα στην πέτρα, αρκετά όμοια με φεγγίτες, σ' όλο το μήκος του κάθε κορράλ. Μια σκάλα επέτρεπε το ανέδασμα στην κορυφή του τοίχου. Άνθρωποι σκαρφάλωναν στη σκάλα και διασκορπίζονταν πάνω στους τοίχους που χώριζαν τα δυο κορράλ. Για να φτάσουμε στη σκάλα, περάσαμε, πατώντας πάνω στη χλόη ανάμεσα στα δέντρα, μπροστά από τις μεγάλες γκριζόχρωμες κλούβες, όπου βρισκονταν οι ταύροι. Σε κάθε κλούβα υπήρχε ένας ταύρος. Τους είχαν μεταφέρει σιδηροδρομικώς από μια γκαναδεριά της Καστίλλης. Τους είχαν κατεβάσει από τα βαγόνια τους στο σταθμό και τους είχαν μεταφέρει εδώ για να τους περάσουν από τις κλούβες στα κορράλ. Κάθε κλούβα έφερε το όνομα και τη μάρκα του εκτροφέα.

Ανεβήκαμε και πήραμε θέση πάνω στον τοίχο που δέσποζε στο κορράλ. Οι πέτρινοι τοίχοι ήταν ασπρισμένοι με ασβέστη και στο χώμα κάτω υπήρχε άχυρο, ξύλινα παχιά και ποτίστρες.

– Για κοίτα εκεί πάνω, λέω.

Πέρα από το ποτάμι, η πόλη ορθωνόταν πάνω στο πλάτωμά της. Άνθρωποι στέκονταν πάνω σ' όλα τα παλιά τείχη και τα οχυρά. Οι τρεις γραμμές των οχυρώσεων σχημάτιζαν τρεις γραμμές μαύρες από κόσμο. Πάνω από τους τοίχους, έβλεπες κεφάλια στα παράθυρα των σπιτιών. Άκρη άκρη στο πλάτωμα, χαμίνια είχαν σκαρφαλώσει στα δέντρα.

– Θα φαντάζονται ότι θα συμβεί κάποιο γεγονός, λέει η Μπρετ.

– Θέλουν να ιδούν τους ταύρους.

Ο Μάικ και ο Μπιλ είχαν ανεβεί στον άλλο τοίχο, από την

άλλη μεριά του κορράλ. Μας έγνεψαν. Αυτοί που ήταν πίσω από μας μας έσπρωχναν, καθώς άλλοι νεοφερμένοι κατάφταναν κι έσπρωχναν εκείνους.

– Γιατί δεν αρχίζουν; ρώτησε ο Ρόμπερτ Κοχν.

Ένα μουλάρι, ζεμένο σε μιαν από τις κλούβες, την έσυρε ως τα κάγκελα, μέσα στον τοίχο του κορράλ. Οι άνθρωποι, με σιδερένια ραβδιά, την έσπρωξαν και την τοποθέτησαν στη θέση της, επάνω στα κάγκελα. Άλλοι, όρθιοι πάνω στον τοίχο, ετοιμάστηκαν να σηκώσουν πρώτα τα κάγκελα του κορράλ και ύστερα την πόρτα της κλούβας. Στην άλλη άκρη του κορράλ, ένα φράγμα άνοιξε και άφησε πέρασμα σε δυο βόδια που μπήκαν καλπάζοντας, κουνώντας δώθε-κείθε τα κεφάλια και ταλαντεύοντας τα ισχνά πλευρά τους. Έμειναν μαζί στην άκρη του κορράλ, με το κεφάλι στραμμένο προς τα κάγκελα από όπου θα έμπαινε ο ταύρος.

– Δε φαίνονται ευτυχισμένα, είτε η Μπρετ.

Οι άνθρωποι που ήταν επάνω στον τοίχο έγειραν προς τα πίσω και σήκωσαν τα κάγκελα του κορράλ. Έπειτα σήκωσαν την πόρτα της κλούβας. Όλα ήταν μαύρα. Κάποιος χτύπησε την κλούβα με το σιδερένιο ραβδί. Στο εσωτερικό, ένα πράγμα φάνηκε σα να έπαθε έκρηξη. Ο ταύρος χτυπούσε το ξύλο, δεξιά κι αριστερά, με τα κέρατά του, προκαλώντας μεγάλο θόρυβο. Είδα τότε ένα μαύρο μουσούδι και τη σκιά των κεράτων, έπειτα, μέσα σ' ένα σφυροκόπημα οπλών πάνω στο σανίδι της άδειας κλούβας, ο ταύρος όρμησε μέσα στο κορράλ και σταμάτησε, με τα μπροστινά του πόδια να γλιστρούν πάνω στο άχυρο. Σήκωσε το κεφάλι, τα χοντρά του μούσκλα φούσκωσαν στις πλάτες του και όλοι οι μύες του σώματος του τρεμούλιαζαν, καθώς κοίταζε το πλήθος πάνω στους πέτρινους τοίχους. τα δυο βόδια οπισθοχωρούσαν προς τον τοίχο, με το κεφάλι κατεβασμένο, παραμονεύοντας τον ταύρο με το μάτι.

Ο ταύρος τα είδε και χύμηξε. Πίσω από μια κασόνα, ένας άνθρωπος άρχισε να φωνάζει χτυπώντας το καπέλλο του πάνω στις σανίδες. Ο ταύρος παράτησε τα βόδια, έκαμε μεταβολή,

μαζεύτηκε και όρμησε προς το σημείο όπου είχε δει τον άνθρωπο, προσπαθώντας να τον χτυπήσει πίσω από τις σανίδες με πέντε-έξι γρήγορες κουτουλιές με το δεξί του κέρατο.

– Θεέ μου! τι ωραίος που είναι! είπε η Μπρετ.

Ήταν ακριβώς κάτω από μας.

– Κοίτα πόσο καλά ξέρει να χρησιμοποιεί τα κέρατά του, λέω. Ήξερε το δεξί του και το αριστερό του, απαράλλαχτα σαν ένας πυγμαχός.

– Μη μου πεις;

– Κοίτα.

– Πάει πάρα πολύ γρήγορα.

– Περίμενε, σε ένα λεπτό θα φέρουν άλλον.

Έσπρωξαν μιαν άλλη κλούβα ίσαμε την είσοδο. Σε μια γωνιά, την πιο απομακρυσμένη, ένας άντρας, πίσω από ένα από τα σανιδένια αμπριά, προσέκλυσε τον ταύρο και ενώ ο ταύρος κοίταζε από την άλλη μεριά, σήκωσαν τα κάγκελα κι ένας δεύτερος ταύρος μπήκε στο κορράλ.

Χύμηξε ολόισια στα βόδια και δυο άντρες βγήκαν πίσω από τα σανίδια και φώναξαν για να τον κάμουν να γυρίσει: «Α! Α! Τόρο!» και κουνούσαν τα χέρια τους. Τα δυο βόδια τοποθετήθηκαν λοξά για ν' αντισταθούν στο χτύπημα και ο ταύρος κουτούλησε το ένα από τα βόδια.

– Μην κοιτάς, λέω στην Μπρετ.

Εκείνη κοίταζε, μαγεμένη.

– Καταπληκτικό, λέω. Δε σ' εντυπωσιάζει;

– Τον είδα, μου λέει. Τον είδα ν' αλλάζει κέρατο, πρώτα το αριστερό κι έπειτα το δεξί.

– Είναι φοβερός.

Το βόδι κοιτόταν καταγής με το λαιμό τεντωμένο, το κεφάλι συστραμμένο, έμενε εκεί, όπως είχε πέσει. Ξαφνικά, ο ταύρος το άφησε για να τρέξει προς το άλλο βόδι, που είχε μείνει στο βάθος, ταλαντεύοντας το κεφάλι και παρατηρώντας τα όσα συνέβαιναν. Το βόδι έτρεξε αδέξια και ο ταύρος το πρόφτασε. Το χτύπησε ελαφρά, έπειτα στράφηκε και, συσπώντας τους μυς

του, κοίταξε το πλήθος επάνω στους τοίχους. Το βόδι πήγε κοντά του κι έκαμε πως θα τον σπρώξει με το μουσούδι του, και ο ταύρος κουτούλησε για τον τύπο. Έπειτα έσπρωξε το βόδι με τη μούρη του, και τα δυο ζώα, πλάι πλάι, κατευθύνθηκαν καλπάζοντας προς τον άλλο ταύρο.

Όταν βγήκε ο τρίτος ταύρος, τα άλλα, οι δυο ταύροι και το βόδι, ήταν μαζί, με τα κεφάλια τους σμιγμένα και τα κέρατά τους στραμμένα προς τον νεοφερμένο. Σε λίγα λεπτά, το βόδι πήγε να θρει τον νέο ταύρο. Τον κάλμαρε και τον πήγε στο κοπάδι. Όταν ξεμπάρκαραν οι δυο τελευταίοι ταύροι, αποτελούσαν πια ένα μόνο κοπάδι. Το βόδι που είχε πληγωθεί είχε σηκωθεί και στεκόταν όρθιο σύρριζα στον τοίχο. Κανένας από τους ταύρους δεν το πλησίασε κι εκείνο δε δοκίμασε να σμίξει μαζί τους.

Κατεθήκαμε από τον τοίχο μαζί με το πλήθος και από τους φεγγίτες που ήταν στον τοίχο του κορράλ ρίξαμε στους ταύρους μια τελευταία ματιά. Ήταν τώρα όλοι ήσυχoi, με το κεφάλι κατεδασμένο. Πήραμε ένα αμάξι για να γυρίσουμε στο καφενείο. Ο Μάικ και ο Μπιλ έφτασαν μισή ώρα αργότερα. Είχαν σταματήσει πολλές φορές στο δρόμο για να πιουν.

Καθόμαστε στο καφενείο.

– Είναι πραγματικά κάτι το εξαιρετικό, είπε ο Μπιλ

– Θα αγωνιστούν άραγε οι τελευταίοι το ίδιο καλά με τους πρώτους; ρώτησε ο Ρόμπερτ Κοχν. Μου φάνηκε πως καλμάρανε πολύ γρήγορα.

– Γνωρίζονται όλοι, λέω. Δεν είναι επικίνδυνοι παρά μόνον όταν είναι μόνοι, ή μόνο δυο ή τρεις μαζί.

– Πώς, επικίνδυνοι; Τι θέλεις να πεις; είπε ο Μπιλ. Εμένα μου φάνηκαν όλοι επικίνδυνοι.

– Δεν επιθυμούν να σκοτώσουν παρά μονάχα όταν είναι μόνοι. Φυσικά, αν έμπαινες εκεί κάτω, θα ξέκοβε κάποιος από το κοπάδι και αυτός θα ήταν επικίνδυνος.

– Αυτά που μου λες είναι πάρα πολύ περίπλοκα, είπε ο Μπιλ. Μη με ξεκόψετε ποτέ από κοπάδι, Μάικ.

– Μα την πίστη μου, είπε ο Μάικ, ήταν αληθινά ωραίοι. Είδατε τα κέρατά τους;

– Νομίζω πως τα είδα καλά, λέει η Μπρετ. Δεν είχα καθόλου ιδέα τι πράμα είναι τα κέρατα των ταύρων.

– Είδατε εκείνον που χτύπησε το βόδι; ρώτησε ο Μάικ. Ήταν εξαιρετικός.

– Δεν είναι δουλειά να είναι κανείς βόδι, λέει ο Ρόμπερτ.

– Βρίσκετε; λέει ο Μάικ. Θα πίστευα πως θα σας άρεσε πολύ να είσατε βόδι.

– Τι θέλετε να πείτε, Μάικ;

– Διάγουν μια ζωή τόσο ήσυχη. Δε λένε ποτέ τίποτα. Αρκούνται να συνεχίζουν έτσι, όλο τον καιρό.

Είχαμε ενοχληθεί. Ο Μπιλ άρχισε να γελά. Ο Ρόμπερτ Κοχν είχε εξοργιστεί. Ο Μάικ εξακολούθησε:

– Μου φαίνεται πως θα πρέπει να σας αρέσει αυτό. Δεν έχετε ποτέ τίποτα να πείτε. Άντε, Ρόμπερτ, πες κάτι. Μη στέκεις εκεί έτσι σα μουγγός.

– Είπα κάτι, Μάικ, δεν το θυμάστε; Σχετικά με τα βόδια.

– Ω, πες τε κάτι άλλο. Πες τε κάτι αστείο. Δε βλέπετε λοιπόν πως όλοι εδώ έχουμε έρθει να διασκεδάσουμε;

– Αρκεί, Μάικλ. Είσαι μεθυσμένος, είπε η Μπρετ.

– Δεν είμαι μεθυσμένος. Μιλώ πολύ πολύ σοβαρά. Δε μου λέτε, ο Ρόμπερτ θα ακολουθεί την Μπρετ όλο τον καιρό, έτσι, σαν βόδι;

– Φτάνει, Μάικλ. Προσπάθησε να δείξεις πως έχεις λίγη ανατροφή.

– Στο διάβολο η ανατροφή. Στο κάτω-κάτω, ποιος έχει ανατροφή, εκτός από τους ταύρους; Μήπως δεν είναι χαριτωμένος ένας ταύρος; Τους αγαπάτε, Μπιλ; Γιατί δε μιλάς, Ρόμπερτ; Μη στέκεστε έτσι καθισμένοι με μια μούρη σα να παρακολουθείτε κηδεία. Κι ύστερα, ακόμη κι αν η Μπρετ πλάγιαζε μαζί σας, τρέχει τίποτα; Έχει πλαγιάσει μ' ένα σωρό ανθρώπους που αξίζουν περισσότερο από σας.

Ο Κοχν πετάχτηκε επάνω.

– Πάψτε, είπε, πάψτε, Μάικ.

– Ω! περιττό να πετάγεστε έτσι σα να θέλετε να με χτυπήσετε. Το ίδιο θα μου έκανε. Πέστε μου, Ρόμπερτ, γιατί ακολουθείτε την Μπρετ παντού σαν ένα κακόμοιρο βοϊδάκι; Δεν το νιώθετε λοιπόν ότι δε σας θέλει; Εγώ, όταν δε με θέλουν, το νιώθω. Εσείς γιατί δεν το νιώθετε; Ήρθατε στο Σαιν-Σεμπασιέν όπου δε σας ήθελαν, κι ακολουθήσατε την Μπρετ παντού, σαν ένα παλιόβοιδο. Έτσι δεν είναι;

– Πάψτε, είστε μεθυσμένος.

– Μπορεί και να είμαι μεθυσμένος. Εσείς γιατί δεν είστε μεθυσμένος; Γιατί δε μεθάτε ποτέ, Ρόμπερτ; Ξέρετε πολύ καλά πως στενοχωριάσατε στο Σαιν-Σεμπασιέν, γιατί κανείς από τους φίλους μας δεν ήθελε να σας καλέσει στις συγκεντρώσεις τους. Όμως, δεν μπορείτε να τους κατηγορήσετε γι' αυτό, ε;

– Αφήστε με ήσυχο, Μάικ.

– Εγώ, δεν μπορώ να τους κατηγορήσω. Και σεις, μπορείτε να τους κατηγορήσετε; Γιατί ακολουθείτε παντού την Μπρετ; Δεν έχετε λοιπόν αγωγή; Θαρρείτε μήπως πως αυτό είναι ευχάριστο σε μένα;

– Μα την αλήθεια, σου ταιριάζει μια χαρά να μιλάς για ανατροφή, λέει η Μπρετ. Η ανατροφή σου φάνηκε κιόλας πολύ ωραία.

– Ελάτε, Ρόμπερτ, είπε ο Μπιλ.

– Γιατί την ακολουθείτε παντού;

Ο Μπιλ σηκώθηκε κι έπιασε τον Κοχν.

– Μη φεύγετε, είπε ο Μάικ. Ο Ρόμπερτ Κοχν θα πληρώσει ένα κέρασμα.

Ο Μπιλ έφυγε με τον Κοχν. Ο Κοχν ήταν κατάχλωμος. Ο Μάικ μιλούσε πάντα. Έμεινα μια στιγμή να τον ακούσω. Η Μπρετ φαινόταν αηδιασμένη.

– Άκου, Μάικ, θα ήθελα πάρα πολύ να μην ήσουν τόσο γάιδαρος.

Σταμάτησε μια στιγμή και γυρνώντας προς εμένα:

– Δεν μπορώ, βέβαια, να πω ότι έχει άδικο.

Η φωνή του Μάικ είχε ξαναβρεί την ηρεμία της. Η ατμόσφαιρα είχε ξαναγίνει φιλική.

- Δεν είμαι τόσο μεθυσμένος όσο φαίνομαι, είπε.
- Το ξέρω καλά, λέει η Μπρετ.
- Λίγο πολύ είμαστε πια όλοι «γυνομένοι», λέω.
- Όλα όσα είπα, τα σκέφτηκα.
- Ναι, μα ο τρόπος που τα είπες..., είπε η Μπρετ γελώντας.
- Είναι ένας γάιδαρος, όπως και να το κάνεις. Ήρθε στο Σαιν-Σεμπασιέν, όπου ήξερε πολύ καλά ότι δεν τον ήθελαν. Στριφογύριζε γύρω από την Μπρετ για να 'χει την ευχαρίστηση να την κοιτάζει. Μου έστριβε τ' άντρας καθώς τον έβλεπα.
- Είναι αλήθεια πως συμπεριφέρθηκε πάρα πολύ άσχημα, είπε η Μπρετ.
- Μολαταύτα η Μπρετ είχε άντρες πριν από του λόγου του. Μου τα λέει πάντοτε όλα. Μου έδωσε να διαβάσω τα γράμματα του Κοχν. Δε θέλησα να τα διαβάσω.
- Αυτό ήταν τρομερά σικ εκ μέρους σου.
- Όχι, αλλά είναι επίσης αλήθεια, Τζέικ. Η Μπρετ έχει πάει με περισσότερο από έναν άντρες. Μόνο δεν ήταν Εβραίοι, και δε γατζώνονταν επάνω της με αυτό τον τρόπο.
- Φοβερά γενναίοι τύποι, λέει η Μπρετ. Κι ύστερα, γιατί να μιλάμε τώρα γι' αυτό; Ο Μάικλ κι εγώ καταλαβαινόμαστε.
- Μου έδωσε τα γράμματα του Ρόμπερτ Κοχν. Μα δε θέλησα να τα διαβάσω.
- Δε θα διάβαζες κανένα γράμμα, χρυσέ μου. Δε θα διάβαζες ούτε και τα δικά μου.
- Δεν μπορώ να διαβάζω τα γράμματα, είπε ο Μάικ. Είναι γελοίο. Έτσι δεν είναι;
- Δεν μπορείς να διαβάσεις τίποτα.
- Α, όχι, γελιέσαι. Διαβάζω λίγο. Διαβάζω όταν δρίσκομαι σπίτι μου.
- Σε λίγο θα γράψεις, είπε η Μπρετ. Άντε, Μάικ, λιγάκι κουράγιο. Πρέπει να τον ανεχτείς, μας κι είναι εδώ, πώς να το κάνουμε. Μη μας χαλάς τη φιάστα.

- Τότε, να συμπεριφέρεται καθώς πρέπει.
- Θα το κάμει. Θα του μιλήσω.
- Να του μιλήσεις κι εσύ, Τζέικ. Πες του να συμπεριφερθεί με ευπρέπεια, αλλιώς να ξεκουμπιστεί.
- Ναι, λέω, αυτό θα 'πρεπε να του πω εγώ!
- Άκου, Μπρετ, πες λοιπόν στον Τζέικ το παρατσούκλι που σου έδωσε ο Ρόμπερτ. Δε θα μπορούσε να βρεθεί καλύτερο.
- Ω! όχι, δεν μπορώ.
- Έλα, είμαστε μεταξύ φίλων. Δεν είμαστε όλοι καλοί φίλοι, Τζέικ;
- Δεν μπορώ να του το πω, είναι πάρα πολύ γελοίο.
- Θα του το πω εγώ.
- Όχι, Μάικ, μη γίνεσαι ηλίθιος.
- Την ονομάζει Κίρκη. Ισχυρίζεται ότι μεταμορφώνει όλους τους άντρες σε γουρουνάκια. Δεν είναι και άσχημη παρομοίωση, ε; Λυπάμαι που δεν είμαι διανοούμενος.
- Θα μπορούσε να τα καταφέρει πολύ καλά, λέει η Μπρετ. Μπορεί και γράφει πολύ σικ επιστολές.
- Το ξέρω, λέω. Μου έγραψε από το Σαιν-Σεμπασιέν.
- Αυτό δεν είναι τίποτα, λέει η Μπρετ. Μπορεί και γράφει επιστολές τρομερά διασκεδαστικές.
- Με έκαμε να της το γράψω. Φανταζόταν πως ήταν άρρωστη.
- Και ήμουν πολύ άσχημα.
- Άντε, λέω. Είναι ώρα να πάμε για φαγητό.
- Τι στάση θα πρέπει να κρατήσω απέναντι στον Κοχν; είπε ο Μάικ.
- Κάνε σα να μη συνέβηκε τίποτα.
- Από μέρους μου, δε ζητώ τίποτα καλύτερο, είπε ο Μάικ. Δε νιώθω καθόλου ενοχλημένος.
- Αν πει τίποτα, απάντησέ του απλούστατα ότι ήσουν μεθυσμένος.
- Εντάξει. Το πιο κωμικό είναι ότι πιστεύω στ' αλήθεια πως ήμουν πραγματικά μεθυσμένος.

– Πάμε, είπε η Μπρετ. Πληρώσαμε για όλο αυτό το δηλητήριο; Πρέπει να πάρω ένα μπάνιο πριν από το φαγητό.

Διασχίσαμε την πλατεία. Είχε σκοτεινιάσει και τα καφενεία, κάτω από τις αφίδες, ήταν φωτισμένα. Βαδίσουμε πάνω στη χοντρή άμμο, κάτω από τα δέντρα, για να φτάσουμε στο ξενοδοχείο.

Αυτοί ανέβηκαν κι εγώ στάθηκα να μιλήσω με τον Μοντόγια.

- Λοιπόν, σας άρεσαν οι ταύροι; ρώτησε.
- Πολύ. Ήταν όμορφοι ταύροι.
- Όχι παρακατιανοί (ο Μοντόγια κούνησε το κεφάλι), αλλά τίποτα το εξαιρετικό.
- Τι ψεγάδια τους βρίσκετε;
- Δεν ξέρω. Απλώς έχω την εντύπωση ότι δεν ήταν ιδιαίτερα καλοί.
- Καταλαβαίνω τι θέλετε να πείτε.
- Δεν είναι κακοί.
- Πράγματι, δεν είναι κακοί.
- Άρεσαν στους φίλους σας;
- Πολύ.
- Τόσο το καλύτερο, είπε ο Μοντόγια.

Ανέβηκα. Ο Μπιλ ήταν στο δωμάτιό του. Κοίταζε από το μπαλκόνι στην πλατεία. Ζύγωσα κοντά του.

- Πού είναι ο Κοχν.
- Επάνω, στο δωμάτιό του.
- Πώς είναι;
- Σε φοβερή κατάσταση. Ο Μάικ ήταν φριχτός. Είναι τρομερός όταν είναι μεθυσμένος.
- Δεν ήταν και τόσο μεθυσμένος.
- Κολοκύθια! Ξέρω καλά πόσο ήπιαμε πριν φτάσουμε στο καφενείο.
- Έπειτα ηρέμησε.
- Ήταν τρομερός, ό,τι κι αν πεις. Ο Θεός ξέρει πως δεν αγαπώ τον Κοχν και βρίσκω πως ήταν ηλίθιο εκ μέρους του να

πάει στο Σαιν-Σεμπασιέν, αλλά κανείς δεν έχει το δικαίωμα να μιλάει έτσι που μίλησε ο Μάικ.

- Και για τους ταύρους, τι λες; Σου άρεσαν;
- Καταπληκτικό. Είναι καταπληκτικός ο τρόπος που τους αποδιβάζουν.
- Οι Μιούρας φτάνουν αύριο.
- Πότε αρχίζει η φιέστα;
- Μεθαύριο.
- Θα πρέπει να εμποδίσουμε τον Μάικ να παραπαιεί. Αυτές οι ιστορίες είναι τρομερά οδυνηρές.
- Καλά θα κάναμε να ετοιμαστούμε για το φαγητό.
- Ναι. Θα είναι εύθυμο αυτό το γεύμα!

Οφείλω να πω ότι το γεύμα ήταν ευχάριστο. Η Μπρετ φορούσε ένα βραδινό, μαύρο φόρεμα, χωρίς μανίκια. Ήταν πάρα πολύ όμορφη. Ο Μάικ έκανε σα να μην είχε συμβεί τίποτα. Χρειάστηκε ν' ανεβώ για να βρω τον Κοχν. Ήταν επιφυλακτικός και τυπικός. Είχε ακόμη τραβηγμένα και χλωμά τα χαρακτηριστικά του, αλλά τελικά ευθύμησε. Απόφευγε να κοιτάζει την Μπρετ. Φαινόταν να αισθάνεται ευτυχισμένος. Του ήταν ίσως ευχάριστο να τη βλέπει τόσο χαριτωμένη, να σκέφτεται ότι είχε περάσει μερικό χρόνο μαζί της και ότι το ήξερε όλος ο κόσμος. Αυτό δεν μπορούσε να του το αφαιρέσει κανείς. Ο Μπιλ υπήρξε πολύ διασκεδαστικός, και ο Μάικ επίσης. Ήταν πάντα λαμπρότατοι, όταν βρίσκονταν μαζί.

Αυτό μου θύμιζε μερικά γεύματα κατά τη διάρκεια του πολέμου. Μπόλικο κρασί, μια ένταση άγνωστη και η αίσθηση ότι επρόκειτο να συμβούν πράγματα αναπόφευκτα. Κάτω από την επίδραση του κρασιού, έχασα την αίσθηση της αηδίας κι ένιωσα ευτυχισμένος. Φαίνονταν όλοι τόσο ευγενικοί, τόσο χαριτωμένοι.

XIV

Δεν ξέρω τι ώρα πήγα να κοιμηθώ. Θυμάμαι που ξεντύθηκα, που φόρεσα τη ρόμπ ντε σαμπρ μου και βγήκα στο μπαλκόνι. Ξέρω πως ήμουν τύφλα στο μεθύσι και, όταν γύρισα, άναψα τη λάμπα στο κεφάλι του κρεβατιού κι άρχισα να διαβάζω. Διάβαζα ένα βιβλίο του Τουργκένιεφ. Ξαναδιάβασα πιθανώς τις δυο σελίδες πολλές φορές. Ήταν ένα διήγημα από τις *Αναμνήσεις ενός κυνηγού*. Το είχα διαβάσει άλλοτε, μα μου φαινόταν εντελώς νέο. Το τοπίο μου φάνηκε πολύ καθαρό και η αίσθηση της πίεσης μέσα στο κεφάλι μου χαλάρωσε. Ήμουν πάρα πολύ μεθυσμένος και δεν ήθελα να κλείσω τα μάτια, γιατί τότε το δωμάτιο θα άρχιζε να γυρίζει, να γυρίζει. Αν συνέχιζα να διαβάζω, αυτή η αίσθηση θα εξαφανιζόταν.

Άκουσα την Μπρετ και τον Ρόμπερτ Κοχν ν' ανεβαίνουν τη σκάλα. Ο Κοχν ευχήθηκε καληνύχτα στην πόρτα και ανέβηκε στο δωμάτιό του. Άκουσα την Μπρετ να μπαίνει στο γειτονικό δωμάτιο. Ο Μάικ ήταν κιόλας στο κρεβάτι. Είχε ανεβεί μαζί μου, μιαν ώρα πρωύτερα. Ξύπνησε όταν μπήκε εκείνη και άρχισαν να συζητούν. Τους άκουσα να γελούν. Έσθησα το φως και δοκίμασα να κοιμηθώ. Δεν είχα πια ανάγκη να διαβάσω. Μπορούσα να κλείσω τα μάτια χωρίς να νιώθω το αίσθημα του ίλιγγου. Αλλά δεν μπορούσε να με πάρει ο ύπνος. Δεν υπάρχει λόγος, επειδή είναι σκοτάδι να βλέπει κανείς τα πράγματα κάτω από άλλο φως παρά όταν υπάρχει φωτισμός...

Αυτό το συνειδητοποίησα μια μέρα, και για ένα μήνα δεν

έσθησα ποτέ το ηλεκτρικό για να κοιμηθώ. Ακόμη μια πλούσια ιδέα. Ο διάβολος να πάρει τις γυναίκες. Ο διάβολος να σας πάρει, λαίδη Άσλεϋ.

Η φιλία με μια γυναίκα είναι τόσο σικ. Αλήθεια, πάρα πολύ σικ. Στην αρχή πρέπει να είσαι ερωτευμένος με τη γυναίκα ώστε η φιλία να θρει μια βάση. Στο πρόσωπο της Μπρετ είχα μια φίλη. Δεν είχα ποτέ σκεφτεί να ιδώ το πράγμα από τη δική της άποψη. Είχα αποκτήσει κάτι με το τίποτα. Αυτό, το μόνο που κάνει είναι να καθυστερήσει την εμφάνιση του λογαριασμού. Ο λογαριασμός έρχεται πάντα. Είναι ένα από εκείνα τα ωραία πράγματα που σ' αυτά μπορεί κανείς να υπολογίζει πάντα.

Πίστευα πως είχα πληρώσει για όλα. Όχι όπως οι γυναίκες που πληρώνουν, πληρώνουν και ξαναπληρώνουν. Καμιά σκέψη για αμοιβή ή τιμωρία. Απλή ανταλλαγή αξιών. Παρατιέσαι από κάτι και σ' αντάλλαγμα δέχεσαι κάτι άλλο. Ή απλώς εργάζεσαι για κάτι. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, πληρώνεις πάντα για όλα τα καλά πράγματα. Είχα πληρώσει για αρκετά πράγματα που αγαπούσα κι είχα ξοδέψει μπόλικο χρόνο γι' αυτά. Πληρώνεις είτε ακούγοντας να μιλούν γι' αυτά τα πράγματα, είτε με την εμπειρία, είτε διατρέχοντας κινδύνους, είτε με χρήμα. Η απόλαυση της ζωής συνίσταται στο να ξέρεις να αποχτάς όσο το δυνατόν περισσότερα με τα λεφτά σου. Ο κόσμος είναι ένα καλό μέρος γι' αυτού του είδους τις συναλλαγές. Αυτή η φιλοσοφία μου φαινόταν γεμάτη θέλητρα. «Μέσα σε πέντε χρόνια, σκεφτόμουν, θα μου φαίνεται κι αυτή το ίδιο ηλίθια όσο και όλες οι άλλες ωραίες φιλοσοφίες που έχω υιοθετήσει».

Ωστόσο, αυτό δεν ήταν ίσως αλήθεια. Ίσως, με τον καιρό, καταλήγει κανείς να μάθει κάτι. Λίγο μ' ενδιέφερε τι ήταν αυτό το κάτι. Το μόνο που ήθελα ήταν να μάθω πως να ζω. Ίσως, μαθαίνοντας πως να ζω, θα μπορούσα να καταλάβω τελικά τι υπήρχε στο βάθος όλων αυτών.

Θα ήθελα πολύ ο Μάικ να μην είχε μεταχειριστεί τον Κοχν

τόσο σκληρά. Ο Μάικ έκανε άσχημο μεθύσι. Η Μπρετ έκανε καλό. Ο Μπιλ έκανε κι αυτός καλό. Ο Κοχν δε μεθούσε ποτέ. Ο Μάικ ήταν δυσάρεστος πέρα από ένα ορισμένο όριο. Μ' άρεσε να τον βλέπω να πληγώνει τον Κοχν. Ωστόσο, θα προτιμούσα να μην το είχε κάνει, γιατί, στη συνέχεια, αηδίαζα τον εαυτό μου. Σ' αυτό ακριβώς συνίσταται και η ηθικότητα: τα πράγματα να σε κάνουν να σιχαίνεσαι τον εαυτό σου. 'Όχι, όχι, αυτό θα πρέπει να είναι η ανηθικότητα. 'Αποψη πάρα πολύ πλατιά. Τι κενολογίες που μου περνούσαν από το μυαλό τη νύχτα! *Χουώτ ροτ!*¹ 'Όταν κάνει κανείς παρέα με Εγγλέζους, αποχτάει τη συνήθεια να χρησιμοποιεί εγγλέζικες εκφράσεις καθώς σκέφτεται. Η ομιλούμενη αγγλική – το λεξιλόγιο των ανωτέρων τάξεων τουλάχιστο – θα πρέπει να είναι πιο φτωγή από εκείνη του Εσκιμώου. Για να είμαι ειλικρινής, δεν ξέρω καθόλου εσκιμώικα. Ας πούμε τότε την τσεροκέζικη². Αλλά ούτε και την τσεροκέζικη ήξερα καθόλου. Οι 'Αγγλοι μιλούν με τροποποιήσεις του τόνου τους. Μια μόνο φράση για να τα πούνε όλα. Ωστόσο τους αγαπώ πολύ. Μ' αρέσει ο τρόπος που μιλούν. Πάρτε για παράδειγμα τον Χάρις. Είναι αλήθεια ότι ο Χάρις δεν ανήκε στις ανώτερες τάξεις.

Ξανάναψα το φως κι άρχισα πάλι να διαβάζω. Διάβασα τον Τουργκένιεφ μου. 'Ηξερα ότι, διαβάζοντάς τον μέσα σ' αυτή τη διανοητική υπερένταση, που ήταν αποτέλεσμα του πιστού, θα τον θυμόμουν μια μέρα με την αίσθηση ότι αυτά που διάβασα μου είχαν συμβεί πραγματικά. Αυτό θα το είχα πάντα. 'Ηταν ένα άλλο από κείνα τα καλά πράγματα για τα οποία πληρώνεις, μα που τα διατηρείς έπειτα. 'Υστερα από κάμποση ώρα, την αυγή, αποκοιμήθηκα.

Οι δυο επόμενες μέρες στην Παμπλόνα πέρασαν ήσυχα και δεν είχαμε καινούργιες φιλονεικίες. Η πόλη ετοιμαζόταν για τη *φιέστα*. Εργάτες έστηναν κάγκελα, για ν' αποκλείσουν τους

πλαϊνούς δρόμους, όταν οι ταύροι, δγαίνοντας από τα *κορράλ*, θα διέσχιζαν, το πρωί, τους δρόμους, για να οδηγηθούν στις αρένες. Οι εργάτες άνοιγαν τρύπες και στερέωναν μαδέρια, που το καθένα έφερε ένα νούμερο που έδειχνε τη θέση. Έξω από τα τείχη της πόλης, στο πλάτωμα, υπάλληλοι της αρένας γύμναζαν τα άλογα των πικαντόρ, κάνοντάς τα να καλπάζουν με αλύγιστα πόδια πάνω στην ξεροψημένη γη, πίσω από τις αρένες. Η μεγάλη γρίλλια των αρένων ήταν ανοιχτή και καθάριζαν το αμφιθέατρο. Η πίστα ήταν περασμένη με τον κύλινδρο και καταδρεγμένη, και ξυλουργοί αντικατάσταναν τις αδύνατες ή σπασμένες σανίδες της *μπαρρέρα*. Από την αρένα, τη στρωμένη με καλοκυλιντρισμένη άμμο, μπορούσες, σηκώνοντας το κεφάλι, ν' αγκαλιάσεις με τη ματιά τις άδειες βαθμίδες και να ιδείς τις γριές που σκούπιζαν τα θεωρεία.

Στο εξωτερικό, οι φράχτες από πασσάλους που συνδέανε τον τελευταίο δρόμο της πόλης με την είσοδο των αρένων ήταν κιόλας στη θέση τους και σχημάτιζαν ένα είδος μακρύ διάδρομο, από όπου, το πρωί της πρώτης ταυρομαχίας, το πλήθος θα έτρεχε, καταδιωκόμενο από τους ταύρους. Πιο μακριά, μέσα στην πεδιάδα, όπου θα γινόταν το παζάρι των αλόγων και των άλλων ζώων, τσιγγάνοι είχαν κατασκηνώσει κάτω από τα δέντρα. Οι έμποροι κρασιού και *αγκουαρντιέντε* έστηναν τις παράγκες τους. Μια από τις παράγκες σύστανε το *Ανίς ντελ Τόρο*¹. Η ταινία-ρεκλάμα ήταν τεντωμένη πάνω σε σανίδες, κάτω από τον ήλιο. Στη μεγάλη πλατεία, στο κέντρο της πόλης, δεν υπήρχε ακόμη καμιά αλλαγή. Καθισμένοι σε πλεχτές πολυθρόνες, στο προαύλιο του καφενείου, κοιτάζαμε τα λεωφορεία που κατάφταναν και κατέβαζαν χωρικούς που έρχονταν στο παζάρι. Κοιτάζαμε τα λεωφορεία που γέμιζαν και ξανάφευγαν, φορτωμένα χωρικούς καθισμένους πάνω στα δισάκια τους τα γεμάτα με ψώνια που είχαν κάμει στην πόλη. Μόνο τα μεγάλα γκριζα λεωφορεία έδιναν κάποια ζωή στην πλατεία, ε-

1. «Τι ανοησία!». Σ.Μ.

2. Τσεροκή: μια από τις ινδιάνικες φυλές της Αμερικής. Σ.Μ.

1. Οιοπνευματούχο ποτό με γλυκάνισσο.

κτός από τα περιστέρια και τον άνθρωπο που με τη μάνικά του κατάδρεχε το ψιλοχάλικο της πλατείας και έπλενε τους δρόμους.

Το βράδι παραβρισκόμαστε στο πασό¹. Για μιαν ώρα, μετά το βραδινό φαγητό, όλος ο κόσμος, όλα τα όμορφα κορίτσια, οι αξιωματικοί της φρουράς, όλοι οι «σικ» άνθρωποι της πόλης έκαναν τον περίπατό τους στο δρόμο, στη μια πλευρά της πλατείας, ενώ τα τραπέζια των καφενείων ήταν φίσκα από τη συνηθισμένη απογευματινή τους πελατεία.

Συνήθως περνούσα τα πρωινά μου στο καφενείο, διαβάζοντας τις εφημερίδες της Μαδρίτης, και ύστερα έκανα μια βόλτα στην πόλη ή στην εξοχή. Πότε πότε με συνόδευε ο Μπιλ. Άλλες φορές, έγραφε στο δωμάτιό του. Ο Ρόμπερτ Κοχν χρησιμοποιούσε όλα του τα πρωινά για να μελετάει ισπανικά ή να ξυρίζεται στο κουρείο. Η Μπρετ και ο Μάικ δε σηκώνονταν ποτέ πριν από το μεσημέρι. Πηγαίναμε όλοι στο καφενείο για να πάρουμε ένα θερμούτ. Ήταν μια ζωή ήρεμη και κανείς δε μεθούσε. Δυο-τρεις φορές πήγα στην εκκλησία, μια φορά μάλιστα μαζί με την Μπρετ. Μου είπε πως ήθελε να με ακούσει να εξομολογούμαι, αλλά της είπα πως αυτό ήταν όχι μόνον αδύνατο, αλλά επιπλέον δε θα είχε και τόσο ενδιαφέρον, όσο αυτή ήθελε να πιστεύει· εξάλλου όλα θα γίνονταν σε μια γλώσσα που αυτή δεν καταλάβαινε. Καθώς βγαίναμε από την εκκλησία, συναντήσαμε τον Κοχν, και μόλο που ήταν ολοφάνερο ότι μας είχε πάρει από πίσω, ήταν ωστόσο πολύ ευχάριστος και ευγενικός, και πήγαμε και οι τρεις στον καταυλισμό των τσιγγάνων, όπου η Μπρετ διασκέδασε ακούγοντας να της λένες τη μούρα της.

Το πρωινό ήταν όμορφο. Άσπρα σύννεφα έπλεαν στον ουρανό πολύ ψηλά πάνω από τα δουνά. Είχε βρέξει ελαφρά τη νύχτα και πάνω στο πλάτωμα έκανε ευχάριστη δροσιά, και η θέα ήταν θαυμάσια. Είχαμε όλοι καλή διάθεση και αισθανόμα-

1. Τόπος περιπάτου. Σ.Μ.

στε πολύ υγιείς κι ένιωθα σχεδόν συμπάθεια για τον Κοχν. Τίποτα δε θα μπορούσε να σε ταράξει με έναν τέτοιο καιρό.

Ήταν η τελευταία μέρα πριν από την έναρξη της φιέστας.

XV

Είναι Κυριακή 6 Ιουλίου, μεσημέρι, όταν σημειώνεται η έκρηξη της *φιέστας*. Δεν υπάρχει άλλος τρόπος έκφρασης. Όλη μέρα κόσμος κατάφτανε από την εξοχή, αλλά ήταν διασκορπισμένος μέσα στην πόλη και δε φαινόταν. Η πλατεία κάτω από τον καυτερό ήλιο ήταν το ίδιο ήρεμη όπως και τις άλλες μέρες. Οι χωρικοί παρέμεναν μέσα στις ταβέρνες των γειτονικών δρόμων. Έπιναν για να προετοιμαστούν για τη γιορτή. Είχαν έρθει τόσο πρόσφατα από τις πεδιάδες και από τους λόφους, που είχαν ανάγκη να συνηθίσουν βαθμιαία στις αλλαγές των τιμών. Δεν μπορούσαν από την αρχή να πληρώσουν τις τιμές των καφενείων. Έκαναν οικονομία στα χρήματά τους μένοντας στις ταβέρνες. Το χρήμα είχε ακόμη την αξία του των ωρών εργασίας και των κανταριών των δημητριακών που πουλούσαν. Αργότερα, κατά τη διάρκεια της *φιέστας*, οι τιμές δε θα τους ενδιέφεραν πια, αλλά το μέρος όπου θα τις πλήρωναν.

Τη μέρα της γιορτής του Σαν Φερμέν, γέμισαν από το πρωί οι ταβέρνες των δρομάκων της πόλης. Το πρωί, πηγαίνοντας στη λειτουργία της μητρόπολης, τους άκουσα να τραγουδούν από τις ανοιχτές πόρτες των καπηλειών. Ετοιμάζονταν. Στη λειτουργία των έντεκα υπήρχε πολύς κόσμος. Η γιορτή του Σαν Φερμέν είναι επίσης και θρησκευτική.

Βγαίνοντας από τη μητρόπολη, κατέβηκα ένα δρόμο και ξαναβρήκα έναν άλλο για να πάω στο καφενείο, στην πλατεία. Δεν ήταν εντελώς μεσημέρι. Ο Ρόμπερτ Κοχν και ο Μπιλ ήταν

καθισμένοι σε ένα από τα τραπέζια. Τα μαρμάρινα τραπέζια και οι λευκές πολυθρόνες είχαν εξαφανιστεί. Τα είχαν αντικαταστήσει με μεταλλικά τραπέζια και με απλές πτυσσόμενες καρέκλες. Το καφενείο έμοιαζε με πολεμικό πλοίο ύστερα από τον τάραχο της μάχης. Εκείνη τη μέρα, τα γκαρσόνια δε μας άφηναν ήσυχους στιγμή να διαβάσουμε, χωρίς να μας ρωτήσουν μήπως θέλαμε τίποτα. Ένα γκαρσόνι σίμωσε ευθύς μόλις κάθησα.

- Τι θα πιείτε; ρώτησε τον Μπιλ και τον Ρόμπερτ.
- Κερές¹, είπε ο Κοχν.
- Χερές, λέω στο γκαρσόνι.

Το γκαρσόνι δεν είχε ακόμη φέρει το κερές όταν η ρουκέτα που ανάγγελλε την έναρξη της *φιέστας* υψώθηκε στην πλατεία. Έσκασε και μια χοντρή σφαίρα από γκριζο καπνό εμφανίστηκε πολύ ψηλά, πάνω από το θέατρο Γκαγιαρρέ, από την άλλη μεριά της πλατείας. Η σφαίρα του καπνού κυμάτισε στον αέρα σαν σράπνελ² και, ενώ κοίταζα, μια άλλη ρουκέτα τινάχτηκε στα ύψη, σκορπίζοντας καπνό μέσα στο λαμπρό φως του ήλιου. Όταν έσκασε αυτή, διέκρινα το ζωηρό φως της λάμψης, κι ένα άλλο μικρό σύννεφο καπνού εμφανίστηκε. Τη στιγμή που έσκασε η δεύτερη ρουκέτα, υπήρχε κιόλας τόσος κόσμος κάτω από τις αψίδες, που ένα λεπτό πρωτότερα ήταν έρημες, ώστε το γκαρσόνι, κρατώντας το μπουκάλι πάνω από το κεφάλι του, κοπίασε πολύ ν' ανοίξει δρόμο για να φτάσει στο τραπέζι μας. Από όλες τις μεριές άνθρωποι ξεμπουκάρανε στην πλατεία και ακούσαμε στο δρόμο τις φλογέρες, τα φλάουτα και τα τούμπανα που ζύγωναν. Έπαιζαν το *ριάου-ριάου*, με διαπεραστικά σουραυλίσματα και υπόκωφα ντραμπαντούμ, ενώ ξοπίσω τους, άντρες και νεαροί ακολουθούσαν χορεύοντας.

Όταν οι οργανοπαίχτες σταματούσαν, όλοι οι χορευτές κουκούδιζαν, έπειτα, μόλις ξεπεταγόταν ο οξύς ήχος των σουραυ-

1. Εκλεκτό κρασί. Σ.Μ.

2. Οβίδα ρυθμισμένη να σκάζει ψηλά και να βρέχει κάτω βλήματα. Σ.Μ.

λιών και των φλάουτων, σεγκονταρισμένος από το υπόκωφο σφυροκόπημα των ταμπούρων, τινάζονταν επάνω μ' ένα σάλτο και ξανάρχιζαν να χορεύουν. Μέσα στο πλήθος δεν έβλεπες παρά μόνο τα κεφάλια και τους ώμους των χορευτών που ανέβαιναν και κατέβαιναν.

Στην πλατεία, ένας άνθρωπος, καμπουριασμένος εντελώς, έπαιζε φλογέρα. Ένα τσούρμο παιδιά τον ακολουθούσε ξεφωνίζοντας και τον τραβούσε από τα ρούχα. Ο άνθρωπος βγήκε από την πλατεία έχοντας ξοπίσω του τα παιδιά, που τα παράσερνε ο ήχος του σουραυλιού του. Πέρασε μπρος από το καφενείο κι εξαφανίστηκε σ' έναν πλαϊνό δρόμο. Μπορέσαμε να διακρίνουμε το χλωμό και βλοσυροκομμένο πρόσωπό του, όταν πέρασε, έχοντας το κατόπι του τα παιδιά που φώναζαν και τον τραβολογούσαν.

– Αυτός θα είναι ο τρελός του χωριού, είπε ο Μπιλ. Θεέ μου, για ιδέστε τον πώς είναι!

Στο δρόμο, οι χορευτές κατάφταναν. Γέμιζαν το δρόμο με το συμπαγή όγκο τους. Δεν ήταν παρά μόνο άντρες. Χόρευαν ρυθμικά πίσω από τα σουραύλια και τα τούμπανά τους. Αποτελούσαν ένα είδος λέσχης, και φορούσαν όλοι γαλάζιες εργατικές μπλούζες και κόκκινα μαντήλια γύρω στο λαιμό και βάζαζαν μια μεγάλη ταινία σε δυο κοντάρια. Η ταινία χοροπηδούσε μαζί τους, καθώς αυτοί ζύγωναν, τριγυρισμένοι από το πλήθος.

Στην ταινία διάβαζε κανείς τούτες τις λέξεις: «Ζήτω το κρασί! Ζήτω οι ξένοι!».

- Πού είναι οι ξένοι; ρώτησε ο Μπιλ.
- Εμείς είμαστε οι ξένοι.

Οι ρουκέτες ανέβαιναν ακατάπαντα. Όλα τα τραπέζια των καφενείων ήταν πιασμένα. Η πλατεία άδειαζε και το πλήθος γέμιζε τα καφενεία.

- Πού βρίσκονται η Μπρετ και ο Μάικ; ρώτησε ο Μπιλ.
- Θα πάω να τους βρω, είπε ο Κορν.
- Φέρτε τους εδώ.

Η γιορτή είχε αρχίσει πραγματικά. Κράτησε μέρα και νύχτα, επτά μέρες. Ο χορός εξακολούθησε, οι σπονδές συνεχίστηκαν, ο θόρυβος δεν έπαψε καθόλου. Έγιναν πράγματα που μόνο σε μια *φιέστα* μπορούν να γίνουν. Σ' όλη τη διάρκεια της *φιέστας*, είχες την εντύπωση, ότι ακόμη και όταν κόπαζε ο σαματάς, έπρεπε να φωνάξεις για ν' ακουστείς. Την ίδια αίσθηση είχαν για όλα όσα έκαναν. Αυτή ήταν η *φιέστα* και κράτησε επτά μέρες.

Η μεγάλη θρησκευτική πομπή έγινε το απόγευμα. Ο Σαν Φερμέν μεταφέρθηκε από μιαν εκκλησία σε άλλη. Στην πομπή έπαιρναν μέρος όλοι οι κληρικοί και λαϊκοί αξιωματούχοι. Δεν μπορέσαμε να τους δούμε εξαιτίας του πλήθους. Επικεφαλής της πομπής και πίσω της χόρευαν το *ριάου-ριάου*. Δεν έβλεπες παρά μια μάζα από κίτρινα πουκάμισα που χοροπηδούσαν μέσα στο πλήθος. Μέσα από τα πλήθη που συνωστιζόνταν σ' όλους τους δρόμους και στα πεζοδρόμια, δεν μπορέσαμε να ιδούμε από την πομπή παρά μόνο τους μεγάλους γίγαντες, Ινδιάνους που διαφήμιζαν τσιγάρα, ύψους δέκα μέτρων, Μαυριτανούς, ένα βασιλιά και μια βασίλισσα που στρίβανε και θαλάριζαν επίσημα στο ρυθμό του *ριάου-ριάου*.

Στέκονταν όλοι όρθιοι εμπρός στο παρεκκλήσι, όπου είχαν μπει οι αξιωματούχοι, αφήνοντας απέξω μια στρατιωτική φρουρά και τους γίγαντες. Οι άνθρωποι που ήταν κρυμμένοι στο εσωτερικό των γιγάντων και τους έκαναν να χορεύουν, ήταν όρθιοι κοντά στους σκελετούς και οι νάνοι έτρεχαν εδώ κι εκεί μέσα στο πλήθος χτυπώντας τις φούσκες τους¹. Σπρώξαμε τον κόσμο για να μπούμε. Μύριζε έντονα λιβάνι και άνθρωποι ήταν παραταγμένοι στο κάτω μέρος της εκκλησίας. Αλλά η Μπρετ είχε σταματήσει ακριβώς στην πόρτα, γιατί δε φορούσε καπέλο.

Πήραμε το δρόμο που, πίσω από το παρεκκλήσι, ανεβαίνει

1. Είδος μπαλόνη καμωμένο από την ουροδόχο κύστη ζώων, συνήθως χόιρων. Σ.Μ.

στην πόλη. Από κάθε μεριά άνθρωποι σχημάτιζαν φράχτη, κρατώντας τη θέση τους στην άκρη του πεζοδρομίου για να ιδούν την επιστροφή της πομπής. Χορευτές σχημάτισαν έναν κύκλο γύρω από την Μπρετ κι άρχισαν να χορεύουν. Γύρω στο λαιμό τους φορούσαν χοντρές γιρλάντες από λευκά σκόρδα. Έπιασαν τον Μπιλ κι εμένα αγκαζέ και μας ανάγκασαν να μπούμε στο χορό. Ο Μπιλ άρχισε κι αυτός να χορεύει. Τραγουδούσαν όλοι. Η Μπρετ θα το 'θελε πολύ να χορέψει, αλλά δεν θέλησαν να την αφήσουν. Την ήθελαν σαν είδωλο για να χορεύουν γύρω της. Όταν ξέσπασε το διαπεραστικό ριάου-ριάου, που κλείνει το τραγούδι, όρμησαν σε μια ταβέρνα.

Μείναμε όρθιοι κοντά στον πάγκο. Έβαλαν την Μπρετ να καθήσει σ' ένα βαρέλι. Η ταβέρνα ήταν σκοτεινή και γεμάτη ανθρώπους που τραγουδούσαν με τραχιά φωνή. Πίσω από τον πάγκο έπιαναν κρασί από τα βαρέλια. Έβαλα πάνω στον πάγκο χρήματα για το κρασί, αλλά ένας από τους ανθρώπους τα μάζεψε και μου τα ξανάβαλε στην τσέπη.

– Θα ήθελα ένα ασκί, είπε ο Μπιλ.

– Υπάρχει ένα μαγαζί στο δρόμο, λέω. Θα πάω να ζητήσω δυο.

Οι χορευτές δεν ήθελαν να με αφήσουν να δω. Τρεις απ' αυτούς κάθονταν πάνω στο μεγάλο βαγόνι που ήταν πλάι στην Μπρετ και της μάθαιναν να πίνει από ένα τραγοτόμαρο. Της είχανε φορέσει μια πλεξάνα σκόρδα στο λαιμό. Κάποιος επέμεινε να της δώσουν ένα ποτήρι. Ένας άλλος μάθαινε ένα τραγουδάκι στον Μπιλ, τραγουδώντας του στο αφτί και χτυπώντας το ρυθμό στον ώμο του.

Τους εξήγησα ότι θα ξαναγυρνούσα. Μόλις βγήκα έξω, κατηφόρισα το δρόμο ψάχνοντας για το μαγαζί όπου πουλούσαν τα ασκιά. Πολλά μαγαζιά ήταν κλειστά και δεν μπόρεσα να το βρω. Πήγα ίσαμε την εκκλησία κοιτάζοντας κι από τις δυο μεριές του δρόμου. τελικά, ρώτησα κάποιον, που με πήρε αγκαζέ και με οδήγησε. Τα πατζούρια ήταν κλειστά, αλλά η πόρτα ήταν ανοιχτή.

Στο εσωτερικό κυριαρχούσε μια οσμή φρεσκοκατεργασμένου δέρματος και ζεστού κατραμιού. Ένας άντρας καταγινόταν με το μαρκάρισμα τελειωμένων ασκιών. Τα ασκιά κρέμονταν σαν τσαμπιά στο ταβάνι. Έφτασε ένα, το φούσκωσε, δίδωσε γερά το στόμμο και ανέβηκε επάνω.

– Βλέπετε, δε χάνει.

– Θέλω κι άλλο ένα. Ένα μεγάλο.

Ξεκρέμασε από την οροφή ένα μεγάλο, που θα 'πρεπε να χωράει πάνω από πέντε λίτρες. Τα φούσκωσε, με τα μάγουλα μεγαλύτερα από το ασκί και, πιασμένος από μια καρέκλα ανέβηκε πάνω στη μπότα.

– Τι θα τα κάνετε; Θα τα πουλήσετε στη Μπαγιόν;

– Όχι, τα χρειάζομαι για να πίνω.

Με χτύπησε δυνατά στη ράχη.

– Είσαι λεβέντης. Οχτώ πεσέτες τα δύο. Στην πιο χαμηλή τιμή που μπορούσε να γίνει.

Ο άνθρωπος που μαρκάρριζε τα καινούργια ασκιά και τα έριχνε σε μια γωνιά σταμάτησε.

– Αλήθεια. Οχτώ πεσέτες δεν είναι ακριβά.

Πλήρωσα, βγήκα και ξαναγύρισα στην ταβέρνα. Μέσα εκεί ήταν πιο σκοτεινά από κάθε άλλη φορά, και υπήρχε πλήθος. Δεν είδα ούτε την Μπρετ ούτε τον Μπιλ, και κάποιος μου είπε ότι δρρίσκονταν στο πίσω μέρος του μαγαζιού. Η γυναίκα που ήταν στον πάγκο μου γέμισε τα δυο ασκιά. Το ένα χωρούσε δυο λίτρες και το άλλο πέντε. Πλήρωσα για όλα τρισημίσι πεσέτες. Κάποιος, που δεν τον είχα ξαναδεί άλλη φορά, δοκίμασε να τα πληρώσει αυτός, αλλά δεν τον άφησα και τελικά τα πλήρωσα ο ίδιος. Ο άνθρωπος που θέλησε να πληρώσει μου πρόσφερε ένα ποτήρι. Δεν θέλησε να με αφήσει να κεράσω κι εγώ, αλλά μου είπε ότι θα ξέπλενε λίγο το στόμα του με το κρασί του καινούργιου μου ασκιού. Σήκωσε το μεγάλο των πέντε λίτρων και το ζούληξε με τέτοιο τρόπο, που το κρασί τινάχτηκε ως το βάθος του λαρυγγιού του.

– Εντάξει, είπε ξαναδίνοντάς μου το ασκί από τραγοτόμαρο.

Στο πισωμάγαζο, η Μπρετ και ο Μπιλ, τριγυρισμένοι από τους χορευτές κάθονταν επάνω στα βαρέλια. Είχαν όλοι τα μπράτσα τους ο ένας επάνω στον ώμο του άλλου και τραγουδούσαν. Ο Μάικ καθόταν σ' ένα τραπέζι με πολλούς άντρες με κοντομάνικα πουκάμισα. Έτρωγαν όλοι μέσα σε μια σαλατιέρα τόνο με ψιλοκομμένα κρεμμύδια, ξίδι, λάδι και κομμάτια ψωμί.

– Γεια σου, Τζέικ! Γεια σου! φώναξε ο Μάικ. Έλα εδώ. Θέλω να σου γνωρίσω τους φίλους μου. Τρώμε όπως βλέπεις το ορεχτικό μας.

Με παρουσίασε σε όλους όσοι κάθονταν στο τραπέζι. Είπαν τα ονόματά τους στον Μάικ και φώναξαν να φέρουν ένα πηρούνι για μένα.

– Πότε θα σταματήσεις να τους τρως το φαί, Μάικ, φώναξε η Μπρετ από το ύψος των βαρελιών.

– Δε θέλω να φάω το φαί σας, είπα όταν ένας άντρας μου έδωσε ένα πηρούνι.

– Φάτε, είπε. Γιατί νομίζετε ότι το έχουμε, αν όχι για φάγωμα;

Ξεβίδωσα το βούλωμα του μεγάλου ασκιού και το πάσαρα γύρω. Ο καθένας ήπιε από μια δόση, σηκώνοντας ψηλά το ασκί.

Έξω κυριαρχούσαν τα τραγούδια και ακουγόταν η μουσική της πομπής που περνούσε.

– Είναι μήπως η πομπή; ρώτησε ο Μάικ.

– *Νάντα*, είπε κάποιος. Αυτό δεν είναι τίποτα. Πιες τε. Σηκώστε το μπουκάλι.

– Πού σε βρήκαν; ρώτησα τον Μάικ.

– Κάποιος μ' έφερε εδώ, είπε ο Μάικ. Μου είπαν πως είσα-
στε εδώ.

– Πού είναι ο Κοχν;

– Κυλίστηκε κάτω από το τραπέζι, φώναξε η Μπρετ. Τον έβαλα κάπου εκεί.

– Πού είναι;

– Δεν ξέρω.

– Πώς θέλεις να το ξέρουμε; είπε ο Μπιλ. Νομίζω πως πέθανε.

– Δεν πέθανε, είπε ο Μάικ. Ξέρω πως δεν πέθανε. Απλούστατα παραήπιε *Ανίς ντελ Μόνο*.

Καθώς έλεγε *Ανίς ντελ Μόνο*, ένας από τους ανθρώπους που κάθονταν στο τραπέζι, σήκωσε τα μάτια, έβγαλε ένα μπουκάλι κάτω από τη μπλούζα του και μου το πάσαρε.

– Όχι, λέω. Όχι, ευχαριστώ.

– Σι. Σι. *Αρρόμπα!* Σηκώστε το μπουκάλι.

Ήπια μια γουλιά. Είχε γεύση γλυκόρριζας και ένιωθες να σε ζεσταίνει καθώς κατέβαινε. Ένιωθα τη ζεστασιά του ίσαμε το στομάχι.

– Πού στο διάβολο είναι ο Κοχν;

– Δεν ξέρω, λέει ο Μάικ. Θα το μάθω. Πού είναι ο σύντροφός μας, αυτός που μέθυσε; ρώτησε στα ισπανικά.

– Θέλετε να τον δείτε;

– Εγώ, όχι, είπε ο Μάικ. Ο κύριος από δω.

Ο άνθρωπος με το *Ανίς ντελ Μόνο* σκούπισε το στόμα του και σηκώθηκε.

– Ελάτε.

Σε μια αίθουσα, στο πίσω μέρος, ο Ρόμπερτ Κοχν κοιμόταν ειρηνικά πάνω σ' ένα βαρέλι. Ήταν πολύ σκοτεινά για να ιδώ το πρόσωπό του. Τον είχαν σκεπάσει μ' ένα ρούχο και του είχαν βάσει ένα άλλο ρούχο διπλωμένο κάτω από το κεφάλι. Γύρω από το λαιμό του και πάνω στο στήθος του είχε μια μεγάλη γιrolάντα από πλεγμένα σκόρδα.

– Αφήστε τον να κοιμηθεί, μουρμούρισε ο άνθρωπος. Είναι μια χαρά εκεί.

Δυο ώρες αργότερα, ο Κοχν έκαμε την εμφάνισή του. Μπήκε στην αίθουσα με την πλεξάνα τα σκόρδα γύρω στο λαιμό του. Οι Ισπανοί ούρλιαξαν όταν μπήκε. Ο Κοχν έτριψε τα μάτια και χαμογέλασε μορφάζοντας.

– Μου φαίνεται πως κοιμήθηκα, είπε.

– Ω, καθόλου! λέει η Μπρετ.
 – Απλούστατα, πεθάνατε, λέει ο Μπιλ.
 – Πρόκειται μήπως να φάμε σε λίγο; ρώτησε ο Κοχν.
 – Θέλετε να φάτε;
 – Ναι, γιατί όχι; Πεινώ.
 – Φάτε αυτά τα σκόρδα, Ρόμπερτ, είπε ο Μάικ. Φάτε τα σκόρδα.

Ο Κοχν έμενε κει ασάλευτος, σα φυτεμένος. Ο ύπνος που είχε πάρει του είχε ξαναδώσει την όρθια στάση.

– Πάμε να φάμε, είπε η Μπρετ. Θα πρέπει όμως να πάρω ένα μπάνιο.

– Εμπρός, λέει ο Μπιλ, ας πάμε την Μπρετ στο ξενοδοχείο.

Είπαμε αντίο σε πολλούς ανθρώπους, σφίξαμε πολλά χέρια και βγήκαμε. Έξω ήταν σκοτάδι.

- Έχασα την αίσθηση του χρόνου, λέει ο Κοχν.
- Έχουμε αύριο, λέει ο Μάικ. Κοιμηθήκατε δυο μέρες.
- Όχι, λέει ο Κοχν, ήθελα να πω για την ώρα.
- Είναι δέκα.
- Ήπιαμε τον αγλέορα!
- Θέλετε να πείτε πως εμείς ήπιαμε; εσείς κοιμηθήκατε.

Καθώς γυρίζαμε στο ξενοδοχείο από τους σκοτεινούς δρόμους, βλέπαμε ρουκέτες να ανεβαίνουν πάνω από την πλατεία. Στην άκρη των δρόμων, που οδηγούσαν στην πλατεία, μπορούσαμε να ιδούμε το συμπαγές πλήθος στην πλατεία και στο μέσο του ανθρώπους που χόρευαν.

Μας σέρβιραν ένα πλούσιο γεύμα στο ξενοδοχείο. Ήταν το πρώτο γεύμα με διπλή ταρίφα για τη *φιέστα*, και περιείχε πολλά καινούργια πιάτα. Μετά το φαγητό, πήγαμε στην πόλη. Θυμάμαι ότι αποφάσισα να μην κοιμηθώ τη νύχτα, για να ιδώ τους ταύρους να διασχίζουν την πόλη, στις έξι το πρωί. Αλλά ήμουν τόσο κουρασμένος, που, κατά τις τέσσερις, έπεσα στο κρεβάτι. Οι άλλοι έμειναν στο πόδι.

Το δωμάτιό μου ήταν κλειστό και δεν μπόρεσα να βρω το κλειδί, κι έτσι ανέβηκα να κοιμηθώ σ' ένα από τα κρεβάτια που

ήταν στο δωμάτιο του Κοχν. Η γιορτή συνεχιζόταν έξω, μέσα στη νύχτα, αλλά ήμουν πάρα πολύ κουρασμένος για να μ' εμποδίσει αυτό να κοιμηθώ. Ξύπνησα από τον κρότο της ρουκέτας που ανάγγελλε το άνοιγμα των *κορράλ*, στην άλλη άκρη της πόλης. Οι ταύροι θα έτρεχαν μέσα από την πόλη για να φτάσουν στις αρένες. Είχα κοιμηθεί βαριά και ξύπνησα με το αίσθημα ότι είχα καθυστερήσει. Φόρεσα ένα σακάκι του Κοχν και πήγα στο μπαλκόνι. Αποκάτω, το δρομάκι ήταν άδειο. Άξαφνα, κατέφτασε το πλήθος. Όλοι έτρεχαν κατά πυκνές σειρές. Κατευθύνονταν προς τις αρένες και πίσω τους έρχονταν άλλοι που έτρεχαν πιο γρήγορα και τέλος μερικοί καθυστερημένοι, που αυτοί έτρεχαν αληθινά. Πίσω τους υπήρχε ένα μικρό διάστημα άδειο, έπειτα έρχονταν οι ταύροι καλπάζοντας και ταλαντεύοντας το κεφάλι. Τα πάντα εξαφανίστηκαν στη γωνιά του δρόμου. Ένας άνθρωπος έπεσε, καταράκησε σ' ένα ρυάκι κι έμεινε ασάλευτος. Αλλά οι Ταύροι πέρασαν χωρίς να τον κοιτάξουν. Έτρεχαν όλοι μαζί.

Όταν εξαφανίστηκαν, μια μεγάλη οχλοδοή σηκώθηκε από τις αρένες. Η οχλοδοή παρατάθηκε. Τέλος, η έκρηξη μιας ρουκέτας ανάγγειλε πως οι ταύροι, αφού διέσχισαν το πλήθος, είχαν μπει στα *κορράλ*. Ξαναγύρισα στο δωμάτιο και ξανάπεσα στο κρεβάτι. Είχα μείνει όρθιος, ξυπόλυτος, στο πέτρινο μπαλκόνι. Ήξερα πως όλοι οι φίλοι μου βρίσκονταν στις αρένες. Μόλις έπεσα στο κρεβάτι, ξαναποκοιμήθηκα.

Με ξύπνησε ο Κοχν μπαίνοντας. Άρχισε να ξεντύνεται κι έκλεισε το παράθυρο, γιατί στο απέναντι ακριβώς μπαλκόνι ήταν άνθρωποι που τον κοίταζαν.

- Είδες το θέαμα; ρώτησα.
- Ναι, εκεί είμαστε όλοι.
- Υπήρξαν τραυματίες;
- Ένας ταύρος μπήκε μέσα στο πλήθος στις αρένες και ποδοπάτησε επτά-οχτώ άτομα.
- Τι είπε γι' αυτό η Μπρετ;
- Έγινε τόσο γρήγορα, που κανείς δεν το πρόσεξε.

- Θα ήθελα να ήμουν εκεί.
- Δεν ξέραμε πού ήσουν. Πήγαμε στο δωμάτιό σου, αλλά ήταν κλειστό.
- Πού πέρασες τη νύχτα;
- Χορέψαμε σε μια ταβέρνα.
- Εγώ κοιμόμουν, λέω.
- Θεέ μου! τώρα θα κοιμηθώ εγώ, λέει ο Κοχν. Δε σταματά λοιπόν αυτή η υπόθεση ποτέ;
- Όχι πριν περάσουν οχτώ μέρες.
- Ο Μπιλ άνοιξε την πόρτα κι έβγαλε το κεφάλι του.
- Πού ήσουν, Τζέικ;
- Τους είδα να περνούν από το μπαλκόνι. Ήταν καλά;
- Καταπληκτικά.
- Πού πας;
- Να κοιμηθώ.

Κανείς δε σηκώθηκε πριν από το μεσημέρι. Φάγαμε σε τραπέζια τοποθετημένα κάτω από τις αψίδες. Η πόλη ήταν γεμάτη κόσμο. Χρειάστηκε να περιμένουμε ώσπου να δρούμε τραπέζι. Μετά το φαγητό πήγαμε στο Ιρούνια. Το καφενείο ήταν γεμάτο, κι όσο πλησίαζε η ώρα για τις ταυρομαχίες, όλο και γέμιζε πιο πολύ και χρειάστηκε να πυκνώσουμε τα τραπέζια. Κάθε μέρα, πριν από τις ταυρομαχίες, μια δαβούρα σηκωνόταν από το πλήθος που συνωστιζόταν. Συνήθως, το καφενείο δεν έκανε τέτοιο θόρυβο όση κι αν ήταν η συρροή. Αυτή η δαβούρα παρατεινόταν, και σ' αυτήν παίρναμε μέρος και μεις οι ίδιοι.

Είχα πάρει έξι θέσεις για κάθε ταυρομαχία. Τρεις *μπαρρέρας* (πρώτη σειρά των βαθμίδων) και τρεις *σομπρεπουέρας* (θέσεις με ξύλινη πλάτη, στο μέσο του αμφιθέατρου). Ο Μάικ έκρινε ότι, για την πρώτη φορά, η Μπρετ θα ήταν προτιμότερο να καθήσει ψηλά, και ο Κοχν θέλησε να καθήσει μαζί τους. Εγώ κάθησα με τον Μπιλ στην *μπαρρέρα* κι έδωσα το άλλο μου εισιτήριο στο γκαρσόνι του καφενείου, που το πούλησε. Ο Μπιλ είπε κάτι στον Κοχν για το τι έπρεπε να κάμει και

πώς να κοιτάζει για να μην σοκάρεται από τα άλογα. Ο Μπιλ είχε κιόλας δει μια σειρά κούρσες.

- Εκείνο που με απασχολεί δεν είναι η εντύπωση, είπε ο Κοχν. Φοβάμαι μόνο να μην πλήξω.

- Αλήθεια;

- Να μην κοιτάξεις τ' άλογα μετά που θα τα έχει χτυπήσει ο ταύρος, είπα στην Μπρετ. Κοίταξέ τον που θα ορμάει και κίτα τον πικαδόρ που θα προσπαθεί να κρατήσει τον ταύρο σε απόσταση, μα αν το άλογο είναι τραυματισμένο, μην το κοιτάς πριν πεθάνει.

- Αισθάνομαι λίγο εκνευρισμένη, λέει η Μπρετ. Αναρωτιέμαι αν θα τα καταφέρω να αντέξω ως το τέλος.

- Μα ναι, θα τα καταφέρεις. Μόνο αυτό το μέρος, με τ' άλογα θα σε πειράξει ίσως, αλλά δε θα κρατήσει παρά μόνο μερικά λεπτά για κάθε ταύρο. Μην κοιτάς αν σου είναι δυσάρεστο, αυτό είναι όλο.

- Μην ανησυχείτε, είπε ο Μάικ. Θα την φροντίσω εγώ.

- Δεν πιστεύω πως θα πλήξετε, είπε ο Μπιλ.

- Θα πάω ίσαμε το ξενοδοχείο να πάρω τα κυάλια και το τουλούμι, λέω. Θα σας ξαναδρώ εδώ. Μη μεθύσετε.

- Έρχομαι μαζί σου, είπε ο Μπιλ.

Η Μπρετ μας χαμογέλασε. Κάναμε το γύρο των αψίδων για ν' αποφύγουμε τη ζέστη της πλατείας.

- Αυτός ο Κοχν μου δίνει στα νεύρα, είπε ο Μπιλ. Έχει εκείνο το τόσο έκδηλο αίσθημα ανωτερότητας των Εβραίων, ώστε φαντάζεται ότι η μόνη συγκίνηση που μπορεί να του προκαλέσει μια ταυρομαχία είναι η πλήξη.

- Θα τον βλέπουμε με τα κυάλια, λέω.

- Ω! θα ήθελα να τον δω στην κόλαση.

- Αν εξετάσεις τη ζωή που κάνει εδώ και κάμποσον καιρό, είναι σα να ήταν ακριβώς στην κόλαση.

- Θα ήθελα να ήταν εκεί παντοτεινά.

Στη σκάλα του ξενοδοχείου συναντήσαμε τον Μοντόγια.

– Ελάτε, είπε ο Μοντόγια. Θα θέλατε να γνωρίσετε τον Πέδρο Ρομέρο;

– Βέβαια, λέει ο Μπιλ. Πάμε να τον δούμε.

Ακολουθήσαμε τον Μοντόγια στο πρώτο πάτωμα και κατά μήκος ενός διαδρόμου.

– Μένει στο δωμάτιο νούμερο 8, εξήγησε ο Μοντόγια. Ντύνεται για τις ταυρομαχίες.

Ο Μοντόγια χτύπησε την πόρτα και την άνοιξε. Ήταν ένα δωμάτιο σκοτεινό. Λίγο φως έμπαινε από ένα παράθυρο που έβλεπε σ' ένα στενό δρομάκι. Υπήρχαν εκεί δυο κρεβάτια χωρισμένα από ένα παραβάν. Το ηλεκτρικό ήταν αναμμένο. Ο νέος ήταν όρθιος, στητός και σοβαρότατος μέσα στο κοστούμι του τορέρο¹. Το σακάκι του κρεμόταν πάνω σε μια καρέκλα. Τώρα καταγίνονταν με το δέσιμο της ζώνης του. Τα μαύρα μαλλιά του έλαμπαν κάτω από το ηλεκτρικό φως. Φορούσε ένα πουκάμισο από λεπτό ύφασμα και ο βοηθός του, αφού του τύλιξε το ζωνάρι, σηκώθηκε και τραβήχτηκε προς τα πίσω. Ο Πέδρο Ρομέρο έγνεψε με το κεφάλι και μας έσφιξε το χέρι, με πολλή τυπικότητα και πολλή αξιοπρέπεια. Ο Μοντόγια του είπε κάτι, ότι είμαστε μεγάλοι αφισιονάδος και ότι του ευχόμαστε καλή τύχη. Ο Ρομέρο άκουγε με μεγάλη σοβαρότητα. Έπειτα στράφηκε προς εμένα. Δεν είχα ξαναδεί τόσο ωραίο αγόρι.

– *Γιου γκόου του δη μπουλ-φάιτ*,² είπε αγγλικά.

– Ξέρετε αγγλικά; λέω, νιώθοντας εντελώς αποβλακωμένος.

– Όχι, λέει. (Και χαμογέλασε).

Τρεις άντρες κάθονταν στα κρεβάτια. Ο ένας σίμωσε και μας ρώτησε αν μιλούσαμε γαλλικά.

– Θέλετε να σας κάνω το διερμηγέα; Έχετε να κάμετε καμιά ερώτηση στον Πέδρο Ρομέρο;

Τους ευχαριστήσαμε. Τι θα μπορούσαμε να τον ρωτήσουμε;

1. Ταυρομάχος. Σ.Μ.

2. «Πηγαίνετε στις ταυρομαχίες;» Σ.Μ.

Ήταν δεκαεννιά χρόνων, ήταν μόνος, εκτός από τον βοηθό του και τα τρία παράσιτα, και οι ταυρομαχίες θα άρχιζαν σε είκοσι λεπτά. Του ευχηθήκαμε *Μούτσα σουέρτε*¹, και, αφού του σφίξαμε το χέρι, βγήκαμε. Καθώς κλείναμε την πόρτα, εκείνος έμενε εκεί, όρθιος, στητός και ωραίος, μόνος με τον εαυτό του, μόνος στο δωμάτιό του, με τα τρία παράσιτά του.

– Χαριτωμένο αγόρι, ε; είπε ο Μοντόγια.

– Ναι, είναι ωραίο παιδί, λέω.

– Έχει πέρα για πέρα τον αέρα του ταυρομάχου, λέει ο Μοντόγια. Έχει τον τύπο του τορέρο.

– Χαριτωμένο αγόρι.

– Θα ιδούμε τι αξίζει στην αρένα, λέει ο Μοντόγια.

Βρήκαμε το μεγάλο ασκί με το κρασί στηριγμένο στον τοίχο του δωματίου μου. Το πήρα, καθώς και τα κυάλια. Κλείδωσα την πόρτα και κατεβήκαμε.

Οι ταυρομαχίες ήταν ωραίες. Ο Μπιλ κι εγώ είχαμε εντυπωσιαστεί πάρα πολύ από τον Πέδρο Ρομέρο. Ο Μοντόγια καθόταν καμιά δεκαριά θέσεις πιο πέρα από μας. Όταν ο Ρομέρο σκότωσε τον πρώτο του ταύρο, ο Μοντόγια μου έριξε μια ματιά και γνωμοδότησε με το κεφάλι. Ήταν ένας αληθινός ταυρομάχος. Καιρό είχαν να ιδούν έναν αληθινό ταυρομάχο. Από τους άλλους ματαδόρ, ο ένας ήταν πολύ αξιότιμος κι ο άλλος υποφερτός. Αλλά δεν μπορούσες να τους συγκρίνεις με τον Πέδρο Ρομέρο, μόλο που κανένας από τους ταύρους δεν ήταν πολύ καλός.

Στη διάρκεια των ταυρομαχιών, κοίταξα επανειλημμένα τον Μάικ, τη Μπρετ και τον Κοχν με τα κυάλια. Φαίνονταν όλα να πηγαίνουν πάρα πολύ καλά. Η Μπρετ δεν έδειχνε συγκινημένη. Ήταν και οι τρεις στηριγμένοι με τους αγκώνες στο τοιμεντένιο στήριγμα που βρισκόταν μπροστά τους.

– Δώσε μου τα κυάλια, είπε ο Μπιλ.

– Φαίνεται μήπως ο Κοχν να πλήττει; λέω.

1. Καλή τύχη. Σ.Μ.

– Ο θρωμάρης!

Κατά την έξοδο από τις αρένες, μόλις τέλειωσαν οι ταυρομαχίες, δεν μπορούσαμε να κινηθούμε μέσα στο πλήθος. Μέσα στην αδυναμία μας ν' ανοίξουμε δρόμο, αφεθήκαμε στο κύμα της μάζας να μας μεταφέρει στην πόλη, αργά, σα να θρισκόμαστε επάνω σ' ένα παγόβουνο. Είχαμε αυτή την αίσθηση της συγκινησιακής ταραχής που δοκιμάζει κανείς πάντα μετά από τις ταυρομαχίες, και την αίσθηση υπερήφανης χαράς που επακολουθεί στις καλές ταυρομαχίες. Η φιέστα συνεχιζόταν. Τα τύμπανα χτυπούσαν, τα πίφερα σφύριζαν και απ' όλες τις μεριές τα κύματα του κόσμου έσπαζαν μπροστά σε ομάδες χορευτών. Οι χορευτές ήταν εγκλωβισμένοι μέσα στο πλήθος και δεν μπορούσε κανείς να ιδεί το περίπλοκο παιχνίδι των ποδιών τους. Το μόνο που έβλεπες ήταν κεφάλια και ώμοι που ανέβαιναν και κατέβαιναν διαδοχικά. Επιτέλους μπορέσαμε να βγούμε από το πλήθος και να πάμε στο καφενείο. Το γκαρσόνι φύλαξε καρέκλες και για τους άλλους και παραγγείλαμε αφέντια, κοιτάζοντας το πλήθος και τους χορευτές στην πλατεία.

– Τι νομίζεις πως είναι αυτός ο χορός; είπε ο Μπιλ.

– Ένα είδος χότα.

– Δεν είναι πάντα το ίδιο πράγμα, είπε ο Μπιλ. Χορεύουν διαφορετικά κάθε φορά που αλλάζουν οι σκοποί.

– Είναι μεγάλη τέχνη.

Απέναντί μας, σ' έναν ελεύθερο χώρο στο δρόμο, ένα τσούρμιο από νέους χόρευε. Τα βήματά τους ήταν πάρα πολύ περίπλοκα και τα πρόσωπά τους είχαν μιαν έκφραση έντονη και συγκεντρωμένη. Όλοι χαμήλωναν τα μάτια καθώς χόρευαν. Οι σχοινένιες σόλες τους σφυροκοπούσαν το λιθόστρωτο. Τα μεγάλα δάχτυλα των ποδιών τους έσμιγαν. Οι φτέρνες τους έσμιγαν. Οι πατούσες τους έσμιγαν. Έπειτα η μουσική πήρε έναν άγριο ρυθμό και εκείνο το δήμα τελείωσε και ξεμάκρυναν στο δρόμο χορεύοντας.

– Α! να η αριστοκρατία, είπε ο Μπιλ.

Διέσχιζαν το δρόμο.

– Καλημέρα φίλοι, λέω.

– Καλημέρα παιδιά, είπε η Μπρετ. Μας κρατήσατε θέσεις; Είναι πολύ ευγενικό αυτό.

– Ε λοιπόν, αυτός ο παλιο-Ρομέρο είναι ένας γάιδαρος και μισός. Ή μήπως κάνω λάθος;

– Μη μου πεις πως δεν είναι χάσμα! λέει η Μπρετ. Κι αυτή η πράσινη κυλότα του.

– Η Μπρετ δεν την άφησε από τα μάτια της.

– Καταλαβαίνω. Θα χρειαστεί να δανειστώ τα κυάλια σου αύριο.

– Ωραία δεν ήταν;

– Θαυμάσια. Απολύτως θαυμάσια. Τι θέαμα!

– Και τα άλογα;

– Δεν μπόρεσα να μην τα κοιτάξω...

– Δεν τ' άφηγε από τα μάτια της, λέει ο Μάικ. Είναι μια γυναικούλα εξαιρετική.

– Είναι φανερό πως τους συμβαίνουν τρομερά πράγματα είτε η Μπρετ, μα δεν μπορούσα να μην τα κοιτάξω.

– Αυτό δε σας έκανε να νιώθετε άσχημα;

– Καθόλου.

– Δεν είναι σαν τον Ρόμπερτ Κοχν, παρατήρησε ο Μάικ. Είχατε γίνει πράσινος, Ρόμπερτ.

– Το πρώτο άλογο με συγκίνησε, είπε ο Κοχν.

– Δεν πλήξατε, υποθέτω; ρώτησε ο Μπιλ.

Ο Κοχν άρχισε να γελά.

– Ελπίζω πως θα μου το συγχωρήσετε.

– Από τη στιγμή που δεν πλήξατε, ας μη μιλάμε πια γι' αυτό.

– Δε φαινόταν να πλήττει, είπε ο Μάικ. Πίστεψα πως θα ένιωθε άσχημα.

– Δεν ήταν ακριδώς αυτό. Αυτό δεν κράτησε παρά ένα λεπτό.

– Πίστεψα στ' αλήθεια ότι θα ένιωθε άσχημα. Αλλά δεν πλήξατε, έτσι δεν είναι Ρόμπερτ;

– Μην επιμένετε Μάικ; Σας είπα ότι λυπούμαι που γίνεται αυτό το πράγμα.

– Ναι, είναι όπως σας το είπα: είχε γίνει καταπράσινος.

– Έλα, Μάικ, φτάνει πια.

– Δεν πρέπει να πλήττεις, Ρόμπερτ, την πρώτη φορά που βλέπεις ταυρομαχίες. Αυτό θα μπορούσε να επιφέρει τόσες επιπλοκές.

– Έλα, Μάικ, σταμάτα επιτέλους, είπε η Μπρετ.

– Είπε πως η Μπρετ ήταν σαδιστική, λέει ο Μάικ. Η Μπρετ δεν είναι σαδιστική. Είναι μια υγιής και χαριτωμένη γυναικούλα.

– Είσαι σαδιστική, Μπρετ; ρώτησα.

– Ελπίζω πως όχι.

– Είπε πως η Μπρετ είναι σαδιστική μόνο και μόνο γιατί έχει καλό, πολύ γερό στομάχι.

– Δε θα είναι γερό για πολύ καιρό.

Ο Μπιλ κέντησε τον Μάικ σ' ένα θέμα διαφορετικό από τον Κοχν. Το γκαρσονί έφερε τα αφέντια.

– Αλήθεια, σας άρεσε; ρώτησε η Μπρετ τον Κοχν.

– Όχι, δεν μπορώ να πω πως μου άρεσε, αλλά βρίσκω πως είναι ένα θέαμα μεγαλειώδες.

– Θεέ μου! σας πιστεύω. Τι θέαμα, λέει η Μπρετ.

– Θα προτιμούσα ωστόσο να μην υπήρχαν άλογα, είπε ο Κοχν.

– Αυτό δεν έχει σημασία, λέει ο Μπιλ. Ύστερα από λίγο δε βρίσκει πια κανείς τίποτα αηδιαστικό.

– Στην αρχή, είναι λίγο βίαιο, λέει η Μπρετ. Αυτό που εγώ βρίσκω τρομερό, είναι τη στιγμή που ο ταύρος ορμά κατά πάνω στο άλογο.

– Οι ταύροι ήταν καλοί, λέει ο Κοχν.

– Ήταν πολύ καλοί, πρόσθεσε ο Μάικ.

– Θέλω να καθήσω χαμηλά την άλλη φορά, λέει η Μπρετ, πίνοντας μια γουλιά αφέντι.

– Θέλει να ιδεί τους τορραδόρ¹.

– Ναι, είναι πιο κοντά εκεί. Αυτός ο μικρός Ρομέρο είναι παιδί.

– Εξαιρετικά όμορφο αγόρι, λέω. Όταν είμαστε στο δωμάτιό του, διαπίστωσα πως δεν είχα ποτέ μου δει ένα τόσο ωραίο παιδί.

– Πόσο χρονών νομίζετε πως είναι;

– Δεκαεννιά με είκοσι.

– Για σκέψου!

Τη δεύτερη μέρα, οι ταυρομαχίες ήταν πολύ καλύτερες από ό,τι την πρώτη. Η Μπρετ πήρε θέση στη *μπαρρέρα* ανάμεσα στον Μάικ και σε μένα. Ο Μπιλ και ο Κοχν κάθησαν ψηλά. Ο Ρομέρο επισκίασε όλους τους άλλους. Δεν πιστεύω πως η Μπρετ είδε κανέναν από τους άλλους *τορέρο*. Κανέναν, εκτός από τους χοντρόπετσους τεχνικούς. Δεν υπήρχε παρά ο Ρομέρο. Ήταν άλλοι δυο ακόμη *ματαδόρ*², αλλά αυτοί δεν έλεγαν τίποτα. Καθισμένος πλάι στην Μπρετ, της εξηγούσα τα συμβαίνοντα. Κάθε φορά που οι ταύροι ρίχνονταν στους *πικαδόρ*³, της έλεγα να κοιτάζει τον ταύρο και όχι το άλογο, και της έμαθα να παρατηρεί πως ο *πικαδόρ* τοποθετούσε την αιχμή της λόγχης του, για να την κάμω να προσέξει, να της δώσω να καταλάβει, να διαπιστώσει πως αυτό ήταν κάτι που γινόταν με έναν καθορισμένο σκοπό, και όχι ένα θέαμα αδικαιολόγητης φρικαλεότητας. Την έκανα να προσέξει πως ο Ρομέρο, με την κάπα του, παραμέριζε τον ταύρο από το χτυπημένο άλογο, και πως τον χειριζόταν με την κάπα του, πως τον έκανε να στριφογυρίζει, απαλά, σιγά σιγά, χωρίς ποτέ να κουράζει τον ταύρο. Είδε πως ο Ρομέρο απέφευγε τις απότομες κινήσεις και μεταχειριζόταν με προσοχή τους ταύρους του ως το τέλος, ως τη στιγμή που τους ήθελε όχι φουσκωμένους και παραδομένους,

1. Ταυρομάχοι. Σ.Μ.

2. Ταυρομάχοι. Σ.Μ.

3. Καβαλάρηδες που στις ταυρομαχίες χτυπούν το ξύο με τη λόγχη. Σ.Μ.

αλλά βαθμιαία εξαντλημένους. Είδε πως ο Ρομέρο δούλευε πάντα τον ταύρο από πολύ κοντά, και της έδειχνα τα κόλπα που χρησιμοποιούσαν οι άλλοι ταυρομάχοι για να δώσουν την εντύπωση ότι και αυτοί εργάζονταν από κοντά. Είδε γιατί της άρεσε η δουλειά με την κάπα του Ρομέρο, και γιατί δεν της άρεσε η δουλειά των άλλων.

Ο Ρομέρο δεν έκανε ποτέ συστροφές και τσακίσματα, το στυλ του ήταν καθαρό, ντόμπρο, φυσικό σε όλη τη γραμμή. Οι άλλοι συστρέφονταν σαν τριμπουσόν, με τους αγκώνες στον αέρα, και έγερναν πάνω στα πλευρά του ταύρου, αφού είχαν προσπεράσει τα κέρατα, για να δώσουν το αίσθημα του κινδύνου. Όλη αυτή η τεχνητότητα κατέληγε να φαίνεται άσχημη και δημιουργούσε δυσάρεστη εντύπωση. Ο τρόπος που μαχόταν ο Ρομέρο δημιουργούσε μια πραγματική συγκίνηση, γιατί διατηρούσε μιαν απόλυτη καθαρότητα γραμμής στις κινήσεις του και, ήσυχα πάντα, ήρεμα, άφηνε κάθε φορά τα κέρατα να τον αγγίξουν. Δεν προσπαθούσε ποτέ να δείξει υπερβολικά την προσέγγισή τους. Η Μπρετ είδε πως αυτό που, καμωμένο από κοντά, ήταν ωραίο, όταν γινόταν από μακριά ήταν γελοίο. Της είπα ότι μετά το θάνατο του Χοσελίτο, όλοι οι ταυρομάχοι είχαν αναπτύξει μια τεχνική που προσποιόταν τον κίνδυνο, για να δημιουργήσει μια κίβδηλη συγκίνηση, ενώ ο ταυρομάχος βρισκόταν εντελώς σε ασφάλεια. Ο Ρομέρο είχε κρατήσει το παλαιό στυλ. Διατηρούσε την καθαρότητα της γραμμής με το μέγιστο βαθμό έκθεσης στον κίνδυνο, κυριαρχώντας συνάμα πάνω στον ταύρο. Τον έκανε να νιώθει πως ήταν άθικτος, ενώ την ίδια στιγμή ετοιμαζόταν να τον σκοτώσει.

– Δεν τον είδα ποτέ να κάνει αδεξιότητες, είπε η Μπρετ.

– Δε θα τον δεις, εκτός αν τον πιάσει φόβος.

– Δε θα φοβηθεί ποτέ, είπε ο Μάικ. Είναι πάρα πολύ ικανός, μετρημένος και ψύχραιμος.

– Αυτό που ξέρει το ήξερε κιόλας από την αρχή. Οι άλλοι δεν μπορούν να μάθουν ούτε καν αυτό που εκείνος ήξερε κιόλας όταν γεννιόταν.

– Και τι παράστημα, Θεέ μου! είπε η Μπρετ.

– Μα την πίστη μου, αρχίζω να πιστεύω πως θα τσιμπηθεί μ' αυτόν τον ταυρομάχο, είπε ο Μάικ.

– Αυτό δε θα μου προξενούσε και τόση έκπληξη.

– Μη γίνεσαι αγενής, Τζέικ. Μην της μιλάς πια γι' αυτόν. Πες της πως τσακώνονται με τη γρια μάνα τους...

– Πες μου πως είναι μπεκρούλιακες.

– Ω! τρομεροί, είπε ο Μάικ. Μεθυσμένοι όλη τημέρα και περνούν την ώρα τους να τσακώνονται με την καημένη τη γρια μάνα τους.

– Έτσι φαίνεται, λέει η Μπρετ.

– Ψέματα; λέω.

Είχαν ζέψει τα μουλάρια στο νεκρό ταύρο. Τα μαστίγια πλατάγιζαν, οι άνθρωποι έτρεχαν, τα μουλάρια ζορίστηκαν και ξεκίνησαν με καλπασμό, ενώ ο ταύρος, με το ένα κέρατο στον αέρα και το κεφάλι στο πλάι, σάρωσε μαλακά την άμμο σε σχήμα τόξου κι εξαφανίστηκε από την κόκκινη πόρτα.

– Δεν απόμεινε παρά μόνο ένας.

– Αλήθεια; είπε η Μπρετ.

Έσκυψε πάνω στη *μπαρρέρα*. Ο Ρομέρο, με μια κίνηση τοποθέτησε τους πικαδόρ του· έπειτα, όρθιος, με την κάπα πάνω στο στήθος του, κοίταξε πέρα από την αρένα, το μέρος από όπου θα έβγαινε ο ταύρος.

Όταν τέλειωσε αυτό, φύγαμε και βρεθήκαμε μπλοκαρισμένοι μέσα στο πλήθος.

– Αυτές οι ταυρομαχίες σε σμπαραλιάζουν, είπε η Μπρετ. Νιώθω σαν κουρέλι.

– Ω! πρέπει να πιεις μια για να συνέλθεις, είπε ο Μάικ.

Την άλλη μέρα, ο Πέδρο Ρομέρο δεν εργάστηκε. Ήταν οι ταύροι του Μιούρα, και οι ταυρομαχίες ήταν χάλια. Την επόμενη μέρα, δεν υπήρχαν ταυρομαχίες στο πρόγραμμα. Αλλά η γιορτή συνεχιζόταν μέρα και νύχτα.

XVI

Το πρωί της άλλης μέρας, έβρεχε. Μια ομίχλη που είχε έρθει από τη θάλασσα σκέπαζε τα βουνά. Οι κορυφές των βουνών δε φαίνονταν. Το πλάτωμα ήταν σκοτεινό και θλιμμένο και η μορφή των σπιτιών και των δέντρων είχε αλλάξει. Βγήκα από την πόλη για να ιδώ τον καιρό. Η κακοκαιρία ερχόταν από τη θάλασσα περνώντας πάνω από τα βουνά.

Στην πλατεία, οι βρεγμένες σημαίες κρέμονταν στα λευκά κοντάρια, και οι ταινίες με τις επιγραφές ήταν μουσκεμένες και κρέμονταν κατά μήκος των σπιτιών. Ψιχάλιζε και, από καιρό σε καιρό, η ψιχάλα μεταβαλλόταν σε βροχή κι έδιωχνε όλο τον κόσμο προς τις αφίδες και σχημάτιζε μικρά τέλματα στην πλατεία και οι δρόμοι ήταν μουσκεμένοι, μαύροι και έρημοι. Ωστόσο, η γιορτή συνεχιζόταν χωρίς διακοπή. Είχε μόνο καταφύγει κάτω από στεγασμένους χώρους. Το πλήθος είχε καταλάβει τις σκεπαστές θέσεις στις αρένες και όλος ο κόσμος είχε φροντίσει κάπου να καλυφτεί, για να παρακολουθήσει τους διαγωνισμούς των Βάσκων και Ναβαρέζων τραγουδιστών και χορευτών. Στη συνέχεια, οι χορευτές του Βαλ Κάρλος, με τις τοπικές τους ενδυμασίες, χόρεψαν στους δρόμους κάτω από τη βροχή, στο βραχνό και μουσκεμένο ήχο των τύμπανων. Οι αρχηγοί της μουσικής προπορεύονταν, καθάλα στα μεγάλα άλογά τους, με δήμα βαρύ, και με τα κοστούμια τους καταμουσκεμένα και τις σέλες των αλόγων επίσης μουσκεμένες από τη βροχή. Το πλήθος είχε μαζευτεί μέσα στα καφενεία, και οι χο-

ρευτές έμπαιναν κι αυτοί μέσα εκεί. Κάθονταν και τα λευκά, μπανταρισμένα πόδια τους τεντώνονταν κάτω από τα τραπέζια, και τίναζαν το νερό από τους σκούφους τους με τα κουδουνάκια και άπλωναν τα κόκκινα και βιολετιά σακάκια τους στις καρέκλες για να στεγνώσουν. Έξω έβρεχε με το τουλούμι.

Άφησα όλη την παρέα στο καφενείο και πήγα στο ξενοδοχείο να ξυριστώ, πριν πάμε για φαγητό. Ήμουν μέσα στο δωμάτιο και ξυριζόμουν όταν χτύπησε η πόρτα.

– Εμπρός, λέω.

Μπήκε ο Μοντόγια.

– Τι γίνεστε; λέει.

– Καλά, λέω.

– Δεν έχει ταύρους σήμερα.

– Όχι, λέω. Σήμερα δεν έχει τίποτα άλλο εκτός από βροχή.

– Πού είναι οι φίλοι σας;

– Στο καφενείο Ιρούνια.

Ο Μοντόγια χαμογέλασε με το προσποιητό του χαμόγελο.

– Δε μου λέτε, γνωρίζετε τον πρεσβευτή των Ηνωμένων Πολιτειών;

– Ναι, λέω. Όλος ο κόσμος γνωρίζει τον πρεσβευτή των Ηνωμένων Πολιτειών.

– Είναι σήμερα εδώ στην πόλη.

– Ναι, λέω, τους είδε όλος ο κόσμος.

– Τους είδα κι εγώ, λέει ο Μοντόγια.

Δεν έλεγε τίποτα. Εγώ συνέχισα να ξυρίζομαι.

– Καθήστε, του λέω. Φέρτε, αν θέλετε, κάτι να πιούμε.

– Όχι, πρέπει να πηγαίνω.

Τέλειωσα το ξύρισμα και, βουτώντας το κεφάλι μου μέσα στη λεκάνη, πλύθηκα στο κρύο νερό. Ο Μοντόγια φαινόταν όλο και πιο αμήχανος.

– Να, λέει, ήρθαν τώρα δα από το Γκραντ Οτέλ και μου είπαν ότι θα ήθελαν ο Πέδρο Ρομέρο και ο Μαρσιάλ Λαλάντα να πάνε απόψε, μετά το φαγητό, να πάρουν τον καφέ μαζί τους.

– Ε λοιπόν, λέω, αυτό δεν μπορεί να ζημιώσει τον Μαρσιάλ.
 – Ο Μαρσιάλ έχει πάει να περάσει τη μέρα του στο Σαιν-Σεμπαστιέν. Έφυγε σήμερα το πρωί με αυτοκίνητο με τον Μαρκουέθ. Δεν πιστεύω πως θα γυρίσει απόψε...

Ο Μοντόγια στεκόταν εκεί, όρθιος, αμήχανος. Θα ήθελε να του πω κάτι.

- Μην πείτε την παραγγελία στον Ρομέρο, λέω.
- Έτσι λέτε;
- Ναι, επιμένω.

Ο Μοντόγια ικανοποιήθηκε πάρα πολύ.

– Ήθελα τη γνώμη σας γιατί, καθώς είστε Αμερικανός...
 – Εγώ αυτό θα έκανα.
 – Καταλαβαίνετε, λέει ο Μοντόγια, οι άνθρωποι παίρνουν ένα αγόρι έτσι... Δεν ξέρουν τι αξίζει. Δεν ξέρουν τι αντιπροσωπεύει. Ο πρώτος τυχόντας ξένος μπορεί να τον κολακέψει. Αρχίζουν με όλες αυτές τις ιστορίες από το Γκραν Οτέλ και σ' ένα χρόνο τους κάνουν για πέταμα.

– Σαν τον Αλγκαμπένο.
 – Μάλιστα, σαν τον Αλγκαμπένο.
 – Είναι ένας ωραίος κύκλος, λέω. Υπάρχει αυτή τη στιγμή εδώ στην πόλη μια Αμερικάννα που κάνει συλλογή ταυρομάχων.

- Το ξέρω, τους νέους μόνο.
- Ναι, λέω, οι γέροι γίνονται χοντροί.
- Ή τρελοί, σαν τον Γκάλλο.

– Τελικά, λέω, το πράγμα είναι εύκολο. Δεν έχετε παρά να μην του διαβιδάσετε την πρόσκληση.

– Είναι ένα τόσο ευγενικό αγόρι, λέει ο Μοντόγια. Πρέπει να μείνει μέσα στον κύκλο του. Δεν πρέπει ν' ανακατευτεί σ' όλες αυτές τις ιστορίες.

- Αλήθεια, δε θέλετε να πιείτε τίποτα;
- Όχι, λέει ο Μοντόγια, πρέπει να πηγαίνω.

Βγήκε. Κατέβηκα, δρασκέλισα την πόρτα κι έκαμα το γύρο της πλατείας κάτω από τις ασφίδες. Η βροχή εξακολουθούσε

πάντα. Έψαξα για την παρέα στο Ιρούνια, αλλά δεν ήταν πια εκεί. Συνέχισα τότε το γύρο της πλατείας και ξαναγύρισα στο ξενοδοχείο. Ήταν στρωμένοι κι έτρωγαν στην αίθουσα του εστιατόριου.

Είχαν προηγηθεί κατά πολλά ποτήρια από μένα, και δεν έπρεπε να σκέφτομαι να τους φτάσω. Ο Μπιλ είχε βάλει να γυαλίσουν τα παπούτσια του Μάικ. Οι λούστροι άνοιγαν την πόρτα του δρόμου και ο Μπιλ τους φώναζε όλους για να δουλέψουν στα παπούτσια του Μάικ.

– Αυτή είναι η πέμπτη φορά που μου γυαλίζουν τα παπούτσια. Ο Μπιλ είναι ένας γάιδαρος.

Οι λούστροι το έλεγαν ασφαλώς ο ένας στον άλλο. Ήρθε ακόμη ένας.

– Λιμπία μπότας; λέει στον Μπιλ.

– Όχι, λέει ο Μπιλ, γι' αυτόν τον σεγιόρ.

Ο λούστρος γονάτισε κοντά σε κείνον που εργαζόταν και άρπαξε το άλλο παπούτσι του Μάικ που γυαλοκοπούσε κάτω από το ηλεκτρικό φως.

– Ο Μπιλ είναι βασανιστής, λέει ο Μάικ.

Έπινα κόκκινο κρασί, αλλά ήμουν τόσο καθυστερημένος απέναντί τους, ώστε αισθανόμουν κάπως ενοχλημένος από όλα εκείνα τα γυαλίσματα των παπουτσιών. Έβριξα μια κυκλική ματιά στην αίθουσα. Στο γειτονικό τραπέζι βρισκόταν ο Πέδρο Ρομέρο. Σηκώθηκε όταν έκλινα το κεφάλι και μου ζήτησε να πάω να γνωρίσω έναν από τους φίλους του. Το τραπέζι του ήταν κοντά στο δικό μου, σχεδόν κολλητά. Με σύστησε στο φίλο του, έναν κριτικό ταυρομαχιών από τη Μαδρίτη – ένα μικρόσωμο ανθρωπάκο με τραβηγμένο πρόσωπο. Είπα στον Ρομέρο πόσο μου άρεσε το στυλ του, πράγμα που τον ευχαρίστησε πολύ. Μιλούσαμε ισπανικά, και ο κριτικός ήξερε λίγα γαλλικά. Έσκυφα προς το τραπέζι μας για να πάρω το μπουκάλι με το κρασί, αλλά ο κριτικός μου έπιασε το μπράτσο. Ο Ρομέρο άρχισε να γελά.

– *Ντριγκ χίαρ*¹, λέει αγγλικά.

Τον φόβιζε πολύ να μιλάει αγγλικά. Αλλά στο δάθος ήταν πολύ υπερήφανος και, στη διάρκεια της συνομιλίας, πρόσφερε λέξεις που δεν ήταν σίγουρος γι' αυτές και μου ζητούσε να του τις εξηγήσω. Επέμενε να μάθει την ακριβή μετάφραση στα αγγλικά για το *κορρίντα ντε τόρος*. Δεν τον ικανοποιούσε ο όρος *μποουλ-φάιτ*². Του εξήγησα ότι *μποουλ-φάιτ*, στα ισπανικά, είναι ακριβώς η *λιδία ενός ταύρου*. Η ισπανική λέξη *κορρίδα* σημαίνει, στ' αγγλικά, ταυρομαχία. Ο κριτικός το σημείωσε. Δεν υπάρχει ισπανική λέξη για το *μποουλ-φάιτ*.

Ο Πέδρο Ρομέρο μου είπε ότι είχε μάθει λίγα αγγλικά στο Γιβραλτάρ. Είχε γεννηθεί στη Ρόντα. Είχε ντεμπουτάρει στη Μαλάγα, σε μια σχολή ταυρομαχίας. Είχε εργαστεί μόνο τρία χρόνια. Ο κριτικός τον πείραξε για τις μαλαγενικές εκφράσεις που χρησιμοποιούσε. Μου είπε πως ήταν δεκαεννιά χρόνων. Ο μεγαλύτερος αδελφός του τον συνόδευε σαν *μπαντιλλέρο*³, αλλά δεν είχε καταλύσει στο ίδιο ξενοδοχείο. Έμενε σε ένα μικρότερο ξενοδοχείο, με τα άλλα μέλη της «Κογιαντρίγια» του Ρομέρο. Με ρώτησε πόσες φορές τον είχα δει στις αρένες. Του είπα μόνο τρεις φορές. Στην πραγματικότητα, τον είχα δει μόνο δυο, μα αφού είχα κάμει το λάθος, δε θέλησα να μπω σε εξηγήσεις.

– Πού με είδατε τις άλλες φορές; Στη Μαδρίτη;

– Ναι. (Έλεγα ψέματα. Είχα διαβάσει για τις δυο ταυρομαχίες του στις ταυρομαχικές εφημερίδες, συνεπώς δεν είχα τίποτα να φοβάμαι).

– Την πρώτη ή τη δεύτερη φορά;

– Την πρώτη.

– Ήμουν πολύ κακός, λέει. Τη δεύτερη φορά ήμουν καλύτερος. Το θυμάστε; (Στράφηκε προς τον κριτικό).

1. Πιέστε εδώ. Σ.Μ.

2. Ταυρομαχία. Σ.Μ.

3. Ταυρομάχος που ο ρόλος του είναι να εξερεθίζει τους ταύρους των ταυρομαχιών φυτεύοντάς τους στη γάχη μεγάλα βέλη στολισμένα με χάρτινες ή πάνινες ταινίες. Σ.Μ.

Δεν ήταν καθόλου ενοχλημένος. Ακούγοντάς τον, θα έλεγε κανείς ότι το επάγγελμά του ήταν κάτι ανεξάρτητο απ' αυτόν. Δεν είχε καμιά περηφάνεια, καμιά έπαρση.

– Είμαι πάρα πολύ ευτυχής που σας αρέσει το είδος της δουλειάς μου, λέει. Αλλά δεν έχετε δει τίποτα ακόμη. Αύριο, αν θα έχω καλό ταύρο, θα δοκιμάσω να σας δείξω τι μπορώ να κάμω.

Λέγοντας αυτά, χαμογέλασε, επιθυμώντας πάρα πολύ να μη σκεφτούμε, ούτε εγώ ούτε ο κριτικός, ότι καυχιόταν.

– Θέλω πολύ να το ιδώ, είπε ο κριτικός. Θα ήθελα να πειστώ.

Ο Ρομέρο στράφηκε προς εμένα. Ήταν πολύ σοβαρός:

– Δεν του αρέσει και πολύ ο τρόπος που ταυρομαχώ, λέει.

Ο κριτικός εξήγησε πως του άρεσε πολύ, αλλά, κατά τη γνώμη του, έλειπε ακόμη κάτι απ' αυτόν τον τρόπο.

– Περιμένετε ως αύριο, εφόσον δέβαια θα έχω έναν καλό ταύρο.

– Είδατε τους αυριανούς ταύρους; με ρώτησε ο κριτικός.

– Ναι, τους είδα που τους αποβίδαζαν.

Ο Ρομέρο έσκυψε.

– Πώς σας φάνηκαν;

– Πολύ ωραίοι, λέω. Περίπου εικοσιέξι *αρρόμπας*, πολύ κοντά κέρατα. Δεν τους είδατε;

– Ω, ναι, λέει ο Ρομέρο.

– Δε ζυγίζουν εικοσιέξι *αρρόμπας*, λέει ο κριτικός.

– Όχι, λέει ο Ρομέρο.

– Αντί για κέρατα έχουν μπανάνες, λέει ο κριτικός.

– Αυτά τα λέτε μπανάνες; είπε ο Ρομέρο. (Γύρισε προς εμένα χαμογελώντας). Θα τα ονομάζατε κι εσείς μπανάνες;

– Όχι, λέω, είναι πραγματικά κέρατα.

– Είναι πολύ κοντά, είπε ο Πέδρο Ρομέρο, πάρα πολύ κοντά, παρόλα αυτά όμως δεν είναι μπανάνες.

– Ε! Τζέικ, φώναξε η Μπρετ στο γειτονικό τραπέζι, λιποτάχτησες.

- Για λίγο, λέω. Μιλάμε για ταύρους...
- Τι ύφος ανωτερότητας!
- Πες του ότι οι ταύροι δεν έχουν κέρατα, ούρλιαξε ο Μάικ (Ήταν μεθυσμένος).

Ο Ρομέρο μού έριξε ένα ερωτηματικό βλέμμα.

- Μεθυσμένος, λέω, μπορράτσο, μού μπορράτσο.
- Θα μπορούσες τουλάχιστο να με παρουσιάσεις στους φίλους σου είπε η Μπρετ.

Δεν είχε πάψει να κοιτάζει τον Ρομέρο. Τους ζήτησα, αν θα ήθελαν, να πάρουν τον καφέ τους μαζί μας. Σηκώθηκαν. Το πρόσωπο του Ρομέρο ήταν πολύ μελαψό. Είχε πολύ καλή ανατροφή.

Τους παρουσίασε με τη σειρά κι ετοιμάστηκαν να καθίσουν, αλλά δεν υπήρχε κι αρκετός χώρος. Μεταφερθήκαμε όλοι στο μεγάλο τραπέζι, κοντά στον τοίχο, για να πάρουμε τον καφέ. Η συζήτηση ήταν μια συζήτηση ανάμεσα σε μεθυσμένους.

- Πες του ότι βρίσκω το επάγγελμα του συγγραφέα εμετικό. Εμπρός, πες του αυτό που σου είπα. Πες του ότι ντρέπομαι που είμαι συγγραφέας.

Ο Πέδρο Ρομέρο καθόταν κοντά στην Μπρετ και τον άκουγε.

- Εμπρός, πες του το, είπε ο Μπιλ.
- Ο Ρομέρο σήκωσε τα μάτια χαμογελώντας.
- Αυτός ο κύριος, λέω, είναι συγγραφέας.
- Ο Ρομέρο εντυπωσιάστηκε.
- Ο άλλος εκεί επίσης, λέω, δείχνοντας τον Κοχν.
- Μοιάζει του Βιλλάλτα, λέει ο Ρομέρο κοιτάζοντας τον Μπιλ. Ραφαέλ, δε βρίσκεις πως μοιάζει του Βιλλάλτα;
- Όχι, δε βλέπω, λέει ο κριτικός.
- Αλήθεια, λέει ο Ρομέρο στα ισπανικά, μοιάζει πολύ στον Βιλλάλτα. Κι αυτός που είναι μεθυσμένος τι κάνει;
- Τίποτα.
- Γι' αυτό πίνει;
- Όχι. Περιμένει τη στιγμή που θα παντρευτεί αυτή την κυ-

- Πες του πως οι ταύροι δεν έχουν κέρατα, ούρλιασε ο Μάικ, στουπί στο μεθύσι, από την άλλη άκρη του τραπέζιου.

- Τι λέει;
- Είναι μεθυσμένος.
- Τζέικ, φώναξε ο Μάικ, πες του ότι οι ταύροι δεν έχουν κέρατα.

- Καταλαβαίνετε; ρώτησα.

- Ναι.

Ήμουν βέβαιος ότι δεν καταλάβαινε. Επομένως δεν έτρεχε τίποτα.

- Πες του πως η Μπρετ θα ήθελε να τον δει να φοράει την πράσινη κυλότα του.

- Βούλωσ'το, Μάικ.

- Πες του πως η Μπρετ πεθαίνει από την επιθυμία να μάθει πώς μπορεί και μπαίνει μέσα σ' αυτή την κυλότα.

- Βούλωσ'το.

Στο μεταξύ, ο Ρομέρο αναχόρευε το ποτήρι του και συζητούσε με την Μπρετ. Η Μπρετ μιλούσε γαλλικά, εκείνος μιλούσε ισπανικά και λίγα αγγλικά, και γελούσε.

Ο Μπιλ γέμιζε τα ποτήρια.

- Πες του ότι η Μπρετ θα ήθελε να μπει...

- Μα για τ' όνομα του Θεού, βούλωσ'το επιτέλους!

Ο Ρομέρο σήκωσε τα μάτια χαμογελώντας:

- Κατάλαβα τι του είπατε.

Εκείνη τη στιγμή μπήκε στην αίθουσα ο Μοντόγια. Άρχισε να μου χαμογελά, όταν είδε τον Πέδρο Ρομέρο μ' ένα μεγάλο ποτήρι κονιάκ στο χέρι, καθισμένος και να γελά ανάμεσα σ' εμένα και σε μια γυναίκα με γυμνούς ώμους, σ' ένα τραπέζι στολισμένο με μεθυσμένους. Δεν έκλινε ούτε το κεφάλι.

Ο Μοντόγια εγκατέλειψε την αίθουσα. Ο Μάικ, όρθιος, πρότεινε μια πρόποση.

- Ας πιούμε στην υγεία του..., άρχισε.

- Πέδρο Ρομέρο, λέω.

Σηκώθηκαν όλοι επάνω. Ο Ρομέρο το πήρε πάρα πολύ σοβα-

ρά. Τσουγκρίσαμε και αδειάσαμε τα ποτήρια μας. Επέσπευδα την υπόθεση, γιατί ο Μάικ προσπαθούσε να δώσει καθαρά να καταλάβουν ότι δεν ήταν αυτό το είδος της πρόποσης που επιθυμούσε. Όλα πήγανε καλά και ο Πέδρο Ρομέρο, αφού έσφιξε το χέρι όλων, έφυγε με τον κριτικό.

– Θεέ μου, τι ωραίο παιδί! είπε η Μπρετ. Πόσο θα ήθελα να τον δω που φοράει αυτό το κοστούμι. Σίγουρα θα του χρειάζεται κουταλάκι των παπουτσιών.

– Αυτό ακριβώς ετοιμαζόμουν να του πω, άρχισε ο Μάικ, και ο Τζέικ με διέκοπτε κάθε φορά. Γιατί με διέκοπτες συνήχεια; Πιστεύεις ότι δεν μιλώ ισπανικά τόσο καλά όσο εσύ;

– Ω! φτάνει Μάικ. Κανείς δε σε διέκοψε.

– Καθόλου. Θέλω να ταχτοποιήσω αυτό το ζήτημα. (Μου γύρισε την πλάτη). Νομίζετε πως έχετε την παραμικρή σπουδαιότητα, Κοχν; Νομίζετε ότι έχετε θέση ανάμεσά μας; Ανάμεσα σε ανθρώπους που έχουν έρθει εδώ να διασκεδάσουν; Για όνομα του Θεού, μην κάνετε λοιπόν τόσο θόρυβο, Κοχν.

– Ω! φτάνει ως εδώ, Μάικ, είπε ο Κοχν.

– Νομίζετε ότι η Μπρετ θέλει να σας έχει εδώ; Πιστεύετε ότι προσθέτετε κάτι στη συντροφιά μας; Γιατί δε λέτε τίποτα;

– Είπα ό,τι είχα να ειπώ χτες το βράδι, Μάικ.

– Δεν είμαι διανοούμενος. (Ο Μάικ σηκώθηκε παραπατώντας και ακουμπώντας στο τραπέζι). Δεν είμαι ευφυής. Αλλά ξέρω πότε περισσεύω. Γιατί εσείς δεν ξέρετε πότε περισσεύετε, Κοχν; Πάρτε δρόμο, για το Θεό, πάρτε δρόμο! Απαλλάξτε μας από το εβραϊκό βρωμόστομά σας. Δεν έχω δίκιο;

Μας κοίταξε.

– Μα ναι, λέω. Να πάμε όλοι στο Ιρούνια.

– Όχι. Δε βρίσκετε ότι έχω δίκιο; Αγαπώ αυτή τη γυναίκα.

– Ω! μην ξαναρχίζεις. Αρκετά πια, Μάικλ, είπε η Μπρετ.

– Δε βρίσκεις ότι έχω δίκιο, Τζέικ;

Ο Κοχν είχε μείνει καθισμένος στο τραπέζι. Όπως κάθε φορά που τον πρόσβαλλαν, το πρόσωπό του είχε γίνει πρασινοκίτρινο, αλλά έδειχνε πως ένιωθε ένα είδος απόλαυσης, σα να

είχε γευτεί την ηρωική, παιδιάστικη και μεθυσμένη πλευρά της κατάστασης. Αυτή ήταν η περιπέτειά του με μια τιτλούχα κυρία.

– Τζέικ, είπε ο Μάικ σχεδόν με δάκρυα, ξέρεις καλά πως έχω δίκιο. Εσείς, ακούστε με καλά. (Στράφηκε προς τον Κοχν). Φύγετε. Φύγετε αμέσως.

– Μα δε θέλω να φύγω, Μάικ, είπε ο Κοχν.

– Τότε θα σας εξαναγκάσω.

Ο Μάικ επιχειρήσε να κάμει το γύρο του τραπεζιού. Ο Κοχν σηκώθηκε κι έβγαλε τα γυαλιά του. Περίμενε όρθιος, με το πρόσωπο χλωμό και τα χέρια στη μέση, έτοιμος να δεχτεί την επίθεση, υπερήφανα, σταθερά, έτοιμος να χτυπηθεί για τον έρωτα της κυράς του.

Έπιασα τον Μάικ.

– Πάμε στο καφενείο, του λέω. Δεν μπορείς να χτυπηθείς εδώ, στο ξενοδοχείο.

– Έχεις δίκιο, λέει ο Μάικ. Καλή ιδέα.

Βγήκαμε στο δρόμο. Στράφηκα προς τον Μάικ που τρέκλιζε πάνω στις καρέκλες και είδα τον Κοχν να ξαναφορεί τα γυαλιά του. Ο Μπιλ, καθισμένος στο τραπέζι, γέμιζε άλλο ένα ποτήρι με Φουντάντορ. Η Μπρετ, καθισμένη, κοίταζε στο κενό, ίσια μπροστά της.

Έξω, στην πλατεία, δεν έβρεχε πια, και το φεγγάρι προσπαθούσε να τρυπήσει τα σύννεφα. Ο άνεμος σφύριζε. Η στρατιωτική μουσική έπαιζε και το πλήθος είχε μαζευτεί στην άκρη της πλατείας, όπου ο άνθρωπος που έριχνε τα πυροτεχνήματα και οι γιοι του προσπαθούσαν να ανυψώσουν φωτεινά μπαλόνια. Όταν τύχαινε να ανεθεί κάποιο μπαλόνι, κουτσαίνοντας και εντελώς λοξά, ο άνεμος που φυσούσε το ξέσχιζε πάνω στα σπίτια της πλατείας. Μερικά ξανάπεφταν μέσα στο πλήθος. Το μαγνήσιο έπαιρνε φωτιά, οιτρακατρούκες έσκαζαν και ξανάπεφταν μέσα στη κοσμοσυρροή. Δε χόρευαν πια στην πλατεία. Το ψιλοχάλικο κάτω ήταν πάρα πολύ βρεγμένο.

Η Μπρετ ήρθε με τον Μπιλ και μας συνάντησε. Μέσα στο

πλήθος κοιτάζαμε τον Δον Μανουέλ Ορκουίτο, βασιλιά των πυροτεχνημάτων, όρθιον σε μια μικρή εξέδρα, από όπου εκτόξευε μ' επιμέλεια τα μπαλόνια του με βεργούλες. Όρθιος, πάνω από το πλήθος, για να πετάει τα μπαλόνια του στον άνεμο. Ο άνεμος όμως τα έριχνε όλα καταγής, και το πρόσωπο του δον Μανουέλ Ορκουίτο φαινόταν σκεπασμένο με ιδρώτα, στο φως των περίπλοκων πυροτεχνημάτων του, που ξανάπεφταν μέσα στο πλήθος, θυθίζονταν, κυνηγιούνταν, έσκαζαν, τριζοβολούσαν ανάμεσα στα πόδια των ανθρώπων. Το πλήθος σύρλιαζε κάθε φορά που μια νέα φωτεινή χάρτινη σφαίρα έπαιρνε φωτιά και ξανάπεφτε.

- Χλευάζουν τον δον Μανουέλ, λέει ο Μπιλ.
- Πώς ξέρετε ότι λέγεται δον Μανουέλ; ρώτησε η Μπρετ.
- Το όνομά του είναι στο πρόγραμμα. Δον Μανουέλ Ορκουίτο, δημοτικός πυροτέχνης.
- *Γκλόμπος ιλουμινάδος*¹, λέει ο Μάικ, μια συλλογή από *γκλόμπος ιλουμινάδος*. Αυτό γράφει το πρόγραμμα.
- Ο άνεμος διασκόρπιζε τη στρατιωτική μουσική.
- Θα ήθελα να ιδώ ένα ν' ανεβαίνει, είπε η Μπρετ. Αυτός ο δον Μανουέλ πάει να σκάσει.
- Πιθανώς εργάστηκε βδομάδες ολόκληρες για να τα κατασκευάσει κατά τρόπο που να σχηματίζουν τις λέξεις: Ζήτω το Σαν Φερμέν, είπε ο Μπιλ.
- *Γκλόμπος ιλουμινάδος*, είπε ο μάικ, ένα σωρό σαχλά γκλόμπος ιλουμινάδος.
- Πάμε, λέει η Μπρετ. Δε θα μείνουμε εδώ.
- Η μεγαλειότητά της θέλει να πει κανένα ποτηράκι, είπε ο Μάικ.
- Πως μαντεύεις τα πράγματα! είπε η Μπρετ. Στο εσωτερικό, το καφενείο ήταν γεμάτο ασφυκτικά και γινόταν μεγάλος θόρυβος. Κανείς δεν πρόσεξε την είσοδό μας. Μας ήταν αδύνατο να δρούμε τραπέζι. Γινόταν τρομερός σαματάς.

1. Φωτεινές σφαίρες. Σ.Μ.

- Να βγούμε από δω, λέει ο Μπιλ.

Περιπατούσαμε εκείνη τη μέρα κάτω από τις αφ'δες. Άγγλοι και Αμερικανοί από το Μπιαρρίτζ, με κοστούμει σπορ, ήταν διασκορπισμένοι στα τραπέζια. Μερικές γυναίκες σκόπευαν με τα φασαμαίν τους τους περαστικούς. Είχαμε συναντήσει τυχαία μια φίλη του Μπιλ, από το Μπιαρρίτζ. Είχε καταλύσει με μίαν άλλη νεαρή στο Γκραν Οτέλ. Η άλλη κοπέλα είχε ημικρανία κι είχε πάει να κοιμηθεί.

- Να η ταβέρνα, λέει ο Μάικ.

Ήταν το μπαρ Μιλάνο, ένα μικρό αμαρτωλό μπαρ, όπου μπορούσες να φας και να χορέψεις στην πίσω αίθουσα. Καθήσαμε σ' ένα τραπέζι και παραγγείλαμε ένα μπουκάλι Φουνταδόρ. Δεν είχε πολύ κόσμο μέσα στο μπαρ και δε συνέβαινε τίποτα.

- Τι ελεεινό μέρος, είπε ο Μπιλ.

- Είναι ακόμη πολύ νωρίς.

- Να πάρουμε μαζί μας το μπουκάλι. Θα ξανάρθουμε αργότερα, λέει ο Μπιλ. Δε θέλω να μείνω εδώ μια τέτοια νύχτα.

- Πάμε να ιδούμε τους Εγγλέζους, λέει ο Μάικ. Μ' αρέσει φοβερά να κοιτάζω τους Εγγλέζους.

- Είναι τρομεροί, λέει ο Μπιλ. Από πού ξεφύτρωσαν;

- Έρχονται από το Μπιαρρίτζ, είπε ο Μάικ. Έρχονται για να ιδούν την τελευταία μέρα της περιεργής μικρής *φιέστας*.

- Θα τους δείξω εγώ *φιέστα*, λέει ο Μπιλ.

- Είστε εξαιρετικά όμορφη, λέει ο Μάικ στη φίλη του Μπιλ. Πότε ήρθατε εδώ;

- Αρχικά, Μάικ.

- Δεν αστειεύομαι. Είναι χαριτωμένη. Πού ήμουν; Πού είχα τα μάτια μου όλον αυτό τον καιρό; Είστε χαριτωμένη. Έχουμε συστηθεί; Ελάτε μαζί μου, Μπιλ; Θα προσφέρουμε μια *φιέστα* στους Εγγλέζους.

- Θα τους προσφέρω εγώ *φιέστα*, είπε ο Μπιλ. Τι διάβολο ήρθαν να κάμουν σ' αυτή τη *φιέστα*;

- Πάμε, λέει ο Μάικ. Μόνο οι τρεις μας. Θα προσφέρουμε

μα φιέστα σ' αυτούς τους βρωμιάρηδες τους Εγγλέζους. Ελπίζω ότι δεν είσαστε Εγγλέζα. Εγώ, είμαι Σκωτσέζος. Μισώ τους Εγγλέζους. Θα τους προσφέρω μια *φιέστα*. Πάμε, Μπιλ.

Από το παράθυρο είδαμε και τους τρεις να απομακρύνονται πιασμένοι αγκαζέ. Ρουκέτες ανέβαιναν από την πλατεία.

- Εγώ θα μείνω εδώ, λέει η Μπρετ.

- Θα μείνω μαζί σας, λέει ο Κοχν.

- Ω! όχι, λέει η Μπρετ. Για το Θεό, πηγαίνετε αλλού. Δε βλέπετε ότι ο Τζέικ κι εγώ θέλουμε να μιλήσουμε;

- Δεν το ήξερα, είπε ο Κοχν. Σκέφτηκα να μείνω εδώ γιατί είμαι λίγο μεθυσμένος.

- Λες και αυτό είναι λόγος για να μείνετε με ανθρώπους. Αν είστε μεθυσμένος, να πάτε να πλαγιαστείτε. Εμπρός λοιπόν, τραβάτε να κοιμηθείτε.

»Τον μεταχειρίστηκα πολύ σκληρά; ρώτησε η Μπρετ. (Ο Κοχν είχε φύγει). Θεέ μου, μου έχει γίνει μπελάς· δεν ξέρω τι να κάνω μ' αυτόν τον τύπο!

- Δεν προσθέτει και πολλά πράγματα στην αναψυχή.

- Μου χαλάει το κέφι!

- Είναι κακοαναθρεμμένος.

- Φριχτά κακοαναθρεμμένος. Και είχε μια τόσο ωραία ευκαιρία να συμπεριφερθεί καλά.

- Πιθανό να βρισκεται ακριβώς πίσω από την πόρτα και να περιμένει.

- Ναι, είναι ικανός να το κάνει. Ξέρω καλά πώς αισθάνεται. Μπορεί να πιστεύει πως αυτό δε θα σήμαινε απολύτως τίποτα.

- Το ξέρω.

- Κανείς δε θα φερνόταν τόσο άσχημα. Ω! μ' έχουν κουράσει όλες αυτές οι ιστορίες. Και ο Μάικλ, ο Μάικλ ήταν και αυτός πολύ χαριτωμένος.

- Ήταν τρομερά ενοχλητικό για τον Μάικλ.

- Ναι, αλλά αυτό δεν ήταν λόγος για να φερθεί σα γουρούνι.

- Οι άνθρωποι συμπεριφέρονται πάντα άσχημα, λέω. Πρέπει να τους αφήνουμε τον καιρό να το σκεφτούν.

- Εσύ δε θα φερνόσουν άσχημα. (Η Μπρετ με κοίταξε).

- Θα φερνόμουν ηλίθια, όπως ακριβώς κι ο Κοχν, λέω.

- Χρυσέ μου, δεν πρέπει να λες ανοησίες.

- Εντάξει, λέγε ό,τι θέλεις.

- Μην παριστάνεις τον κακό. Δεν έχω παρά μόνο εσένα, κι είμαι τόσο απογοητευμένη απόψε.

- Έχεις τον Μάικ.

- Ναι, ο Μάικ, ήταν πολύ ωραίος!

- Ω! λέω, μήπως θαρρείς πως είναι ευχάριστο για τον Μάικ να έχει τον Κοχν εδώ, να τον βλέπει όλη την ώρα μαζί σου;

- Εσύ πιστεύεις ότι δεν το ξέρω, χρυσέ μου; Σε παρακαλώ, μη με στενοχωρείς περισσότερο.

Δεν είδα ποτέ άλλοτε την Μπρετ τόσο εκνευρισμένη. Απέφευγε να με κοιτάζει και κάρφωνε το βλέμμα της στον αντικρινό της τοίχο.

- Θέλεις να πάμε μια βόλτα;

- Ναι, πάμε.

Ξαναβούλωσα το μπουκάλι με το Φουνταδόρ και το έδωσα πάλι στον μπάραμαν.

- Ας πιούμε ακόμη ένα ποτήρι, λέει η Μπρετ. Έχω τα νεύρα μου, δεν ξέρω πώς.

Ήπιαμε ο καθένας από ένα ποτήρι γλυκό αμοντιλλάδο.

- Πάμε, λέει η Μπρετ.

Καθώς βγαίναμε, είδα τον Κοχν που απομακρυνόταν κάτω από τις αδίψες.

- Ήταν εδώ, λέει η Μπρετ.

- Δεν μπορεί ν' απομακρυνθεί από σένα.

- Τον φουκαρά.

- Εγώ δεν τον λυπάμαι. Τον μισώ.

- Κι εγώ τον μισώ. (Αναρρίγησε). Μισώ τον καταραμένο του καημό.

Πιασμένοι αγκαζέ, πήραμε ένα μικρό δρομάκι για ν' αποφύγουμε το πλήθος και τα φώτα της πλατείας. Ο δρόμος ήταν σκοτεινός, και βρεγμένος, και τον ακολουθήσαμε ως τα φρού-

ρια, στην παρυφή της πόλης. Περάσαμε μπρος από ταβέρνες, που το φως τους ξεχυνόταν από τις ανοιχτές πόρτες και χανόταν στα σκοτάδια. Δρόμοι καταμουσκεμένοι, κύματα μουσικής...

- Θέλεις να μπεις;
- Όχι.

Αφού διασχίσαμε το βρεγμένο χορτάρι, φτάσαμε στον τοίχο των φρουριών. Άπλωσα μια εφημερίδα πάνω στην πέτρα και η Μπρετ κάθησε. Το σκοτάδι τύλιγε την πεδιάδα και μπορούσαμε να βλέπουμε τα βουνά. Ο άνεμος φυσούσε πολύ ψηλά κι έσπρωχνε τα σύννεφα μπρος από το φεγγάρι. Πίσω μας βρίσκονταν δέντρα και η σκιά της μητρόπολης και η πόλη, σαν σκιαγραφία στο σεληνόφωτο.

- Έλα, μη στενοχωρείσαι, λέω.
- Αισθάνομαι θανάσιμη θλίψη, λέει η Μπρετ. Ας μη μιλάμε.

Αγναντεύαμε την πεδιάδα. Οι μακριές σειρές των δέντρων ήταν μαύρες μέσα στο φως του φεγγαριού. Στο δρόμο που σκαρφάλωνε στο βουνό έβλεπες τα φανάρια ενός αυτοκινήτου. Επάνω ψηλά, στην κορυφή του βουνού, τα φώτα του κάστρου κάτω, αριστερά, το ποτάμι. Είχε φουσκώσει ύστερα από τις βροχές κι ήταν μαύρο και λείο. Τα δέντρα ορθώνονταν σκοτεινά, στις δυο όχθες. Μέναμε εκεί, καθισμένοι κι αγναντεύαμε. Η Μπρετ κοίταζε στυλά, ολόγεια μπροστά της. Άξαφνα αναορίγησε.

- Κάνει κρύο.
- Θέλεις να γυρίσουμε;
- Από το πάρκο.

Κατεθήκαμε. Ο ουρανός σκεπαζόταν και πάλι από σύννεφα. Στο πάρκο, κάτω από τα δέντρα, ήταν σκοτεινά.

- Τζέικ; μ' αγαπάς ακόμη;
- Ναι, λέω.
- Γιατί είμαι μια γυναίκα χαμένη, είπε η Μπρετ.
- Γιατί το λες αυτό;
- Ναι, είμαι μια χαμένη γυναίκα. Έχω ξετρελλαθεί μ' αυτόν

τον μικρό Ρομέρο. Πιστεύω πως είμαι ερωτευμένη μαζί του.

- Αν ήμουν εσύ, θα απείχα.
- Δεν μπορώ... Είμαι μια χαμένη. Κάτι με ξεσχίζει μέσα μου...
- Δεν πρέπει.
- Δεν μπορώ να το εμποδίσω. Δεν μπόρεσα ποτέ να ελέγξω τον εαυτό μου.
- Θα πρέπει να τον εμποδίσεις.
- Πώς θέλεις να τον σταματήσω. Δεν μπορώ να σταματήσω τα πράγματα. Να, πιάσε το νιώθεις αυτό;
- Το χέρι της έτρεμε.
- Έτσι τρέμω ολόκληρη.
- Δεν πρέπει.
- Δεν μπορώ να το εμποδίσω. Είμαι χαμένη τώρα όπως και να το κάνεις. Δε βλέπεις λοιπόν τη διαφορά;
- Όχι.
- Πρέπει να κάμω κάτι. Πρέπει να κάμω κάτι. Πρέπει οπωσδήποτε. Έχω χάσει κάθε ίχνος φιλότιμου.
- Αυτό δεν είναι λόγος για να κάνεις αυτό το πράγμα.
- Ω! όχι χρυσέ μου, μην είσαι κακός. Πιστεύεις πως είναι αστείο να έχω αυτόν τον βρωμο-Εβραίο διαρκώς γύρω μου και τον Μάικ με αυτό του το φέρισο;
- Ξέρω.
- Δεν μπορώ ωστόσο να βρίσκομαι διαρκώς μεθυσμένη.
- Όχι.
- Ω, σε παρακαλώ, χρυσέ μου, μη μ' εγκαταλείψεις. Μη μ' εγκαταλείψεις. Βοήθησέ με να βγω από αυτή την κατάσταση.
- Ευχαρίστως.
- Δε λέω πως αυτό είναι καλό. Αν και, προσωπικά, βρίσκω πως αυτό είναι πάρα πολύ καλό. Ο Θεός ξέρει ότι ποτέ άλλοτε δεν είχα νιώσει τόσο παλιογυναίκα.
- Τι θέλεις να κάμω;
- Έλα, λέει η Μπρετ. Ας προσπαθήσουμε να τον ξαναβρούμε.

Προχωρήσαμε μαζί στο μονοπάτι, που ήταν στρωμένο με ψιλοχάλικο, μέσα στη σκοτεινιά του πάρκου, κάτω από τα δέντρα· έπειτα, μετά τα δέντρα, διαβήκαμε το κιγκλίδωμα και πήραμε το δρόμο που ξανάφερνε στην πόλη.

Ο Πέδρο Ρομέρο ήταν στο καφενείο. Καθόταν σ' ένα τραπέζι με άλλους ταυρομάχους και κριτικούς. Όλοι κάπνιζαν πούρα. Όταν μπήκαμε, σήκωσαν τα μάτια. Ο Ρομέρο χαμογέλασε και υποκλίθηκε. Καθήσαμε σ' ένα τραπέζι, στο μέσο σχεδόν της αίθουσας.

- Πες του να έρθει εδώ να πάρουμε κάτι.
- Όχι έτσι αμέσως. Θα έρθει.
- Δεν μπορώ να τον κοιτάζω.
- Είναι ευχάριστο να κοιτάζεις, λέω.
- Έκανα πάντα ακριδώς αυτό που ήθελα.
- Το ξέρω.
- Αισθάνομαι τόσο παλιογυναίκα.
- Τι θέλεις; λέω.
- Θεέ μου, λέει η Μπρετ. Τι δάσανα που τραβάει μια γυναίκα!
- Αλήθεια;
- Ω! νιώθω τόσο παλιοθήλυκο...

Κοίταξα πάνω από το τραπέζι. ο Πέδρο Ρομέρο χαμογέλασε. Είπε κάτι στους άλλους ανθρώπους του τραπεζιού του και σηκώθηκε. Σίμωσε στο τραπέζι μας. Σηκώθηκα και σφίξαμε τα χέρια.

- Θέλετε να πάρετε κάτι;
- Εσείς θα πρέπει να πάρετε κάτι μαζί μου, λέει.

Κάθησε, αφού ζήτησε την άδεια της Μπρετ, χωρίς να πει λέξη. Ήταν πολύ καλοαναθρεμμένος. Αλλά κάπνιζε πάντα το πούρο του. Αυτό ταίριαζε πολύ με το πρόσωπό του.

- Σας αρέσουν τα πούρα; ρώτησα.
- Ω, ναι. Καπνίζω πάντα πούρα.

Αυτό αποτελούσε μέρος του συστήματός του για την απόκτηση κύρους. Τον έκανε να φαίνεται μεγαλύτερος στα χρόνια.

Πρόσεξα το δέρμα του. Ήταν φωτεινό και λείο, και πολύ μελαχροινό. Στο ένα μήλο του προσώπου είχε μια τριγωνική ουλή. Τον είδα που κοίταζε τη Μπρετ. Ένωθε πως υπήρχε κάτι ανάμεσά τους. Θα πρέπει να το ένωσε όταν του έσφιξε το χέρι. Προχωρούσε με πολλή περίσκεψη. Πιστεύω πως ήταν σίγουρος, αλλά δεν ήθελε να διακινδυνέψει κάποιο λαθεμένο βήμα.

- Θα πάρετε μέρος στις αυριανές ταυρομαχίες; ρώτησα.
- Ναι, λέει. Ο Αλγκαμπένο τραυματίστηκε σήμερα στη Μαδρίτη. Το ξέρατε;
- Όχι, λέω. Σοβαρά;
- Κούνησε το κεφάλι.
- Τίποτα. Εδώ.
- Έδειξε το χέρι του. Η Μπρετ το έπιασε και του άνοιξε τα δάχτυλα.
- Ω! λέει αγγλικά, ξέρετε να λέτε την τύχη;
- Κάπου-κάπου. Σας πειράζει αυτό;
- Καθόλου. Μ' αρέσει. (Άπλωσε την παλάμη του ανοιχτή πάνω στο τραπέζι). Πέστε μου ότι θα ζω πάντα και ότι θα γίνω εκατομμυριούχος.

Ήταν πάντα πολύ ευγενικός, αλλά τώρα ένωθε πιο σίγουρος για τον εαυτό του.

- Για κοιτάξτε, είπε, βλέπετε ταύρους στην παλάμη μου;
- Άρχισε να γελάει. Το χέρι του ήταν πολύ ωραίο και η χούφτα του λεπτή.
- Υπάρχουν χιλιάδες ταύροι, λέει η Μπρετ.
- Δεν ήταν πια καθόλου νευρική. Ήταν γοητευτική.
- Εντάξει, λέει γελώντας ο Ρομέρο. Έχουν χίλια ντούρος¹ ο καθένας. Πέστε μου και τίποτα άλλο.
- Είναι ένα καλό χέρι, λέει η Μπρετ. Πιστεύω πως θα ζήσει πάρα πολύ.
- Πέστε το σε μένα, όχι στο φίλο σας.

1. Ασημένιο ισπανικό νόμισμα. Σ.Μ.

- Είπα ότι θα ζήσετε πάρα πολλά χρόνια.
- Ξέρω, λέει ο Ρομέρο. Δε θα πεθάνω ποτέ.

Χτύπησα το τραπέζι με τις άκριες των δαχτύλων. Ο Ρομέρο το πρόσεξε. Κούνησε το κεφάλι του.

- Όχι, μην το κάνετε αυτό. Οι ταύροι είναι οι καλύτεροι φίλοι μου.

Μετέφρασα στην Μπρετ αυτό που είπε.

- Σκοτώνετε τους φίλους σας; είπε η Μπρετ.

- Πάντα, λέει στ' αγγλικά. (Άρχισε να γελά). Για να τους εμποδίσω να με σκοτώσουν.

Την κοίταξε πάνω από το τραπέζι.

- Ξέρετε καλά αγγλικά.

- Ναι, λέει, αρκετά καλά μερικές φορές. Αλλά δεν πρέπει να μαθευτεί. Θα έκανε πολύ κακή εντύπωση ένας τορέρο που μιλάει αγγλικά.

- Γιατί; ρώτησε η Μπρετ.

- Αυτό θα ήταν κακό. Δε θ' άρεσε στον κόσμο κάτι τέτοιο.

Όχι ακόμη.

- Γιατί όχι;

- Να, δεν θα τους άρεσε. Δεν είναι στο είδος των ταυρομάχων αυτό το πράγμα.

- Ποιο είναι το είδος των ταυρομάχων;

Γέλασε, χαμήλωσε το καπέλλο του πάνω στα μάτια του, άλλαξε τη θέση του πούρου του στα χείλη του και την έκφραση του προσώπου του και είπε:

- Σαν αυτούς εκεί στο τραπέζι.

Κοίταξα. Είχε μιμηθεί ακριβώς την έκφραση του Νασιονάλ.

Χαμογέλασε με τη φυσική του έκφραση.

- Όχι, πρέπει να ξεχάσω τ' αγγλικά.

- Μην τα ξεχνάτε κιόλας, λέει η Μπρετ.

- Όχι;

- Όχι.

Ξανάρχισε να γελά.

- Θα μ' άρεσε ένα καπέλο σαν κι αυτό, λέει η Μπρετ.

- Εντάξει. Θα σας προμηθέψω ένα.

- Πολύ καλά. Μην το ξεχάσετε.

- Μην φοβάστε. Θα σας βρω ένα απόψε.

Σηκώθηκα. Ο Ρομέρο σηκώθηκε κι αυτός.

- Μην σηκώνεστε, λέω, πάω να βρω τους φίλους μας να τους φέρω εδώ.

Με κοίταξε προσεχτικά. Ήταν το αποφασιστικό βλέμμα για να με ρωτήσει αν τα είχε καταλάβει όλα καλά. Ναι, είχε καταλάβει τέλεια.

- Καθήστε, του λέει η Μπρετ, και μάθετέ μου ισπανικά.

Κάθησε και την κοίταξε πάνω από το τραπέζι. Βγήκα. Οι άνθρωποι που κάθονταν στο τραπέζι των ταυρομάχων με κάρφωσαν με τις σκληρές ματιές τους.

Αυτό δεν ήταν ευχάριστο. Είκοσι λεπτά αργότερα, όταν ξαναγύρισα στο καφενείο, η Μπρετ και ο Πέδρο Ρομέρο είχαν φύγει. Τα ποτήρια του καφέ και τα τρία άδεια ποτήρια του λικέρ ήταν ακόμη στο τραπέζι. Ένα γκαρσόνι κατέφτασε μ' ένα σφουγγαρόπανο. Πήρε τα ποτήρια και σκούπισε το τραπέζι.

XVII

Βρήκα τον Μπιλ, τον Μάικ και την Έντνα εμπρός στο μπαρ Μιλάνο. Έντνα ήταν το όνομα της κοπέλας.

- Μας έβγαλαν έξω, είπε η Έντνα.
- Η αστυνομία, λέει ο Μάικ. Υπάρχουν άνθρωποι εκεί μέσα που δε με αγαπούν.
- Τέσσερις φορές τους εμπόδισα να χτυπηθούν, λέει η Έντνα. Θα πρέπει να με βοηθήσετε.
- Ο Μπιλ ήταν κόκκινος.
- Γυρίστε πίσω, Έντνα, λέει. Γυρίστε να χορέψετε με τον Μάικ.
- Είναι ηλίθιο, λέει η Έντνα. Αυτό θα προκαλέσει κι άλλους καβγάδες.
- Βρωμογούρουνα του Μπιαρρίτζ, είπε ο Μπιλ.
- Ελάτε, λέει ο Μάικ. Στο κάτω-κάτω είναι ταβέρνα. Δεν μπορούν να μονοπωλήσουν μια ολόκληρη ταβέρνα.
- Τον καημένο τον Μάικ, λέει ο Μπιλ. Αυτά τα παλιογούρουνα οι Εγγλέζοι έρχονται εδώ για να προσβάλουν τον Μάικ και να επιχειρήσουν να χαλάσουν τη φιάστα.
- Είναι τόσο ελεεινοί, λέει ο Μάικ. Μισώ τους Εγγλέζους.
- Δεν έχουν το δικαίωμα να προσβάλλουν τον Μάικ. Δεν θα το επιτρέψω. Τι τους νοιάζει αν χρεοκόπησε;
- Τι τους νοιάζει; λέει ο Μάικ. Εμένα δε με νοιάζει καθόλου. Ούτε τον Τζέικ τον νοιάζει. Και σας, σας πειράζει εσάς καθόλου;

- Εμένα, όχι, λέει η Έντνα. Χρεοκοπήσατε;
- Μα φυσικά. Το ίδιο σου κάνει, ε, Μπιλ;
- Ο Μπιλ αγκάλιασε με το χέρι του το λαιμό του Μάικ.
- Μα το Θεό, θα ήθελα να είχα κηρύξει πτώχευση κι εγώ. Θα έδειχνα εγώ σ' αυτούς τους μπάσταρδους ποιός είμαι...
- Κατά βάθος, δεν είναι παρά Εγγλέζοι. Αυτό που λέει ένας Εγγλέζος και το τίποτα είναι το ίδιο πράγμα.
- Τα βρωμογούρουνα, λέει ο Μπιλ. Θέλω να τους πετάξω έξω.
- Μπιλ (η Έντνα με κοίταξε), σας παρακαλώ, Μπιλ, μη ξαναπάτε εκεί κάτω. Είναι πολύ βλάκες.
- Αυτό είναι, λέει ο Μάικ. Είναι βλάκες. Το ήξερα καλά πως ήταν βλάκες.
- Δεν έχουν το δικαίωμα να λένε τέτοια πράγματα για τον Μάικ, λέει ο Μπιλ.
- Τους γνωρίζεις; λέω στον Μάικ.
- Όχι. Δεν τους έχω ξαναδεί. Αυτοί λένε πως με γνωρίζουν.
- Δε θα το υποφέρω, λέει ο Μπιλ.
- Ελάτε. Πάμε στο Σουίζο, λέω.
- Είναι φίλοι της Έντνα, από το Μπιαρρίτζ, λέει ο Μπιλ.
- Είναι ηλίθιοι, αυτό είν' όλο, λέει η Έντνα.
- Ένας απ' αυτούς είναι ο Τσάρλυ Μπλάκμαν, από το Σικάγο, λέει ο Μπιλ.
- Δεν έχω πάει ποτέ στο Σικάγο, λέει ο Μάικ. Την Έντνα την έπιασε ένα τρελό γέλιο.
- Πάρτε με από δω, λέει, κύριοι χρεοκόποι.
- Τι συνέβηκε; ρώτησα την Έντνα.
- Διασχίζαμε την πλατεία για να πάμε στο Σουίζο. Ο Μπιλ είχε εξαφανιστεί.
- Δεν ξέρω, αλλά κάποιος κάλεσε την αστυνομία για να βγάλει τον Μάικ από την πίσω αίθουσα. Ήταν κάποιιοι που είχαν γνωρίσει τον Μάικ στις Κάννες. Τι μπορεί να έκαμε ο Μάικ;

– Μπορεί να τους οφείλει χρήματα, λέω, αυτό είναι πάντα που κάνει τους ανθρώπους να γκρινιάζουν.

Στην πλατεία, άνθρωποι σχημάτιζαν ουρά σε δυο σειρές εμπρός από τις θυρίδες των εισιτηρίων. Ήταν καθισμένοι σε καρέκλες ή κουκουδισμένοι κατάχαμα, ανάμεσα σε κουβέρτες κι εφημερίδες. Περίμεναν ν' ανοίξουν οι θυρίδες το πρωί, για να πάρουν τις θέσεις τους για τις ταυρομαχίες. Ο ουρανός είχε ξαστερώσει και το φεγγάρι έλαμπε. Μερικοί μέσα στην ουρά κοιμόνταν.

Δεν είχαμε προφτάσει να καθήσουμε στο καφενείο Σουίζο, όταν έφτασε ο Ρόμπερτ Κοχν. Είχαμε μόλις παραγγείλει Φου-εταδόρ.

- Πού είναι η Μπρετ; ρώτησε.
- Δεν ξέρω.
- Ήταν μαζί σου.
- Θα πήγε για ύπνο.
- Όχι.
- Δεν ξέρω πού είναι.
- Το ξέρω πού είναι.
- Το ξέρεις πολύ καλά.
- Κλείστο.
- Πες μου πού είναι η Μπρετ.
- Δεν πρόκειται να σου πω τίποτα.
- Ξέρεις πού είναι.
- Και αν το ήξερα δε θα σου το έλεγα.
- Ω! άσε μας ήσυχους, Κοχν, φώναξε ο Μάικ από το τραπέζι.
- Η Μπρετ το έσκασε με το μικρό ταυρομάχο. Έφυγαν για γαμήλιο ταξίδι.
- Πάψτε.
- Αφήστε μας λοιπόν ήσυχους, είπε ο Μάικ βαριεστημένα.
- Όστε είναι αλήθεια; (Ο Κοχν στράφηκε προς εμένα).
- Παράτα μας ήσυχους.
- Θα σε κάνω να μιλήσεις (Έκαμε ένα δήμα εμπρός). Νταβα-τζή!

Ρίχτηκα επάνω του και έσκυψε. Είδα το πρόσωπό του να βουτάει στο πλάι, μέσα στο φως. Με χτύπησε και κωλοκάθησα στο πλακόστρωτο. Καθώς δοκίμαζα να σηκωθώ όρθιος, με χτύπησε δυο φορές. Κυλίστηκα ανάσκελα, κάτω από το τραπέζι. Ήξερα πως έπρεπε να σηκωθώ και να τον χτυπήσω. Ο Μάικ με βοήθησε. Κάποιος μου έχυσε μια κανάτα νερό στο κεφάλι. Ο Μάικ με είχε αγκαλιάσει με το ένα του χέρι και δρέθηκα καθισμένος σε μια καρέκλα. Ο Μάικ μου τραβούσε τ' αφτιά.

- Εγώ αυτό το λέω νοκ-άουτ, είπε ο Μάικ.
- Πού ήσουν εσύ;
- Ω! εδώ ήμουν.
- Δεν ήθελες ν' ανακατευτείς;
- Έριξε και τον Μάικ, είπε η Έντνα.
- Ναι, αλλά δε μ' έριξε νοκ-άουτ, είπε ο Μάικ. Περιορίστη-κα να μείνω ξαπλωμένος καταγής.
- Αυτά τα πράγματα συμβαίνουν κάθε βράδι στη φιέστα σας; ρώτησε η Έντνα.
- Νιώθω καλύτερα τώρα, λέω. Έχω ακόμη μιαν ελαφριά ζαλάδα.
- Πολλά γκαρσόνια κι ένα πλήθος άνθρωποι έκαναν κύκλο γύρω μας.
- Βάγια, είπε ο Μάικ. Εμπρός, τραβάτε στη δουλειά σας. Τα γκαρσόνια διασκόρπισαν τους ανθρώπους.
- Άξιζε τον κόπο να τον ιδεί κανείς, είπε η Έντνα. Θα πρέπει να είναι μποξέρ.
- Ναι.
- Θα ήθελε πολύ να ήταν εδώ και ο Μπιλ. Θα ήθελα να ιδώ να ρίχνει κάτω και τον Μπιλ. Πάντοτε το ήθελα να ιδώ κάποιον να τσουβαλιάζει τον Μπιλ. Έναν τέτοιον όγκο.
- Έλπιζα πως θα χτυπούσε το γκαρσόνι, είπε ο Μάικ, και θα τον πιάνανε. Θα ήθελα να ιδώ τον Ρόμπερτ Κοχν στη φυλακή.
- Όχι, λέω.

– Ω! όχι, είπε η Έντνα. Μη σκέφτεστε τέτοια πράγματα.
 – Μα, ναι, λέει ο Μάικ. Δεν είμαι από τους τύπους που τους αρέσει να τους χτυπούν. Γι' αυτό ακριβώς και δεν κάνω κανένα σπορ. (Ο Μάικ ήπιε μια ποτηριά). Δε μ' άρεσε ποτέ το κυνήγι. Διατρέχεις πάντα τον κίνδυνο να σου πέσει αποπάνω το άλογο. Πώς πας Τζέικ;

– Πολύ καλά.

– Είστε χαριτωμένος, λέει η Έντνα στον Μάικ. Αλήθεια έχετε κηρύξει πτώχευση;

– Μια πτώχευση τρομερή, λέει ο Μάικ. Χρωστάω λεφτά σε όλο τον κόσμο. Εσείς δε χρωστάτε λεφτά;

– Εγώ, τόνους.

– Χρωστάω λεφτά σ' όλο τον κόσμο, είπε ο Μάικ. Δανείστηκα απόψε εκατό πεσέτες από τον Μοντόγια.

– Πάμε λοιπόν! λέω.

– Θα του τα επιστρέψω, λέει ο Μάικ. Επιστρέφω πάντα όλα όσα χρωστάω.

– Γι' αυτό χρεοκοπήσατε, λέει η Έντνα.

Σηκώθηκα. Τους είχα ακούσει να μιλούν από πολύ μακριά. Μου φαινόταν πως όλα όσα είχαν συμβεί δεν ήταν παρά μια άσχημη κωμωδία.

– Επιστρέφω στο ξενοδοχείο, λέω.

Έπειτα τους άκουσα να μιλούν για μένα.

– Πιστεύετε πως είναι σε θέση;... ρωτούσε η Έντνα.

– Καλά θα κάναμε να πηγαίναμε μαζί του.

– Είμαι εντάξει, λέω, μη με συνοδεύσετε. Θα σας ξαναδώ σε λίγο.

Απομακρύνθηκα από το καφενείο. Εκείνοι κάθονταν στο τραπέζι. Στράφηκα και κοίταξα, αυτούς και τα άδεια τραπέζια. Ένα γκαρσόνι καθόταν σ' ένα τραπέζι, με το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια του.

Ενώ γύριζα στο ξενοδοχείο, μου φαινόταν ότι στην πλατεία όλα ήταν καινούργια και αλλαγμένα. Ήταν η πρώτη φορά που έβλεπα τα δέντρα, τα κοντάρια των σημαίων, την πρόσοψη του

θεάτρου. Όλα ήταν διαφορετικά. Είχα την ίδια αίσθηση όπως μια μέρα που είχα λείψει για να παίξω ποδόσφαιρο και γύριζα με τα πράγματά μου στη βαλίτσα μου. Ανέβαινα από το σταθμό στην πόλη όπου είχα περάσει όλη μου τη ζωή, κι όλα μου φαινόταν καινούργια. Κούρευαν τις πελούζες κι έκαιγαν τα φύλλα στο δρόμο, και σταμάτησα για ώρα και κοίταξα. Όλα μου φαινόταν παράξενα. Έπειτα συνέχισα το δρόμο μου και τα πόδια μου μου φαινόταν πολύ μακριά, κι όλα μου φαινόταν πολύ μακριά, και δεν μπορούσα να ακούσω τα πόδια μου που βιάζαν σε μεγάλη απόσταση. Από την αρχή του ματς, είχα δεχτεί ένα χτύπημα στο κεφάλι. Ήταν σαν τη διάβαση αυτής της πλατείας. Σαν αυτό το ανέβασμα της σκάλας του ξενοδοχείου. Μου χρειάστηκε πολλή ώρα για ν' ανεβώ τη σκάλα κι είχα την εντύπωση πως κουβαλούσα τη βαλίτσα μου. Στο δωμάτιό μου υπήρχε φως. Ο Μπιλ βγήκε από μέσα κι ήρθε να με συναντήσει στο διάδρομο.

– Άκουσε, λέει, ανέβα να ιδείς τον Κοχν. Είχε μια ιστορία και θέλει να σε ιδεί.

– Ας πάει να κόψει το λαιμό του.

– Έλα, ανέβα να τον δεις.

Δεν ήθελα ν' ανεβώ στο άλλο πάτωμα.

– Γιατί με κοιτάζεις έτσι;

– Δε σε κοιτάζω. Ανέβα να ιδείς τον Κοχν. Δεν πάει καθόλου καλά.

– Δεν είναι πολλή ώρα που ήσουν μεθυσμένος, λέω.

– Εξακολουθώ να είμαι πάντα, λέει ο Μπιλ, αλλά ανέβα να ιδείς τον Κοχν. Θέλει να σε ιδεί.

– Καλά, λέω.

Δεν ήταν παρά ζήτημα σκάλας. Ανέβηκα, κουβαλώντας τη βαλίτσα μου—φάντασμα. Προχώρησα στο διάδρομο ως το δωμάτιο του Κοχν. Η πόρτα ήταν κλειστή. Χτύπησα.

– Ποιος είναι;

– Μπάρνες.

– Έμπα, Τζέικ.

Άνοιξα την πόρτα. Μπήκα και ακούμπησα τη βαλίτσα μου. Το δωμάτιο δεν είχε φως. Ο Κοχν είχε πλαγιασει μπρούμυτα στο κρεβάτι του, μέσα στο σκοτάδι.

– Γεια σου, Τζέικ!

– Μη με λες Τζέικ.

Στεκόμουν όρθιος στο κατώφλι της πόρτας. Με αυτόν ακριβώς τον τρόπο είχα γυρίσει στο δωμάτιό μου. Αυτό που χρειαζόμουν τώρα ήταν ένα ζεστό μπάνιο. Ένα μπάνιο ζεστό και βαθύ, για να ξαπλώσω μέσα όσο μακρός είχα.

– Πού είναι το μπάνιο; ρώτησα.

Ο Κοχν έκλαιγε. Ήταν εκεί, δακρυσμένος, μπρούμυτα πάνω στο κρεβάτι του. Φορούσε ένα λευκό πουκάμισο του πόλο, σαν αυτά που φορούσε στο Πρίνσετον. Λυπάμαι Τζέικ. Σε παρακαλώ, συγχώρεσέ με.

– Να σε συγχωρέσω; Άντε παράτα με.

– Σε παρακαλώ, συγχώρεσέ με, Τζέικ.

Δεν είπα τίποτα. Στεκόμουν εκεί στο κατώφλι της πόρτας.

– Ήμουν τρελός. Θα πρέπει να το κατάλαβες.

– Ω! καλά.

– Είναι η Μπρετ, καταλαβαίνεις. Δεν μπόρεσα να το ανεχτώ αυτό.

– Με αποκάλεσες νταβατζή.

Αδιαφορούσα για όλα. Ήθελα ένα ζεστό μπάνιο σε βαθύ νερό.

– Ξέρω. Σε παρακαλώ, μη μου το θυμίζεις αυτό. Με είχε πιάσει τρέλα.

– Εντάξει.

Έκλαιγε. Η φωνή του ήταν αστεία. Ήταν εκεί ξαπλωμένος στο κρεβάτι, μέσα στο σκοτάδι, με το λευκό του πουκάμισο. Το πουκάμισό του του πόλο.

– Φεύγω αύριο το πρωί.

Έκλαιγε αθόρυβα.

– Δεν μπόρεσα να το ανεχτώ αυτό από την Μπρετ, αυτό είν' όλο. Υπέφερα τόσο πολύ, Τζέικ. Ήταν τρομερό. Όταν τη

βρήκα εδώ κάτω, η Μπρετ μου φέρθηκε σα να ήμουν ένας ξένος. Δεν μπόρεσα να το υποφέρω. Ζήσαμε μαζί στο Σαιν-Σεμπασιέν. Νομίζω πως το ξέρεις. Δεν μπορώ πια να σταθώ εδώ.

Έμενε πάντα πλαγιασμένος στο κρεβάτι του.

– Άντε, λέω, εγώ πάω να κάμω ένα μπάνιο.

– Δεν είχα άλλο φίλο από σένα, και αγαπούσα την Μπρετ.

– Άντε, γεια σου, του λέω.

– Πιστεύω πως είναι ανώφελο, λέει. Πιστεύω πως είναι εντελώς ανώφελο.

– Τι;

– Όλα. Σε παρακαλώ, πες μου ότι με συγχωρείς.

– Μα ναι, λέω, ας το ξεχάσουμε πια.

– Βρισκόμουν σε μια τέτοια κατάσταση... Είχα τόσο πολύ πληγωθεί, Τζέικ. Τώρα τέλειωσαν όλα. Όλα.

– Τότε, γεια σου, λέω. Πρέπει να πηγαίνω.

Κυλίστηκε, κάθησε στην άκρη του κρεβατιού και σηκώθηκε.

– Αντίο, Τζέικ, είπε. Δε θα μου σφίξεις το χέρι;

– Μα ναι, γιατί όχι;

Σφίξαμε τα χέρια. Μέσα στο σκοτάδι δεν μπορούσα να ιδώ καθαρά το πρόσωπό του.

– Λοιπόν, λέω, αύριο το πρωί.

– Αναχωρώ αύριο το πρωί.

– Α! ναι, λέω.

Βγήκα. Ο Κοχν ήταν όρθιος στο κατώφλι του δωματίου του.

– Δεν αισθάνεσαι άσχημα, Τζέικ; ρώτησε.

– Ω, όχι! λέω. Πάω μια χαρά.

Δεν κατάφερα να δω το μπάνιο. Επιτέλους, το βρήκα. Είχε μια πέτρινη μπανιέρα πολύ βαθιά. Άνοιξα τους ρουμπινέδες, αλλά το νερό δεν έτρεξε. Κάθησα στην άκρη της μπανιέρας. Όταν σηκώθηκα για να φύγω, πρόσεξα ότι είχα δγάλει τα παπούτσια μου. Άρχισα να το ψάχνω, τα βρήκα και τα κουβάλησα κάτω. Βρήκα το δωμάτιό μου, μπήκα. Ξεντόθηκα και έπεσα στο κρεβάτι.

Εύπνησα από τον πονοκέφαλο και το θόρυβο των τραγουδιστών που περνούσαν στο δρόμο. Θυμήθηκα ότι είχα υποσχεθεί να πάω την Έντα, τη φίλη του Μπιλ, να ιδεί τους ταύρους που διασχίζουν την πόλη για να πάνε στις αρένες. Ντύθηκα και κατέβηκα τη σκάλα, έπειτα βγήκα στη δροσιά του πρωινού. Άνθρωποι διέσχιζαν την πλατεία, σπεύδοντας προς τις αρένες. Στην άκρη της πλατείας, δυο σειρές άτομα στέκονταν εμπρός στις θυρίδες των εισιτηρίων. Περίμεναν πάντα ν' αρχίσει η πώληση, στις επτά η ώρα. Βιάστηκα να διασχίσω το δρόμο για να μπω στο καφενείο. Το γκαρσόνι μου είπε πως οι φίλοι μου είχαν έρθει και είχαν ξαναφύγει.

– Πόσοι ήταν;

– Δυο κύριοι και μια κυρία.

Όλα πήγαιναν καλά. Ο Μπιλ και ο Μάικ ήταν με την Έντα. Η κοπέλλα είχε φοβηθεί χτες το βράδι ότι θα πέθαιναν από το μεθύσι. Γι' αυτό ακριβώς κι είχαμε συμφωνήσει ότι θα πήγαινα να την πάρω. Ήπια έναν καφέ κι έσπευσα σαν τους άλλους προς τις αρένες. Αισθανόμουν τώρα πως είχα βρει εντελώς τη νηφαλιότητά μου. Το μόνο που είχα ήταν αυτός ο πονοκέφαλος. Όλα μου φαίνονταν αδρά και καθαρά, και η πόλη ανάδινε μιαν οσμή πρωινού. Το διάστημα που χώριζε την πόλη από τις αρένες ήταν λασπερό. Το πλήθος είχε μαζευτεί κατά μήκος του διαφράγματος που κατέληγε στις αρένες, και τα εξωτερικά μπαλκόνια, στην κορυφή των αρένων, μαυρολογούσαν από κόσμο. Άκουσα τη ρουκέτα και είδα ότι δεν είχα το χρόνο να φτάσω στις αρένες για να ιδώ την είσοδο των ταύρων. Τρύπωσα λοιπόν ανάμεσα στο πλήθος ίσαμε το διάφραγμα. Με είχαν στριμώξει άσχημα πάνω στις σανίδες του φράχτη. Ανάμεσα στα δυο διαφράγματα, η αστυνομία ελευθέρωνε το πέρασμα. Οι άνθρωποι, ήσυχα ή με δήμα γυμναστικής, κατευθύνονταν προς τις αρένες. Έπειτα, κατέφτασαν τρέχοντας μερικά άτομα. Ένας μεθυσμένος γλίστρησε κι έπεσε. Οι χωροφύλακες τον άρπαξαν και τον έβαλαν πίσω από το διάφραγμα. Τώρα το πλήθος έτρεχε πολύ γρήγορα. Μια πελώ-

ρια κραυγή υψώθηκε από το πλήθος και, περνώντας το κεφάλι μου ανάμεσα στα κάγκελα, είδα τους ταύρους που, εκείνη ακριβώς τη στιγμή, έβγαιναν από το δρόμο για να μπουν στο διάδρομο. Έτρεχαν γρήγορα και κέρδιζαν δρόμο απέναντι στο πλήθος. Τότε ακριβώς ένας άλλος μεθυσμένος αποσπάστηκε από το διάφραγμα, με μια μπλούζα στο χέρι. Ήθελε να προκαλέσει μ' αυτή τους ταύρους. Οι δυο χωροφύλακες όρμησαν και τον άρπαξαν από το σέβερκο. Ο ένας απ' αυτούς τον χτύπησε με το ρόπαλό του, και τον έσυραν ίσαμε το διάφραγμα πάνω στο οποίο τον κόλλησαν ώσπου πέρασαν η ουρά του πλήθους και οι ταύροι. Υπήρχαν τόσοι άνθρωποι που έτρεχαν επικεφαλής των ταύρων, ώστε η μάζα, που διογκωνόταν ακατάπαυτα, χρειάστηκε να βραδύνει το δήμα τη στιγμή που περνούσε τη γρίλλια για να εισδύσει στις αρένες και, καθώς οι ταύροι περνούσαν, καλπάζοντας όλοι μαζί, βαριοί, με τα πλευρά τους γεμάτα λάσπη, ταλαντεύοντας τα κέρατά τους, ο ένας απ' αυτούς έκαμε ένα πήδημα προς τα εμπρός, χτύπησε στη ράχη έναν από κείνους που έτρεχαν και τον σήκωσε στον αέρα. Ο άνθρωπος, με τα χέρια κρεμασμένα από τη μια κι από την άλλη μεριά του σώματός του, αναποδογύρισε το κεφάλι, όταν τον τρύπησε το κέρατο, και ο ταύρος, αφού τον ανασήκωσε, τον άφησε σε λίγο να ξαναπέσει. Ο ταύρος έβαλε στο στόχο έναν άλλο άνθρωπο που έτρεχε μπροστά του, αλλά εκείνος εξαφανίστηκε μέσα στο πλήθος που, έχοντας διαβεί τα κάγκελα, βρισκόταν τώρα στην αρένα, με τους ταύρους το κατόπι του. Έκλεισαν το κόκκινο πορτάκι της αρένας. Οι άνθρωποι από τους εξωτερικούς εξώστες όρμησαν προς το εσωτερικό. Ακούστηκε μια δυνατή ιαχή, που την ακολούθησε μια δεύτερη ιαχή.

Ο άνθρωπος που είχε πληγωθεί κείτονταν μπρούμυτα μέσα στην ποδοπατημένη λάσπη. Άνθρωποι πήδησαν πάνω από το διάφραγμα και δεν μπόρεσα να ιδώ τον άνθρωπο, γιατί το πλήθος ήταν πάρα πολύ πυκνό γύρω του. Κραυγές ανέβαιναν από το εσωτερικό των αρένων. Κάθε κραυγή σήμαινε πως ένας ταύρος ριχνόταν επάνω στο πλήθος. Από την ένταση της

κραυγής μπορούσες να κρίνεις για τη σοβαρότητα του γεγονότος. Έπειτα ανυψώθηκε η ρουκέτα που ανάγγελλε ότι τα βόδια είχαν κάμει τους ταύρους να θγουν από την αρένα και τους είχαν οδηγήσει στα κορράλ. Εγκατέλειψα το διάφραγμα και ξαναπήρα το δρόμο της πόλης.

Γυρνώντας στην πόλη, πήγα στο καφενείο για να πάρω άλλον ένα καφέ και βουτυρωμένα τoστ. Τα γκαρσόνια σκούπιζαν το καφενείο και πάστρευαν τα τραπέζια. Ένα απ' αυτά ήρθε κοντά για να πάρει την παραγγελία μου.

– Έγινε τίποτα στο εντσιέρρο;

– Δεν είδα τίποτα απολύτως. Ένας άνθρωπος πληγώθηκε βαριά.

– Πού;

– Εδώ.

Έβαλα το ένα μου χέρι στα νεφρά μου και το άλλο στο στήθος μου, σα να του έλεγα πως το κέρατο τον είχε περάσει από πάντα σε πάντα. Το γκαρσόνι κούνησε το κεφάλι και σκούπισε τις κόρες του ψωμιού με ένα πέρασμα τις πετσέτας του.

– Πληγώθηκε βαριά, είπε. Κι όλα αυτά, για σπορ. Για διασκέδαση!

Απομακρύνθηκε και ξαναγύρισε με την καφετιέρα του και το δοχείο με τα μακριά χερούλια όπου είχε το γάλα. Έριξε το γάλα και τον καφέ. Από τα δυο μακριά ράμφη οι δυο κρουνοί έπεσαν στο μεγάλο κύπελλο. Το γκαρσόνι κούνησε το κεφάλι.

– Πληγώθηκε βαριά στη ράχη, είπε. (Απόθεσε τις καφετιέρες του πάνω στο τραπέζι και κάθησε σε μια καρέκλα). Ένα δυνατό χτύπημα με κέρατο. Όλα αυτά για διασκέδαση, απλώς για διασκέδαση και μόνο. Τι γνώμη έχετε γι' αυτό;

– Δεν ξέρω.

– Ε, ναι! Για διασκέδαση. Για ψυχαγωγία. Μα το καταλαβαίνετε;

– Δεν είστε ένας αφισιονάδο;

– Εγώ; Τι είναι οι ταύροι; Ζώα, κτήνη. (Σηκώθηκε κι έβα-

λε το χέρι στη μέση). Καταμεσής στη ράχη. Μια κερατιά καταμεσής στη ράχη. Για διασκέδαση, καταλαβαίνετε;

Κούνησε ξανά το κεφάλι κι απομακρύνθηκε, παίρνοντας μαζί του τις καφετιέρες του. Δυο άντρες περνούσαν στο δρόμο. Το γκαρσόνι τους φώναξε. Είχαν ύφος πολύ σοβαρό. Ο ένας απ' αυτούς κούνησε το κεφάλι.

– Μουέρτο¹, φώναξε.

Το γκαρσόνι κούνησε το κεφάλι. Οι δυο άντρες ξεμάκρυναν. Πήγαιναν να κάμουν μια βόλτα. Το γκαρσόνι σίμωσε στο τραπέζι μου.

– Καταλαβαίνετε; Μουέρτο. Πέθανε. Είναι νεκρός. Τρυπημένος πάντα σε πάντα από ένα κέρατο. Κι όλη αυτή η ιστορία για λίγη διασκέδαση, το πρωί. *Ες μούυ φλαμένκο.*

– Είναι θλιβερό.

– Για μένα όχι, όχι. Για μένα δεν υπάρχει διασκέδαση σ' αυτά τα πράγματα, είτε το γκαρσόνι.

Αργότερα, την ίδια μέρα, μάθαμε ότι ο άνθρωπος που είχε σκοτωθεί λεγόταν Βισέντε Τζιρόνες και ότι καταγόταν από τα περίχωρα της Ταφάλλα. Την άλλη μέρα διαβάσαμε στις εφημερίδες ότι ήταν εικοσιοχτώ χρόνων και ότι είχε γυναίκα και δυο παιδιά. Ερχόταν ταχτικά στη *φιέστα*, κάθε χρόνο, από τότε που παντρεύτηκε. Την άλλη μέρα έφτασε η γυναίκα του από την Ταφάλλα, για να φροντίσει το πτώμα, και την επόμενη μέρα έγινε μια λειτουργία στο παρεκκλήσι του Σαν Φερμέν, και το φέρετρο μεταφέρθηκε στο σταθμό από τα μέλη της εταιρίας των χορευτών και των κρασοποτών της Ταφάλλα. Τα τύμπανα προχωρούσαν επικεφαλής, οι πίπιζες έπαιζαν. Η γυναίκα και τα δυο παιδιά βάδιζαν πίσω από τους άντρες που κουβαλούσαν το φέρετρο. Πίσω τους ακολουθούσαν όλα τα μέλη της εταιρίας των χορευτών και των κρασοποτών της Παμπλόνα, της Εστάλλα, της Ταφάλλα και της Σανγκουέσα, που μπόρεσαν να μείνουν για την κηδεία. Το φέρετρο τοποθετήθηκε στη

1. Πέθανε. Σ.Μ.

σκευοφόρο του τρένου και η χήρα με τα δυο παιδιά. Κάθισαν σ' ένα ανοιχτό βαγόνι τρίτης θέσης. Το τρένο τραντάχτηκε και ξεμάκρυνε ήσυχα προς την Ταφάλλα, κάνοντας το γύρο του πλατώματος για να κατεβεί ως τα χωράφια του σταριού που κυμάτιζε στον άνεμο που φυσούσε στην πεδιάδα.

Ο ταύρος που είχε σκοτώσει τον Βισέντε Τζιρόνες ονομαζόταν Μποκανέγκρα. Έφερε τον αριθμό 118 της γκαναδερία του Σαντοσέθ Ταμπέρνο. Αυτός ήταν ο τρίτος ταύρος που σκότωσε ο Πέδρο Ρομέρο το απόγευμα. Του έκοψαν το αφτί κάτω από τις επευφημίες του πλήθους και το έδωσαν στον Πέδρο Ρομέρο, που, με τη σειρά του, το έδωσε στην Μπρετ. Εκείνη το τύλιξε σ' ένα μαντήλι και άφησε αφτί και μαντήλι, καθώς κι ένα σωρό αποσίγαρα Μουράτι, στο βάθος του συρταριού του κομποδίνου της, πλάι στο κρεβάτι της, στο ξενοδοχείο Μοντόγια της Παμπλόνα.

**

Επιστρέφοντας στο ξενοδοχείο, βρήκα το νυχτοφύλακα καθισμένο σ' έναν πάγκο πίσω από την πόρτα. Είχε προχωρήσει η νύχτα κι έπεφτα από τη νύστα. Σηκώθηκε όταν μπήκα. Τρεις υπηρέτριες μπήκαν ταυτόχρονα. Είχαν πάει κι αυτές να ιδούν το πρωινό θέαμα στις αρένες. Ανέβηκαν γελώντας. Τις ακολούθησα επάνω και μπήκα στο δωμάτιό μου. Έβγαλε τα παπούτσια μου και ξάπλωσα στο κρεβάτι. Το παράθυρο ήταν ανοιχτό στο μπαλκόνι και ο ήλιος πλημμύριζε το δωμάτιο. Δεν είχα ύπνο. Θα ήταν τρεις και μισή η ώρα όταν έπεσα στο κρεβάτι και στις πέντε με ξύπνησαν οι μουσικές. Η μασέλα μου με πονούσε κι από τις δυο μεριές. Την πασπάτευσα με τα δάχτυλα. 'Αθλιε Κοχν! Θα 'πρεπε να χτυπήσει κάποιον στην πρώτη προσβολή και να εξαφανιστεί κατόπιν. Ήταν τόσο σίγουρος ότι τον αγαπούσε η Μπρετ. Σκεφτόταν πως αν έμενε θα έκανε να θριαμβεύσει ο αληθινός έρωτας. Χτύπησαν στην πόρτα μου.

- Εμπρός.

Ήταν ο Μπιλ και ο Μάικ. Κάθισαν στο κρεβάτι μου.

- Τι ενσίερο¹, λέει ο Μπιλ, τι ενσίερο!

- Καταλαβαίνω. Δεν ήσουν εκεί; ρώτησε ο Μάικ. Χτυπήστε λοιπόν για να μας φέρουν μπίρα, Μπιλ.

- Τι πρωινό! λέει ο Μπιλ. (Σκούπισε το πρόσωπό του). Θεέ μου, τι πρωινό! Και νά σου αυτός ο γερο-Τζέικ. Αυτός ο γερο-Τζέικ, το ζωντανό ανδρείκελο του μποξ.

- Τι έγινε στις αρένες;

- Θεέ μου! λέει ο Μπιλ, τι έγινε, Μάικ;

- Να, ήταν αυτοί οι ταύροι που έρχονταν, λέει ο Μάικ: ακριβώς μπροστά τους βρισκόταν το πλήθος και ένας τύπος τρέκλιζε κι έκαμε να κουτρουβαλιστεί όλος ο κόσμος.

- Και οι ταύροι πέρασαν από πάνω τους, είπε ο Μπιλ.

- Άκουσα να ξεφωνίζουν.

- Ήταν η Έντνα, λέει ο Μπιλ.

- Υπήρχαν κάτι τύποι που δεν έκαναν άλλο παρά να ανεμίζουν τα πουκάμισά τους.

- Ένας ταύρος έτρεχε κατά μήκος του διαφράγματος κι έκανε με τις κουτουλιές του όλο τον κόσμο να πηδάει από την άλλη μεριά.

- Κουβάλησαν τουλάχιστο καμιά εικοσαριά τύπους στο νοσοκομείο, είπε ο Μάικ.

- Τι πρωινό! λέει ο Μπιλ. Οι μπάτσοι σταματούσαν κάθε στιγμή τύπους που ήθελαν να τρέξουν στους ταύρους για ν' αυτοκτονήσουν.

- Τελικά, τα βόδια τούς πήραν από χει, είπε ο Μάικ.

- Αυτό όμως χρειάστηκε μιαν ολόκληρη ώρα.

- Στην πραγματικότητα αυτό κράτησε ένα τέταρτο περίπου, αντίσκοψε ο Μάικ.

- Ω! αφήστε μας ήσυχους, λέει ο Μπιλ. Έχετε κάμει στον πόλεμο. Για μένα κράτησε δυόμισι ώρες.

- Πού είναι η μπίρα; ρώτησε ο Μάικ.

1. Τρύπημα, σούβλισμα. Σ.Μ.

- Τι την κάματε την χαριτωμένη Έντα;
- Την πήγαμε πριν από λίγο στο σπίτι της. Κοιμήθηκε.
- Της άρεσε το θέαμα;
- Πολύ. Της είπαμε πως αυτό γινόταν κάθε πρωί.
- Είχε εντυπωσιαστεί πάρα πολύ.
- Θα ήθελε να κατεβούμε στην αρένα κι εμείς. Της αρέσει η δράση.
- Της απάντησα πως αυτό δε θα ήταν σωστό απέναντι στους πιστωτές μου, λέει ο Μάικ.
- Τι πρωινό! λέει ο Μπιλ, και τι νύχτα!
- Πως πάει η σαγονιά σου, Τζέικ; ρώτησε ο Μάικ.
- Πονάει, λέω.
- Ο Μπιλ γέλασε.
- Γιατί δεν του κοπάνηγες μια καρεκλιά;
- Εύκολο να το λες, λέει ο Μάικ. Κι εσείς να είσατε θα σας ξάπλωνε κάτω. Εγώ δεν πρόφτασα να τον δω που με χτύπησε. Ή μάλλον νομίζω πως τον είδα ακριβώς πριν με χτυπήσει, κι ύστερα, ξαφνικά, δρέθηκα κωλοκαθισμένος στο δρόμο. Όσο για τον Τζέικ, αυτός ήταν ξαπλωμένος κάτω από ένα τραπέζι.
- Πού πήγε ύστερ' απ' αυτό; ρώτησα.
- Να την, λέει ο Μάικ. Να η ωραία κυρία με τη μπίρα.
- Η καμαριέρα απίθωσε το δίσκο με τα μπουκάλια και τα ποτήρια πάνω στο τραπέζι.
- Τώρα, φέρτε μας ακόμη τρία μπουκάλια, λέει ο Μάικ.
- Πού πήγε ο Κοχν μετά που με χτύπησε; ρώτησα τον Μπιλ.
- Πώς, δεν ξέρεις;
- Ο Μάικ ξεβούλωνε ένα μπουκάλι. Έριξε μπίρα σ' ένα από τα ποτήρια, κρατώντας το ποτήρι κολλητά στο μπουκάλι.
- Αλήθεια; λέει ο Μπιλ.
- Ε λοιπόν, γύρισε και βρήκε την Μπρετ και τον μικρό ταυρομάχο και τον λιάνισε τον κακομοίρη.
- Σώπα!
- Ναι.
- Τι νύχτα! λέει ο Μπιλ.

- Σχεδόν τον σκότωσε, το φουκαρά τον ταυρομάχο. Έπειτα ο Κοχν δοκίμασε να πάρει μαζί του την Μπρετ. Ήθελε να την κάμει μια τίμια γυναίκα, υποθέτω. Ήταν πολύ συγκινητικό.
- Τράβηξε μια μακριά ρουφηξιά μπίρα.
- Είναι ένας γάιδαρος.
- Τι έγινε στη συνέχεια;
- Η Μπρετ του έβαλε τις φωνές. Του είπε να φύγει. Πιστεύω πως φέρθηκε πολύ καθώς πρέπει.
- Γι' αυτό δεν αμφιδάλλω, λέει ο Μπιλ.
- Τότε ο Κοχν δεν επέμεινε κι άρχισε να κλαίει. Ήθελε να σφίξει το χέρι του ταυρομάχου. Ήθελε να σφίξει και το χέρι της Μπρετ.
- Ξέρω. Ήρθε να μου σφίξει κι εμένα το χέρι.
- Μη μου το λες! Τελικά, δεν τα κατάφερε μ' αυτούς. Ο ταυρομάχος ήταν πάρα πολύ σικ. Δεν έλεγε μεγάλα πράματα, αλλά σε κάθε χτύπημα ξανασηκωνόταν, και σε κάθε χτύπημα έπεφτε καταγής. Ωστόσο, ο Κοχν δεν μπόρεσε να τον βγάλει νοκ-άουτ. Το πράγμα θα πρέπει να ήταν τρομερά διασκεδαστικό.
- Ποιος σου τα είπε όλα αυτά;
- Η Μπρετ. Την είδα σήμερα το πρωί.
- Πώς τέλειωσε αυτή η ιστορία;
- Κατά πως φαίνεται, ο ταυρομάχος ήταν καθισμένος στο κρεβάτι. Ο Κοχν τον είχε κουτροβαλιάσει δεκαπέντε φορές κι αυτός ήθελε να συνεχίσει. Η Μπρετ τον συγκρατούσε και τον εμπόδιζε να ξανασηκωθεί. Εκείνος ήταν αποκαμωμένος, αλλά η Μπρετ δεν μπορούσε να τον κρατήσει, και τελικά σηκώθηκε όρθιος. Ο Κοχν είπε πως δεν ήθελε να τον χτυπήσει άλλο. Είπε πως αυτό θα του ήταν αδύνατο. Είπε πως αυτό θα ήταν κακία. Τότε ο μικρός ταυρομάχος πήγε τρεκλίζοντας ως αυτόν. Ο Κοχν οπισθοχώρησε ίσαμε τον τοίχο.
- » Λοιπόν, δε θέλετε να με χτυπήσετε άλλο;
- » Όχι, λέει ο Κοχν, θα το θεωρούσα ντροπή.
- » Τότε ο ταυρομάχος του κοπάνησε μια γροθιά κατάμουτρα

με όση δύναμη του απόμενε, και ύστερα έπεσε καθιστός στο πάτωμα. Δεν μπόρεσε να ξανασηκωθεί, μου είπε η Μπρετ. Ο Κοχν ήθελε να τον ξανασηκώσει και να τον φέρει στο κρεβάτι, αλλά εκείνος είπε στον Κοχν πως αν τον άγγιζε, θα τον σκότωνε, και θα τον σκότωνε οπωσδήποτε σήμερα το πρωί, αν δεν είχε φύγει από την πόλη. Ο Κοχν έκλαιγε και η Μπρετ του είπε να φύγει, κι αυτός ήθελε να μοιράσει χειραφίες. Αυτό σας το είπα κιόλας.

– Πες μας τη συνέχεια, είπε ο Μπιλ.

– Ο μικρός ταυρομάχος ήταν λοιπόν καθισμένος κατάχαμα. Περίμενε να ξαναβρεί αρκετή δύναμη για να σηκωθεί και να ριχτεί ξανά στον Κοχν. Η Μπρετ δεν ήθελε ν' ακούσει γι' αυτές τις χειραφίες, και ο Κοχν έκλαιγε και της έλεγε πόσο την αγαπούσε, κι εκείνη του έλεγε πως είναι ένας γάιδαρος σαμαρωμένος. Τότε ο Κοχν έσκυψε για να σφίξει το χέρι του ταυρομάχου. Χωρίς μνησικακία, ε; Ζητούσε να το ξεχάσουν. Και ο μικρός τοξέρο του κοπάνησε μια γροθιά στη μούρη.

– Είναι ένα παιδί... λέει ο Μπιλ. Πιστεύω πως ο Κοχν γιατρεύτηκε τώρα για πάντα από την επιθυμία του να σπάσει τα μούτρα των ανθρώπων.

– Πότε ξαναείδες την Μπρετ;

– Σήμερα το πρωί. Έρθε να ζητήσει πράγματα. Περιποιείται τον μικρό Ρομέρο.

Ξεβούλωσε ένα καινούργιο μπουκάλι μπίρα.

– Η Μπρετ είναι μάλλον αδιάφορη, αλλά της αρέσει ν' ασχολείται με ανθρώπους. Γι' αυτό και σμίξαμε εμείς οι δυο. Με φρόντιζε.

– Ξέρω, λέω.

– Είμαι μεθυσμένος, λέει ο Μάικ, και νομίζω πως θα μείνω μεθυσμένος. Είναι μια ιστορία εξαιρετικά κωμική, αλλά όχι πολύ ευχάριστη. Όχι πολύ ευχάριστη για μένα.

Ρούφηξε τη μπίρα του.

– Ξέρετε, είχα προειδοποιήσει την Μπρετ. Της είχα πει πως, αν άρχιζε νατσιλιμπουρδάει με Εβραίους και ταυρομάχους, ή

με τέτοιου είδους ανθρώπους, θα έπρεπε να περιμένει μπελάδες. (Έσκυψε). Πες μου, Τζέικ, θα σε πείραζε να πιω το μπουκάλι σου; Η κοπέλα θα σου ανεβάσει ένα άλλο.

– Σε παρακαλώ, λέω. Έτσι κι αλλιώς, δεν θα την πιω.

Ο Μάικ επιχείρησε να ξεβουλώσει το μπουκάλι.

– Θα σε πείραζε να μου το ανοίξεις;

Το άνοιξα και γέμισα το ποτήρι του.

– Και ξέρετε, συνέχισε ο Μάικ, η Μπρετ έδωσε μιαν απάντηση καταπληκτική. Η Μπρετ, άλλωστε, έχει πάντα απαντήσεις καταπληκτικές. Καθώς τις έκανα υποδείξεις σχετικά με τους Εβραίους και τους ταυρομάχους και όλα αυτά τα είδη των ανθρώπων, ξέρετε τι μου απάντησε; «Μάλιστα, μολαταύτα ήμουν πολύ ευτυχισμένη με την εγγλέζικη αριστοκρατία». (Ήπια μια ρουφηξιά). Όχι κι άσχημα, ε; Ο Άσλεϋ, ο τύπος που της είχε δώσει τον τίτλο της, ήταν στο ναυτικό. Ένατος βαρονέτος. Όταν γύριζε στο σπίτι του, αρνιόταν να κοιμηθεί σε κρεβάτι. Υποχρέωνε πάντα την Μπρετ να κοιμάται κατάχαμα. Κι έπειτα, όταν έγινε αληθινά επικίνδυνος, απειλούσε να τη σκοτώσει. Κοιμόταν πάντα με το υπηρεσιακό του περιστροφικό γεμάτο. Η Μπρετ του αφαιρούσε τις σφαίρες την ώρα που αυτός κοιμόταν. Δεν είχε ακριβώς ευτυχισμένη ζωή η Μπρετ. Πολύ, πάρα πολύ κρίμα. Απολάβαινε τα πάντα με τέτοιον ενθουσιασμό...

Σηκώθηκε. Το χέρι του έτρεμε.

– Πάω στο δωμάτιό μου για να προσπαθήσω να κοιμηθώ λίγο.

Χαμογέλασε.

– Αναπαύεται κανείς χωρίς να μπορεί να κοιμηθεί σ' αυτές τις φιάστες. Θα προσπαθήσω τώρα να κερδίσω όλο το χαμένο ύπνο μου. Τρομερά ενοχλητικό να μην μπορείς να κοιμηθείς. Εκνευρίζεσαι φοδερά.

– Θα ξαναδρεθούμε στο Ιρούνια, το μεσημέρι, είπε ο Μπιλ.

– Ο Μάικ βγήκε. Τον ακούσαμε στο γειτονικό δωμάτιο.

Χτύπησε το κουδούνι και η καμαριέρα ήρθε και χτύπησε στην πόρτα.

– Φέρτε μου μισή ντουζίνα μπουκάλια μπύρα κι ένα μπουκά-
λι Φουνταδόρ, είπε ο Μάικ.

– Σι, σενιορίτο¹.

– Πάω να κοιμηθώ, είπε ο Μπιλ. Τον καημένο τον Μάικ.
Εξαιτίας του, είχα χτες το βράδι μια ιστορία όλων των διαδό-
λων.

– Πού; Στο καφενείο Μιλάνο;

– Ναι. Ήταν εκεί ένας τύπος που είχε πληρώσει μια μέρα
για να μπορέσουν η Μπρετ και ο Μάικ να εγκαταλείψουν τις
Κάννες. Ήταν ένας ελεεινός!

– Ξέρω την Ιστορία.

– Εγώ δεν ήξερα τίποτα. Δε θα 'πρεπε να λέγονται τέτοια
πράγματα για τον Μάικ.

– Αυτό είναι που τα χαλάει όλα.

– Δε θα 'πρεπε να λέγονται τέτοια πράγματα. Θεέ μου! Πό-
σο θα 'θελα να απαγορεύονται αυτά τα πράγματα! Πάω να
πλαγιάσω.

– Είχαμε νεκρούς στις αρένες;

– Δεν πιστεύω. Μόνο βαριά τραυματισμένους.

– Ένας άντρας σκοτώθηκε μπροστά στις αρένες, στο πέρα-
σμα των ταύρων.

– Αλήθεια; είπε ο Μπιλ.

XVIII

Το μεσημέρι είμαστε όλοι στο καφενείο. Υπήρχε πλήθος.
Φάγαμε γαρίδες πίνοντας μπύρα. Η πόλη ήταν κατάμεστη
από κόσμο. Όλοι οι δρόμοι ήταν πήχτρα. Μεγάλα αυτοκίνητα
κατάφταναν αδιάκοπα από το Μπιαρριτζ και το Σαιν-Σεμπα-
στιέν, και στάθμευαν γύρω από την πλατεία. Κουβαλούσαν
κόσμο για τις ταυρομαχίες. Έρχονταν επίσης εκδρομικά αμά-
ξια. Ένα απ' αυτά περιείχε εικοσιπέντε Αγγλίδες. Καθισμένες
στο μεγάλο άσπρο αμάξι, κοίταζαν τη γιορτή μέσα από τα μι-
κρά κυάλια τους. Οι χορευτές ήταν όλοι μεθυσμένοι. Ήταν η
τελευταία μέρα της φιέστας.

Η φιέστα σχημάτιζε έναν στέρεο και συμπαγή όγκο, αλλά τα
αυτοκίνητα και τ' αμάξια των τουριστών ξεχώριζαν σαν μι-
κρές νησίδες θεατών. Όταν άδειαζαν τ' αμάξια, οι τουρίστες
απορροφούνταν από το πλήθος. Δεν τους έβλεπες πια παρά με
σπορ κοστούμια, τόσο αλλόκοτα στην εμφάνιση, σ' ένα τραπέ-
ζι, ανάμεσα στον όχλο των χωρικών με τις μαύρες μπλούζες. Η
φιέστα απορρόφησε ακόμα και τους Άγγλους του Μπιαρριτζ,
τόσο καλά που δεν τους έβλεπες παρά μόνο περνώντας κοντά
στα τραπέζια. Η μουσική έπαιζε αδιάκοπα στους δρόμους. Τα
τύμπανα δεν έπαυαν να χτυπούν και τα σουραύλια να σφυρι-
ζουν. Μέσα στα καφενεία, οι άνθρωποι, γαντζωμένοι στα τρα-
πέζια ή ο ένας στους ώμους του άλλου, τραγουδούσαν με την
τραχιά τους φωνή.

– Να η Μπρετ, είπε ο Μπιλ.

1. Μάλιστα, κύριε. Σ.Μ.

Κοίταξα και την είδα να διασχίζει το πλήθος στην πλατεία. Βάδιζε με το κεφάλι ψηλά σάμπως η γιορτή να είχε οργανωθεί προς τιμήν της και έβρισκε όλα αυτά τόσο ευχάριστα όσο και αστεία.

- Γεια σας παιδιά, λέει. Έχω μια δίψα!
- Φέρτε μας ακόμη μια μπίρα, είπε ο Μπιλ στο γκαρσόνι.
- Γαρίδες;
- Έφυγε ο Κοχν; ρώτησε η Μπρετ.
- Ναι, λέει ο Μπιλ. Νοίκιασε ένα αυτοκίνητο.

Η μπίρα ήρθε. Η Μπρετ θέλησε ν' ανασηκώσει το κανατάκι και το χέρι της έτρεμε. Το πρόσεξε και χαμογέλασε· έσκυψε και ήπιε μια μακριά ρουφηξιά.

- Καλή μπίρα.
- Πολύ καλή, λέω.

Ο Μάικ μ' ανησυχούσε. Φαινόταν πως δεν είχε κοιμηθεί. Θα είχε περάσει την ώρα του πίνοντας. Αλλά φαινόταν ότι δεν είχε χάσει τον έλεγχο του εαυτού του.

- Έμαθα πως ο Κοχν σε τραυμάτισε, Τζέικ, είπε η Μπρετ.
- Όχι. Με έβγαλε νοκ-άουτ, απλούστατα.
- Πάντως, τον Πέδρο Ρομέρο τον τουλούμισα· τον τουλούμισα για τα καλά.

- Πώς είναι τώρα;
- Ω! θα συνέλεθε. Δε θέλει να αφήσει το δωμάτιό του.
- Μήπως του χάλασε τη μάπα;
- Πάρα πολύ. Τον έκαμε τ' αλατιού. Του είπα πως θα πεταγόμεν για ένα λεπτό να ιδώ τους φίλους μου.
- Θα πάρει μέρος στις ταυρομαχίες;
- Και βέβαια. Θα έρθω μαζί σας να πάμε, αν δε σας πειράζει.

- Πώς πάει ο μικρός σας φίλος; ρώτησε ο Μάικ.

Δεν είχε ακούσει ούτε λέξη από όσα είχε πει η Μπρετ.

Η Μπρετ έχει έναν ταυρομάχο, είπε. Είχε έναν Εβραίο που λεγόταν Κοχν, αλλά η δουλειά χάλασε.

Η Μπρετ σηκώθηκε.

- Έχω καλύτερα πράγματα να κάνω, Μάικλ, από το να κάθομαι και ν' ακούω τις παλαβομάρες σου.

- Πώς πάει ο φιλαράκος σου;
- Μια χαρά, λέει η Μπρετ. Δεν έχεις παρά να πας να τον δεις σήμερα το απόγευμα.
- Η Μπρετ έχει έναν ταυρομάχο.
- Θα σε πείραζε να πάμε μια βόλτα μαζί; Θα ήθελα να σου μιλήσω, Τζέικ.

- Μίλησέ του για τον ταυρομάχο σου, λέει ο Μάικ. Κι εξάλλου, ο διάβολος να τον πάρει τον ταυρομάχο σου.

Αναποδογύρισε το τραπέζι και μπίρες και γαρίδες έπεσαν με πάταγο στο πάτωμα.

- Εμπρός, λέει η Μπρετ, σηκωθείτε, δεν μπορούμε να μείνουμε πια εδώ.

Μέσα στο πλήθος, καθώς διασχίζαμε την πλατεία, λέω:

- Λοιπόν, που είναι;
- Δε θα τον δω μετά το γεύμα, πριν από την ταυρομαχία. Οι άνθρωποί του θα έρθουν να τον ντύσουν. Μου είπαν ότι ήταν εξοργισμένος εναντίον μου.

Η Μπρετ λαμποκοπούσε. Ήταν ευτυχισμένη. Ο ήλιος έλαμπε στον ουρανό και η μέρα ήταν ολόλαμπρη.

- Νιώθω εντελώς μεταμορφωμένη, λέει η Μπρετ. Δεν έχεις ιδέα, Τζέικ.

- Μπορώ να κάμω κάτι για σένα;
- Όχι. Συνόδεψέ με στις ταυρομαχίες, απλούστατα.
- Θα σε ιδώ στο μεσημεριανό φαγητό;
- Όχι, θα φάω μαζί του.

Στεκόμαστε όρθιοι κάτω από τις αψίδες, εμπρός στην πόρτα του ξενοδοχείου. Έβγαζαν έξω τραπέζια και τα έστρωναν κάτω από τις αψίδες.

- Θέλεις να κάνουμε μια βόλτα στο πάρκο; ρώτησε η Μπρετ. Δεν μπορώ να ανεβώ κιόλας, πιστεύω πως κοιμάται.

Περάσαμε μπρος από το θέατρο, αφήσαμε την πλατεία και, ακολουθώντας το πλήθος ανάμεσα στις δυο σειρές των παρα-

πηγμάτων, διασχίσαμε το παζάρι. Φτάσαμε σ' έναν κάθετο δρόμο που οδηγούσε στο *Πασέο ντε Σαρασάτε*. Μπορούσαμε να βλέπουμε το πλήθος να κάνει εκεί τον περίπατό του, ντυμένο με την τελευταία μόδα. Φτάνοντας στην άκρη του πάρκου, οι άνθρωποι ξαναγύριζαν.

– Ας μην πάμε εκεί κάτω, είπε η Μπρετ, δε θέλω να με κοιτάζουν.

– Στεκόμαστε όρθιοι στον ήλιο που φαινόταν ζεστός και γλυκός μετά τη νύχτα και τα σύννεφα της θάλασσας.

– Ελπίζω πως ο άνεμος θα πέσει, είπε η Μπρετ. Αυτό είναι πολύ κακό για κείνον.

– Και για μένα.

– Είπε πως οι ταύροι είναι ικανοποιητικοί.

– Είναι καλοί.

– Είναι μήπως ο Σαν Φερμέν;

Η Μπρετ κοίταζε τον κίτρινο τοίχο του παρεκκλησίου.

– Ναι, εδώ άρχισε η γιορτή, την Κυριακή.

– Θέλεις να μπούμε; Θα ήθελα να προσευχηθώ για κείνον... να κάνω κάτι...

Μπήκαμε από τη βαριά πέτσινη πόρτα που κουνιόταν πολύ ελαφρά. Στο εσωτερικό ήταν σκοτεινά. Πολλοί άνθρωποι προσεύχονταν. Τους ανακαλύπταμε καθώς τα μάτια συνήθιζαν στο μισόφωτο. Γονατίσαμε και ένιωσα την Μπρετ ν' ακουμπάει πάνω μου άκαμπτη και την είδα να κοιτάζει ίσια μπροστά της.

– Πάμε να δγούμε, είπε με βραχνή φωνή. Τα νεύρα μου έχουν γίνει άνω-κάτω.

Έξω, στη ζεστή φωτεινότητα του δρόμου, η Μπρετ κοίταξε τις κορυφές των δέντρων που σάλευαν στον άνεμο. Η προσευχή δεν είχε εισακουστεί.

– Δεν ξέρω γιατί μέσα στις εκκλησίες αισθάνομαι πάντα τόσο νευρική, είπε η Μπρετ. Αυτό δε μου κάνει ποτέ καλό.

Φύγαμε.

– Η θρησκευτική ατμόσφαιρα δε μου πάει, λέει η Μπρετ. Είναι αντίθετη προς το αίσθημα του ωραίου που έχω.

»Ξέρεις, λέει η Μπρετ, δεν ταράζομαι καθόλου εξαιτίας του. Δε νιώθω παρά ευτυχία όταν τον σκέφτομαι.

– Τόσο το καλύτερο.

– Ωστόσο, θα ήθελα να πέσει ο άνεμος.

– Μπορεί να πέσει κατά τις πέντε.

– Ας το ελπίσουμε.

– Θα μπορούσες να προσευχηθείς.

Άρχισα να γελώ.

– Αυτό δε χρησιμεύει σε τίποτα. Ποτέ μου δεν απόχτησα κανένα από τα πράγματα για τα οποία προσευχήθηκα. Και συ;

– Ω! ναι!

– Πάμε λοιπόν! λέει η Μπρετ. Πάντως, υπάρχουν ίσως άνθρωποι που εισακούστηκαν οι παρακλήσεις τους. Εσύ, Τζέικ, δεν έχεις και πολύ το ύφος θρησκευόμενου ανθρώπου.

– Είμαι πιο πολύ θρησκευόμενος από όσο νομίζεις.

– Καλά, καλά, είπε η Μπρετ. Μην αρχίζεις να κάνεις προσηλυτισμό σήμερα. Η μέρα θα είναι αρκετά κακή κι έτσι.

Ήταν η πρώτη φορά, από την παραμονή της αναχώρησής της με τον Κοχν, που την ξανάβλεπα με τον παλιό της αέρα της ευτυχισμένης ξενοιασιάς. Βρισκόμασταν και πάλι εμπρός στο ξενοδοχείο. Όλα τα τραπέζια ήταν τώρα πιασμένα, και σε πολλά υπήρχαν κιόλας άνθρωποι που έτρωγαν.

– Πρόσεχε τον Μάικ, είπε η Μπρετ, μην τον αφήσεις να παραπιεί.

– *Γιούαρ φρεντς χεβ γκόου άπστεαρς*¹, είπε αγγλικά ο Γερμανός μαιτρ-ντ' οτέλ.

Είχε διαρκώς το αφτί του στηλωμένο ν' ακούσει τι θα πούμε. Η Μπρετ στράφηκε προς αυτόν.

– Ευχαριστώ πολύ. Έχετε τίποτα άλλο να μας πείτε;

– Όχι, κυρία.

– Καλά, είπε η Μπρετ.

1. Οι φίλοι σας ανέβηκαν επάνω. Σ.Μ.

– Φυλάξτε μας ένα τραπέζι για τρεις, του είπα στα γερμανικά.

Χαμογέλασε με το βρώμικο λευκό και ροζ χαμογελάκι του.

– Το κυρία φάει εντώ;

– Όχι, είπε η Μπρετ.

– Τότε πιστεύω πως ένα τραπέζι για δυο θα είναι αρκετό.

– Μην του απαντάς, είπε η Μπρετ. Ο Μάικ θα πρέπει να είναι σε θλιβερή κατάσταση, είπε στη σκάλα.

Διασταυρωθήκαμε με τον Μοντόγια. Υποκλίθηκε χωρίς χαμόγελο.

– Θα σας ξαναδρώ στο καφενείο, είπε η Μπρετ. Ευχαριστώ πολύ, Τζέικ.

Σταθήκαμε στο πάτωμα όπου ήταν τα δωμάτιά μας. Εκείνη ακολούθησε το διάδρομο και μπήκε στο δωμάτιο του Ρομέρο. Δεν έλαβε καν τον κόπο να χτυπήσει. Άνοιξε απλούστατα την πόρτα, μπήκε και την ξανάκλεισε πίσω της.

Στάθηκα εμπρός στην πόρτα του δωματίου του Μάικ και χτύπησα. Καμιά απάντηση. Δοκίμασα να γυρίσω το πόμολο και η πόρτα άνοιξε. Το δωμάτιο ήταν άνω-κάτω. Όλες οι βαλίτσες ήταν ανοιχτές και τα ασπρόρουχα σκορπισμένα εδώ κι εκεί. Κοντά στο κρεβάτι υπήρχαν άδεια μπουκάλια. Ο Μάικ, πλαγιασμένος στο κρεβάτι, έμοιαζε με την ίδια του τη νεκρική μάσκα. Άνοιξε τα μάτια και με κοίταξε.

– Γεια σου, Τζέικ! είπε πολύ αργά. Κοιμάμαι λίγο. Είναι τόσος καιρός που λαχταρούσα να... να κοιμηθώ λιγάκι.

– Θέλεις να σε σκεπάσω;

– Όχι, ζεσταίνομαι. Μη φεύγεις. Δεν... δεν άρχισα ακόμη να κοιμάμαι.

– Θα κοιμηθείς, Μάικ. Μην ταράζεσαι, φίλε μου.

– Η Μπρετ έχει έναν ταυρομάχο, αλλά ο Εβραίος της το έκοψε λάσπη.

Γύρισε το κεφάλι και με κοίταξε.

– Βρωμότυχη, ε;

– Ναι. Κοιμήσου τώρα, Μάικ. Πρέπει να κοιμηθείς.

– Αρχίζω μόλις. Θα... κοιμηθώ λίγο.

Έκλεισε τα μάτια. Βγήκα από το δωμάτιο κι έκλεισα αθόρυβα την πόρτα. Ο Μπιλ ήταν στο δωμάτιό μου και διάβαζε εφημερίδα.

– Είδες τον Μάικ;

– Ναι.

– Πάμε να φάμε.

– Δε θέλω να φάω κάτω, μ' αυτόν το Γερμανό μαιτρ-ντ' οτέλ. Ήταν πολύ αυθάδης όταν βοηθούσα τον Μάικ ν' ανεβεί.

– Το ίδιο αυθάδης ήταν και με μας.

– Πάμε να φάμε στην πόλη.

Κατεθήκαμε. Στη σκάλα συναντήσαμε μια υπηρέτρια που ανέβαινε μ' ένα δίσκο σκεπασμένο.

– Είναι το γεύμα της Μπρετ, είπε ο Μπιλ.

– Και του μικρού της, λέω.

Έξω, στην ταράτσα, κάτω από τις αφίδες, ο Γερμανός μαιτρ-ντ' οτέλ ήρθε κοντά μας. Τα κόκκινα μάγουλά του γυάλιζαν. Είχε γίνει ευγενικός.

– Έχεις μία τραπέζι για σας δυο, κύριοι, λέει.

– Να πας να κάτσεις εσύ, είπε ο Μπιλ.

Διασχίσαμε το δρόμο.

Φάγαμε σ' ένα εστιατόριο, σ' ένα από τα δρομάκια που κατέληγαν στην πλατεία. Όλος ο κόσμος κάπνιζε, έπινε και τραγουδούσε. Το φαγητό ήταν καλό, καθώς και το κρασί. Δε μιλήσαμε πολύ. Στη συνέχεια πήγαμε στο καφενείο και κοιτάξαμε τη *φιέστα* που έφτανε στο σημείο του βρασμού της. Η Μπρετ ήρθε και μας βρήκε ευθύς μετά το γεύμα. Είπε πως είχε κοιτάξει μέσα στο δωμάτιο και πως είχε δει τον Μάικ να κοιμάται.

Όταν η *φιέστα*, που βρισκόταν στο αποκορύφωμά της, μεταφέρθηκε προς τις αρένες, ακολουθήσαμε το πλήθος. Η Μπρετ κάθησε στην πρώτη σειρά ανάμεσα στον Μπιλ και σε μένα. Ίσια αποκάτω μας βρισκόταν το *καλλεχόν*, ο διάδρομος ανάμεσα στις βαθμίδες και τον κόκκινο φράχτη της *μπαρρέρα*. Πίσω μας, οι τσιμεντένιες βαθμίδες γέμιζαν. Μπροστά μας,

πέρα από το κόκκινο φράγμα, απλωνόταν η άμμος της αρένας, κίτρινη και λεπτή. Η βροχή φαινόταν να την είχε κάμει λίγο πιο βαριά, αλλά ήταν στεγνή, σταθερή και γυάλιζε στον ήλιο. Οι υπάλληλοι της αρένας έφτασαν στο καλλεχόν, κουβαλώντας στους ώμους τους πανέρια από ιτιά γεμάτα με κάπες ταυρομαχίας και με *μουλέτας*. Ήταν λεκιασμένες με αίμα και σωρωμένες, διπλωμένες και πατικωμένες στα πανέρια. Οι υπάλληλοι άνοιξαν τις βαριές δερμάτινες κασόνες και οι λαβές, περιτυλιγμένες με κόκκινο, εμφανίστηκαν όταν στήριξαν τις κασόνες επάνω στη μπαρρέρα. Ξεδίπλωσαν την κόκκινη φανέλα, που είχε σκοτεινές κηλίδες, τα *μουλέτας*, και στερέωσαν πηχίτσες για να τεντώσει το ύφασμα και να δώσουν στον ταυρομάχο κάτι να κρατάει. Η Μπρετ παρατηρούσε όλα αυτά με προσοχή. Ήταν απορροφημένη από τις επαγγελματικές λεπτομέρειες.

– Έχει τυπωμένο το όνομά του σ' όλες αυτές τις κάπες και τα *μουλέτας*, είπε η Μπρετ. Γιατί το λένε *μουλέτας*;

– Δεν ξέρω.

– Αναρωτιέμαι αν τα πλένουν καμιά φορά.

– Δεν το πιστεύω. Θα κινδύνευαν να ξεθάψουν.

– Το αίμα τα κορατσιάζει, λέει ο Μπιλ.

– Είναι παράξενο, λέει η Μπρετ, το πόσο γίνεται κανείς αδιάφορος στο αίμα.

Κάτω, στο στενό διάδρομο, οι υπάλληλοι της αρένας αποτελείωναν τις προετοιμασίες. Όλες οι θέσεις ήταν πιασμένες. Επάνω, όλα τα θεωρεία είχαν καταληφθεί. Δεν υπήρχε ούτε μια θέση άδεια, εκτός από το θεωρείο του προέδρου. Περίμεναν την άφιξη του για ν' αρχίσει η κούρσα. Πέρα από την άμμο, κάτω από τον ψηλό θόλο που οδηγούσε στα *κορράλ*, οι ταυρομάχοι, όρθιοι, με τα χέρια τυλιγμένα στις κάπες τους, συζητούσαν και περίμεναν τη στιγμή για να παρελάσουν στις αρένες. Η Μπρετ τους παρατηρούσε με τα κυάλια της.

– Έλα, θέλεις να κοιτάξεις;

Πήρα τα κυάλια και είδα τους τρεις ταυρομάχους. Ο Ρομέρο ήταν στη μέση. Ο Μπελμόντε αριστερά και ο Μαρσιάλ δεξιά.

Οι άνθρωποί τους βρίσκονταν πίσω τους καθώς και οι *μαντιλλέρος* τους. Στο βάθος του διαδρόμου και στην είσοδο του *Κορράλ* διέκρινε τους *πικαδόρ*. Ο Ρομέρο φορούσε μαύρο κοστούμι. Το τρίκωχό του ήταν κατεβασμένο πάνω από τα μάτια του. Δεν μπορούσα να ιδώ τη μορφή του κάτω από το καπέλο του, αλλά μου φάνηκε σοβαρά τσαλακωμένη. Κοίταζε ίσια μπροστά του. Ο Μαρσιάλ κάπνιζε ένα τσιγάρο συλλογισμένος, κρατώντας το αδιάκοπα στο χέρι. Ο Μπελμόντε κοίταζε αντίκρυ, με πρόσωπο χλωμοκίτρινο, με το μακρύ λυκίσιο σαγόνι του να εξέχει μπροστά. Κοίταζε στο κενό. Ούτε αυτός ούτε ο Ρομέρο δε φαινόταν να έχουν τίποτα το κοινό με τους άλλους. Ήταν μόνοι. Ο Πρόεδρος μπήκε. Χειροκροτήματα ξέσπασαν στο μεγάλο δήμα, αποπάνω μας, και έδωσα τα κυάλια στην Μπρετ. Χειροκροτήσαμε. Η μουσική άρχισε. Η Μπρετ κοίταζε με τα κυάλια.

– Έλα, πάρτα, λέει.

Μέσα από τα κυάλια είδα τον Μπελμόντε να μιλάει στον Ρομέρο. Ο Μαρσιάλ ανορθώθηκε και πέταξε το τσιγάρο του, έπειτα, με το βλέμμα στυλωμένο ίσια μπροστά τους, το κεφάλι ψηλά, ταλαντεύοντας ελεύθερα τα χέρια, οι τρεις ταυρομάχοι άρχισαν να βαδίζουν. Πίσω τους άρχισε να ξεδιπλώνεται όλη η παρέλαση. Ο καθένας βάδιζε με δήμα, με τις κάπες τυλιγμένες, κουνώντας ελεύθερα τα χέρια. Από πίσω έρχονταν οι *πικαντόρ*, με την πικά τους στον αέρα, σαν λόγχη. Την πορεία έκλειναν τα δυο ζευγάρια των *μουλαριών* και οι υπάλληλοι. Εμπρός από το προεδρικό θεωρείο, οι ταυρομάχοι, με το καπέλο στο κεφάλι, χαιρέτησαν κάνοντας μια υπόκλιση. Έπειτα, πλησίασαν στη *μπαρρέρα*, κάτω από μας. Ο Πέδρο Ρομέρο έβγαλε τη βαριά, χρυσογαρνιρισμένη κάπα του και την πάσαρε πάνω από το φράχτη στον *δαστάζο* του. Του είπε κάτι. Τώρα που ο Ρομέρο ήταν πολύ κοντά μας, μπορούσαμε να διακρίνουμε τα φουσκωμένα χείλη του και τα τσαλακωμένα μάτια του. Το πρησμένο πρόσωπό του είχε αλλάξει χρώμα. Ο *δαστάζος* πήρε την κάπα, σήκωσε τα μάτια προς την Μπρετ και, πλησιάζοντας σε μας, της έδωσε την κάπα.

– Ξεδίπλωσέ την μπροστά σου, λέω.

Η Μπρετ έσκυψε. Η κάπα ήταν βαριά και δύσκαμπτη από το χρυσαφί μετάξι. Ο βαστάζος στράφηκε, κούνησε το κεφάλι και είπε κάτι. Ένας άντρας, καθισμένος κοντά μου, έσκυψε προς την Μπρετ.

– Δε θέλει να την ξεδιπλώσετε, είπε. Πρέπει να τη διπλώσετε και να την κρατήσετε πάνω στα γόνατά σας.

Η Μπρετ δίπλωσε τη βαριά κάπα.

Ο Ρομέρο δε μας πρόσεχε. Μιλούσε στον Μπελμόντε. Ο Μπελμόντε είχε δώσει την κάπα του της παρέλασης σε φίλους. Τους κοίταξε και τους χαμογέλασε με το λυκίσιο χαμόγελό του, που δεν επηρέαζε παρά μόνο το στόμα. Ο Ρομέρο έσκυψε πάνω από τη *μπαρρέρα* και ζήτησε τη στάμνα με το νερό. Ο βαστάζος του την έφερε κι ο Ρομέρο έριξε νερό στο περκαλί της ταυρομαχικής κάπας· έπειτα, με το πόδι του, όπου φορούσε σκαρπίνι, έτριψε τις εσωτερικές πτυχές στην άμμο.

– Γιατί το κάνει αυτό; ρώτησε η Μπρετ.

– Για να της δώσει βάρος και να μην τη σηκώνει εύκολα ο άνεμος.

– Τα μούτρα του έχουν γίνει σαλάτα, λέει ο Μπιλ.

– Δεν είναι καθόλου καλά, λέει η Μπρετ. Θα 'πρεπε να είναι στο κρεβάτι.

Ο πρώτος ταύρος προοριζόταν για τον Μπελμόντε. Ο Μπελμόντε ήταν πολύ καλός. Επειδή όμως κέρδιζε τριάντα χιλιάδες πεσέτες και οι άνθρωποι είχαν κάμει ουρά για να πάρουν θέσεις, το πλήθος τον ήθελε να είναι περισσότερο από καλός. Στην ταυρομαχία, μιλούν για το γήπεδο του ταύρου και το γήπεδο του ταυρομάχου. Όσο ο ταυρομάχος παραμένει στο δικό του γήπεδο, βρίσκεται σε σχετική ασφάλεια. Ο Μπελμόντε, όταν ήταν στις δόξες του, κινιόταν πάντα στο γήπεδο του ταύρου. Με τον τρόπο αυτό έδινε την αίσθηση της επικείμενης τραγωδίας. Οι άνθρωποι πήγαιναν στις ταυρομαχίες για να ιδούν τον Μπελμόντε, για να νιώσουν τραγικά αισθήματα, και ίσως για να ιδούν το θάνατο του Μπελμόντε. Εδώ και δεκαπέ-

ντε χρόνια, έλεγαν πως όποιος θέλει να ιδεί τον Μπελμόντε, πρέπει να σπεύσει όσο είναι ακόμη ζωντανός. Από τότε έχει σκοτώσει πάνω από χίλιους ταύρους. Όταν αποσύρθηκε, το ταυρομαχικό του στυλ έγινε θρύλος και, όταν ξανάρχισε να ταυρομαχεί, το κοινό απογοητεύτηκε, γιατί είδε τον Μπελμόντε να μην κάνει τίποτα περισσότερο από τους άλλους.

Ο Μπελμόντε επέβαλλε επίσης όρους. Επέμενε οι ταύροι του να μην είναι ούτε πάρα πολύ μεγάλοι ούτε πάρα πολύ οπλισμένοι. Του έλειπε λοιπόν το αναγκαίο στοιχείο για να δημιουργήσει την ατμόσφαιρα τραγωδίας, και το κοινό που περίμενε από τον Μπελμόντε (που εκείνη την εποχή υπέφερε από ένα συρίγγιο) μιαν επίδοση τριπλάσια από εκείνη που ήταν ικανός να δώσει, ένιωθε εξαπατημένο και κλεμμένο. Η περιφρόνηση υπογράμμιζε ακόμη πιο πολύ τον προγοναθισμό του Μπελμόντε· το πρόσωπο γινόταν ακόμη πιο κίτρινο· καθώς οι πόνοι του δυνάμωναν, οι κινήσεις του γίνονταν πιο αργές και, τελικά, το πλήθος έδειξε βίαια τη δυσαρέσκειά του, ενώ εκείνος παρέμεινε αγέροχα περιφρονητικός και αδιάφορος. Είχε ελπίζει ένα ένδοξο απόγευμα. Αντί γι' αυτό, ήταν ένα απόγευμα σαρκασμών, προσβολών και τερματίστηκε από ένα πέταγμα μαξιλαριών, κομματιών ψωμιού και ζαρζαβατικών, που έπεφταν βροχή σ' εκείνες τις αρένες όπου κάποτε είχε γνωρίσει τους πιο μεγάλους θριάμβους του. Αρκούνταν να προτείνει το σαγόνι του. Πότε-πότε, ακούγοντας κάποια προσβολή ιδιαίτερα σκληρή, στρεφόταν για να χαμογελάσει, με κείνο το χαμόγελο δίχως χείλη, χαμόγελο δοντιών και μασέλας, και ο πόνος που του προξενούσε κάθε κίνηση αύξαινε αδιάκοπα. Το κίτρινο πρόσωπό του είχε πάρει την απόχρωση της περγαμηνής και, ύστερα από το θάνατο του δεύτερου ταύρου, όταν η βροχή του ψωμιού και των μαξιλαριών είχε πάψει, αφού χαιρέτησε τον πρόεδρο με το ίδιο εκείνο λυκίσιο χαμόγελο, με μάτι περιφρονητικό, αφού πέρασε το ξίφος του πάνω από την *μπαρρέρα*, για να του το σκουπίσουν και να το ξαναβάλουν στη θήκη του, μπήκε στο *καλλεχόν* και εκεί, στηριγμένος στην *μπαρρέρα*, κά-

τω από μας, με το κεφάλι πάνω στα μπράτσα, μη βλέποντας πια τίποτα, μην ακούγοντας πια τίποτα, εγκαταλείφθηκε ολόκληρος στους πόνους που τον λόγχιζαν. Όταν, τέλος, σήκωσε τα μάτια, ζήτησε ένα ποτήρι νερό. Ρούφηξε λίγο, ξέπλυνε το στόμα του, έφτυσε το νερό, πήρε την κάπα του και ξαναγύρισε στην αρένα.

Καθώς το κοινό ήταν εναντίον του Μπελμόντε, ήταν διπλά υπέρ του Ρομέρο. Από τη στιγμή που ο Ρομέρο άφησε την μπαρρέρα για να πλησιάσει τον ταύρο, τον χειροκροτούσαν. Ο Μπελμόντε κοίταζε κι αυτός τον Ρομέρο, δίχως να φαίνεται πως τον κοιτάζει. Δεν πρόσεχε καθόλου τον Μαρσιάλ. Ο Μαρσιάλ ήταν κάτι που το γνώριζε καλά. Είχε αρχίσει να ταυρομαχεί για ν' ανταγωνιστεί με τον Μαρσιάλ, ξέροντας πως το παιχνίδι ήταν κερδισμένο προκαταβολικά. Ήξερε ότι θα είχε αντίπαλους τον Μαρσιάλ και τα άλλα αστέρια της παρακμασμένης ταυρομαχίας, και ήταν σίγουρος πως η ειλκρινεία της προσωπικής του τέχνης θα διακρινόταν τόσο πολύ σε σύγκριση με την ψεύτικη αισθητική των ταυρομάχων της παρακμής, που θα του ήταν αρκετό να εμφανιστεί απλώς στην αρένα. Η επάνοδος του είχε χαλάσει από τον Πέδρο Ρομέρο. Ο Ρομέρο έκανε πάντα μαλακά, ήρεμα και θαυμαστά εκείνο που αυτός, ο Μπελμόντε, δεν αποφάσιζε να κάμει τώρα παρά μόνο από καιρό σε καιρό. Το πλήθος το ένιωθε, ακόμη και οι άνθρωποι από το Μπιαρρίτζ. Κατέληξε μάλιστα να το αντιληφθεί κι ο Αμερικανός πρεσβευτής. Ήταν ένας αγώνας που ο Μπελμόντε δεν θα τον επιχειρούσε, γιατί δεν μπορούσε να καταλήξει παρά σε έναν βαρύ τραυματισμό ή στο θάνατο. Ο Μπελμόντε δεν ήταν πια αρκετά καλός. Τώρα πια δεν μπορούσε να ζητάει τη δόξα στις αρένες. Τα πράγματα είχαν αλλάξει, και η ζωή δεν ερχόταν πια τώρα παρά μόνο με αναλαμπές. Είχε αναλαμπές του παλιού του μεγαλείου απέναντι στους ταύρους, αλλά οι αναλαμπές αυτές ήταν χωρίς αξία, γιατί τις είχε παραμερίσει προκαταβολικά, όταν, βγαίνοντας από το αυτοκίνητό του, είχε εξετάσει, στηριγμένος στο φράχτη, το κοπάδι του φίλου του

ταυροτρόφου, για να διαλέξει ζώα με όλη του την ησυχία. Ξεδιάλεξε έτσι δυο μικρούς ευκολομεταχειρίστους ταύρους, με κοντά κέρατα, και όταν ένωσε να του ξανάρχεται το μεγαλείο, όσο λίγο κι αν ήταν αυτό, ήταν ένα μεγαλείο ξεδιαλεγμένο και προπουλημένο, και δεν του έδινε καμιά ευχαρίστηση. Ήταν βέβαια μεγαλείο, αλλά, γι' αυτόν, δε μεταμόρφωνε πια την ταυρομαχική τέχνη σε θαύμα.

Ο Ρομέρο, αυτός ναι, είχε μεγαλείο. Αγαπούσε να ταυρομαχεί, και πιστεύω ότι αγαπούσε τους ταύρους, και ότι αγαπούσε και την Μπρετ. Ό,τι εξαρτιόταν από τη θέλησή του, το έκανε μπροστά της όλο το απόγευμα. Ποτέ δε σήκωσε τα μάτια του επάνω της. Ήταν έτσι πιο δυνατός, γιατί το έκανε για τον εαυτό του, το ίδιο καλά όσο και γι' αυτήν. Επειδή δεν την κοίταζε για να ζητήσει τη συγκατάθεσή της, ό,τι έκανε, το έκανε εσωτερικά, για τον ίδιο τον εαυτό του, και αυτό τον ενδυνάμωνε, κι ωστόσο το έκανε και για κείνη. Αλλά δεν το έκανε καθόλου για κείνη προς ζημία του. Επωφελήθηκε απ' αυτό όλο το απόγευμα.

Η πρώτη του κομίτη σημειώθηκε ακριβώς κάτω από μας. Καθένας με τη σειρά του, οι τρεις ταυρομάχοι κυριεύαν τον ταύρο ύστερα από κάθε έφοδο εναντίον ενός από τους πικαδέρ. Ο Μπελμόντε πρώτα, ο Μαρσιάλ έπειτα και τέλος ο Ρομέρο. Και οι τρεις στέκονταν στ' αριστερά του αλόγου. Ο πικαδέρ, με το καπέλο κατεδασμένο στα μάτια, με την πίκια σε οξεία γωνία προς τον ταύρο, τα σπιρούνια στα πλευρά του αλόγου, με τα χαλινάρια στ' αριστερό χέρι, οδηγούσε το άλογο στον ταύρο. Ο ταύρος παραμόνευε. Φαινόταν να παραφυλάει το άσπρο άλογο, αλλά στην πραγματικότητα παραφύλαγε την τριγωνική ατσαλένια αιχμή της πίκιας. Ο Ρομέρο, προσεχτικός, είδε τον ταύρο να στρίβει το κεφάλι από την άλλη μεριά. Δεν ήθελε να εφορμήσει. Ο Ρομέρο ξεδίπλωσε την κάπα του ώστε το χρώμα να χτυπήσει στο μάτι του ταύρου. Ο ταύρος όρμησε αυτόματα. Όρμησε και, αντί για τη χρωματιστή λάμψη, συνάντησε ένα άσπρο άλογο. Πάνω στο άλογο, ένας άντρας σκυμμένος κάρ-

φωσε την ατσάλενια αιχμή, που ήταν στερεωμένη σε λαβή από ξύλο καρυδιάς στο μυώδη ώμο του ταύρου. Χρησιμοποιώντας την πίκα σαν μοχλό, παραμέρισε το άλογο και, θυθίζοντας το σιδερικό, προξένησε μια βαθιά πληγή στο ζώο, ματώνοντάς το για τον Μπελμόντε. Ο ταύρος δεν πεισματώσε στο σίδερο. Σίγουρα δεν τα είχε με τ' άλογα. Στράφηκε και η ομάδα διασκορπίστηκε, και ο Ρομέρο τον κατεύθυνε με την κάπα του. Τον διεύθυνε απαλά, ήρεμα, έπειτα, σταματώντας κατάφατσα στον ταύρο, του παρουσίασε την κάπα. Ο ταύρος όρθωσε την ουρά του και όρμησε· ο Ρομέρο, μετατοπίζοντας τα χέρια μπροστά στον ταύρο, γύρισε κάνοντας μια τέλεια ισορροπημένη στροφή. Η υγρή κάπα, βαριά από λάσπη, ξεδιπλώθηκε, φούσκωσε σαν πανί καραβιού, και ο Ρομέρο στριφογύρισε μαζί της ακριβώς εμπρός στον ταύρο. Στο τέλος της «πάσας» ήταν και πάλι φάτσα με φάτσα. Ο Ρομέρο χαμογελούσε. Ο ταύρος χύμηξε ξανά και η κάπα του Ρομέρο φούσκωσε πάλι, αλλά από την άλλη μεριά τούτη τη φορά. Κάθε φορά, άφηνε τον ταύρο να τον ακραγγίζει από τόσο κοντά, που ο άνθρωπος, ο ταύρος και η κάπα σχημάτιζαν πια μια μάζα με αιχμηρά περιγράμματα. Όλα γίνονταν τόσο αργά, τόσο υπολογισμένα. Θα έλεγε κανείς ότι λίκνιζε τον ταύρο για να τον αποκοιμήσει. Έκαμε έτσι τέσσερις φιγούρες και τέλειωσε με μια μισή φιγούρα που τον άφησε με τη ράχη γυρισμένη προς τον ταύρο. Τότε, με το χέρι στο γοφό και την κάπα στο μπράτσο, ενώ ο ταύρος κοίταζε τη ράχη του ν' απομακρύνεται, προχώρησε προς τον θρίαμβο.

Με τους δικούς του ταύρους υπήρξε τέλειος. Ο πρώτος του ταύρος δεν έβλεπε καλά. Μετά από τις δυο πρώτες «πάσες» της κάπας, ο Ρομέρο είδε ποια ήταν η σημασία αυτού του οπτικού ελαττώματος. Ενέργησε λοιπόν ανάλογα. Το πλήθος θα ήθελε να αλλάξουν τον ταύρο. Διαμαρτυρήθηκε θορυβώδιστα. Δεν μπορούσαν να ελπίζουν τίποτα ωραίο με έναν ταύρο που δεν έβλεπε το δέλεαρ, αλλά ο πρόεδρος αρνήθηκε την αντικατάστασή του.

– Γιατί δεν τον αλλάζουν; ρώτησε η Μπρετ.

– Τον έχουν πληρώσει. Δε θέλουν να χάσουν τα λεφτά.
– Αυτό δεν είναι πολύ δίκαιο για τον Ρομέρο.
– Κοίτα πως χειρίζεται έναν ταύρο που δε βλέπει τα χρώματα.

– Δε μ' αρέσει να βλέπω τέτοια πράγματα.

Δεν ήταν ευχάριστο να κοιτάζουν για κείνους που ενδιαφέρονταν για το πρόσωπο που το έκανε. Για να επιδράσει σ' έναν ταύρο που δεν μπορούσε να ιδεί το χρώμα της κάπας ή την ολοπόρφυρη φανέλα της *μουλέτα*, ο Ρομέρο όφειλε να προσφέρει το ίδιο του το σώμα. Έπρεπε να σιμώσει αρκετά κοντά ώστε ο ταύρος να ιδεί το σώμα του και να του χυμήξει ύστερα, κατευθύνοντας τον ταύρο στο κόκκινο πανί, έπρεπε να τελειώσει την «πάσα» μέσα στο κλασικό στυλ. Αυτό δεν άρεσε στους ανθρώπους του Μπιαρρίτζ. Πίστευαν πως ο Ρομέρο φοβόταν κι εξηγούσαν έτσι το πηδηματάκι που όφειλε να κάνει κάθε φορά που μεταβίβαζε την ορμή του ταύρου από το σώμα του στη *μουλέτα*. Προτιμούσαν τον Μπελμόντε στις προσπάθειές του να μιμηθεί τον εαυτό του, ή τις μιμήσεις του Μπελμόντε που έκανε ο Μαρσιάλ. Τρεις απ' αυτούς κάθονταν πίσω μας.

– Γιατί φοβάται τον ταύρο; Ο ταύρος είναι τόσο δλάκας, που μόνο με το πανί τα έχει.

– Είναι μια αρχή. Δεν ξέρει ακόμη.

– Εγώ νομίζω πως ήταν πάρα πολύ καλός στην κάπα τώρα δα.

– Χωρίς αμφιβολία, νιώθει τώρα εκνευρισμένος.

Εκεί κάτω, μόνος στο κέντρο της αρένας, ο Ρομέρο συνέχιζε την ίδια ταχτική του. Πλησίαζε αρκετά κοντά ώστε ο ταύρος να μπορέσει να τον δει γεμάτα. Πρόσφερε το σώμα του, κοντύτερα, ακόμη κοντύτερα, κάτω από το σκυθρωπό μάτι του ταύρου, τόσο κοντά τέλος, που ο ταύρος έκρινε ότι μπορούσε να τον φτάσει. Του προσφερόταν τότε και πάλι, προκαλώντας την έφοδο, και ακριβώς πριν τον αγγίξουν τα κέρατα, παρουσίαζε στον ταύρο το κόκκινο πανί, μ' εκείνο το μικρό, αδιόρατο σχε-

δόν πηδηματάκι, που τόσο βαθιά πρόσβαλλε την κριτική αντίληψη των ταυρομαχικών εμπειρογνομόνων του Μπιαρρίτζ.

– Τώρα, θα τον σκοτώσει, λέω στην Μπρετ. Ο ταύρος είναι ακόμη ρωμαλέος. Δε θέλησε να κουραστεί.

Στο κέντρο της αρένας, ο Ρομέρο, τοποθετημένος αντίκρου στον ταύρο, έβγαλε το ξίφος του κάτω από τις πτυχές της *μουλέτα*. Ορθώθηκε στις μύτες των ποδιών του και σκόπευσε κατά μήκος της λεπίδας. Ο Ταύρος χύμηξε τη στιγμή ακριβώς που χυμούσε κι ο Ρομέρο. Το αριστερό χέρι του Ρομέρο άφησε τη *μουλέτα* να πέσει στο μουσούδι του ταύρου, για να τον τυφλώσει· ο αριστερός του ώμος προχώρησε ανάμεσα στα κέρατα, το ξίφος τρυπούσε. Για μια στιγμή, άνθρωπος και ταύρος αποτελούσαν πια ένα. Ο Ρομέρο είχε σκύψει πάνω από το ζώο, με το μπράτσο τεντωμένο πολύ ψηλά, εκεί όπου το λεπίδι του ξίφους είχε χωθεί ανάμεσα στους ώμους του ταύρου. Έπειτα, το σύμπλεγμα έσπασε. Με ένα πηδηματάκι, ο Ρομέρο απαλλάχτηκε και, μια στιγμή πιο ύστερα, στεκόταν όρθιος με το ένα χέρι στον αέρα, αντίκρου στον ταύρο, με το πονκάμισο ξεσχισμένο κάτω από το μανίκι, με το λευκό ύφασμα ν' ανεμίζει στον άνεμο, και ο ταύρος, με το ματωμένο λεπίδι θυτισμένο στην κορυφή του ώμου του, χαμήλωνε το κεφάλι και προσπαθούσε να στερεωθεί στα πόδια του.

– Πέφτει, λέει ο Μπιλ.

Ο Ρομέρο ήταν αρκετά κοντά ώστε ο ταύρος μπόρεσε να τον δει. Με το χέρι πάντα υψωμένο, μιλούσε στον ταύρο. Ο ταύρος μαζεύτηκε, έπειτα το κεφάλι του ξανάπεσε και σωριάστηκε αρχικά στο πλευρό, σιγά σιγά, έπειτα γύρισε ανάσκελα, με τα τέσσερα πόδια στον αέρα.

Ξανάδωσαν το ξίφος στον Ρομέρο. Εκείνος προχώρησε, κρατώντας το ξίφος με την αιχμή προς τα κάτω και τη *μουλέτα* του στο άλλο χέρι, έως το προεδρικό θεωρείο. Εκεί υποκλίθηκε, ξανασηκώθηκε όρθιος, σίμωσε στην *μπαρρέτα* και άπλωσε το ξίφος και την *μουλέτα*.

– Ένας παλιο-ταύρος, είπε ο βαστάζος.

– Μ' αρρώστησε, λέει ο Ρομέρο.

Σκούπισε το πρόσωπό του. Ο βαστάζος του έδωσε τη στάμνα. Ο Ρομέρο σκούπισε τα χείλη. Δεν του ερχόταν καλά να πει με το σταμνί. Δε μας κοίταζε.

Για τον Μαρσιάλ, αυτή ήταν μια μεγάλη μέρα. Χειροκροτούσαν ακόμη όταν μπήκε ο τελευταίος ταύρος του Ρομέρο. Ήταν ο ταύρος που είχε ριχτεί στον άνθρωπο και τον είχε σκοτώσει στη διαδρομή προς τις αρένες.

Από τη μάχη του με τον πρώτο ταύρο, όλος ο κόσμος είχε κιάλας προσέξει το πρησμένο πρόσωπο του Ρομέρο. Κάθετι που έκανε το αποκάλυπτε. Όλη η συγκέντρωση που χρειαζόταν η λεπτή και αγάριστη εργασία που επέβαλε ο μισότυφος ταύρος το έκανε να προβάλλει ξεκάθαρα. Η πυγμαχία με τον Κοχν δεν είχε καθόλου λιγοστέψει τη φλόγα του, αλλά είχε τα μούτρα του σπασμένα και το σώμα του καταζυμωμένο. Όλα αυτά εξαφανίζονταν τώρα σιγά σιγά. Ό,τι έκανε με τον τελευταίο ταύρο του ξανάδινε λίγο λίγο την αρχική του καθαρότητα. Ήταν ένας καλός ταύρος, ένας χοντρός ταύρος, οπλισμένος καλά, και ορμούσε άνετα και ειλικρινά. Ήταν το είδος του ταύρου που άρεσε στον Ρομέρο.

Όταν τέλειωσε την εργασία της *μουλέτα* και ετοιμάστηκε να θανατώσει το ζώο, το πλήθος τον υποχρέωσε να συνεχίσει. Δεν ήθελε να σκοτωθεί τόσο γρήγορα ο ταύρος. Δεν ήθελε να τελειώσει το παιχνίδι του θανάτου. Ο Ρομέρο συνέχισε. Θα 'λεγε κανείς πως ήταν ένα μάθημα ταυρομαχίας. Αλυσίδωσε όλες τις «πάσες», όλες σωστές, αργές, απαλές, κανονικές. Κανένα κόλπο, καμιά απάτη. Καμιά θαναυσότητα. Και η εκέλευση κάθε «πάσας» σου προξενούσε ένα είδος εσωτερικού πόνου. Το πλήθος θα ήθελε να μην τελειώσει αυτό ποτέ.

Ο ταύρος στεκόταν γερά στα τέσσερα πόδια του, σε θέση για να σκοτωθεί, και ο Ρομέρο τον θανάτωσε ακριβώς κάτω από μας. Δεν τον σκότωσε με τρόπο που του είχε επιβληθεί, όπως έγινε με τον προηγούμενο ταύρο. Τον σκότωσε όπως ήθελε αυτός. Στάθηκε ολόγεια μπροστά στον ταύρο, έβγαλε το σπαθί

από τις πτυχές της «μουλέτα» και σημάδεψε κατά μήκος της λάμας, με πόδια που πατούσαν σταθερά. Έπειτα, χωρίς να προχωρήσει ούτε βήμα, έγινε πια ένα με τον ταύρο. Το ξίφος ήταν φυτεμένο ολόγυρα ανάμεσα στα κέρατα. Ο ταύρος είχε ακολουθήσει το πανί, που, κουνημένο κοντά στη γη είχε εξαφανιστεί όταν ο Ρομέρο, μ' ένα απότομο πήδημα, είχε παραμερίσει στ' αριστερά. Και αυτό τελείωσε. Ο ταύρος δοκίμασε να προχωρήσει, προσπάθησε να σταθεροποιηθεί στα πόδια του, ταλαντεύτηκε, δίστασε κι ύστερα έπεσε στα γόνατα. Τότε ο αδελφός του Ρομέρο έσκυψε πίσω του και δύθισε ένα μικρό μαχαίρι στο ακρώμιο του ταύρου, στη βάση των κεράτων. Απέτυχε την πρώτη φορά. Ξαναχτύπησε με το μαχαίρι και ο ταύρος σωριάστηκε κάτω, τρεμάμενος και άκαμπτος. Ο αδελφός του Ρομέρο, κρατώντας με το 'να χέρι ένα κέρατο του ταύρου και με τ' άλλο το μαχαίρι, σήκωσε τα μάτια προς το προεδρικό θεωρείο. Μαντήλια κουνιούνταν ολόγυρα στην αρένα. Ο πρόεδρος κοίταξε από το ύψος του θεωρείο του και κούνησε κι αυτός το μαντήλι του. Ο αδελφός έκοψε το μαύρο και ζαρωμένο αφτί του νεκρού ταύρου και διάστησε να το προσκομίσει στον Ρομέρο. Ο ταύρος, με τη γλώσσα κρεμασμένη, ογκώδης και μαύρος, κειτόταν πάνω στην άμμο. Απ' όλες τις μεριές της αρένας, νέοι άνθρωποι έτρεχαν προς αυτόν κι έκαναν γύρω του κύκλο. Άρχισαν να χορεύουν γύρω από τον ταύρο.

Ο Ρομέρο πήρε το αφτί και το σήκωσε προς τον πρόεδρο. Ο πρόεδρος υποκλίθηκε και ο Ρομέρο, τρέχοντας εμπρός από το πλήθος, σίμωσε σ' εμάς. Έσκυψε πάνω από τη μπαρρέρα κι έδωσε το αφτί στην Μπρετ. Έκλινε το κεφάλι και χαμογέλασε. Το πλήθος τον περιτριγύρισε. Η Μπρετ του έδωσε την κάπα του.

– Σας άρεσε; φώναξε ο Ρομέρο.

Η Μπρετ δεν είπε τίποτα. Κοιτάχτηκαν και χαμογέλασαν. Η Μπρετ κρατούσε το αφτί στο χέρι της.

– Πρόσεξε μη λερωθείς με το αίμα, είπε ο Ρομέρο με ένα μορφασμό.

Το πλήθος τον ήθελε. Πολλοί νέοι φώναξαν κάτι στην Μπρετ. Το πλήθος αποτελούνταν από νέους, από χορευτές και μεθυσμένους. Ο Ρομέρο γύρισε πίσω και δοκίμασε ν' ανοίξει ένα πέρασμα. Αλλά το πλήθος τον περιστοιχίζε πυκνό, προσαθώντας να τον μεταφέρει θριαμβικά. Έσπρωξε δεξιά κι αριστερά και ξέφυγε· έπειτα άρχισε να τρέχει ανάμεσα στον κόσμο προς την έξοδο. Δεν ήθελε να μεταφερθεί στους ώμους των θεατών. Αλλά τον άρπαξαν και τον σήκωσαν. Ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση, με τα πόδια ανοιχτά και το σώμα του να πονάει ολόκληρο. Τον κουβαλούσαν θριαμβικά και έτρεχαν προς τα κάγκελα. Είχε το χέρι του πάνω στον ώμο κάποιου. Μας κοίταξε σα για να μας ζητήσει συγγνώμη. Το πλήθος τον πέρασε από τα κάγκελα τρέχοντας.

Επιστρέψαμε και οι τρεις στο ξενοδοχείο. Η Μπρετ ανέβηκε τη σκάλα. Ο Μπιλ κι εγώ μείναμε μέσα στην αίθουσα, όπου φάγαμε αυγά σφιχτά και ήπιαμε πολλά μπουκάλια μπίρα. Ο Μπελμόντε ήρθε με πολιτική φορεσιά, παρέα με τον ιμπρεσσάριό του και δυο άλλους άντρες. Κάθησαν στο γειτονικό τραπέζι κι έφαγαν. Ο Μπελμόντε έφαγε πολύ λίγο. Θα έφευγαν για τη Βαρκελώνη με το τρένο των επτά. Ο Μπελμόντε φορούσε πουκάμισο με μπλέ ρίγες και μαύρο κοστούμι, και έφαγε αυγά μάτια. Οι άλλοι έφαγαν για τα καλά. Ο Μπελμόντε δε μιλούσε. Περιοριζόταν ν' απαντάει στις ερωτήσεις.

Ο Μπιλ ένιωθε κουρασμένος ύστερα απ' αυτές τις ταυρομαχίες.

– Πάμε στο καφενείο, είπε ο Μπιλ. Θα ήθελα να πιω ένα απέντι.

Ήταν η τελευταία μέρα της φιέστας. Ο καιρός χαλνούσε ξανά. Η πλατεία ξεχείλιζε από κόσμο και οι πυροτεχνήματα τους για το βράδι και τα σκέπαζαν με κλαδιά οξυάς. Τα παιδιά κοίταζαν. Περάσαμε μπρος από μαγαζάκια που πουλούσαν ρουκέτες με μακριές ουρές από μπαμπού. Μπροστά στο καφενείο είχε πολύ κόσμο. Η μουσική έπαιζε και χόρευαν. Στο δρόμο περνούσαν γίγαντες και νάνοι.

- Πού είναι η Έντα; ρώτησα τον Μπιλ.
- Δεν ξέρω.

Παρατηρούσαμε την έναρξη της τελευταίας νύχτας της γιορτής. Το αφέντι τα ωραιοποιούσε όλα. Πήρα το δικό μου δίχως ζάχαρη, αραιωμένο με νερό, και η γεύση του είχε μίαν ευχάριστη πικράδα.

- Λυπάμαι για τον Κοχν, είπε ο Μπιλ. Δε χάρηκε το πανηγύρι.

- Ο διάβολος να πάρει τον Κοχν, λέω.
- Πού λες ότι θα πήγε;
- Στο Παρίσι.
- Και τι θαρρείς ότι πάει να κάμει;
- Ω! μου είναι αδιάφορο.
- Τι πιστεύεις ότι θα κάμει;
- Θα ξαναρχίσει ίσως το παλιό του κολλάζ.
- Τι είναι το παλιό του κολλάζ;
- Κάποια που φέρει το όνομα Φράνσες.

Πήραμε ακόμη ένα αφέντι.

- Πότε επιστρέφεις εσύ; ρώτησα.
- Αύριο.

Ύστερα από μια στιγμή, ο Μπιλ είπε:

- Τελικά, η φιέστα ήταν καταπληκτική.
- Ναι, είπα, είχαμε διαρκώς να βλέπουμε και κάτι.
- Έχω την εντύπωση πως όλα αυτά δεν ήταν παρά ένας θαυμάσιος επιπέδης. Δε θα με πιστεύεις.

- Μα ναι, λέω. Θα πίστευα οτιδήποτε, ακόμη και τους εφιάλτες.

- Τι συμβαίνει; Είσαι άκεφος;
- Τρομερά άκεφος.

- Πάρε άλλο ένα αφέντι. Ε! γκαρσόν, άλλο ένα αφέντι για τον σεμιόρ.

- Έχω μίαν από εκείνες τις κακοκεφιές!
- Πιες το, είπε ο Μπιλ. Πιες σιγά σιγά.

Νύχτωνε. Η γιορτή εξακολουθούσε. Ξανάρχιζα να αισθάνομαι

μαι μεθυσμένος, αλλά δεν ήμουν περισσότερο ευτυχισμένος γι' αυτό.

- Πώς αισθάνεσαι εσύ;

- Όχι καλύτερα.

- Πιες ακόμη ένα.

- Δε θα ωφελήσει σε τίποτα.

- Δοκίμασε. Δεν ξέρεις καμιά φορά. Μπορεί να είναι αυτό που θα φέρει αποτέλεσμα. Ε! γκαρσόν. Ακόμη ένα αφέντι για τον σεμιόρ.

Αντί να ρίξω το νερό σταλιά σταλιά στο αφέντι, το έριξα όλο μαζί και το ανακάτωσα. Ο Μπιλ πρόσθεσε ένα κομμάτι ζάχαρη. Ανακάτωσα τον πάγο με το κουταλάκι μέσα σ' ένα σκούρο θολό μείγμα.

- Είναι καλό;

- Πολύ.

- Μην πίνεις λοιπόν τόσο γρήγορα. Θα σε πειράξει στην καρδιά.

Ακούμπησα κάτω το ποτήρι. Δε σκόπευα να πιω τόσο γρήγορα.

- Αισθάνομαι μεθυσμένος.

- Επόμενο ήταν.

- Αυτό ακριβώς ήθελες, έτσι δεν είναι;

- Και βέβαια. Μέθυσε κι εσύ. απαλλάξου από την άτιμη την κακοκεφιά σου.

- Ε, λοιπόν, είμαι μεθυσμένος. Αυτό ακριβώς δε θέλεις;

- Κάθησε!

- Δε θέλω να καθήσω, λέω. Θα γυρίσω στο ξενοδοχείο.

Ήμουν πάρα πολύ μεθυσμένος. Δε θυμάμαι να ήμουν ποτέ άλλοτε τόσο μεθυσμένος. Φτάνοντας στο ξενοδοχείο, ανέβηκα τη σκάλα. Το δωμάτιο της Μπρετ ήταν ανοιχτό. Πέρασα το κεφάλι μου από την πόρτα. Ο Μάικ ήταν καθισμένος στο κρεβάτι. Κούνησε ένα μπουκάλι.

- Τζέικ! λέει. Έμπα μέσα, Τζέικ.

Μπήκα και κάθησα. Το δωμάτιο γύριζε, εκτός όταν κοιτάζα σταθερά σε κάποιο σημείο.

– Η Μπρετ, ξέρεις... έφυγε με τον μικρό ταυρομάχο.

– Σώπα!

– Ναι. Σ' έψαχνε για να σου πει αντίο. Έφυγαν με το τρένο των εφτά.

– Αλήθεια;

– Είχε άδικο να το κάμει αυτό, είπε ο Μάικ. Δεν έπρεπε να το κάμει.

– Ναι, δεν έπρεπε.

– Θέλεις να πιεις; Περίμενε, θα χτυπήσω το κουδούνι για να μας φέρουν μπύρα.

– Είμαι μεθυσμένος, πάω να ξαπλώσω.

– Είσαι στουπί; Κι εγώ ήμουν στουπί.

– Ναι, λέω, είμαι στουπί.

– Τότε, στην υγιά σου, λέει ο Μάικ. Τράβα να κοιμηθείς, αγαπητέ μου Τζέικ.

Βγήκα και πήγα στο δωμάτιό μου. Ξάπλωσα στο κρεβάτι. Το κρεβάτι σείστηκε· ανακάθησα και κοιτάξα σταθερά τον τοίχο, για να τον κάνω να σταματήσει να γυρίζει. Έξω, στην πλατεία, η γιορτή συνεχιζόταν. Το ίδιο μου έκανε. Αργότερα, ο Μπιλ και ο Μάικ ήρθαν να με πάρουν να πάμε για φαγητό. Έκαμα πως κοιμόμουν.

– Κοιμάται. Καλύτερα να τον αφήσουμε.

– Είναι μεθυσμένος σα γελάδα, λέει ο Μάικ.

Βγήκαν.

Σηκώθηκα και βγήκα στο μπαλκόνι να κοιτάξω τους χορευτές στην πλατεία. Ο κόσμος δε γύριζε πια. Όλα ήταν ξάστερα και λαμπρά, με λίγο ασαφή περιγράμματα. Πλύθηκα και χτενίστηκα. Ο εαυτός μου στον καθρέφτη μου έκανε αλλόκοτη εντύπωση. Κατέβηκα στην αίθουσα του φαγητού.

XIX

Το πρωί της άλλης μέρας, όλα είχαν τελειώσει. Η φιέστα είχε πάρει τέλος. Ξύπνησα κατά τις εννιά. Πήρα ένα μπάνιο, ντύθηκα και κατέβηκα. Η πλατεία ήταν άδεια και δεν υπήρχε κανείς στους δρόμους. Χαμίνια μάζευαν τα πηγάκια από τις καμένες ρουκέτες στην πλατεία. Τα καφενεία άνοιγαν μόλις, και τα γκαρσόνια έβγαζαν τις άνετες πολυθρόνες από άσπρη ιτιά και τις τοποθετούσαν γύρω από μαρμάρινα τραπέζια στη σκιά των αψίδων. Σκούπιζαν τους δρόμους και τους κατάβρεχαν με τη μάνικα.

Κάθησα σε μιαν από τις πολυθρόνες και ξαπλώθηκα άνετα. Το γκαρσόνι δε διαζόταν να σερβίρει. Οι λευκές αφίσες που ανάγγελλαν την αποδίβαση των ταύρων και των μεγάλων δελτιών με τα ωράρια των ειδικών τρένων ήταν ακόμα κολλημένα στις κολόνες των αψίδων. Ένα γκαρσόνι, ζωσμένο με μια μπλε ποδιά, βγήκε μ' έναν κουβά νερό κι ένα σφουγγαρόπανο και άρχισε να σχίζει τις τοιχοκολλήσεις, ξεκολλώντας ταινίες χαρτιού, πλένοντας και τρίβοντας το χαρτί που έμενε κολλημένο στην πέτρα. Η φιέστα είχε τελειώσει.

Πήρα έναν καφέ και, ύστερα από λίγο, έφτασε ο Μπιλ. Τον κοιτάξα που διέσχιζε την πλατεία. Κάθησε στο τραπέζι μου και παράγγειλε καφέ.

– Λοιπόν, λέει, τέλειωσε το πανηγύρι;

– Ναι, λέω. Πότε φεύγεις;

– Δεν ξέρω. Πιστεύω πως καλά θα κάναμε να πάρουμε ένα αυτοκίνητο. Δε θα γυρίσεις μήπως στο Παρίσι;

– Όχι. Έχω ακόμη μια βδομάδα άδεια. Θα ρρώ πως θα πάω στο Σαιν-Σεμπασιέν.

- Εγώ θα επιστρέψω.
- Ο Μάικ τι θα κάμει;
- Θα πάει στο Σαιν-Ζαν-ντε-Λουζ.
- Να νοικιάσουμε ένα αυτοκίνητο και να πάμε μαζί ως τη Μπαγιόν. Εκεί κάτω θα μπορέσεις να πάρεις το τρένο, απόψε.
- Εντάξει. Να φύγουμε μετά το φαγητό.
- Εννοείται. Θα παραγγείλω ένα αυτοκίνητο.

Φάγαμε και πληρώσαμε το λογαριασμό. Ο Μοντόγια δε μας πλησίασε. Το λογαριασμό μας τον έφερε μια υπηρέτρια. Το αυτοκίνητο περίμενε στην πόρτα. Ο σωφέρ στοίβαξε κι έδεσε τις βαλίτσες με σχοινί πάνω από το αυτοκίνητο. Έβαλε επίσης μερικές κοντά του, στο κάθισμα, και ανεθήκαμε. Το αυτοκίνητο άφησε την πλατεία, διέσχισε τους μικρούς δρόμους, πέρασε κάτω από τα δέντρα, κατηφόρισε στην πλαγιά και ξεμάκρυνε από την Παμπλόνα. Η διαδρομή δε μας φάνηκε και πολύ μακριά. Ο Μάικ είχε ένα μπουκάλι Φουταδόρ. Εγώ ήπια απ' αυτό μόνο δυο φορές. Διαθήκαμε τα βουνά και αφήσαμε πίσω μας την Ισπανία. Κατεθήκαμε από τους λευκούς δρόμους, μέσα από τη χώρα των Βάσκων, που ήταν φρέσκη, πράσινη και πολύ ισκιερή. Επιτέλους φτάσαμε στη Μπαγιόν. Αφήσαμε στο σταθμό τις αποσκευές του Μπιλ, που έδγαλε εισιτήριο για το Παρίσι. Το τρένο του αναχωρούσε στις επτά και δέκα. Βγήκαμε από το σταθμό. Το αυτοκίνητο περίμενε απέναντι.

- Τι θα το κάνουμε το αμάξι; ρώτησε ο Μπιλ.
 - Ω! ας μην ασχολιόμαστε με τσ' αμάξι, είπε ο Μάικ. Ας το κρατήσουμε μαζί μας.
 - Πολύ καλά, είπε ο Μπιλ. Πού θα πάμε;
 - Πάμε να πιούμε κανένα ποτήρι στο Μπιάρριτζ.
 - Αυτό το παλιό τρύπιο πανέρι, ο Μάικ, λέει ο Μπιλ.
- Πήγαμε στο Μπιαρριτζ και αφήσαμε το αυτοκίνητο εμπρός

σ' ένα πολύ κομψό μέρος. Μπήκαμε στο μπαρ, καθήσαμε σε ψηλά σκαμνιά και παραγγείλαμε ούισκυ με σόδα.

- Είναι η σειρά μου να κεράσω, λέει ο Μάικ.
 - Να ρίξουμε κλήρους.
- Ρίξαμε κλήρους και ο Μπιλ εξαιρέθηκε με το πρώτο τράδημα. Ο Μάικ έχασε κι έδωσε ένα εκατόφραγκο στον μπάρμαν. Τα ούισκυ κόστιζαν είκοσι φράγκα το ένα. Πήραμε κι άλλα και ο Μάικ ξανάχασε. Κάθε φορά, άφηνε στον μπάρμαν ένα γερό φιλοδώρημα. Σε μια αίθουσα, κοντά στο μπαρ, έπαιζε μια καλή τζαζ. Ήταν ένα μπαρ ευχάριστο. Στην επόμενη κλήρωση εξαιρέθηκα πρώτος. Ο Μπιλ και ο Μάικ έριξαν κλήρους. Ο Μάικ έχασε.

- Έχασες, Μάικ, λέει ο Μπιλ.
 - Λυπάμαι πάρα πολύ, λέει ο Μάικ, αλλά δεν μπορώ να κεράσω.
 - Πώς αυτό;
 - Δεν έχω πια χρήματα, είπε ο Μάικ. Έχω μείνει ταπί. Μου έχουν μείνει μόνο είκοσι φράγκα. Να, πάρτε είκοσι φράγκα.
- Ο Μπιλ άλλαξε ελαφρά έκφραση.
- Έχω ίσα ίσα για να πληρώσω τον Μοντόγια. Ευτυχώς που έχω κι αυτά.
 - Θα δεχτώ ευχαρίστως ένα τσεκ, λέει ο Μπιλ.
 - Πολύ ευγενικό εκ μέρους σας, μόνο, να, δεν έχω το δικαίωμα να υπογράψω τσεκ.
 - Και τι θα κάμετε για να προμηθευτείτε χρήματα;
 - Ω! θα μου έρθουν. Είναι τώρα δυο μήνες που θα 'πρεπε να έχει φτάσει εδώ η σύνταξή μου.
 - Τι θα το κάμεις το αυτοκίνητο; με ρώτησε ο Μπιλ. Θέλεις να το κρατήσεις;
 - Λίγο μ' ενδιαφέρει, αλλά θα μου φαινόταν μάλλον ηλίθιο αυτό.
 - Άντε, ας πιούμε άλλη μια, λέει ο Μάικ.
 - Εντάξει, είναι η σειρά μου αυτή τη φορά, είπε ο Μπιλ. Μήπως έχει χρήματα η Μπρετ;

Στράφηκε προς τον Μάικ.

– Δεν πιστεύω. Άφησε όλα σχεδόν όσα της είχα δώσει στου γερο-Μοντόγια.

– Δεν έχει χρήματα επάνω της; ρώτησα.

– Δε νομίζω. Δεν έχει ποτέ χρήματα. Έχει πεντακόσιες λίρες το χρόνο και ξοδεύει τριακόσιες πενήντα για να πληρώνει τόκους σε Εβραίους.

– Φαντάζομαι ότι τα βρίσκουν στην πηγή, είπε ο Μπιλ.

– Όπως το είπατε. Στην πραγματικότητα δεν είναι Εβραίοι. Εμείς τους αποκαλούμε Εβραίους. Πιστεύω ότι είναι Σκωτσέζοι.

– Δεν έχει δεκάρα επάνω της; ρώτησα.

– Δεν πιστεύω. Μου τα έδωσε όλα όταν έφυγε.

– Τότε, λέει ο Μπιλ, να πιούμε ακόμη μια φορά.

– Τρομερά καλή ιδέα, είπε ο Μάικ, δεν οδηγεί ποτέ πουθενά η συζήτηση για οικονομικά ζητήματα.

– Αυτό είναι αλήθεια, λέει ο Μπιλ.

Ο Μπιλ κι εγώ τραθήξαμε κλήρους για τα δυο επόμενα κεράσματα. Ο Μπιλ έχασε και πλήρωσε. Πήγαμε στο αμάξι.

– Ξέρετε κανένα μέρος για να πάμε, Μάικ; ρώτησε ο Μπιλ.

– Ας κάνουμε έναν περίπατο. Αυτό θα κάμει ίσως καλό στην αξιοπιστία μου. Ας περπατήσουμε λίγο.

– Θαυμάσια. Θα προτιμούσα να ιδώ την παραλία. Να τραθήξουμε προς το Ανταί.

– Δεν έχω καμιά πίστωση κατά μήκος της παραλίας.

– Πού ξέρεις καμιά φορά...

Ακολουθήσαμε τον παραλιακό δρόμο και βλέπαμε πέρα μακριά να παρελαύνουν οι πράσινες χερσόνησοι, οι λευκές επαύλεις με τα κόκκινα κεραμίδια, οι κηλίδες των δασών και τα κύματα που έσκαζαν στην ακρογιαλιά. Διασχίσαμε το Σαιν-Ζαν-ντε Λουζ και περάσαμε από άλλα χωριά, πιο μακριά στην ακτή. Πίσω από την πεδινή περιοχή που διασχίζαμε, βλέπαμε τα βουνά που μόλις είχαμε διαβεί ξαναγυρνώντας από την

Παμπλόνα. Ο δρόμος συνεχιζόταν. Ο Μπιλ κοίταξε το ρολόι του. Ήταν καιρός να επιστρέψουμε. Χτύπησε στο τζάμι και είπε στο σωφέρ να κάμει μεταβολή. Ο σωφέρ έκαμε πίσω μέσα στα χορτάρια για να γυρίσει. Πίσω μας, υπήρχαν δάση, μια λουρίδα λειβάδια από κάτω και ύστερα η θάλασσα.

Στο Σαιν-Ζαν-ντε-Λουζ σταματήσαμε το αυτοκίνητο και κατεβήκαμε μπρος στο ξενοδοχείο όπου θα έμενε ο Μάικ. Ο σωφέρ μετέφερε τις αποσκευές του. Ο Μάικ έμεινε όρθιος πλάι στο αμάξι.

– Γεια σας, παιδιά, είπε. Η φιέστα ήταν καταπληκτική.

– Αντίο, είπε ο Μάικ.

– Καλή αντάμωση, Μάικ, είπε ο Μπιλ.

– Θα σε ξαναβρώ εκεί πέρα, είπα.

– Μη μου κρατάτε κακία για τα λεφτά, είπε ο Μάικ, θα πληρώσεις το αυτοκίνητο, Τζέικ, και θα σου στείλω το ρεφενέ μου.

– Καλή αντάμωση, Μάικ.

– Καλή αντάμωση, παιδιά. Είσαστε περίφημοι κι οι δυο σας.

Σφίξαμε τα χέρια. Κουνήσαμε το χέρι από το παράθυρο. Μας κοίταζε που φεύγαμε, όρθιος πάνω στο δρόμο. Φτάσαμε στην Μπαγιόν ακριβώς πριν από την αναχώρηση του τρένου. Ένας αχθοφόρος πήγε στην αποθήκη να ζητήσει τις αποσκευές του Μπιλ. Πήγα ως την πόρτα που βγάζει στις αποβάθρες.

– Αντίο, αγαπητέ μου, είπε ο Μπιλ.

– Αντίο, φίλε.

– Ήτανε καταπληκτικό. Πέρασα μια καταπληκτική εβδομάδα.

– Θα μείνεις στο Παρίσι;

– Όχι, πρέπει να μπαρκάρω στις 17. Γεια σου φίλε μου.

– Γεια σου, αγαπητέ.

Πέρασε το κιγκλίδωμα και πήγε στο τρένο. Ο αχθοφόρος με τις αποσκευές πήγαινε μπροστά. Κοίταξα το τρένο που έφευγε. Ο Μπιλ ήταν σ' ένα παράθυρο. Το παράθυρο πέρασε, πέρασε και το υπόλοιπο τρένο και η γραμμή έμεινε άδεια. Βγήκα για να πάω να ξαναβρώ το αυτοκίνητο.

– Πόσα σας οφείλω; ρώτησα το σωφέρ.

Η τιμή ως την Μπαγιόν, ήταν καθορισμένη στις εκατόν πενήντα πεσέτες.

– Διακόσιες πεσέτες.

– Πόσα θα θέλατε επιπλέον για να με μεταφέτερε ως το Σαιν-Σεμπασιέν, όταν θα επιστρέψετε;

– Πενήντα πεσέτες.

– Με γδέρνετε.

– Τριάντα πέντε πεσέτες.

– Είναι πολύ ακριβά, λέω. Οδηγήστε με στο Πανιέ Φλερί.

Στο ξενοδοχείο πλήρωσα το σωφέρ και του έδωσα ένα φιλοδώρημα. Το αυτοκίνητο ήταν σκεπασμένο με σκόνη. Έτριψα τη θήκη με τα καλάμια στη σκόνη. Μου φαινόταν πως αυτό ήταν το μόνο αγαθό που με σύνδεε με την Ισπανία και με τη *φιέστα*. Ο σωφέρ έβαλε μπρος το αυτοκίνητο και κατηφόρισε στο δρόμο. Μπήκα στο ξενοδοχείο όπου μου έδωσαν ένα δωμάτιο. Ήταν το ίδιο δωμάτιο όπου είχα κοιμηθεί όταν έμεινα στην Μπαγιόν με τον Ρόμπερτ Κοχν. Μου φαινόταν πως είχε περάσει πολύς καιρός. Πλύθηκα, άλλαξα πουκάμισο και βγήκα στην πόλη.

Σε ένα κιόσκι εφημερίδων, αγόρασα τη *Νιου Γιορκ Χέραλντ* και κάθησα σ' ένα καφενείο για να τη διαβάσω. Μου φαινόταν παράξενο να βρισκομαι ξανά στη Γαλλία. Αυτό το πράγμα μου έδινε ένα αίσθημα επαρχιακής ασφάλειας. Λυπόμουν που δεν είχα φύγει για το Παρίσι με τον Μπιλ, αλλά το Παρίσι θα σήμαινε συνέχιση της *φιέστας*. Είχα τελειώσει για ένα διάστημα με τις *φιέστες*. Το Σαιν-Σεμπασιέν θα 'πρεπε να ήταν ήσυχο. Η σαιζόν δεν ανοίγει παρά τον Αύγουστο. Θα μπορούσα να βρω εκεί ένα καλό δωμάτιο ξενοδοχείου. Θα μπορούσα να διαβάσω, να κάνω μπάνιο. Η πλαζ ήταν όμορφη. Στον τόπο του περιπάτου υπήρχαν μεγάλοπρεπα δέντρα, πάνω από την πλαζ, και έστελναν εκεί πολλά παιδιά με τις νταντάδες τους πριν ακόμη αρχίσει η σαιζόν. Το βράδι θα εκτελούνταν συναυλίες κάτω από τα δέντρα, απέναντι στο καφενείο Μαρινάς. Θα

μπορούσα να καθήσω στο καφενείο για ν' ακούσω.

– Πώς τρώει κανείς εδώ; ρώτησα το γκαρσόνι.

Στο εσωτερικό του καφενείου υπήρχε ένα εστιατόριο.

– Καλά. Πολύ καλά. Τρώει πολύ καλά.

– Εντάξει.

Μπήκα να φάω. Για τη Γαλλία, ήταν μεγάλο γεύμα, ύστερα όμως από την εμπειρία της Ισπανίας, οι μερίδες φαίνονταν κακομοίρικα μοιρασμένες. Πήρα ένα μπουκάλι κρασί για να μου κρατήσει συντροφιά. Ήταν Σατό-Μαργκό. Ήταν ευχάριστα να σιγοπίνεις και να γεύσαι το κρασί πίνοντας μόνος. Ένα λίτρο κρασί είναι καλή συντροφιά. Στη συνέχεια πήρα έναν καφέ. Το γκαρσόνι μου σύστησε ένα βάσκινο λικέρ που το έλεγαν «Ιτσάρα». Έφερε τη μποτίλια και μου έβαλε ένα ποτήρι γεμάτο λικέρ. Μου εξήγησε ότι το «Ιτσάρα» ήταν παρασκευασμένο από άνθη των Πυρηναίων. Αληθινά άνθη των Πυρηναίων. Θα έλεγε κανείς ότι ήταν καμιά λοσιόν του κεφαλιού, και η οσμή του θύμιζε το ιταλικό *στρέγκα*. Του είπα να πάρει τα άνθη του των Πυρηναίων και να μου φέρει μια παλιά μάρκα. Η μάρκα ήταν καλή. Πήρα μια δεύτερη μάρκα μετά τον καφέ.

Το γκαρσόνι μου φάνηκε λίγο προσβλημένο σχετικά με τα άνθη των Πυρηναίων, γι' αυτό του έδωσα ένα γερό φιλοδώρημα. Αυτό το έκαμε ευτυχισμένο. Ένιωθα άνετα σε μια χώρα όπου οι άνθρωποι μπορούν τόσο εύκολα να είναι ευτυχισμένοι. Δεν ξέρεις ποτέ αν ένα γκαρσόνι στην Ισπανία θα σου πει ευχαριστώ. Όλα βασίζονται σε οικονομικές βάσεις, τόσο ξεκάθαρες στη Γαλλία. Δεν υπάρχει χώρα όπου να μπορεί κανείς να ζήσει πιο εύκολα. Κανείς δεν περιπλέκει τα πράγματα κάνοντας σας το φίλο για σκοτεινούς λόγους. Εόδεψα λίγο χρήμα και το γκαρσόνι μ' αγάπησε. Εκτίμησε την εμπορική μου αξία. Θα ήταν ευτυχής να με ξαναιδεί και με έβαλε να καθήσω σε ένα τραπέζι. Επρόκειτο ασφαλώς για ειλικρινή αγάπη, γιατί βασιζόταν σε στέρεη βάση. Ξαναγύριζα στη Γαλλία. Την άλλη μέρα, για να κάμω φίλους, έδωσα φιλοδωρήματα λίγο πιο γενναία σε όλο τον κόσμο, και αναχώρησα με το πρωινό τρένο για

το Σαιν-Σεμπασιέν. Στο σταθμό δεν έδωσα πολύ γερό φιλοδώρημα στον αχθοφόρο, γιατί σκέφτηκα ότι δεν θα τον ξανάβλεπα ποτέ. Δεν ήθελα παρά μόνο μερικούς καλούς Γάλλους φίλους στη Μπαγιόν για να με υποδεχτούν καλά στην περίπτωση που θα ξαναπήγαινα. Ήξερα πως αν με θυμούνταν, η φιλία τους θα ήταν πιστή.

Στο Ιρούν έπρεπε ν' αλλάξω τρένο και να δείξω το διαβατήριό μου. Ήμουν καταλυπημένος που άφηνα τη Γαλλία. Η ζωή ήταν τόσο απλή στη Γαλλία. Ένιωθα πως ήμουν ηλίθιος που επέστρεφα στην Ισπανία. Στην Ισπανία δεν ξέρεις ποτέ τι μπορεί να συμβεί. Ένιωθα ηλίθιος που γύριζα εκεί. Στάθηκα στην ουρά στο γραφείο των διαβατηρίων. Άνοιξα τις αποσκευές μου στο τελωνείο. Πήρα το εισιτήριό μου. Πέρασα στην αποβάθρα. Ανέβηκα στο τραίνο και μετά από σαράντα λεπτά και οχτώ σήραγγες, έφτασα στο Σαιν-Σεμπασιέν.

Ακόμη και τις πιο καυτές μέρες, το Σαιν-Σεμπασιέν διατηρεί ένα δροσερό αεράκι τις πρωινές ώρες, και τα φύλλα των δέντρων δε φαίνονται να ξεραίνονται ποτέ εντελώς. Θα έλεγε κανείς πως οι δρόμοι πάντοτε ήταν μόλις καταβρεγμένοι. Τις πιο ζεστές μέρες υπάρχουν πάντα δρόμοι δροσεροί και ισκιεροί. Πήγα σ' ένα ξενοδοχείο της πόλης, όπου είχα κιόλας καταλύσει, και μου έδωσαν ένα δωμάτιο με ένα μπαλκόνι που έβλεπε στις στέγες της πόλης. Πέρα από τις στέγες υψωνόταν η πράσινη πλαγιά ενός βουνού.

Έλυσα τις βαλίτσες μου και στοίβαξα τα βιβλία μου πάνω στο κομποδινό. Έβγαλα τα ξυριστικά μου εργαλεία, κρέμασα μερικά ρούχα στο μεγάλο ντουλάπι και ετοίμασα ένα πακέτο με ασπρόρουχα για πλύσιμο. Έπειτα πήρα ένα ντους στο λουτρό και κατέβηκα για φαγητό. Η Ισπανία δεν είχε υιοθετήσει τη θερινή ώρα. Πήγαινα λοιπόν μπροστά. Έβαλα το ρολόι μου κατά μία ώρα μπροστά. Είχα κερδίσει μian ώρα ερχόμενος στο Σαιν-Σεμπασιέν.

Καθώς μπήκα στην αίθουσα του φαγητού, ο θυρωρός μου

έφερε να συμπληρώσω το δελτίο της αστυνομίας. Το υπόγραψα και του ζήτησα δυο έντυπα για τηλεγραφήματα. Τηλεγράφησα στον Μοντόγια να μου διαβιδάξει όλα τα γράμματα και τα τηλεγραφήματα που ήταν για μένα στην τωρινή μου διεύθυνση. Υπολόγισα τις μέρες που θα έμενα στο Σαιν-Σεμπασιέν και σύνταξα το δεύτερο τηλεγράφημα για το γραφείο μου, ζητώντας να μου φυλάξουν το ταχυδρομείο μου, αλλά να μου στέλνουν στο Σαιν-Σεμπασιέν, επί έξι μέρες, όλα τα τηλεγραφήματα που θα έφταναν για μένα.

Μετά το φαγητό, ξανανέβηκα στο δωμάτιό μου, διάβασα λίγο κι αποκοιμήθηκα. Ξύπνησα στις τέσσερις και μισή. Έψαξα για το μαγιό μου, τυλίχτηκα σε μια πετσέτα, κατέβηκα και τράδηξα προς την Κόντσα. Η παλιόρροια δεν ήταν εντελώς πεσμένη. Η πλαζ ήταν ενιαία και σταθερή και η άμμος ήταν κίτρινη. Μπήκα σε μια καμπίνα του μπάνιου, ξεντύθηκα, φόρεσα το μαγιό μου και κατευθύνθηκα προς τη θάλασσα, πάνω στην ψιλή άμμο. Η άμμος ήταν ζεστή κάτω από τα γυμνά πόδια μου. Δεν υπήρχε πολύς κόσμος στην παραλία και μέσα στο νερό. Στ' ανοιχτά, εκεί όπου τα δυο ακρωτήρια της Κόντσα σμίγουν σχεδόν για να σχηματίσουν το λιμάνι, έβλεπες τη λευκή γραμμή των κυμάτων και τη μεγάλη θάλασσα. Μόλο που η παλιόρροια κατέβηκε, υπήρχαν μερικές αργοκίνητες μάζες νερού. Κατάφταναν σαν κυματισμοί στο νερό, αύξαιναν σε όγκο και έσπαζαν τεμπέλικα στη ζεστή άμμο. Μπήκα στο νερό. Ήταν κρύο. Καθώς έφτανε ένα μεγάλο κύμα, ριχνόμουν επάνω του, με το κεφάλι πρώτα. Έπειτα κολυμπούσα κάτω από το νερό και ξανάβγαινα στην επιφάνεια. Κάθε εντύπωση ψύχους είχε εξαφανιστεί. Κολύμπησα ίσαμε την εξέδρα, ανέβηκα επάνω και ξάπλωσα στις καυτές σανίδες. Ένας νέος και μια κοπέλα ήταν στην άλλη άκρη. Η κοπέλα είχε ξεκουμπώσει την μπρετέλα του μαγιό της και liaζόταν για να μαυρίσει η πλάτη της. Ο νέος, ξαπλωμένος μπρούμυτα στην εξέδρα, της μιλούσε. Εκείνη γελούσε ακούγοντας και παρουσίαζε στον ήλιο την ηλιοψημένη ράχη της. Έμεινα πλαγιασμένος στην εξέδρα, κάτω από τον

ήλιο, ίσαμε που στέγνωσα. Έπειτα δοκίμασα διάφορους τρόπους για βουτιές. Βούτηξα βαθιά μια φορά και κολύμπησα ως τον πάτο. Κολυμπούσα με τα μάτια ανοιχτά, και όλα κάτω ήταν σκοτεινά και πράσινα. Η εξέδρα φαινόταν σα μια σκοτεινή κηλίδα. Βγήκα από το νερό κοντά στην εξέδρα, σκαρφάλωσα και ξαναβούτηξα ακόμη μια φορά, μακροβούτι αυτή τη φορά· έπειτα ξαναβγήκα στην ακτή κολυμπώντας. Στέγνωσα, ξάπλωσα στην ακρογιαλιά και πήγα στην καμπίνα μου. Έβγαλα το μαγιό μου, ξεβγάλθηκα με γλυκό νερό και στέγνωσα το σώμα μου με μια γερή εντριβή.

Έκαμα το γύρο του λιμανιού κάτω από τα δέντρα, ίσαμε το καζίνο, ύστερα πήγα στο καφενείο Μαρινάς από ένα δροσερό δρόμο. Μια ορχήστρα έπαιζε στο εσωτερικό του καφενείου και κάθησα στο προαύλιο, για ν' απολαύσω τη δροσιά εκείνη τη ζεστή ημέρα. Πήρα ένα λεμόνι στιμμένο στο ποτήρι και μετά ένα μεγάλο ουίσκυ-σόδα. Έμεινα για πολλήν ώρα στο προαύλιο του Μαρινάς. Διάβασα και χάξεψα τους περαστικούς, ακούγοντας τη μουσική.

Όταν άρχισε να σουρουπώνει, έκαμα το γύρο του λιμανιού, διέσχισα κατά μήκος τον τόπο του περιπάτου και τελικά γύρισα στο ξενοδοχείο για το δείπνο. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή γινόταν ένας ποδηλατικός αγώνας, ο «Γύρος της Χώρας των Βάσκων» και οι δρομείς είχαν σταματήσει για να διανυκτερεύσουν στο Σαιν-Σεμπασιέν. Σε μια γωνιά της σαλλοτραπεζαρίας υπήρχε ένα μακρύ τραπέζι, όπου οι δρομείς ποδηλάτες έτρωγαν συντροφιά με τους εκπαιδευτές τους και τους μάνατζερ. Ήταν όλοι Γάλλοι ή Βέλγοι και πρόσεχαν πολύ την τροφή τους, αλλά δεν έπλητταν. Στην άκρη του τραπεζιού θρόισκονταν δυο όμορφες Γαλλιδούλες, εντελώς του είδους του προαστείου της Μονμάρτρης. Δεν μπόρεσα να μάθω σε ποιον ανήκαν. Μιλούσαν όλοι αργκό στο μεγάλο τραπέζι, αλλά ορισμένα καλαμπούρια δεν τα επαναλάβαιναν στις κοπέλες, όταν ζητούσαν να τα ακούσουν. Την άλλη μέρα το πρωί, στις πέντε η ώρα, οι δρομείς έπρεπε να αναχωρήσουν ξανά για την τελευ-

ταία διαδρομή Σαιν-Σεμπασιέν – Μπιλμπάο. Οι δρομείς έπιναγ πολύ κρασί και ήταν καημένοι και μαυρισμένοι από τον ήλιο. Δεν έπαιρναν την κούρσα στα σοβαρά, εκτός μεταξύ τους. Είχαν τρέξει τόσο συχνά μεταξύ τους που ο κερδισμένος ελάχιστα τους ενδιέφερε. Προπαντός σε ξένη χώρα. Το χρηματικό ζήτημα τακτοποιόταν πάντα.

Ο άνθρωπος που προπορευόταν κατά δύο επτά από τους υπόλοιπους δρομείς είχε βγάλει κάτι «καλόγερους»¹, που τον έκαναν να υποφέρει πολύ. Καθόταν πάνω στα νεφρά του. Ο σβέρκος του ήταν κατακόκκινος και τα ξανθά μαλλιά του τσουρουλισμένα από τον ήλιο. Οι άλλοι δρομείς τον πείραζαν για τους «καλογέρους» του. Χτύπησε στο τραπέζι με το πηρούνι του:

– Ακούστε με καλά, είπε. Αύριο θα κολλήσω τη μύτη τόσο καλά στο τιμόνι, που μόνο μια ωραία ελαφριά αύρα θα μπορεί να μου αγγίζει τους «καλογέρους».

Μια από τις γυναίκες τον κοίταξε από την άκρη του τραπεζιού. Εκείνος μόρφασε μ'ένα χαμόγελο και κοκκίνισε. Οι Ισπανοί, έλεγαν, δεν ξέρουν να ποδηλατούν.

Πήρα τον καφέ μου στο προαύλιο με τον μάνατζερ μιας ποδηλατικής ομάδας ενός μεγάλου εργοστασίου ποδηλάτων. Είπε πως η κούρσα ήταν πολύ δυσάρεστη, αλλά στην Ισπανία οι δρόμοι ήταν καλύτεροι παρά στη Γαλλία. Οι ποδηλατοδρομίες ήταν το μόνο σπορ στον κόσμο, έλεγε. Είχα ποτέ παρακολουθήσει το «Γύρο της Γαλλίας»; Μόνο στις εφημερίδες. Ο «Γύρος της Γαλλίας» ήταν το μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός του κόσμου. Είχε μάθει να γνωρίζει τη Γαλλία παρακολουθώντας και οργανώνοντας τις ποδηλατικές κούρσες. Πολλοί λίγοι άνθρωποι γνωρίζουν τη Γαλλία. Περνούσε όλη την άνοιξη, όλο το καλοκαίρι και όλο το φθινόπωρο στους δρόμους με τους δρομείς ποδηλάτες. Ήταν μια χώρα πλούσια, και πιο αθλητική

1. «Καλόγερος» ή βούζουνας: εξάνθημα, που η επιστημονική του ονομασία είναι «δοθιήν».

από χρόνο σε χρόνο. Θα γινόταν η πιο αθλητική χώρα του κόσμου. Κι αυτό χάρη στις ποδηλατοδρομίες. Χάρη σ' αυτές και στο ποδόσφαιρο. *Η αθλητική Γαλλία.* Ο άνθρωπος γνώριζε την κούρσα στο δρόμο. Πήραμε ένα κονιάκ. Ωστόσο δεν ήταν δυσάρεστο να γυρίσει στο Παρίσι. Δεν υπάρχει παρά ένας Πανάμ. Σ' ολόκληρο τον κόσμο, φυσικά. Το Παρίσι είναι η πιο αθλητική πόλη του κόσμου. Ήξερα μήπως τη *Σοπ ντυ Νεγκρ*; Όχι; Εκεί θα τον έβρισκα μια μέρα. Δεν θα αμελούσα. Θα πίναμε ακόμη ένα κονιάκ μαζί. Χωρίς καμιά αμφιβολία. Θα αναχωρούσαν κατά τις έξι και τέταρτο το πρωί. Θα σηκωνόμουν μήπως να ιδώ την αναχώρηση; Θα έκανα βέβαια ό,τι μου ήταν μπορετό. Μήπως θα ήθελα να με φωνάξουν; Αυτό ήταν ασφαλώς πάρα πολύ ενδιαφέρον. Θα παράγγελνα στο ξενοδοχείο να με ξυπνήσουν. Αυτός θα το έκανε ευχαρίστως. Δεν θα ήθελα να μπει σ' αυτό τον κόπο. Θα άφηνα παραγγελία στο γραφείο. Είπαμε καλή αντάμωση για αύριο το πρωί.

Το πρωί της άλλης μέρας, όταν ξύπνησα, οι ποδηλατοδρόμοι και η ακολουθία των αυτοκινήτων που τους συνόδευε βρισκόταν κιόλας στους δρόμους από τρεις ώρες. Πήρα τον καφέ μου και διάβασα τις εφημερίδες στο κρεβάτι· έπειτα ντύθηκα και κατέβηκα στην πλαζ με το κοστούμι του μπάνιου. Τα πάντα ήταν δροσερά και υγρά στην αρχή του πρωινού. Νταντάδες με στολή και τοπικές φορεσιές περπατούσαν κάτω από τα δέντρα συνοδεύοντας παιδιά. Τα Ισπανόπουλα ήταν πολύ όμορφα. Λούστροι, καθισμένοι κάτω από ένα δέντρο, συζητούσαν με ένα στρατιώτη. Ο στρατιώτης είχε μόνο ένα χέρι. Η παλίρροια ήταν ανεβασμένη, φυσούσε δυνατό αεράκι και τα κύματα έσπαζαν στην πλαζ.

Ξεντύθηκα σε μιαν από τις καμπίνες. Διέσχισα τη στενή λουρίδα της αμμουδιάς και μπήκα στο νερό. Βγήκα στ' ανοιχτά, προσπαθώντας να κολυμπήσω ανάμεσα στις μάζες του νερού που κυλούσαν, αλλά υποχρεωνόμουν πότε-πότε να θουτώ. Έπειτα, φτάνοντας στο ήρεμο νερό, γύρισα ανάσκελα. Ενώ επέ-

πλεα, δεν έβλεπα παρά μόνο τον ουρανό κι ένιωθα τη φουσκοθαλασσιά μια να με ανασηκώνει και μια να με κατεβάζει μέσα στα κοιλώματα που σχηματίζονταν. Ξαναγύρισα στην ακτή όπου έσπαζαν τα κύματα και άφησα το σώμα μου να το μεταφέρει ένα μεγάλο κύμα. Ύστερα γύρισα πάλι μπρούμυτα και κολύπησα δυνατά, προσπαθώντας ν' αποφεύγω το σπάσιμο των κυμάτων επάνω μου. Ήταν κουραστικό να κολυμπώ μέσα στους υδάτινους λάκκους. Προχώρησα προς την εξέδρα. Το νερό ήταν ψυχρό. Είχες την εντύπωση πως θα ήταν αδύνατο να κυλήσει. Κολυμπούσα αργά. Η απόσταση φαινόταν μακρινή με την ανεβασμένη παλίρροια. Ανέβηκα στην εξέδρα και κάθησα, στραγγίζοντας επάνω στις σανίδες, που άρχιζε να τις θερμαίνει ο ήλιος. Έριξα ένα κυκλικό βλέμμα στον όρμο, την παλιά πόλη, το καζίνο, τη δεντροστοιχία με τους λευκούς πυλώνες και τις ονομασίες τους με χρυσά γράμματα. Στ' ανοιχτά, δεξιά, ένας πράσινος λόφος με έναν πύργο έκλεινε σχεδόν το λιμάνι. Η εξέδρα ταλαντευόταν στο ρυθμό του νερού. Από την άλλη μεριά του στενού περάσματος που έβγαζε στην ανοιχτή θάλασσα υπήρχε ένα άλλο ανυψωμένο ακρωτήριο. Σκέφτηκα πως θα μου άρεσε να διασχίσω τον όρμο, αλλά φοβόμουν τις κράμπες.

Καθισμένος στον ήλιο, κοίταξα τους λουόμενους στην πλαζ. Φαίνονταν πολύ μικρόσωμοι. Ύστερα από μια στιγμή, σηκώθηκα και, γραπωμένος με τα δάχτυλα των ποδιών στο χείλος της εξέδρας, ενώ αυτή έγερνε από το βάρος μου, βούτηξα αποφασιστικά και βαθιά για ν' ανεδώ στη συνέχεια στο διάφανο νερό. Τίναξα από το κεφάλι μου το αλμυρό νερό και κολύπησα αργά και ομαλά προς την πλαζ.

Αφού ντύθηκα και πλήρωσα την καμπίνα μου, γύρισα με τα πόδια στο ξενοδοχείο. Οι ποδηλατοδρόμοι είχαν αφήσει πολλά αντίτυπα του περιοδικού «Αυτοκίνητο». Τα πήρα και κάθησα σε μια πολυθρόνα έξω στον ήλιο για να διαβάσω και να ενημερωθώ για την αθλητική κίνηση στη Γαλλία. Ενώ διάβαζα, πλησίασε ο θυρωρός μ' έναν μπλε φάκελο στο χέρι.

- Ένα τηλεγράφημα για σας, κύριε.

Πέρασα το δάχτυλό μου κάτω από την πτυχή που το έκλεινε, το άνοιξα και διάβασα. Μου το διαβίβαζαν από το Παρίσι.

**ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΕΡΘΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΜΟΝΤΑ-
ΝΑ ΜΑΔΡΙΤΗ – ΕΧΩ ΣΤΕΝΟΧΩΡΙΕΣ.**

ΜΠΡΕΤ

Έδωσα ένα φιλοδώρημα στο θυρωρό και ξαναδιάβασα το τηλεγράφημα. Ένας ταχυδρόμος βιάδιζε στο πεζοδρόμιο. Μπήκε στο ξενοδοχείο. Είχε ένα πελώριο μουστάκι και πολύ αρειμάνιο ύφος. Ξαναβγήκε από το ξενοδοχείο. Ο θυρωρός δγήκε ξοπίσω του.

- Κι άλλο ένα τηλεγράφημα για σας, κύριε.

- Ευχαριστώ, λέω.

Το άνοιξα. Μου το διαβίβαζαν από την Παμπλόνα.

**ΜΠΟΡΕΙΣ ΝΑ ΕΡΘΕΙΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΜΟΝΤΑ-
ΝΑ – ΕΧΩ ΣΤΕΝΟΧΩΡΙΕΣ**

ΜΠΡΕΤ

Ο θυρωρός ήταν πάντα εκεί, περιμένοντας ίσως ένα άλλο φιλοδώρημα.

- Τι ώρα έχει τρένο για τη Μαδρίτη;

- Έφυγε ένα σήμερα το πρωί, στις εννιά. Έχει λεωφορείο στις έντεκα, και το «Εξπρές του Νότου» στις δέκα το βράδι.

- Κρατήστε μου μια κουκέτα στο «Εξπρές του Νότου». Θέλετε τα χρήματα αμέσως;

- Όπως θέλετε, λέει. Θα πω να τα περάσουν στο λογαριασμό.

- Ας γίνει έτσι.

Αυτό ήταν. Το συμπέρασμα ήταν ότι η διαμονή μου στο Σαιν-Σεμπασιέν είχε πάει κατά διαβόλου. Φαντάζομαι πως περίμενα αόριστα κάτι τέτοιο. Είδα το θυρωρό όρθιον στην πόρτα.

Φέρτε μου ένα έντυπο τηλεγραφήματος, σας παρακαλώ.

Μου το έφερε. Έβγαλα το στυλό μου και έγραψα:

**ΛΑΙΔΗ ΑΣΛΕΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ΜΟΝΤΑΝΑ ΜΑ-
ΔΡΙΤΗ – ΦΘΑΝΩ ΕΞΠΡΕΣ-ΝΟΤΟΥ ΑΥΡΙΟ – ΦΙ-
ΛΙΑ.**

ΤΖΕΪΚ

Με τον τρόπο αυτό η υπόθεση θα τακτοποιόταν. Αυτό ήταν. Στέλνεις μια γυναίκα με έναν άντρα. Την παρουσιάζεις σ' έναν άλλο για να το σκάσει μαζί του. Κι ύστερα πρέπει να πας να τη βρεις. Και να τεματίσεις το τηλεγράφημα με «Φιλία». Θανμάσια! Κατέβηκα για το πρόγευμα.

Δεν κοιμήθηκα και πολύ εκείνη τη νύχτα στο «Εξπρές του Νότου». Το πρωί, προγευμάτισα στο βαγκόν-ρεστωράν και κοίταξα το τοπίο από βράχους και πεύκα, ανάμεσα Αβίλα και Εσκοριάλ. Είδα το Εσκοριάλ από το παράθυρο, γκριζο, μακρύ, ψυχρό κάτω από τον ήλιο, και με άφησε αδιάφορο. Είδα τη Μαδρίτη να ξεπροβάλλει από την πεδιάδα, λευκή και συμπαγή σιλουέτα στο ύψος ενός μικρού λόφου, πολύ μακριά, στο δάθος μιας ασβεστοποιημένης υπαίθρου.

Ο Σταθμός του Βορρά, στη Μαδρίτη, είναι η κεφαλή της γραμμής. Τα τρένα δεν πάνε μακρύτερα. Δε συνεχίζουν πουθενά. Εμπρός στο σταθμό υπήρχαν αμάξια και ταξί και μια σειρά ξενοδοχειακοί πράκτορες. Θα έλεγες πως ήταν μια επαρχιακή πόλη. Πήρα ένα ταξί και σκαρφαλώσαμε μέσα από κήπους, κοντά στο άδειο παλάτι και τη μισοτελειωμένη εκκλησία, στην άκρη του πλατώματος. Έπειτα συνεχίσαμε ως τη σύγχρονη πόλη, που ήταν ψηλή και καυτή. Από έναν καλοστρωμένο δρόμο, το ταξί έφτασε στην Πουέρτα ντελ Σολ. Πέρασε το φραγμό και πήρε την Καρρέρα Σαν Χερόνιμο. Οι τέντες όλων των μαγαζιών ήταν κατεβασμένες γιατί έκανε ζέστη. Τα παράθυρα που έβλεπαν προς την μεριά του δρόμου που τη χτυπούσε ο ήλιος ήταν κλειστά. Το ταξί σταμάτησε κατάνακρα στο πεζοδρόμιο. Είδα στο τρίτο πάτωμα την επιγραφή *Ξενοδοχείο Μοντάνα*. Ο σωφέρ έμπασε τις αποσκευές μου και τις ακούμπησε

κοντά στο ασανσέρ. Μην μπορώντας να δάλω μπρος το ασανσέρ, ανέβηκα με τα πόδια. Στο τρίτο πάτωμα υπήρχε μια χάλκινη πλάκα: *Ξενοδοχείο Μοντάνα*. Χτύπησα το κουδούνι, αλλά δεν άνοιξε κανείς. Ξαναχτύπησα και μια υπηρέτρια με γκρι-νιάρικο ύφος άνοιξε την πόρτα.

– Είναι εδώ η λαίδη Άσλεϋ; ρώτησα.

Με κοίταξε ηλίθια.

– Μένει εδώ μια Εγγλέζα κυρία;

Η υπηρέτρια στράφηκε και φώναξε κάποιον. Εμφανίστηκε μια πολύ χοντρή γυναίκα. Είχε γκριζα μαλλιά, λαδωμένα άφθονα, γύρω από το πρόσωπό της. Ήταν κοντή και αυταρχική.

– *Μούν μπουένος*¹, λέω. Είναι μήπως εδώ μια Εγγλέζα κυρία; Θα ήθελα να ιδώ την Εγγλέζα κυρία.

– *Μούν Μπουένος*. Μάλιστα, υπάρχει εδώ μια Εγγλέζα. Βεβαίως, μπορείτε να τη δείτε, αν το θέλει.

– Θέλει να με ιδεί.

– Η *τσικά*² θα την ειδοποιήσει.

– Κάνει πολλή ζέστη.

– Και πολύ κρύο το χειμώνα.

– Ναι, κάνει πολύ κρύο το χειμώνα.

Ήθελα μήπως να μείνω κι ο ίδιος σε ξεχωριστό δωμάτιο στο *Μοντάνα*; Για την ώρα δεν ήξερα τίποτα, αλλά θα ήθελα να μου ανεβάσουν τις αποσκευές μου, για να μη μου τις κλέψουν στο ισόγειο. Δεν έκλεβαν ποτέ τίποτα στο ξενοδοχείο *Μοντάνα*. Στα άλλα ξενοδοχεία, ναι. Αλλά εδώ, όχι. Όχι εδώ. Οι πελάτες αυτού του ξενοδοχείου ήταν διαλεγμένοι ένας κι ένας. Ήμουν πολύ ευτυχής που το μάθαινα. Ωστόσο, θα προτιμούσα να μου ανεβάσουν τα πράγματά μου.

Η υπηρέτρια ξαναγύρισε και είπε πως η κυρία ήθελε να ιδεί αμέσως, τώρα, τον Εγγλέζο κύριο.

1. Καλημέρα σας. Σ.Μ.

2. Η μικρή. Σ.Μ.

– Εντάξει, είπα. Βλέπετε αυτό που σας έλεγα.

– Πολύ καλά.

Ακολούθησα την υπηρέτρια κατά μήκος ενός μεγάλου σκοτεινού διαδρόμου. Όταν έφτασε στο τέλος, χτύπησε μια πόρτα.

– Εμπρός! είπε η Μπρετ. Εσύ είσαι, Τζέικ;

– Εγώ είμαι.

– Έμπα. Έμπα.

Άνοιξα την πόρτα. Η υπηρέτρια την ξανάκλεισε πίσω μου. Η Μπρετ ήταν στο κρεβάτι. Είχε μόλις βουρτσώσει τα μαλλιά της και κρατούσε ακόμη στο χέρι τη βούρτσα. Το δωμάτιο παρουσίαζε εκείνη την όψη ακαταστασίας που καταφέρνουν να δημιουργήσουν αυτοί που είχαν πάντα υπηρέτες.

– Αγαπημένε μου, είπε η Μπρετ.

Προχώρησα ως το κρεβάτι και την πήρα στην αγκαλιά μου. Με φίλησε και, ενώ με φιλούσε, μπορούσα να νιώθω ότι σκεφτόταν κάτι άλλο. Έτρεμε μέσα στην αγκαλιά μου. Την ένιωθα πάρα πολύ μικρή.

– Αγαπημένε μου. Ήμουν τόσο δυστυχισμένη.

– Πες μου τα.

– Δεν έχω τίποτα να σου πω.

– Γιατί δεν τον κράτησες;

– Δεν ξέρω. Αυτά τα πράγματα δεν μπορούν να γίνουν. Δεν πιστεύω πως του έκαμα κακό.

– Θα του έκαμες ασφαλώς πολύ καλό.

– Δεν είμαι πλασμένη να ζω με κάποιον. Αυτό το κατάλαβα ευθύς αμέσως.

– Πραγματικά.

– Ω! λέει, ας μη μιλάμε πια γι' αυτό. Ας μη μιλήσουμε πια ποτέ γι' αυτό.

– Όπως θέλεις.

– Δέχτηκα ένα πλήγμα όταν είδα πως ντρεπόταν για μένα. Ντρεπόταν για μένα για ένα διάστημα, ξέρεις.

– Όχι.

– Ω! ναι. Πιστεύω ότι τον κορόιδευαν στο καφενείο. Ήθελε ν' αφήσω τα μαλλιά μου να μεγαλώσουν. Εγώ με μακριά μαλλιά! Θα είχα μια μούρη!...

– Είναι αστείο.

– Έλεγε πως αυτό θα με έκανε να φαίνομαι περισσότερο γυναίκα. Θα είχα ένα κεφάλι απίθανο.

– Και μετά;

– Μετά, το πήρε απόφαση. Δεν ντρεπόταν πια για μένα.

– Και οι στενοχώριες σου, τι είναι;

– Δεν ήξερα αν θα μπορούσα ν' αποφασίσω να φύγω, και δεν είχα δεκάρα για να φύγω μόνη μου και να τον εγκαταλείψω. Δοκίμασε, ξέρεις, να με κάμει να δεχτώ ένα σωρό λεφτά. Του είπα πως είχα μπόλικο κι εγώ. Το ήξερε πολύ καλά ότι αυτό ήταν ψέμα. Καταλαβαίνεις, δεν μπορούσα να δεχτώ χρήματα απ' αυτόν.

– Πραγματικά.

– Ω! ας μη μιλάμε πια γι' αυτό. Ωστόσο, υπάρχουν πράγματα τα αρκετά αστεία. Δώσε μου ένα τσιγάρο.

Άναψα ένα τσιγάρο.

– Έμαθε τ' αγγλικά του όταν ήταν γκαρσόνι στο Γιβραλτάρ.

– Ναι;

– Ήθελε να με παντρευτεί για να τελειώνουμε.

– Αλήθεια;

– Μα ναι. Δεν μπορώ να παντρευτώ ούτε τον Μάικ.

– Πίστευε ίσως πως αυτό θα τον έκανε να γίνει λόρδος Ά-σλεϋ.

– Όχι, δεν ήταν αυτό. Ήθελε στ' αλήθεια να με παντρευτεί. Για να μην μπορώ πια να τον εγκαταλείψω, έλεγε. Ήθελε να είναι πολύ σίγουρος ότι δεν θα τον εγκατέλειπα ποτέ.

– Θα μπορείς να νιώθεις πιο άνετα τώρα.

– Νιώθω. Αισθάνομαι ξανά πολύ καλά. Επισκίασε αυτόν τον σαχλό τον Κοχν.

– Τόσο το καλύτερο.

– Ξέρεις, θα είχα αποφασίσει να ζήσω μαζί του, αν δεν είχα

καταλάβει πως αυτό θα ήταν κακό για κείνον. Συνεννοούμαστε πάρα πολύ καλά.

– Με εξαίρεση την εξωτερική του εμφάνιση.

– Ω! θα το συνήθιζα αυτό.

Έσθησε το τσιγάρο της.

– Είμαι τριαντατεσσάρων χρόνων, ξέρεις. Δε θέλω να είμαι μια από κείνες τις τσούλες που ξεπλανεύουν τα παιδιά.

– Όχι.

– Δε θέλω να γίνω τέτοια. Αισθάνομαι, ξέρεις, πραγματικά καλά. Πραγματικά ισορροπημένη.

– Τόσο το καλύτερο.

Γύρισε τα μάτια της από την άλλη μεριά. Πίστεψα ότι ζητούσε κι άλλο τσιγάρο. Έπειτα είδα πως έκλαιγε, πως έτρεμε και πως έκλαιγε. Απέφευγε να με κοιτάξει. Την πήρα στην αγκαλιά μου.

– Ας μη μιλήσουμε πια ποτέ γι' αυτό. Σε παρακαλώ. Ας μη μιλήσουμε πια ποτέ.

– Μπρετ, αγαπημένη μου.

– Θέλω να πάω να ξαναβρώ τον Μάικ. (Την ένιωθα που έκλαιγε καθώς την έσφιγγα επάνω μου). Είναι τόσο ευγενικός κι είναι τόσο φριχτός. Εντελώς ό,τι μου χρειάζεται.

Επέμενε να μένει με το κεφάλι κατεβασμένο. Της χάιδευα τα μαλλιά. Την ένιωθα να κλαίει μ' αναφιλητά.

– Δεν μπορώ πια να είμαι μια από κείνες τις τσούλες, λέει. Ω! Τζέικ, δεν πρέπει να ξαναμιλήσουμε ποτέ πια γι' αυτό.

Αφήσαμε το ξενοδοχείο Μοντάνα. Η γυναίκα που διεύθυνε το ξενοδοχείο αρνήθηκε να μ' αφήσει να ταχτοποιήσω το λογαριασμό. Ο λογαριασμός είχε πληρωθεί.

– Ω! εντάξει τότε, εντάξει! είπε η Μπρετ. Τώρα, δεν έχει πια σημασία.

Πήγαμε με ταξί στο ξενοδοχείο Παλάς. Αφήσαμε τις αποσκευές μας και ζήτησα να μου κρατήσουν δυο κουκέτες στο *Εξπρές του Νότου* για το θράδι. Έπειτα πήγαμε στο μπαρ του ξενοδοχείου για να πάρουμε ένα κοκτέιλ. Καθήσαμε σε ψηλά

σκαμνιά, ενώ ο μπάρμαν ανακάτωνε τα Μαρτίνι μέσα σε ένα νικελένιο κανάτι.

- Είναι παράξενο να βρίσκει κανείς πάντα τόση φιλοφροσύνη στα μπαρ των μεγάλων ξενοδοχείων, λέω.

- Οι μπάρμαν και οι τζόκεϋ είναι οι μόνοι άνθρωποι που έχουν απομείνει ευγενικοί.

- Ανεξάρτητα από τη χυδαιότητα του ξενοδοχείου, το μπαρ είναι πάντα ευχάριστο.

- Είναι παράξενο.

- Οι μπάρμαν είναι πάντα ευγενικοί.

- Ξέρεις, λέει η Μπρετ, δεν είναι παρά μόλις δεκαεννιά χρόνων. Δε βρίσκεις πως αυτό είναι εξαιρετικό;

Τσουγκρίσαμε τα ποτήρια μας που βρίσκονταν πλάι πλάι πάνω στον πάγκο. Ήταν καλυμμένα με δροσερή άχνα. Από την άλλη μεριά του παράθυρου, που σκεπαζόταν με παραπέτασμα, βασίλευε η καλοκαιριάτικη μαδριτινή ζέστη.

- Θα ήθελα μια ελιά μέσα στο Μαρτίνι, λέω στον μπάρμαν.

- Έχετε δίκιο, κύριε. Ορίστε.

- Ευχαριστώ.

- Θα έπρεπε να την είχα βάλει...

Ο μπάρμαν απομακρύνθηκε αρκετά για να μην μπορέι πια ν' ακούει τη συζήτησή μας. Η Μπρετ, αφήνοντας το ποτήρι της όρθιο πάνω στον πάγκο, έσκυψε κι ανάσανε λίγο Μαρτίνι. Έπειτα το πήρε και ήπιε. Ύστερα από την πρώτη εκείνη γουλιά, το χέρι της ήταν αρκετά σταθερό για να μπορέσει να το σηκώσει.

- Ωραίο. Αυτό το μπαρ είναι χαριτωμένο.

- Όλα τα μπαρ είναι χαριτωμένα.

- Ξέρεις, στην αρχή δεν τον πίστευα. Έχει γεννηθεί στα 1905. Σπούδαζα τότε ακριδώς στο Παρίσι. Για σκέψου το λίγο.

- Τι πράγμα θέλεις να σκεφτώ;

- Μην κάνεις τον κουτό. Πες μου, θέλεις να κεράσεις ένα ποτηράκι.

- Θα θέλαμε δυο Μαρτίνι.

- Όπως τα προηγούμενα, κύριε;

- Ναι, ήταν πολύ καλά.

Η Μπρετ του χαμογέλασε.

- Ευχαριστώ, κυρία.

- Λοιπόν, στην υγειά σου, είπε η Μπρετ.

- Στη δικιά σου.

- Ξέρεις, είπε η Μπρετ, δεν είχε γνωρίσει παρά μόνο δυο γυναίκες πριν από μένα. Ποτέ του δεν αγάπησε τίποτε άλλο από τους ταύρους.

- Έχει όλο τον καιρό μπροστά του.

- Δεν ξέρω. Πιστεύει πως εγώ ήμουν η μόνη αληθινή περιπέτειά του.

- Ε, ναι! εσύ ήσουν.

- Ναι, εγώ ήμουν.

- Πίστευα ότι δεν θα 'πρεπε να μιλάς πια ποτέ γι' αυτό.

- Και θαρρείς ότι μπορώ να μην το κάνω;

- Θα σου περάσει, αν θα μιλάς πάρα πολύ γι' αυτό.

- Τότε, δε θα κάνω άλλο παρά θα γυρίζω γύρω απ' αυτό το θέμα. Ξέρεις ότι αισθάνομαι αρκετά ικανοποιημένη, Τζέικ;

- Δικαιολογημένα.

- Καταλαβαίνεις, σου δίνει κάποια ικανοποίηση να σκέφτεσαι ότι αποφάσισες να μην είσαι πια ένα τσουλάκι...

- Ναι.

- Είναι ένα είδος υποκατάστατο για ν' αντικαταστήσει το Θεό.

- Υπάρχουν άνθρωποι που έχουν Θεό, λέω. Υπάρχουν μάλιστα πολλοί.

- Δεν πέτυχε ποτέ πολύ καλά αποτελέσματα με μένα.

- Τι λες, παίρνουμε ακόμη ένα Μαρτίνι;

Ο Μπάρμαν ανακάτεψε άλλα δυο Μαρτίνι και τα έριξε σε καθαρά ποτήρια.

- Πού θα πάμε για φαγητό; ρώτησα την Μπρετ.

Το μπαρ ήταν δροσερό. Μπορούσε κανείς να νιώθει τη ζέστη έξω, μέσα από τα τζάμια.

- Εδώ; ρώτησε η Μπρετ.
- Δεν τρώει κανείς καλά εδώ, στο ξενοδοχείο. Ξέρετε ένα μέρος που ονομάζεται Μποτίν; ρώτησα τον μπάρμαν.
- Μάλιστα, κύριε. Θέλετε να σας γράψω τη διεύθυνση;
- Ευχαριστώ.

Φάγαμε στο Μποτίν, στο πρώτο πάτωμα. Είναι ένα από τα καλύτερα εστιατόρια του κόσμου. Πήραμε ψητό γουρουνόπουλο του γάλατος κι ήπιαμε *Ριόχα άλτα*. Η Μπρετ δεν έφαγε πολύ. Ποτέ δεν έτρωγε πολύ. Εγώ έφαγα γενναία κι ήπια τρία μπουκάλια *Ριόχα άλτα*.

- Πώς αισθάνεσαι, Τζέικ; με ρώτησε η Μπρετ. Θεέ μου πως μπόρεσες να φας τόσο πολύ!

- Αισθάνομαι μια χαρά. Θέλεις κανένα επιδόρπιο;
- Για όνομα του Θεού, όχι!

Η Μπρετ κάπνιζε.

- Σ' αρέσει να τρως, ε; είπε.
- Ναι, λέω. Υπάρχουν ένα σωρό πράγματα που μ' αρέσει να κάνω.
- Τι σ' αρέσει να κάνεις;
- Ω! λέω, μ' αρέσει να κάνω ένα σωρό πράγματα. Δε θέλεις κανένα επιδόρπιο;
- Με ξαναρώτησες γι' αυτό, είπε η Μπρετ.
- Ναι, λέω, αυτό είναι αλήθεια. Ας πάρουμε ακόμη ένα μπουκάλι *Ριόχα άλτα*.
- Είναι πολύ καλό.
- Δεν ήπιες πολύ απ' αυτό, λέω.
- Ήπια. Δε με πρόσεξες.
- Ας πάρουμε δυο μπουκάλια, λέω.

Τα μπουκάλια ήρθαν. Έβαλα λίγο στο ποτήρι μου, έπειτα ένα ποτήρι για την Μπρετ και μετά ξαναγέμισα το ποτήρι μου. Τσουγκρίσαμε.

- Στην υγεία σου, είπε η Μπρετ.

΄Αδειασα το ποτήρι μου κι έβαλα άλλο ένα. Η Μπρετ έβαλε το χέρι της στο μπράτσο μου.

- Μην προσπαθείς να μεθύσεις, Τζέικ. Δε χρειάζεται να το κάμεις.

- Τι ξέρεις εσύ;
- Όχι, είπε, εντάξει, εντάξει.

- Δε ζητώ να μεθύσω, λέω. Πίνω λίγο κρασί, απλούστατα. Μ' αρέσει να πίνω κρασί.

- Μη μεθύσεις, Τζέικ, είπε. Μη μεθύσεις.

- Τι θα 'λεγες για έναν περίπατο με αμάξι, λέω. Θέλεις να κάνουμε μια δόλτα στην πόλη;

- Ναι, είπε η Μπρετ, δεν μπόρεσα να ιδώ τη Μαδρίτη. Θα 'πρεπε ωστόσο να ιδώ τη Μαδρίτη.

- Άφησέ το αυτό σε μένα.

Κάτω, διασχίσαμε την αίθουσα του ισογείου για να δγούμε στο δρόμο. Ένα γκαρσόνι πήγε να φέρει ένα ταξί. Ο αέρας ήταν ζεστός και φωτεινός. Στο ύψος του δρόμου υπήρχε μια πλατειούλα με δέντρα και χλόη όπου στάθμευαν τα ταξί. Ένα ταξί έφτασε με το γκαρσόνι στο Μαρσπιέ. Του έδωσα ένα φιλοδώρημα και είπα στο σωφέρ πού θέλαμε να μας πάει. Έπειτα, κάθησα κοντά στην Μπρετ. Ο σωφέρ ξεκίνησε. Στρογγυλοκάθησα στο βάθος του αμαξιού. Η Μπρετ ήρθε κοντά μου. Καθόμασταν πλάι-πλάι. Την πήρα στην αγκαλιά μου κι αυτή ζάρωσε επάνω μου. Ο αέρας ήταν καυτός και φωτεινός, και τα σπίτια είχαν μια τραχιά λευκότητα. Στρίψαμε στη Γκραν Βία.

- Ω! Τζέικ, είπε η Μπρετ, θα μπορούσαμε να είμαστε τόσο ευτυχισμένοι μαζί!

Μπροστά μας ένας αστυνομικός με χακί ρύθμιζε την κυκλοφορία πάνω από το άλογό του. Σήκωσε το μπουκάλι του. Το ταξί έκοψε απότομα, στριμώχνοντας την Μπρετ επάνω μου.

- Και βέβαια! λέω. Είναι πάντοτε ευχάριστο να το σκέφτεσαι.